

ב"ה
אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
מטות
בלשון הקודש
ואידיש

782

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

כפר חק לישראל

פרשת מטות

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- (א) תורה נוספה בשלמות עם המצוות וחמשי מגלות עם המצוות
(ב) תרגום על התורה
(ג) מ"י רש"י בשלמות ועם מ"י רש"י וכן
(ד) מ"י רש"י חכמים הנודע ללמדו תורה
(ה) מ"י הרשב"ם ויל' נכד רש"י ויל'
(ו) מ"י בעל המורים מבינו בעל ארבעת מורים
(ז) מ"י דעת זקנים מבגלי התוספות ויל'
(ח) תולדות ארזן סוהא מקום כל סוף בש"ס
(ט) מגין המצות לחרו"ם חגוני ויל' נרספו בגנות החומש עם המפרשים
(י) מעמי הקרבנות בדרך הרש ונפלא באמנו מגדולי המפרשים ויל'
(יא) דיני הקרבנות בקצרה
(יב) הדוממות עם לקושים ומשלים
(יג) עניני המדרה שירוש על קטוב אסור גם הוא נאמן מגדולי המפרשים כבוד פנים ודעת
(יד) ענין המדרה על ג' לשני כל מדרה
(טו) ע"מ על התורה הוא כמעט העתקה תרשה כבוד טעם וכן כוהמפרשי
(טז) ליקוטים יקרים ע"ש המפרשים הנקובים בשמותם לפניה (יותר מחמשים במספר)
(יז) משלי חכמים נקייטם המוסקים לב הקורא לומר ולרואת ה' על התורה והמפרשות
(יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעקף על ע"ש (יעדור ואל יושקף האם עם אור נייטקן סוף וועלם בעשאוונ ביד היינט
(יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אחת עשר) ויקרינו נכנס ואל יושקף די מצות והאם נאם חמשי נכנסין
(כ) חמש מגלות עם פירושי' (במקום כל כרך תחומש נרספו המגלה השייכה לכרך ההוא) . מלה זה

- נוספו על חמש מגלות עיר פירושים חדשים לפוליא אסור לא כח עיר כבושם הוא מליקם מגדולי מפרשים ונקראו בו יתקב סאר, ולסו מ"י הכבד העתקנו גם מ"י ע"ש (יעדור) האם וועם לייקען וועם נרויס מקדענעקן האנקן)
(כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה
(כב) על ספר רות נקוב בשם יוחס דוד
(כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה
(כד) על ספר קהלת נקוב בשם הכלי העולם
(כה) על ספר אסתר נקוב בשם סור והרס
(כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם
(כז) משלים עיבטם ונקייטם על כל הח"י
(כח) תרגום שני על מגלת אסתר
(כט) פושטן הכתב על תרגום שני בחקן נפלא
(ל) העתק ע"ש מחי"טו שני בחוספות ונקייטם
(לא) נרספ במקום כל כרך סור החפלה וכו'
(לב) גם וחספני קצורי היינים הנצרכים לחפלה
(לג) נביאים עם פירושי' ומצוות דוד
(לד) כתובים עם פירושי' ומצוות דוד
(לה) המשניות עם ביטורא וקיקי תו"ם כנרספ מכבר עם חוספות ונקייטם
(לו) גמרא עם פירושי' והעוקף ע"ש ועם איות רבוי חוספות
(לז) הדלכה פסוקה עם העתקה ע"ש
(לח) המוסר עם העתקה ע"ש
(לט) למטרות ללמוד הכל יום התרי"ג מצות כאשר חקנו הקדמונים
(מ) ארחות חיים סריאש ויל'
(מא) הארחות חיים הגיל נעקף גם לשיק ע"ש
(מב) אגרת הרמב"ן ויל' ללמוד ולנעקף גם הוא ע"ש

מיט אלע מפרשים אויף עברי מייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע ארישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

לסוף: אל תחזקו ידכם על פניכם ואל תעשו מעשים חסדים עמו סקני' ואל תעשו לו ישר כמך ששכחם:

אלא לתקנת ישראל עשה ונארום ויאה אויב האם משה
ליקענש צו ברעכין די לוחות וואס האט האם ויאה
געשריבען מיט ויין פייגער, נאר ער האט דאס
ניסאן ווייל ער האט גיוואוסט אז עס וועט זיין
אמירקע פאר די יודין אז ער וועט די לוחות צו
ברעכין אפר מיט שמהיה מיב ואל יהי כל ישראל חייב
מישה האט גיזאגט איה וויל געסקער ויין זינדיג נאר

די יודין זאלין נישט זיין זינדיג, און ווייל ער איז גי
ווען מיט פלעם פון נאמס וועגן די חסדים עמו הקב"ה ויסר
לו ישראל פיה שברתו האט אים געשליקט ומסקים
גינעוון צו דער וואך וואס ער האט גיטאן, וואס ער
האט צו בראכין די לוחות, און נאם האט גיזאגט
צו איהם זאל גישטארקט ווערן דיין פם ווייל דו
האקסט צו בראכין די לוחות:

מוסר מען זאל נישט מאהן נדרים און שבועות, און אויב מען האט גיטאהן אנדר
ארער אשבועה זאל מען כאלד בצאהלין דעם נדר, און מען זאל ווייניג ריידן

איש כי ידור נדר לח' וגו' בכל תוצא מפיו יעשה, דער
מדרש זאגט דאס מיינט דער פוסק ביו פאל
עיבר דיא קלוג פון דעם מענטש וועגן אזויא וויא
אשאפען וואס גייט דורך, נישט וויא דער שאמין
פון אונזנט וואס ער האט זיין אויפגייעצמע צייט
ווי לאנג ער זאל זיין אין מונח נייט און ווי לאנג
ער זאל זיין אין מערב נייט, ביו האלבין טאג
וואס דיא ווען איז אין מונח איז דער שאמין אין
מערב, נאך האלבין טאג איז דיא ווען אין מערב
איז דער שאמען צו מונח, און נישט וויא דער
שאמען פון אבוים וואס עס סקעפט בייא איהם
קין זיך ערוועגן צו זיין שאמען, דהיינו ווען דיא
ווען איז אין מונח דארף דער שאמען זיין אין
מערב, אז עס קומט אפער אונזנט און ער ביינט
איין דיא צווייגען אין מונח ווייט איז שוין נישט
דער שאמען אין מערב ווייט, אפער נאך נישט אזוי
איז דער מענטש, זיין לעבן האט קין זיך ערקייט
ווי דער שאמין פון דיא וואנט, און אפילו נישט
וויא דער שאמין פון אבוים, ער איז וויא
דער שאמען פון אפייגעלע, איצט איז איהר
שאמען אויף דעם ארם און אין און רגע איז זיא
אנועק געפלוין פון דעם ארם אויף איין אנדער
ארם, איז שוין איהר שאמען אויף איין אנדער
ארם, בייא דעם מענטש איז אויך אזויא, אין איין
רגע קען דער מענטש איבערגיין פון איין ארם
צום אנדערן ארם, איצט איז זיין נשקה אויף די
וועלט, אין איין רגע שפעקער קען זיין די נשקה
אין הימל, דריבער וואונדערט זיך דער מדרש
איש כי ידור נדר, אפגעטש וואס זיין לעבן איז
נישט זיךער, אל ער מאהן אנדער? ער זאל זאגן
איצט וואס ער וועט שפארן שפעקער, פון וואגען
ווייט, ער אז ביו שפעקער וועט ער נאך זיין אויף
דער וועלט און וועט קענען מאהן וואס ער האט
צו גיזאגט, עס איז דאך לקיו פאל עובר, זיינע
טעג וועגן דאך וויא אשאפען פון אזויא זאך
וואס שמיים נישט אויף איין ארם נאר עס גייט
דורך פון איין ארם צום אנדערן, דריבער איז

דאס געסקער בפר הוצא מפיו יעשה, אזויא וויא
עס גייט ארויס פון זייל מויל, דער נדר, זאל ער
פאלד טאהן, ער זאל דעם נדר פאלד בצאהלין
דריבער זאגט די נקרא זיך מענטש וואס מוהט
אנדר ווערט נאך געווכט זיין בוך, דאס מיינט
קען דער מענטש זאגט צו זיין סקר אנדער צו זיך
אליין טארגין וועל איה אזויא טאהן, גייט מען
זעהן דעם בוך, אויפער האט נאך צייט צו זיין
אויף דער וועלט ביו מארגין, דער חובת הלכות
איז שער הפרשות פרק ה' שרייבט דאס ערשטע
פון אלע זאכין איז דער מענטש זאל איין האלבין
דעם זונג פון ריידן, דאס פונענענען פון אלע
גלידער זאל ביי איהם זיין גרינגער פון צו
פונענען דעם קעס זונג צום ריידן, לקיטל יעדער
מענטש וואס האט אזוואהנג אלץ וואס ער האט
בריינגט ער אריין אין זיין וואהנג, אין זיין
קליידער שאנק, אין די קאקארע, עס זאל דארט
געהיט ווערן, ווען איז דאס אלץ געהיט אז דיא
מיר פון שמוב איז פארשלאסן, אפער אז דיא
מיר פון שמוב איז אפין וועגן אלץ זאכין נישט
געהיט, בייא דעם מענטש איז אויך אזויא, אזויא
לאנג וויא דיא מויל זייגע איז פארמאכט, וועגן
געהיט אין איהם אלץ וואס ער בראכט, ווייכט
גרינגער נישט וואס אין איהם איז, אפער אז ער
עפינט די מויל און רעט ווייסיין שוין אלע גענאשין
וואס אין זיין הארץ און אין זיין מוח איז געד
טראכט גיווארן, דריבער דארף דער מענטש ער
פריער איידער ער רעט נישט געטראכטן וואס ער
זאל ריידן, און אויב ער זאל ריידן, וואויס דער
פגא זאגט איה האב נישט קענען פאר דעם גוף
קין געסקער זאך וויא דאס שווייגן, ווארום
דאס מערסטע שלעכטס וואס דער מענטש בריינגט
אויף זיך, איז נאר פון זיין ריידן, דריבער זאגט
דיא נקרא וואס זאל דער מענטש טאן אויף דיא
וועלט זער זאל גרעסעט ווערן פון שלעכטס
ער זאל זיך מאכין ווי שמוס, ער זאל נאר ריידן

וואָס גיהער צו דיא נאָשקה. תורה הפלה ברכות
און נאך אַזעלעקע זאכן וואָס זענען מצוות צום
ביידן. דער עיקר זאל אָפּגעקומען זיין האַלמיג
דאָס מויל פון ביידן לשון הרע, רבילות, ליצנות
און זאָל גיט פאַרשעווען אָפּגעשטויבן מיט זיינע
בייד. און גיט שווערן אַפילו אויף אַמת, די
בָּרָא וואָס דער מלך גיבט אָפּ דאָס געהאט שווערן
שטעט און אַלע זענען חרב גינארין ווייל דיא
קענטשין פלעגן שווערן. וויא האבן אַפילו גיט
גישווארן פאַלש, זענענער האט זיין שבועה
קייט גינען, פון דעקסווערן איז דאָס גינען
גינעכניגט בייא נאָט פאַר אַגרוקע זינד און דיא
אַלע שטעט זענען חרב גינארין וועגן די אייגע
עכירה, דאָס זעלביגע איז בייא נדרים קען זאָל
זיך היטען פון צו אַמאָן אַנדר, וואָס איינער וויל
געבן אַדער אַמאָן, זאָל דאָס זיין און אַשבועה און
אָן אַנדר, מיר זען פון אַלע עבירות וואָס דער
קענטש וויל קען זאָל איהם מותר זיין יום כפור
איז דאָס אַרשטע הייבט קען אָן מיט נדרים, קען

וואָס קל גרדי, ערנב ראש השנה הייבט קען שוין
אָן מכתל זיין דיא נדרים, און אָפּגעקומען זאל גיט
קיינען און נאָר דאָס וואָס אָר האט גירעט מיט
אַנדר אַדער מיט אַשבועה מוז ער קייט זיין.
נאָר אַפילו וואָס אָר האט גירעט אָן אַנדר און אָן
אַשבועה, זיין מויל האט נאָר די זאָך אַרויס גירעט
מוז ער שוין קייט זיין, וויא עס שטייט אין פסוק
מוזא שפתיך תשבור פאשר נדרת לח' אלהיך וואָס זיין
מויל האט אַרויס גירעט זאַלסטו היטען צו קייט
זיין נלייך וויא דוא וואָלסט די זאָך גישאָהן אַנדר
צו נאָט, און אַפילו צו קייט זיין אַמאָן אַדער
זיך אָפּהיטען פון אַעבירה, איז אויך געקער דאָס
נאָל זיין אָן אַשבועה און אָן אַנדר, און אַפילו ער
האט אַרין חורה און ער קען זיך פּשוין מיט
אַשבועה ער זאל גיט באַרפּן בְּצִאֲהֶלֶן, אויב ער
קען בְּצִאֲהֶלֶן, זאל ער געקער בְּצִאֲהֶלֶן און
זאָל גיט שווערן, אַפילו ער ווייסט ער וועט
שווערן אַמת:

מטות יום א תורה

אונקלוס

לחמשיך מות' דיא יהוה נפשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ווא הא נשמת יהוה חיה חיה' ו רמלו וי'ד אל שם בן
שבועות בניקוד חילם:

ב ומלי' משה עם רישי' ב נידבר משה אר-ראשי המטות שקביא לבני ישראל

ת"א רש"י המטות. נדרים עה כחל קי:

רשב"ם
(ב) וידבר משה אל ראשי המטות, נשאלתי ביוניב
בכרך לושדון לפי המשט היכן מצינו שום מרשה
שמחלת בן שלא נאמר למעלה וידבר ה' אל משה
לאמר איש כי ידור וכו', והואך שמחלת המרשה
ברבורו של משה שאין מפורש לו מפי הגבורה, וזה
חשובתי, למעלה כתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לבד
רגלים משום כל האחר המפורש במסכת ר"ה הלך משה
הל' נדרים ואמר להם הקב"ה, צוה לי שיקרבו נדריהם
נדריהם כרגל מן יאחרו נדריהם למיכר איש כי ידור

בעל המורים
(ג) רש"י המטות. מן רש"י המטות נדרים ונדבות דכתיב
לעיל מנדריים ונדבותים, ונדר לך כרש"י המטות כוסינ
להבט הנדריים ונדבות, כדלמדין אסור לנד' שומרון. וכן
נזכר מ"פ רש"י המטות קדמונים ועוד כרש"י לרש"י
נזכרין כמו שפסקה. פן שרי סללטיס ונקבט סת קדמין ס' נדרים.
ע"פ' רוחם, ספודר משוכ כחלם אלו עשלים, וכדמון נדרים
מנדריים ונדבותיהם שאתם צריכין להביא באחר משלש
ודבר אל ראשי המטות שהם שופטים החרות לישראל
ונדריהם כרגל מן יאחרו נדריהם למיכר איש כי ידור

שפתי חכמים

א ר"ל גמס כתיב אל רש"י המטות ואל' דלא אמר שרש"י וז' מלל
לרש"י המטות כדלד ואל' לכל ישאל דהא נאמר דלא וס סנדק
לג"ש כדפ"ש' בספור דרש"י וז' לכל ישאל דאמריס' כ' לל'
רש"י המטות, ומתב' חלק כדור וז' וז' ל' ל' ל' ל' ל' ל' ל'
רש"י המטות לנני ישאל כמו ולנני ישאל (כ"א). וז' ל'

רש"י
(ב) ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמד תהלה
וחל"כ לכל א ישראל, ומנין שאף שאר הנדרות כן,
ת"ל (מטות לז) וישבו חליו אהרן וכל הנשיאים בעדה
ידברו משה אליהם ואחריו כן נגשו כל בני ישראל, ומה ראה
דעת זקנים מבעלי התוספות
(ג) וידבר משה אל רש"י המטות וכו', וס סנדק אסף לוס ס'.
כשאל הנשיאים כיין מליו, וכלטוב משה לו סכחא נדרים.
וסביב דכתיב לעיל מ"י' אלל חששו ל' כדמדיים נדן מנדריים
כלומר מנדריים ונדבות שארם נודד ויודד מדמטו ויש נדרים
אחרים שיש לכן דין סחך וזמון סמוק ק"ל אמרי' דכתיב בריים
קרבנות וידבר ס' אל משה לאמר:
יז נדרים סכנס לבני ישראל, כע"ש לבד מנדריים ונדבותים.

פירוש לתורת אלהים

(ג) וידבר משה אונ משה האט גירעט צו די הערין
פון די קב"ה לנני ישרא' צו די קיינער

כָּל־דִּי יִפּוֹק מִפּוֹמִיָּה כָּל־הַיָּצֵא מִפּוֹ יַעֲשֶׂה: ר וְאִשָּׁה יַעֲבִיד: ר וְאֶתְתָּא אַרְי תְּדַר נְדָר קָדָם יִי וְתִסַּר כִּי־תִתְדַר נְדָר לִיהוָה וְאִסְרָה אִפְר תִּיא כְּכַל סִילָא. נְדָרִים ג':

רשב"ם

ל' חלול לפי המשמש טעות הוא בידו: ככל היוצא מפיו יעשה. מוסב על השבע שבועה כענין שמי ששבע שבועה יעשה. ולפי הזמן שמשמש הן קרוב הן רחוק.

עניני נדרים והתרם

נזקקים וכל חסרלו כנס, שכל הסודן כנס מוסו למעול כשמוסו, וכל חסרלו כשמוסו אין לו חסילה לפולס סוס שכל' כי כל יקנס ס' וכסוב אחד ונכנסת ס' כלמנס כעשש ולדקס אלכ לכס הקיס' ל' שרכל לא חסוי סכודין סכורכ לכס להשבע כשמי

פירושו לתורת אלהים

ער נועם ואגין כיש אלשון שבועה איה שווער איה זאל ניש עקטן לאסור ער זאל אקרין איין איסור אויף זיך פלאקור אזוי אזאך וואס איז מותר צו איהם נועם ער עס אויף זיך מאכין פאר איין איסור לא יכל זאל ער גיט פירקסם אלקטין וויינעל בריד ככל היצא נאר ווי עס גייט ארום פון זיין מולע אזוי זאל ער מקיים זיין: (ר) ואשה און נועם איין אויף איה וואס מאן אנדר צו נאמ ויארה און נועם אויף זיך אקרין אזוי אזאך: וואס איז צו איר מותר נועם זיא עס אויף זיך כאכין

משלי חכמים

(ג) איש כי ידר נדר לה' וגו' לא יחל בדבר ככל היצא מפיו יעשה. הקב"ה האם שפארק פאר באסין אויף דעם מעקש' וואס מיהם אנדר אדער ער שווערש ער זאל מקיים זיין וינע נדרים און וינע שבועות און אויף אלע מצות עשה און מצות לא תעשה האם הקב"ה גיט אזוי שפארק פאר נועם מען זאל ווי מקיים זיין, דארפן מיי וויסען פאר וואס זענען נדרים און שבועות אזוי אנדרישע עבירה אז מען איז וויא גיט מקיים, למשל איינער איז אסאחל בעקוסען אין אשפאס וואס דארפן ווערן נמשפם גביים גולנים רוצים און נאך אזעלכע מעקש'ין, דער פרעמדער איז אסאחל בעאנגען שפאצירען סיס אפעקש'ן פון די שפאס ער זאל בעהן די באסין, דערנוויל זענען ווי פארבייגעאנגן געבין אנעפיינקענים וספאסאן האם דער שפאס מעקש' געוויזען דעם פרעמדן וויא אזוי יעדער פארשולדיגער זיצט אין דעם געפיינקענים יעדער נאך זיין זינד וואס ער האם גיפארן, און ער האם זינען צווישן ווי אזוי דא אפעקש' וואס זיצט פרייא אין אשפאס בעלע און מען האם איהם בעערינגט זיצט און פרינקען גלייך ווי ער וואלט גיווען ביי זיך אין שטוב, דער פרעמדער האם בעפעקענט ביי דעם שפאס מעקש' פאר וואס זיצט דער מעקש' אזוי פרייא ער עסס און פרינקט אזוי וויא ער וואלט גיווען ביי זיך אין שטוב, האם דער שפאס מעקש' ניאנס דעם פרעמדן דער מעקש' האם גיט בענקט גיט בענקט ער ויצט נאר אין געפיינקענים ווייל ער איז גיווען אסאחל און האם בעקארנט בעלם און צאחלען גיט ווייל ער זאמט ער האם גיט צו צאחלען און ער וועט דא זענען אזוי לאנג ביו ער וועט אויפגיוויזן אז עס איז אכט ער האם גיט צו צאחלען וועט גר ארום גיין פרייא, וואס קען מען פאחן ער אז ער האם גיט מען וועט דאך

מצוות

(סס) [וח] (לאו לכם) שלל לכדי כל סל סלכ סל' כי לא דכרו: לא יחל בדבר ודאס איז אמצול לא תעשה דער מעקש' וואס נאמט אנדר אדער אשבועה מוס ער זאל מקיים זיין און ער גיט גיט אקור אנדערש פון זיין נדר און גיט אנדערש

ליקוטים על התורה

דעם מעקש' און אויב דיא וועקסער וואס ער רעם זענען הייליגע גיילן זיי שוין אריין אינגן ערן און ווערסען ביו דער מעקש' שפארקט און בהעפעסען זיך מיט זיין עשקה, און אויב דער מעקש' רעדט אועלכע בריד וואס מען פאר גיט ברידען, גייען די וועקסער גלייך אריין אין גיהנם, און דיא וועקסער וואס זענען גיט אסאך און גיט אעבירה, דהיינט דאס זענען וועקסער פון פרנסה, אז דער מעקש' וויל קענען דיא וועקסער אויך זיין מצות, אויב דער מעקש' איז געהיט ער זאל האנדלען עהרליך און זאל מיינ ליבען זאגען, און ער וויל האבען פרנסה ער זאל גיט דארפן געבן און גיט געלען ער זאל קענען זענען צדקה לערנען תורה. דיא וועקסער

ביי איהם גיט זענען דאס לעבין, ווי דער פרעמדער האם גער הערש אז מען בארנט און מען בצאחלעם גיט ווערש מען אזוי גרינג בעקראפס האם ער ביי זיך בעקראפס וועל איה אויך אזוי פארום, ער איז בעקוסען אין זיין נאמס היזי און האם גיט תייסען מען זאל איהם געבן גוט מסין און גוט פרינקען און האם גילעבט מיט פערענגעניגן אין דעם נאמס היזי עסליכע נואכען, דער נאמס היזער האם אנגעווערין ביי איהם כאנגען בעלם האם ער צווא אומען בעפאקט זיינע אלע זאכן און וויל אנדעק גיין, זאמט דער נאמס היזער פאר וואס צאחלעקט סיס גיט פאר דעם עסין און פרינקען און ספאנציע זאמט דר פרעמד דער איה שווער דיר אויך האב גיט אפילו זיין קאפעקע דיר צו געבין, דער נאמס היזער איז שפארק ביינו געווארען און תאם דעם פרעמדן גישלאגן און תאם איהם איינגעזעסן אין געפיינקענים מען זאל איהם דארטן שפארק בעשפראמין, אסאחל האם דער פרעמדער גיפקענט דעם שר פון געפיינקע קענים פאר וואס ווער איה ער דער בעשפראמט אז אלע בעלי חיות וואס זענען פיינלייג מען גילד און צאחלען גיט, וויא וואס פריי סיס פערענגעניגן ביו זיין וועלען אויפגיוויזן אז זיי האבן גיט צו בצאחלען וועט מען זיי ארום לאזן פריי, אויך שווער דיר בייא אלע הייליגקייט אז אויך האב גיט איין גראשין צו בצאחלען. פאר וואס פייניגט מען זיך אזוי שפארק, האם דער שר געזאמט צום פרעמדן מען פייניגט דיר גיט ווייל דו האסט גיט צו בצאחלען, מען פייניגט דיר נאר אז דו האסט געוואסט דו האסט גיט צו צאחלען פאר וואס האסט דיר געהייסן געבין מיינע עפיינג' און מיינע עשקה, אז מען האם קיין בעלם עסס מען אשפאסיל ברוים און מען פרינקט וואסער גיט גיבאריסענע פלייש מיט וויין, דאס ועלבע אזוי בייא דיא

פון זיין שבועה ניער מעקש' וואס וויל זיין געהיט אין נדרים און אין שבועות מוס ער לערנען דיא דיינים פון נדרים און שבועות אין שלתן עירוק:

**בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ : ה' וְשָׁמַע
 אָבִיהָ אֶת־נְדָרָהּ וְאָמְרָהּ אֲשֶׁר
 אָמְרָהּ עַל־נַפְשָׁהּ וְהַתְּרִישׁ קָה
 אָבִיהָ וְקָמוּ כָּרְנָדְרִיהָ וְכָרְנָהּ אֲסָר
 אֲשֶׁר־אָמְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם : וְאָם־
 הִנְיָא אָבִיהָ אֶתְהָ בְּיוֹם שְׁמַעוּן כָּל־**

אָסַר בְּבֵית אָבוּהָא
 בְּרַב־יְהוּתְהָא : ה' וְשָׁמַע
 אָבוּהָא ית נְדָרָהּ וְאָמְרָהּ
 דִּי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ
 וְיִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ אָבוּהָא
 וְיָקוּמוּן כָּל נְדָרָהּא וְכָל
 אָסְרֵיהּ דִּי אָסְרַת עַל
 נַפְשָׁהּ יָקוּמוּן : ו' וְאָם
 אָעֲדִי אָבוּהָא יתְהָ
 בְּיוֹמָא דְשָׁמַע כָּל־

בעל המורים

סכנים עמים: (ס) וסחריס לס. כ' בעמ', דין, וליך כסרסה
 ענמה ושעמ ליסה כיום שעמו וסחריס לס וקמו כל גדלים. סימו

שפתי חכמים

דכריו כחולו כחולין שטרו חושש כשחמתן מוזמלס רק ישמרכס
 דקדש: ג מרכתיב כתיף סכסס ו כטוריס כרת לטיס דקדש
 יחירל סוס דסס כתיב כלא בית לטיס כטוריס ללל כל ללמדך
 כל סכס כטוריס ללטיס ולסו' לטיס ככסיו דללו חוקס כתיב ככיס
 לטיס חף ככיס לטיס דלמל מיטיס מי' כרשוחו ולל ככסיו מעס.
 ס'
 ויש עמיו נדר כלל כמו שמעס: ע' וס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
 דיע כס'
 מנילון כל יטל כלס וסו' ספתי כקוסוס. ו' ס' דס' ס' ס' ס' ס' ס'
 סכסס כס'
 וסויל וס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'

לא יעשה דכריו חולין: (ד) בבית אביה. (ספרי) כרשות
 אביה נז וספי' אינה ככסיו: בנעוריה. ולא קטנה ולא
 כוגרת שקטנה לין נדרה כדס והכוגרת אינה כרשות
 של אביה להסר נדרה. וזו זו היא קטנה אמרו רבותינו נת
 י"א שנה ויום א' נדרה ככדקון, חס ידעה לשס מי נדרה
 ולסס מי הקדישה נדרה נדר, כתי י"ב שנה ויום א' אינה
 נריכה להכדק: (ו) ואם הניא אביה אותה. חס מנע
 אותה מן הכדק כלו' שהסר לה. הגאה זו אינו יודע מה היא
 כשהוא חומר ע' וחס כיום שמוע ליסה יניא אותה והסר היו

פירוש לחרות אלהים

פאר איין איסור גבית אביה אונ יא אוי נאך איין
 פאקטערס רשות בנשייה איין איר יונגענד . רש"י שרייבט
 דער פסוק מיינט נאר אזוי איין נערה וואס יא איז
 אלט פון זענעלף יאהר מיט אטאגא ביז זענעלף יאהר
 מיט זעקס יארשים אָבער אז יא איז נאר אלט עלף
 יאהר מיט אטאגא אונ יא מוהט אַגדר ברואף קען
 יא פֿרעגין אויב יא ווייקט אז יא האט ניקאן
 דעם נבר פון נאקטס זעגין אויב גיין אונ אז יא איז
 שוין אַקט מער פון זענעלף יאהר מיט זעקס יארשים
 איז יא שוין גיט אין פאקטערס רשות קען איר שוין
 דער פאקטער גיט שטערין דעם נבר אונ דער פסוק
 שמועקט נאר אז יא איז אנגעה: (ח) יספג אונ איר
 פאקטער זעטס הערין איר נבר יאהר אונ איר איסור
 וואס יא האט אויף זיך גיאסרתי התהרשתי לה אונ איר
 פאקטער זעטס איר שווייגען ער זעטס גיט זאגין צו
 איר ביין נבר נאל פאר לשטערט זערין פֿלוקר ער
 נאל נאר קיין נבר גיט זיין . איז דער דין זגס נאל
 גלייכין שטיין אלע אירע נדרים נל איסר אונ אלע
 איסורים וואס יא האט אויף זיך גיאסרתי נאל אלץ
 גלייכען שטיין פֿלוקר דער נבר אונ אונקטער נבר
 אונ יא כחו אים מקיים ייין: (ט) ויאמ יניא אָבער נדר
 דעם טאג וואס ער האט גיהקטס פון דעם אז יא

ליקוטים על התורה
 גיין אויף אריין באלד אין גן עדן, עס זענען אָבער דא נוער
 פֿאר זען דער פענמיש רעדס יא נוערשער קען מען גיט
 וויסען אויב עס איז אַסגורה אָבער אָעבירה , דזייני דער
 פענמיש מוהט אַגדר ער נאל זענען אויף אַסגורה , אויב ער
 זעטס פֿקנים זיין דעם נבר זענען די נוערשער אַסגורה , אונ
 אויב ער זעטס גיט פֿקנים זיין דעם נבר זענען די נוערשער
 אָעבירה , דיא נוערשער פֿליקען אין דיא לופטן זיין זענען גיט
 אין גיהנם גיט אין גן עדן . גיין קען זעטס זעהן וואס מיט די
 נוערשער גיטס זערין , דריבער קאט דא דיא מוהר געזאגט
 לא יחל דבר , דער פענמיש וואס רעדס אַגדר נאל ער זעהן
 זינע נוערשער זאלען גיט זיין פֿראַסקע נוערשער , אונ זיניל
 אַסגעניט איז גיט זיכער מיט זיין זענען , עס קען זיין פֿר נאל
 שפֿארבען איינער ער זעטס פֿקנים זיין דעם נבר , אָבער עס
 זעטס איהם פֿרעפין אזו אונאך וואס ער זעטס גיט קענען פֿקנים
 זיין דעם נבר , זענען דאך די נוערשער וואס זענען זעלעס פון
 זיין זעטס גיט קענען בהקפס נוערען מיט זיין זעטס , דריבער
 האט די מוהר געזאגט בכל הויצא מפיו יעשה . אזו זיין יא
 נוערשער פון דעם נבר גיטן ארויס פון זיין מיל , נאל ער שוין
 דעם נבר כפֿזאלין , זעלען די נוערשער נוערען זייליג אונ
 זיין זעלען אריין גיין אין גן עדן , אונ אויב ער קען גיט פֿקנים
 זיין באלד דעם נבר , אונ ער האט מוהר פֿאקטער זעטס ער
 איהם גיט קענען פֿקנים זיין , דריבער זאגט דיא מוהר עס איז
 זעטער כען נאל איהם פֿסיד זיין דעם נבר זעטס זיין גלייך ווי
 ער וואלט גאר קיין נבר גיטן , אונ דערין וואסלין נאר
 גיט זעטס זענען אָבער :

איר פאקטער האט איר פאר זעקט דעם נבר אין

משלי חכמים
 האט אין איהם אריין געגען זען נכע נדבער זינדקס פֿר .

ח"א

הפיגם. עשכ שקורין רע"א בלע"ו: והירבויון. הפסג"י בע"ז: השוטים. הם הפסג"י של שדות אוחן שאיך של גנות: והחללוגות. כערבי רג"א וכלע"ו וירדולאג"ש: וכוסבר. קוליא"גדר בלע"ו ודוקא של הרים אבל של גינה חשוב הוא וכן כרפס של נהרות דוקא אבל לא של גינה: כרפס. חסי"ו בלע"ו: גגיר. אורי"א בלע"ו: שבאפר. הגדל בלחא אבל של גינה חשוב הוא: פטורים מן המעשר. ככל השנים כדמפרט ע"ג: שאין כיוולא

(ב) כחכיס (דף נ"ט) ולא ידעין מסד דנקיין בכה"ל איסר וכלי ספרותס ס"א ספרותס עשככמות וכל"ל נכ"ל: ח"ט"ט: (ב) וספרו לו כדי פוטנו כדאח"כ כמ"ס סנוכל ונ' ספרותס סן פוטנו יוס סכ"ח (וישינו כן אף כמ"ל) אולי כדי שידעו מקדושת טעמ"ט ש"כ נקלס סכ"ח ונ' כמ"י (ס"א) ג"ל שדס דמתי"א ודיקס סכ"ג כ"יט"א מדכ" קלין ל"ס :

הפיגם והירבויון השוטים והחללוגות כוסבר שבהרים והכרפס שבנהרות והגרגר של אפר. פטורין מן המעשרות. ונלקחין מכל אדם בשביעית שאין כיווצא בהם נשמר. רבי יהודה אומר ספיהו הרדל מותרין שלא נחשרו עליהן עוברי עברה רש"א כל הספוחין מותרין חוץ מספוחי כרוב שאין כיווצא בהם בירקות שדה וחכ"א כל הספוחין אסורין: ב' ג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל. ונ' ארצות לכל אחת

לשמרו אסור לקנות אותו כעס הארץ כשביעית שהוא חסוד לגמור הפירות ושלא להפקירו והלוקח כד המסורר חסי' כתי' איסר (א) אסור וכל הכי דמתי' שחוקתן שאין משמרין אותן מותר ליקח מהן מעט הארץ כדי מוזן ג' סעודות כלכד ולא יותר (ב) שאין מוסרין דמי פירות שביעית לעס הארץ אע"פ שהפירות הן מן ההפקר יותר ממוזן ג' סעודות מפני שהוא חסוד לגמור דמיס ואינו נוהג כהס קדושת שביעית: שלא נחשרו עליהם עוברי עברה. להביאם מן המסורר, ולין הלכה כרבי יהודה: כלל הספוחין מותרין. לקחת מכל ארס דמחוקין לכו שאינם מן השמור: חוץ מספוחי כרוב. שחוקתן מן השמור לפי שאין כיוולא בהם בירקות שדה שאין גדייטס כמותו כמדכ"ר (ג), ולין הלכה כר"ס: ב' שלש ארצות. כח"י חלוקתן זו מוז לענין ביעור וביעור

פ"ט א' והפיגוס, פיגוס אונ ווילדע הירבויין אונ חללוגות אונ פסקר ונאס וואקסט אויף פערן, אונ כרפס ונאס וואקסט געבין טייך היערט של אפר אונ גרגר ונאס וואקסט אויף די גראז פון דיא אלע זאכין בארף קען ניש געבין מעשר ונלקחיס מכל ארס בשביעית אונ קען קענ וייא קויפין פון אלע קענטשין אום שביעית שאין כיווצא בהן נשמר ווארום דיא אלע זאכין איז קען ספקיר אפילו ניש אום שביעית אויף, אונ פון הפקר בארף קען ניש געבין מעשר, רבי יהודה זאנען פסחי תדיל סתירה די ווידער וואקסונג פון חרדל ונעקעפט) קען קען אויף קויפין פון אלע קענטשין שלא נחשרו עליהן טערי בעדה ווארום אפילו די קענטשין ונאס האלטין ניש די דייטס פון שביעית זענען אויף ניש אין חשד ניי זאלין דאס בעהאלטען פאר זיך. ווייל דאס איז אונאולוועלע זאך זענען דאס אלע ספקיר. רבי שמעון זאנען כל הפסחים מותרין אלע ווידער וואקסונג קען קען קויפין פון אלע קענטשין אום שביעית, ווארום קען איז זיין ספקיר זיך פספתי כרוב גאר די ווידער וואקסונג פון קרוב איז קען ניש ספקיר פאן ביצא בהם בירקות שדה ווייל זיי וואקסט ניש אין דער קרבר זענען וייא טיייער, דרביער פאר קען וייא

פירוש ע"ט
זאל ניש וואהנען ביי דיר אויף דיין נועלס: (ו) לא יתצבו יחללים לגנב ענין דיא שוטים נדיא רשעים זאלין ניש שמיין זענען דייען אויגין זאנאן כל פסח' איז ווייל דוא האקסט פינגט דיא אלע קענטשין ונאס אומקען אימקעקט:

האמור בכ"מ בשביעית היא שכ"ז שאינו נזאל בשדה מאותו המין שאסף אליו בזית חיוב לבער אותו המין מן הכית מיד כגון אם לקט חטים ועשה מן גרונרות אלו יכול לאכול מאותם גרונרות אפילו בשנה

השביעית אלא כ"ז שנמלאים לחטים מחוברות לחילין וכשכלו החטים מן האילנות (ד) חייב לבער (ה) הגרונרות שכתבו או לאכול כגון מיד או להפקירן עד שלא יאחר מהם זביתו דכתיב (ויקרא כב) ולבדחתך ולמיהה כ"ל שהיה אוכלת בשדה האיל לבהמתך מן הכית כלה להיות מן השדה כלה לבהמתך מן הכית והשאר קאמר שארן ישראל כולה מחלקת על גלגל חלקים לפני ציבור וכל חלק וחלק ממנה חלק לנלסא חלקים גליל העליון . שהקמים אין גדלים אלא בשפלה וסימן לדבר (מלבי"ם א י) כשקמים אשר בשפלה : והחום שבריות : הוא העמק אלו הג' הם מהגליל : הדר והשפלה והעמק . הם ג' חלקים שאר אל הר יהודה : שפלת לוד והר שלה . (לוד) ומבית חורון עד הים הם שלשה חלוקות של עבר הירדן : של שפלת לוד אוכלים בו כ"ז שאוכלים בהר המלך : מבית חורון ועד בשפלת הדרום אוכל בשפלת לוד : והרר . של שפלת לוד אוכלים בו כ"ז שאוכלים בו כ"ז שאוכלים בהר המלך : מבית חורון ועד הים מדינה אחת . וכל זמן שלא כלה למיה מחמת מן המקומות שביניהם יכולים כל אנשי הגבול ההוא לאכול ע"י המקום האחד שלא כלה בו למיה מן השדה : ג ולמה אמרו ג' ארצות . והואל ושלש ארצות לכל אחד הר כחן משנה ארצות למאי הלכתא אמרו שלש ארצות לבישור ותו לא : אוכלין ביבודה ע"י שפלה ארצות למאי הלכתא אמרו שגב' חרונותיה (ו) וכן בגליל וכן בעבר הירדן אבל אין אוכלים ביבודה ע"י אותן שגליל ולא בגליל ע"י אותן שביבודה . דנמירו דחין חיה שביבודה מתרחקת ללחם מביבודה לגליל ומגליל ליהודה אבל ויזאה היא מגליל לגליל ומיהודה ליהודה : ושאר כל הארצות כהר המלך . שאר כל הארצות שכא"י אוכלים ע"י הפירות הנמלאים בהר

(ד) ס"ל מ"ד . אבל ג' ס"מ כתיב' באילנות או בפרקן ובהניחו כתב שמעון בשדה . חו"ש : (ב) אין לזנוי לזכר שיטתם או ידקס לים שמלה דעמה כמס רבותא אלא שדעו דעמה היום כד' לז' ס"ו שביעית לא ככלל ספספס' ולא ככלל היבד' אלא כשביעית מן ספספס' דרבינו כשכלל בכל פרקן ואכן דקאמן עתהין כ"י ויזאה על שמה זביתו ימסר' כ"ז

ואחת . גליל העליון . וגליל התחתון והעמק . במסך חנניא ולמעלן כל שאינו מגדל שקמין גליל העליון . ומכפר חנניא ולמטן כל שהוא מגדל שקמין גליל התחתון . ותחום מבריא העמק . וביהודה הדר השפלה והעמק . ושפלת לוד בשפלת הדרום וההר שלה כהר המלך מבית חורון ועד הים מדינה אחת : ג ולמה אמרו ג' ארצות שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה ר"ש אומר [ה] לא אמרו ג' ארצות אלא ביהודה . ושאר כל הארצות כהר המלך . [ג] וכל

מן הכית והשאר קאמר שארן ישראל כולה מחלקת על גלגל חלקים לפני ציבור וכל חלק וחלק ממנה חלק לנלסא חלקים גליל העליון . שהקמים אין גדלים אלא בשפלה וסימן לדבר (מלבי"ם א י) כשקמים אשר בשפלה : והחום שבריות : הוא העמק אלו הג' הם מהגליל : הדר והשפלה והעמק . הם ג' חלקים שאר אל הר יהודה : שפלת לוד והר שלה . (לוד) ומבית חורון עד הים הם שלשה חלוקות של עבר הירדן : של שפלת לוד אוכלים בו כ"ז שאוכלים בהר המלך : מבית חורון ועד בשפלת הדרום אוכל בשפלת לוד : והרר . של שפלת לוד אוכלים בו כ"ז שאוכלים בו כ"ז שאוכלים בהר המלך : מבית חורון ועד הים מדינה אחת . וכל זמן שלא כלה למיה מחמת מן המקומות שביניהם יכולים כל אנשי הגבול ההוא לאכול ע"י המקום האחד שלא כלה בו למיה מן השדה : ג ולמה אמרו ג' ארצות . והואל ושלש ארצות לכל אחד הר כחן משנה ארצות למאי הלכתא אמרו שלש ארצות לבישור ותו לא : אוכלין ביבודה ע"י שפלה ארצות למאי הלכתא אמרו שגב' חרונותיה (ו) וכן בגליל וכן בעבר הירדן אבל אין אוכלים ביבודה ע"י אותן שגליל ולא בגליל ע"י אותן שביבודה . דנמירו דחין חיה שביבודה מתרחקת ללחם מביבודה לגליל ומגליל ליהודה אבל ויזאה היא מגליל לגליל ומיהודה ליהודה : ושאר כל הארצות כהר המלך . שאר כל הארצות שכא"י אוכלים ע"י הפירות הנמלאים בהר

פון דעקשן ענין מו"ד בעל הבית פון יהודה ארום קראין וייגע פירות פון שמוב אין פעלר , וייל ריא היה פון יהודה וועט גיט גיין אין גליל ווען פירות צום עסין , אָדער עם האם פאר פעלש פירות אין די פעלדער וואס זענען אין עבר הירדן אפילו אין יהודה אונ אין גליל אין נאך דא פירות אין די פעלדער אָדער עם האם פאר פעלש פירות אין די פעלדער וואס אין גליל אפילו אין יהודה אונ אין עבר הירדן אין נאך דא פירות אין די פעלדער דאָרף דער בעל הבית וואס אין גיין לאָגן פעלש פירות אין פעלד ארויס קראין וייגע פירות פון שמוב אין פעלד אפילו אין אנדערע לענדער אין נאך דא פירות אין די פעלדער . ווארום פון איין קדינה אין דער אנדערע קדינה גיט גיט אמתה עסין , איצט געבעט די משנה די לענדער , אמתה גליל אין דא רריא לענדער גליל העליון גליל התחתון דער אונטערשטער גליל אונ דער אונטערשטער גליל והתם אונ דער קטל משה הגנה ולמטן כל שאינו מגדל שקמין גליל העליון פון דאָרף חנניא אונ העקער וואו , עם וואקסט מין שקמין וויילדע פייגין . הייסט דער אויבערשטער גליל והבפר הגנה ולמטן כל שהוא מגדל שקמין גליל התחתון אונ פון דאָרף חנניא אונטען וואו עם וואקסט שקמין ריאים הייסט דער אונטערשטער גליל ויתיה חנניא התם אונ דער געגעעץ פון מבריא הייסט דער קטל וביזודה דאס זענען ריאי רריא לענדער פון יהודה היי דער באַרן וישפלה דער גירדיגער אָרם האַר

רבי שמעון אומר לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה . ושאר

המלך והוא היה רב המירוח והאחרון מכל שאר הארצות שנאמר ישראל: וכל הארצות כאחת ליתים ולחמרים. כל הארצות שבה' מולידים ויתים והמרים ע"י ארץ אחת שלא כלו כבש היתים והחמרים לחיה מן השדה בין שחיה הארץ ההיא ביחודה או בעבר הירדן או בגליל, ואין הלכה כר"ע: ד' אוכלים על המופקר. מולידים ממה שזכית ע"י שמזוי מאותו המין במקום המופקר אבל אם פסק וכלה אותו המין במקום המופקר אף ע"פ שמאלא ממנו במקום

המופקר שזכיתו או בנשתי חייב לבער כדאמרן בלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הכית: ר"י מתיר אף על השמור. ואין הלכה כרבי יוסי: אוכלי' על המפחית'. על מה שמשימים העופות בעמיטתו שהם כלי הרס

הארצות כאחת לותים ולחמרים: ד' אוכלין על המופקר אבל אל על [ג] השמור רבי יוסי מתיר אף על השמור. וכוכלין על המפחית ועל הרופרא אבל לא על הסתונות. ר' יהודה מתיר כ"ז שבכרו עד שלא יכלה הקיץ: ה' הכובש ג' כבש' בחבית אחת. ר"א אומר אוכלין על הראשון. רבי יהושע אומר אף על האחרון. [ד] ר"ג אומר כ"ז

הכנויים ככולל אשכנזי ע"פ ארמית וקטנוי וכו' שזכרנו קודם כ"ז שמזוי מאותו המין כמשימים: ועל הרופרא. זילין ששבוה פירות ממי פטמים בזמנה מולידים כדאמרן עד שיכלה האחרון כמשימים: אבל לא על הסתונות. ר' א' לוקח בענינים ע"י הענינים הגדלים בימות הסתיו: ה' יהודה מתיר. ללכול בענינים ע"י הסתונות כל זמן שזכרו קודם

שיכלה הקיץ, ואין הלכה כרבי יהודה: ה' הכובש ג' כבשים. שלשה מיני ירקות: בחבית אחת. של מומך או של ליר כלו שיתקיימו שלשה מיני הירק יחד: רבי אליעזר אומר אוכלים על הראשון. וכיון דכלה מין אחד מתן מן השדה נחמרי כולל ואפי' אוחן שלא כלו שאותו מין שכלה עומן עסק כחוקן שלא כלו ואחרון דמתן לחיל כפ' ו' שזכרתי אוסרת במינה במשבוה שלא במינה כ"ט: רבי יהושע אומר אף על האחרון. על סמך מין הכלה האחרון יאכל

כל הארצות פני הנהר רבי שמעון קרייבם אויף דעם ערשטען טנא אונ ער זאגט וואס עס שטייט אין דער ערשטער קעגן שלש ארצות, דאס מיינט קען גאר אין יהודה זענען דא דרייא לענדער צו שביעית. אונ אויב עס פעלט אין פעלד אין און לאנד אפילו אין די אנדערע לענדער אין נאך דא אין פעלד סוף דער בעל הבית פון דער לאנד וואס עס פעלט אין פעלד אויס ראקען פון שטוב, אונ אלע אנדערע לענדער פון ארץ ישראל האבן דעם רין וויא דער הר הקלה. אויב אין הר הקלה איז נאך דא אין פעלד קעגן קען אין אלע לענדער עסין פון שטוב, טייל אין הר הקלה איז גינען פיר פירות אונדאס אין דעם לענגע ארט פון ארץ ישראל דריבער רעכניגן קען צום הר הקלה וכל תרומות קמח ליתים ולחמרים אונ גאנץ ארץ ישראל נערש גירעכניגט וויא זיין לאנד צו יתים (אילייבירטען) אונ צו מייטלען, כל זמן עס איז דא אין פעלד אין זיין ארט אין א"י יתים אונ חקרים קעגן קען עסין יתים אונ חקרים פון שטוב אין גאנץ א"י: ד' אוכלין על המופקר אבל אל על השמור קען קעגן עסין פירות פון שביעית אין שטוב אויב עס איז דא פירות הפקר אין פעלד, אפער אז פון הפקר איז ניקא פירות אין פעלד, אפילו באיי אלע פעלי בתים אין די היינע אדער אין די גענוקענע אין דא דער מין פירות גאר קען האט דאס גיט כספיר גינען אין פעלד עס נערקט געהיט סאר גיט אבעל הכית און פון דעם מין אין שטוב נאר ער מוז דאס פעלד אין ראקען פון שטוב רבי יוסי מתיר אף על השמור רבי יוסי א"י מתיר צוא עסין אין שטוב אויב עס איז דא אין דעם מין אין דא גענוקענער

אפילו זיי זענען געהיט אפילו על המפחית קען קעגן עסין פון שטוב דעם מין פירות וואס איז דא אין די געקסטן אין די פייגענדאך וואס ביי דער שטוב ועל חומרי אונ אבנים וואס וואקסט צוויי מאל אין יאהר פירות קעגן קען עסין פירות פון שטוב וואס קען האט אראפ גינען פון בוים דעם ערשטן מאל קל זמן עס איז דא אויף דעם בוים דא פירות וואס וואקסט גיט אנדערע מאל אבל לא על הסתונות אפער קען מאר דעם עסין וויינברויבן פון שטוב ווייל עס איז דא ווינקער וויינברויבן אין פעלד רבי יהודה מתיר כל זמן שגבוי רבי יהודה זאגט אויב די ווינקער וויינברויבען זענען צייטען גינען אין דא ווינקער חקמי איידער עס האט זיך גענעניגט דער ווינקער קעגן קען עסין פון דא ווינקער וויינברויבען וואס זענען אין שטוב ווייל עס איז דא ווינקער וויינברויבען אין פעלד: ה' הכובש שלשה כבשים בחבית אחת ווען איינער פירעסט זיין (ער לייגט און דריי מינים ירק אין זיין פאס מיט עסין, די דריי מינים נאלין קענען לאנג שטיין רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון זאגט רבי אליעזר אומר על הראשון קל זמן די אלע דרייא מינים זענען דא אין פעלד קעגן קען פון זייא עסין אין שטוב אונ אויב אין מין פון די דריי מינים איז ניקא אין פעלד הפקר, אזוי וויא קען מוז קבער זיין דעם מין פון שטוב אזוי דארף קען דא אנדערע צווייא מינים אויך קבער זיין אפילו פון זייא אין נאך דא אין פעלד. ווייל דער מין גיט אריין אטעם אין זענע צווייא מינים אפטר אין גיט אטעם פון שטוב וזוי עס שטייט אין פרק ו' משנה ו' רבי יהושע זאגט אף על המפחית: אפילו פון צווייא מינים וואס זענען אין פאס איז

משלשון אע"פ שכבר כלו השנים לחיה שנשדה וטעמו
 דרבי יהושע הואיל ואלו שכלו בלועים מטעם אוחז שלא
 כלה לחמר קרא (ויקרא כה) מן השדה חשכלו את תבואתה
 כל זמן שהתה אוכל מן השדה אחת אוכל מן הבית והאי
 קרא יחירה הוא דהא דרשין לה מן ולבהמתך ולחיה אשר
 צלחך כ"ו שהיה חובלת בשדה האכל לבהמתך מן
 הבית וכו' אלא קרא לכבושים הוא דלמי' וה"ק מן השדה
 חשכלו את תבואתה חס' י"ב חשכלו מן השדה
 הנכנס בבית שהטעם

ליט נמי מקלד דרביש ר"י וס"ל דלי ללו סאי קרא ס"ה דפ"ק
 טעמם אולס וסכל יבער וטוס לשאר חסורים לאסור כפס"ט
 קמ"ל כן קרא מן השכם חשכלו שכל זמן שהמין אע"פ
 שיש בו בלע מן חסור לית לן כס ואחס אוכל מן הבית חו"ט
 (ו) וי"ט דוכס לכנסו עט"ר קרא וסורשו דמוכר דלי ללו
 סאי קרא ס"ה דלוחו ספין וקרא יבער ולא יוחר אע"פ טעמם
 חסור מפורכ כפן דלל דמי חסור דיבטור לשאר סורס"ט
 דכס שבי לפטיים וס"ה דמושטי' כמכוסר כיון שפין כלן ס"ה
 טעמם וס"ה סיכר דודלו סלס חסור כמכוסר וסאי קרא ס"ה
 להסיר ק"פ גוף חס' סלס סאי ולמכוסר כ"ה טעמם מן
 סמתיחין וס"ה ק"ו: [נ] סלילן כניגלס ג"ו: [ג] טעמם מפורכ
 ככס"ו וז"ל סכ"ג כניגלס סאי טעם חלגולות וי"ט לוחס
 סכסס וספילי ז"ס טעמור יתס כסיס וסס ספקס טעמקס סכס
 נחללס כלחר סיריה יומכר יתס טעמו סמכסרס מן ספין וכסס
 רוסיס סיגס טעס כ"ל' וי"ס כפי"סכ"ג וסאי סמקי"מ ויסכ
 סכניגלס ולפי סכ"ג סכ"ג דוכס לסיית נעקוס סכסר ס"ה לשכר סס
 כ"ד: כהקטס בית עסיס יודע סכסר יכסס כ"ג' ולא כשאר טעמו
 כלום ספני סו' סכר לחס מורז וסכניגלס וס כקללס ס"ה כסוסס
 ססיס סכ"ג ככס סליתוס וטסס ססוס מופד יעיס רכיס סל סכרן
 וס"ה סכניגול: [ו] וסמכניגלס: אוספ ססססיס סלמיס קכלס
 מלגלס וסכסיס קכרלס סכסר לקושט קט מרגולו סכסס גילי
 סכ"ג: (ח) ולסכר כין עלי קסיס כין עלי נפטיס: [ז] סד כ"ו:
 וסין ככס"ב מוטס וטעמל דכ"ה לל קטס דכסיס סכניגלס וססיס
 סד לחוס זמן כדסיסלס כמכוסרס סכ"ג: ול"ד לרביס ס"ח דססס

הכלוע כדבר הכנסה יק כמינו ערין בשדה שעדין לא
 ולה אע"פ שעיקר הפרי כמינו אע"פ כן חשכלו את תבואתה
 כליו וקול לבער (ו): כל ירק אחד הוא: לא נחמו
 חכמים שיטור לכל ירק וירק כפני עמלו אלא אע"פ
 ששלשון כלו מן השדה הואיל ואיכה שאר ירקות שלא כלו
 אוכל ע"י שאר ירקות ולא יבערם מן הכחית עד שיכלו
 כל הירקות כלם מן השדה, והלכה כר"ג דכל שכלה מינו
 מן השדה יבער מינו מן הכחית ואוכל את השאר:
 ו המלמקט עשבים לחים, אוכלן בלא כיעור: עד
 שייבש, לחלוותי הארץ הממתק את הפירות ומסס
 ואילך מיני לבער: והמנכב ביבש. המלקט עשבים
 יבשים אוכלן בלא כיעור: עד שתרד רביעה שניה.

הכלוע כדבר הכנסה יק כמינו ערין בשדה שעדין לא
 ולה אע"פ שעיקר הפרי כמינו אע"פ כן חשכלו את תבואתה
 כליו וקול לבער (ו): כל ירק אחד הוא: לא נחמו
 חכמים שיטור לכל ירק וירק כפני עמלו אלא אע"פ
 ששלשון כלו מן השדה הואיל ואיכה שאר ירקות שלא כלו
 אוכל ע"י שאר ירקות ולא יבערם מן הכחית עד שיכלו
 כל הירקות כלם מן השדה, והלכה כר"ג דכל שכלה מינו
 מן השדה יבער מינו מן הכחית ואוכל את השאר:
 ו המלמקט עשבים לחים, אוכלן בלא כיעור: עד
 שייבש, לחלוותי הארץ הממתק את הפירות ומסס
 ואילך מיני לבער: והמנכב ביבש. המלקט עשבים
 יבשים אוכלן בלא כיעור: עד שתרד רביעה שניה.

יבשים אוכלן בלא כיעור: עד שתרד רביעה שניה.

יבשים אוכלן בלא כיעור: עד שתרד רביעה שניה.

שיון ניש דא אין פֿעלד, גאר אויב פון דעם דריי
 קען מיין איז גאר דא אין פֿעלד, קען קען עסין
 אלע דריי מינים, נוארום אין די צוויי מינים איז
 דא אפגעס פון דעם דרייטן מיין אונ פון דעם מיין איז
 דאך דא אין פֿעלד, איז צווייט ווי עס וואקלט גינען
 אלע דריי מינים אין פֿעלד, רבן גמליאל זאגט כל
 שכלה מיט פו השדה וועלדער מיין עס איז גיטא אין
 פֿעלד יבש מינו מן הכחית דעם מיין פאר קען ניש
 עסין פון פאם, אונ די איבעריגע קען קען, אונ עס
 נוערש ניש גירעכניג איין צום אנדערין וילכה
 פֿדקדו אונ דער דין איז ווי רבן גמליאל ר' ישמעון
 זאגט כל ירק אחד לבער אלע מינים ירק זענען גלייך
 ווי אייניק צום דין פון ביעור, אונ כל וסן איין מיין
 ירק איז דא אין פֿעלד קען קען עסין אלע מינים
 ירק אין שמוב, מידרין עס איז אין פֿעלד גאר גיטא
 פון ירק דא פאר קען ניש עסין די ירקות וואס גע
 קען אין שמוב אוילן גרינגלע שייכל פירות סכקעט בית
 נפשיה קען קען עסין דעם ירק וואס הייבט גרינגל
 כל וסן עס איז דא אין פֿעלד דער ירק סגרות פון
 דעם סאל בית גמורה, נוארום די ביריע זענען איין
 מיין: ו המלקט עשבים לחים נוען איינער קלויבט ירק
 וגראו נוען ווי זענען נאך פייקט וגס הייבט וויי
 וואקסין נאך, די שייבש המתוק קען ער ווי עסין פון
 שמוב כיון עס נוערש אויס געמריקענט די זאפט

פון דער עדר, ווייל כל וסן דיא עדר איז
 פייקט וואקסט פאר דיא חיות אנדערע גראו,
 אונ ווי דיא עדר ווערש קרוקען אונ עס נועט
 שוין ניש קער וואקסין גראו סו קען שוין אויס
 ראקען פון שמוב והמנכב ביבש אונ אז ער קלויבט
 צו זאקען קרוקענע גראו זאפ געריקענע גראו
 וואס זיגט אויף דער עדר קען, ער עסין די גראו
 פון שמוב ער שפירד רביעה שניה כיון עס גייט דער
 צווייטער רעגין דאס איז דרייא אונ צוואנציג
 קען אין חשוון, אזוי לאנג געפיקט נאך די חיה
 גראו אין פֿעלד, אונ דער נאך נוערש שוין דיא
 גראו פארפוילט, סו ער שוין אויס ראקען פון
 שמוב עלי קנים ועלי גפנים בלעמער פון קנים אונ
 בלעמער פון וויין שטאקין וואס ער האט אפ
 געריקען פון בוים קען קען עסין פון דיא וואס
 ער האט אין שמוב די שייבש פאכיקו כיון עס נועט
 פאלען דיא בלעמער פון דיא בוימער והמנכב ביבש
 אונ אז ער האט אויף געקליבען קרוקענע בלעמער
 פון דער עדר קען ער עסין פון דיא וואס ער האט
 אין שמוב ער שפירד רביעה שניה כיון עס גייט דער
 צווייטער רעגין, אונ דער נאך נוערין שוין דיא
 בלעמער פאר פוילט געפיקט שוין ניש דיא חיה
 אין פֿעלד סו קען אויס ראקען פון שמוב, כפי

יבשים, ואין הלכה כר"ם: ז עניים נכנסין לפרדסאות, כאשר שני שבות ליסול לקט שכחה ופאה וכן נכנסים לגנות במלאי שביעית: עד שחרד רביעה שניה. מפני מותרות פירות שביעית שנשחרו זה: בתבן ובקש של שביעית. דמסו חזן וקש חזי למאכל במה ויש בו קדושה שביעית ואסור לטרוף ולהגות בו הגאה של (אבוה) תמוס דרשינן ואלה לא להפסד אבל כשנכתבו מה ששפדה ממאכל חיה סקטה קדושת שביעית

ממה שכתב (ס): פ והגיע שעת הביעור. וזן ביטור הפירות לפי מקומם כדחנן לעיל שלש חרות לביטור. ובכרייתא שנינו אולכים בענבים עד הפסח בזיתים עד הערתה בדרגרות עד החנוכה בחמרים עד הפורים וכו' של שנה השמינית וזמנים הללו כחכם שאין ידוע אם כלה למה מן השדה אם לאו אבל בידוע

המשכיר בית לחבירו עד הגשמים עד שחרד רביעה שניה. המורד הנאה מחבירו עד הגשמים עד שחרד רביעה שניה. עד אימתי עניים נכנסין לפרדסאות עד שחרד רביעה שניה. מאימתי נהנין צורפין בתבן ובקש של שביעית משהרד רביעה שניה: פ ח' שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור. מחלק מוזן ג' מעורות לכל אחד ואחד עניים אוכלים אחר הביעור. אבל לא עשירים ד"ר יהודה ר' יוסי אומר [א] א' עניים וא' עשירים אחר הביעור. פ ח' מי שהיו לו פירות שביעית שנפלו לו בירושה או שנתנו לו

דמסו לפני סיפר כל אדם שנתנו עניים: סו"ס: (ס) ידוע וספדה שפסד דל"ג כלה לכספתן מן סביב אלף שסס סיס מן ספין ועמקן כהדס למי סיס לס שפסל ממו אל סולל מן ספין נחמ"ל ככר וסחס עמו נכיס ס"ס ולו סיס זס שפסח מן ס"כ כהדס ככר סיס מכר וסכל מן ספולס ול סיס לס למיס שפסל ממו סוס לו לל סלס מן ספס יוון סלס נסחר למיס כלס כמס ספסלס זס לכיסו: [ח] אחד מיטס. מיטס כל מס סלקסו ספסלו ממוס סספסר משי"ס סינו כפלו ססדוס פלמס סלקסו ססס מן ססדוס סלסס סספסרס כ"ע כסס סכסכ"ן וסל דלסכוס ללכול אכס סכיסור סינו כשמיח"ק כסס כסלו אלל סחר סספסרס וסולסס מרסויו סס סזר וסכס כסס

הכל לפי מה שכלו: מחלק מוזן שלש מעורות לכל אחד ואחד. מאכני ביתו ואחר כך מחלק לשכניו ולקרוביו ומיודעיו ומוליא ומניח על פסח ביתו ואומר אחינו בני ישראל מי שגדלך יעוול יעוול: ועניים אוכלים אחר הביעור אבל לא עשירים. דכתיב (שמות כג) ואלכו אכיוני עמך ויתרס תאכל מית השדה, אכיוני עמך ולא עמך: אחר עניים ואחר עשירים. קרי ביה ואלכו אכיוני וגם עמך, וזלכנה כרבי יוסי:

אויך: ח' מי שהיו לו פירות שביעית ווער עם האם פירות שביעית והגיע שעת הביעור אונ עם איז גיקרסן ריא צייט מען זאל אויס ראקמען פון שטוב ווייל ריא תנה האם גיט אין פעלד פלמל מיון שלש ססדות לכל אהר ואהר גיט ער צו ערדיון פגענשאין פון שטוב אונ צו די שבעים אונ צו ריא קרובים עסין אויף דריי פעורות, און די איבעררעע לייגט, ער בייא דער מיר פון שטוב אונ אונט ווער עם וויל געקמען זאל געקמען רעגים אהר תבישר אונ עניים וואס האבין צו זאמען געקליבען פירות פון פערקערע פעלדער פון הפקר, דארפין גיט סבער ויין פון שטוב אפילו עם איז גיטא אין פעלד פאר ריא חיות אבער עשירים דייניג דער בעל הבית וואס האט ספקיר גיווען זיינע תבואה אונ דער נאך האט, ער וזכה גיווען צוריק פון הפקר, אז עם איז גיטא פאר דער תנה אין פעלד דארף, ער נאך אקאהל ספקיר ויין ריא תבואה דברי בני ישיבה אזוי זאגט רבי יהודה אונ רבי יוסי זאגט אהר עניים ואהר עשירים אוכלים אהר תבישר סייא עניים וואס האבין צו זאמען געקליבן פון פערקערע פעלדער אונ סייא עשירים וויא באלד וויא האבין זיינערע תבואה ספקיר גיווען אונ דער נאך האבין וויא צו ריק וזכה גיווען פון הפקר אפילו עם איז גיטא פאר דער חיה אין פעלד דארף מען גיט ספקיר ויין נאך אקאהל: מ' מי שהיו לו פירות שביעית ווער עם האם פירות שביעית שגילו לו בירושה או שנתנו לו בנתינתו וואס איז איהם גיפאלין איהר ושה אדער מען האט איהם גינעבין אספנה, רבי

עקבא זאגט בנאן עד שחרד רביעה שניה בייא אלע זאקען וואס דא איז גישאקען איז ריא צייט צו עסקין פון שטוב ביו עם גיט דער צווייטער רעגין: ז' בייא צו המשיך בית לחבירו עד הגשמים דעקליבין ווען איינער פאר דינגט דעם אנדערין אשטוב אונ זאגט איך פארדינג ריר ריא שטוב ביו רעגניגייט האט ער גימייגט עד שחרד רביעה שניה ביו דעם צווייטער רעגין המורד הנאה מחבירו עד הגשמים ווען איינער מורס אנדער, זאל גיט תבואה האבין פון ויין חכר ביו רעגין צייט עד שחרד רביעה שניה איז דער נדר ביו דעם צווייטן רעגין עד אימתי עניים נכנסים לפרדסאות ביו זאמען מעגין די ארעמע לייט גיין אין ריא פעלדער אונ אין ריא ווייני גערמנער געקען לקט שכחה ופאה אלע יאהר עד שחרד רביעה שניה ביו עם גיט דער צווייטער רעגין דער נאך סארין וויא שוין גיט גיין ווארום וויא וועלן צו פערמען ריא תבואה וואס וואקסט אין פעלד מאימתי נהנין צורפין בתבן ובקש של שביעית ווען מען מען תבואה האבין אונ פאר ברענען ריא שפראו פון שביעית, ווארום שפראו איז איין עסקין צו בהמות איז בייא ריא שפראו אויך דא דער רין שביעית, אונ מען קאר וויא גיט פאר ברענען סשחרד רביעה שניה אבער ווי עם גיט דער צווייטער רענען אונ אלץ וואס אין פעלד ווערט פאר פוילט אונ אז ער וועט ריא שפראו ארום פראגין אין פעלד וועט דאס ריא חיה גיט ברענען עסקין, דרבער אז שוין פון ריא שפראו אונעק גינאנען ריא הייליגקייט פון שביעית מען מען שוין סאהן מיט ריא שפראו וואס מען וויל אפילו פארברענען

ט ר"א אינהו לאובליהו. אע"פ פירות הללו בהיתר נלקטו לאלכוך בקדושת שביעית מ"מ סבר ר"א לחסור לזה שנתנו לו פירות הללו לאלכוך לכוף אלא יתנו לו שיאכלם הוא עם אחרים דר"א לטעמיה דסבר ככ"ש דחמרי (עיל' מ"ב פ"ז) אמר לאלכוך פירות שביעית בטובה כלומר להחיות טובה למי שנתן לו פירות שביעית כדמחמא חפקיהו כלכך זה שנתנו לו פירות שביעית כמתנה או נפל לו בירושה אמר שיאכלם לכוף שלא יחזיק טובה למי שהוריש לו או שנתנס לו כמתנה אלא יאכל אותם עם אחרים כדי שלא יהא לאלכוך פירות שביעית בטובה: והחכמים אומרים אין החוטא נשכר אלא ימכרו לאובליהו ורמיהם יתחלקו לכל אדם. האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורטה חלתה חייב מיתה: שלא הורטה חלתה חייב מיתה:

לדבריו דרבי אליעזר קאמרי ליה לדיקן מותר לאלכוך פירות שביעית בין בטובה בין שלא בטובה אלא לדיקן דלמרת

חסר לאלכוך פירות שביעית בטובה היכי קאמרת יתנו לאובליהו ושרית למי שנתנו לו פירות שביעית כמתנה לאלכוך עם אחרים והלא מנינו חוטא נשכר שאוכל אותן עם כל בני אדם והדין טוחן לפי דבריך שימכרו לאובליהו שיסרע אותם מה שכן שוין כדי שלא יהא חוטא נשכר והדמיוס יתחלקו לכל אדם, ואין הלכה כרבי אליעזר: האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורטה חלתה חייב מיתה. דלא תימא אין חלה בשביעית משום דמתיב לאלכה ולא לפרסה וחלה אס נעמחא טעונה שרפס קמ"ל (י) דלשנית ערסותיכס אמרה תורה מניזו עיפה שחיה חלה תרימו:

אליעזר ואגם יתנו לאובליהו וייל פאר פירות שביעית קאר מען גיט ראנקען צו דעם ווס האט איהם גיגעבן. אונ ער וועט דאך ראנקען צו דעם וואס האט איהם גימאכט גרשגן די פירות אָדער צו דעם וואס האט איהם גישיינקט דיא פירות. דריקער זאל ער דיא פירות צו טיילן צו נאך מענטשן אונ ער עקסט אויך מיט זייא תַּכְּמִים אומרים אין חוטא נשכר דיא תַּכְּמִים זאגן צו רבי אליעזר אויב ער אליין קאר גיט עסקין דיא פירות קרי ער זאל גיט ראנקען צו דעם וואס האט אים די פירות גימאכט יאדער גישיינקט אז ער גיט דיא פירות צו אנדערע מענטשן זייא זאלן מיט איהם עסקין זיי דאך איהם ראנקען וועט דאך דער וואס האט גינגעקן דיא מתנה

אָדער דיא ירושה וואס ער איז אחוטא ווייל ער דאנקט פאר פירות שביעית אונ קען קאר גיט דאנקען צו אַקענטשן פאר דיא פירות ווייל נאט האט איהם גישיינקט דיא פירות דורך הקקרא פאר ריגען מען וועט איהם דאנקען פאר דיא פירות אלא ימכרו לאובליהו ודיסיס יתחלקו לכל אדם קאר מען זאל די פירות פאר קויפן אונ די זעלש זאל מען געבן צו בית דין אונ בית דין זאלן צו טייערן, וועט מען דאך איהם גיט דאנקען. ווייל ער גיט דאך קיינעם גיט קאר בית דין גיט (שניא) ווייל פשיט שביעית עד שלא הורטה חלתה דער וואס עקט די טייג פון שביעית אונ מען האט גיט גינגעקן חלה איז ער חייב מיתה. ווארום פון שביעית דארף מען אויך געבן חלה:

ממות יום א גמרא ברכות דף מו ע"א תוספות

הלכס ס' כלס כלי הסינון חסד דמכות דביטלס אלף למד רבי זירא חלש על לגביה ר' אבהו קבל עליה אי מתפח קמינא חריך שקי עבידינא יומא מטא לרבנן אתפח עבר סעודהא לכולוהו רבנן כי מטא למשרי א"ל לר' זירא לישרי לן מר א"ל לא סבר לה מר להא דר' יוחנן דאמר בעל הבית בוצע שרא להו כי מטא לברוכי א"ל נברוך לן מר א"ל לא

קמינא וכו'. כך היו קורין לרבי זירא ופעמח מפרש בכנא מיעוט כהשוכר את הפועלים: כי מטא למשרי. לישנא דשיחומא כלומר לפרום ברכת העוולא

רבי זירא חלש על לגביה רבי אבהו רבי זירא איז קראנק גינוארין איז רבי אבהו אריין גינאנקען צו איהם סבקר חולה זיין קבל עליה אי מתפח קמינא חריך שקי עבידינא יומא מטא לרבנן אתפח עבר סעודהא לכולוהו רבנן כי מטא למשרי א"ל לר' זירא לישרי לן מר א"ל לא סבר לה מר להא דר' יוחנן דאמר בעל הבית בוצע שרא להו כי מטא לברוכי א"ל נברוך לן מר א"ל לא

פאר אלע רבגן כי קסא למשרי אז מען האט גע- דארפט זאגן די פרקה המוציא אפר ליה לרבי זירא האט רבי אבהו גינאנט צו רבי זירא לישרי לן מר זאל דער רבי זאגן פון אונקערשטן זעגן דיא פרקה המוציא אפר ליה האט רבי זירא גינאנט צוא רבי אבהו לא קבר ליה מר להא דרבי יוחנן האלט דען גיט דער רבי וואס רבי יוחנן האט גינאנט דאסר בעל הבית בוצע וואס רבי יוחנן האט גינאנט דער בעל הבית דארף זאגן די פרקה המוציא שריא ליה האט רבי אבהו גינאנט די פרקה המוציא כי קסא לברוכי אז עם איז געקוקען צום בעגשין אפר ליה האט

הו"ם ה' תלה פרק יא

(א) בני הכפר יצרו לכבוד ביהמ"ל שלהן או רבנות כדמיה בה"ב אחר או לקנות בדמיה טובה או ס"ה צריכון להתנות על הלוכה שלא לעשות אותו לא מרחץ ולא בורסקי, והוא המקום שמעקבין בו את העורות ולא בית הטבילה ולא בית המים ואם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה שיהא הלוכה מותר לעשות בו כל אלו מותר: (ב) וכן אם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר על מותר הרמים שיהיו חולו הר' הם הולין ובשלושתין הרמים בנותי כהם

ספסר החידוש סי' קלט קבי קמא
אם טאנת הו"ם ה' תלה מנזר טעות לתלמודו לא טאנת טעות
ההב טובא ללא הורשבו למה נחזקינו לו ללוטנו ולא
השפון דמי: לא יאמר אדם להכריז בקבא הו"ם טעמי כתי לבנו
עסקי במתנייכם ה' ויהי מתקבל ויבטל לנו: מי שפולד כותו
ומקטיל מינו ודמותו עבדיכם ה' ויהי מתקבל ויבטל לנו: דברי
כעלים ויבטל כעלי: הו"ם טעמאם ויבטל כותרי: ויבטל לנו
טעמי לפיכך הו"ם טעמי ויבטל כותרי: ויבטל לנו: ויבטל לנו
מי טאלד קופיער ה' ויהי מתקבל ויבטל לנו: ויבטל לנו
לכחות אהר ויבטל לנו: ויבטל לנו: ויבטל לנו: ויבטל לנו

אם שמת איש אחר מלפני פטות לתלמודו איוב דוא
האקט גיהערט ווי אקענטש לערונט מיט זיין
הלמיד אפאלשין פשט לא תאמר פטות אהר אומי
זאלסטו גיט זאגין צו איהם דוא האקט אקעוה
גיוזאנט אלא תודיענה לאחד מקרוביו או לאהבו נאר דוא
זאלסט דאס זאגין צו איינעס פון זיינע קרובים
אדער צו איינעס פון זיינע גוטע פריינד זיי זאלין
איהם זאגין דעם פטות וואס, ער האט גילערניט
מיט זיין הלמיד דור השפוד דמו אונ דוא זאלסט גיט
פארניסען זיין פאלט, און זאלסט איהם גיט פאר-
שעמען צו זאגין אים אז ער האט געהאט אקט
לא יאמר אדם לחברו בקבא הו"ם טעמי כתי לבנו אקענטש
זאל גיט זאגין צו זיין חבר אויף אקענטש ולקטול
קרוכן זאל גיט זאגין צו שמעון לוי האט בייא
מיר גיפעטין איך זאל געבין מיין טאכטער צו
זיין ויהן פאר אנווייב פניו שמתניש הא' תהי מתנתה
והנה לנו ווייל לוי וועט ווערין פארשעמט גער
האט זיך גיפעטין בייא ראוובן ער זאל זיך מיט
איהם שפודן זיין און ראוובן וועט ביי זיך גרויס
ווערין און וועט האבין פערנעניגען די הארצין
מי שערצד רוחו ויפסיל עניו ויהוה מביאם אל נשים דער
פענטש וואס האלט איין זיין וויילען וזיין פארוו
און ער לאזט אראפ זיינע אויגן און זיין גייסט
און ער וויל גיט קוקען אויף ווייבער וואס זיך
דברים כפלים און ער רעט גיט ליידיגע רייד וספי
כנזי און ער האלט איין זיין פעם וואס מתנאה און
ער איז גיט גרויס בייא זיך וישפך בחורה ובפעשי
סבים און ער בשעפטמיט זיך מיט הורה לערנען
און מיט מעשים טובים ליתר תיה פנים פמלא
השרה און קושית וועט קומען אדער ווען ער וועט
שטארבין וועט ער אדער זיין נשקה גענטשער זיין
צו גאט ווי די מלאכים עליהם נאמר געת אהר לבינה
לישראל בה פל אל אויף זיי זאגט דער פסוק עם
וועט קומען אצייט וואס מען וועט פרענען בייא
דיא יודין וואס טוהט גאט, ווייל זייא וועלן זיין
גאנט צו גאט, גענטשער ווי דיא מלאכים דריבער
אפילו די מלאכים וועלן פרענען בייא דיא יודין
וואס טוהט גאט מי שאבד נאפסיס או חרפיס או הרובים
או נביאים ווען זיינער האט פארלארן עטליכע
פון נביאים ותחילי לכתוב אחר און ער האט אר

(א) בני כפר יצרו לכבוד בית הגנסת שלהן דארף קענטש
זיין וואס ווילען פאר קויפין זייער שוהל או
לקנות בדמיה בית הגנסת אחר אדער ווייל זייא ווילען
קאהען פאר דעם געלט איין אנדער שוהל או לקנות
בדמיה מיה אדער ווייל זיי ווילען קויפין פאר דעם
געלט אמיש צו לייגענען אויף אים אין די ספר הורה
או ספר הורה אדער ווייל זיי ווילען קויפין פאר דעם
געלט אספר הורה קריכן לקנות על הלוכה שלא לעשות
אותו לא מרחץ ולא בורסקי דארפין זיי זאגין דעם קענטש
וואס קויפט די שוהל אז זיי פארקויפן אים די שוהל
מיט דעם תנאי געדינגונגן ער זאל גיט מאכין פון
די שוהל אקאר און גיט אנארבארניע וואס מקיים
שפסודו בו את הערות אנארבארניע איז אשטוב וואס
מען ארבעט אין איר פעל ולא בית הגנסת און מען
קאר גיט מאכין פון די שוהל אקונה מען זאל זיך
אין איהר טובל זיין ולא בית המים און מען קאר גיט
מאכין פון דיא שוהל אארט צו וואשן אינווייניג
וועט אים העט שבעה טובי העיר כמספר אנשי העיר בשעת
מכירה שיהא הלוכה מותר לעשות בו כל אלו מותר איוב די
זינען גרעקטע קענטשין פון שטאט האבין גיוזאנט
צו דעם קענטש וואס האט גיקויפט די שוהל מיר
פארקויפין דיר די שוהל דו זאלסט מענין אין איר
קאן אלן וואס דו וועסט וועלן, און די קענטשין
פון שטאט זענען אויך גיווען ביי דעם פארקויפין
און האבין אויך פסקים גיווען מיט געשימט צו
די רייד, מען דער קויפער קאן אין די שוהל אלן
וואס ער וויל: (ג) וכן אם התנו שבעה טובי העיר כמספר
אנשי העיר על מותר הרמים שיהיו חולו הר' הם הולין און
אויב די זינען גרעקטע קענטשין פון שטאט האבין
אויס גיווען אהנאי ווען זיי האבין פארקויפט די
שוהל זיי זאלין פאר דעם געלט קויפין איין אנדער
הייליגע נאך און וואס עם וועט בלייבן געלט
נאכדעם ווי מען וועט שוין האבין די הייליגע נאך
גיקויפט, זאל די איבעריגע געלט גיט זיין הייליג.
און די קענטשין פון שטאט זענען אויך גיווען ביי
דעם פארקויפין און האבין גיהערט דעם תנאי.
זענען דיא איבעריגע געלט גיט הייליג בשלושתין
הרמים בנותי כהם בית הגנסת אחר און ווען זייא זענען
בלעטער פון אהרמיש אדער פון בתובים אדער

נעדהויכען

בה"ב אחר או שיקנו מהם חיבה או מסמכות ותיק או תומשין או ס"ת והשאר יהא חולין כסני שהתנו ויעשו בהן מה שירצו : (ג) וכן אם קבלו עליהן כל אנשי העיר או רובם ארים אחר כל מה שעשה עשוי והוא מוכר ונותן לבדו כמי מה שראה ויתנה כמי מה שראה :

פחלן כשאר דברים הסמוכים גם מדברי סופרים לפי טעם יהיה עיקר החדש והסומם סמל וכן כל ימים ספרי הלמוד על ספרי מקדל וכן כל ימים ארץ כמכוסים כסמל כסמל לפי טעם זה ויהי ומשם נלמד שמי שחשם עלו בעבור וסמל כפוד בו לנפוש של דברי כהנא פירי מלחמי סמומים וכל דיק וקדמו וסמירו :

דאם געלט פאר דיא שוהל , באהען וויא מיט דעם געלט איין אנדער שוהל או שיקט מהם מינה אנדער ויי קויפין פון דעם געלט אמיש צו לייגענען אויף אים אין די ספר תורה או מסמכות ותיק אנדער ויי קויפין פון פאר דעם געלט אקענטעלע אנדער אשייד צו די ספר תורה או חקשין או ספר תורה אנדער ויי קויפין פאר דעם געלט חוקשים אנדער אספר תורה השאר יהא חולין כמי שהתנו ועשו בהן מה שירצו דאם איבעריגע געלט איז ניט הייליג און ויי קענין סאן מיט דעם געלט וואס ויי ווילען : (ג) וכן אם קבלו עליהם כל אנשי העיר או רובם ארים אחר אוב דיא קענטשין פון שקאמ האבין אויף יוד גינוקען איין קענטש ער זאל ויין דער פירער פון שקאמ , סיי אלע שקאמ קענטשין האבין איינגעוויליגט אויף דעם קענטש און אפילו אויב נאר דאם קענטשע קענטשין פון שקאמ האבין איין געוויליגט אויף דעם קענטש כל מה ששעה עשוי ארץ וואס דער קענטש מודה איז גיטאן ויהא מוכר ונותן לבדו כמי מה שראה און ער אליין קעגן פארקויפין און שיינקען ווי אים גיפעלט ויתנה כמי מה שראה און ער קען אויסקעמען אהנאי מיט דעם קויפער וויא ער וויל און היינער קען איהם גיט שטערין :

נעהויבן שרייבין אויף פאפיר דיא געליבע דלעקער וואס אים פעלט ונשכתב חציו נמצא הראשון און אז ער האט שוין אפ געשריבען העלפם אנדער ווייניגער אנדער מערן וענען דיא פאר לארענע דלעקער געפונען גיטוארין און ער דארף שוין גיט שרייבין אסור לכתוב בתלם הנשאר דברים אסורים גם מדברי סופרים טאר קען גיט שרייבין אויף די געליבענע פאפיר אועלעקע זאכין וואס אפילו נאר די רבנן האבין דאס גיאסרף לפי שזו היד עיקר החדש והסומם סמל ווייל איצט וועט דאך ביי דעם קענטש ויין דער עיקר דאס נייע געשריבענע , און די חוקש דארף ער דאך שוין גיט , איז דאס גיט שוין פאר דעם חוקש ער זאל ויין געשריבען צו זאמען מיט אפראקטע זאך און דער עיקר זאל ויין די פראקטע זאך וכן אל ימים ספרי הלמוד על ספרי סקרא קען טאר גיט לייגין די ספרים וואס די רבנן האבין גימאמט ורהיינו נקרא , משניות , קדרשים , און נאך אועלעקע ספרים אויף תורה נביאים כתובים וכן אל יבשה את ספרי בקבלים כתובים בהן , לשון עז או ויני און קען טאר גיט באדעקן אספר מיט פאפירען וואס אויף ויי איז געשריבען דייקש אדער גריכיש אנדער אנדערע שפראכין ויפשה אחר שכיה חמש עלו בעבור עס האט גימרא גין איינער האט באדעקט ויין חוקש מיט אפעל היד כתוב בו לעולם של דברי געשריבען דייטשעשע ווערטייר מיט נארעשקייט זדיק וקדמו וחסירו איז גינוקען אצדיק און האט אראפ געריקען די פעל און אראפ גינוקען פון די ספרים :

ממות יום ב תורה

אונקלוס

הלמשך מ"ח דרא יהודה נפש י יה יהו יהודה . רוח יוד הא ווא הא . נשמת יהודה היה יחידה ד רמלוי ויך אל שם כן שבועשית בניקוד חולם :

וּשְׁמַע אִישָׁהּ בַּיּוֹם שָׁמְעוּ וְהַחֲרִישׁ דְּשִׁמְעוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהּ וְיִקְוִמוּן נִדְרָהּ וְאִסְרָהּ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאִסְרָהּ אִשְׁרָהּ

ה"א ובעט א"ס . נדרים וכן ענין : זיום ענינו . שם ענין : רש"י

(ח) ושמע אישה וגו' . הרי לך שאל קיים הכעל שחא קיים

פירוש לתורת אלהים

וח ופשה און איהר תקן וועט הערין אין דעם קאג וואס ער וועט הערין בלומר גיט ברוקא ער מוז הערין דעם קאג וואס ויא האט גיטאדהן דעם גדר נאר ווען ער וועט הערין והחריש לה און ער וועט שטייל שטייגין ער וועט איר גיט שטערין דעם גדר וקטו נדרים נאלין איהרע נדרים בלייבין שטיין ואחר און איהר איסור וואס ויא האט אויף יוד גיאסרף וקטו זאלין ויי בלייבין שטיין בלומר איז דער גדר אגובער נדר אפילו ווען דער פאטער האט גיט שטערט ווארום ביי אנערה בקאורסה מוז דער

די אַסרת על נפשה
 יקמוץ: ׀ ואם ביקמא
 לשמע בעלה אעדי
 יתה ויבטל ית נדרהא
 די עלה וית פירוש
 שפנתהא די אסרת על
 נפשה וכן קדם יי
 ישתבק לה: ׀ ונדר
 ארמלא ומתרכא כל די
 אסרת על נפשה יקום
 עלה: ׀ ואם בית בעלה
 נדרת או אסרת אסר
 על נפשה בקיום:

אסרה על נפשה יקמו: ׀ ואם ביום
 שמע אישה יניא אותה והפר את
 נדרה אשר עליה ואת מבטא
 שפתיה אשר אסרה על נפשה
 ויהיה יסלח לה: ׀ ונדר אלמנה
 ונרשעה כל אשר אסרה על נפשה
 יקום עליה: ׀ ואם בית אישה נדרה
 או אסרה אסר על נפשה בשבעה:

ת"א ונדר אלמנה. כמוהו עם נדרים ספ פז: ואם בית אישה. נדרים סו שבטות כ: לו אסרה אסר. שבטות כ:

רשבים
 (יא) ואם בית אישה נדרה, אבל למעלה כתיב ונדריה עליה אותו פסוק בנדרים הקודמים קודם שנשאת
 ומשמע לפי המשמ שהבעל מוסר בקרמין:

שפתי חכמים

קיום: (ס) והפר את נדרה אשר עליה, יכול חסר
 א לא הסר האב ב ת"ל כנעוריה בית אביה כל שכנעוריה
 כרשות אביה היא (קידושין ג): (י) כל אשר אסרה על
 נפשה יקום עליה. לפי שאינה לא כרשות אב ולא כרשות
 בעל ג ובלחמה מן האשוחין הכתוב מדבר, אבל אלמנה
 מן האישיות מת הבעל נחרוקה וחורה לרשות האב:
 (יא) ואם בית אישה נדרה. כנזואה ד הכתוב מדבר:

וכמו שהביא הרמב"ם ג"כ ויחסי טו' כהפסוק ואם טו' פס' האשם
 גר חסד אסר בית אביה כנעוריה ונדרים עליה כי לא שמע אביה אשם אחר שנתאסרה גם הוא שיתקן כהפסוק:
 ד דס"ח חלמנה איש: כרשות האב ונדרים איש כרשות הבעל לספר לה. וט"ח ואין חסד על דעת שופר, וי"ל לפי שחלמנה
 כבעל מפר אסר' נדר שלא נדרה כרשותו כגון שהביא בית אביה כל שכן שיכול לספר לה עם שגרה כרשותו, לכן פי' איש
 כרשות הבעל, שאלפי: ד (ג"ח) וכל דלת סקדים כו' ואם בית איש נדר קודם קלה דונדר אלמנה שדרכי אחר הנשואין
 כן הכל כבוד ונתקלה ליכר כנעוריה כרשות אביה לנפשי וחסד' ואם טו' פס' חלמנה קיום ונדרים קיום כמו חלמנה ואם
 בעלה ואחר כך חלמנה שאלו רשות האב עליה ונדרים וס"ח שגרה ואסר' כן כנשואה חסד' כרשות בעלה נגמרי:

פירוש לתורת אלהים

פאקער מיט דעם חתן שפערין איר גדר אַקער ווען
 איינער פון זיי האט גיט גישפערט אוי שוין יעד
 גדר אונקער גדר: (ס) ואם אַקער אז אין דעם טאג
 וואס איר חתן וועט הערן פון איהר גדר גיט איהר
 וועט ער גיט וועלן איר גדר תפיר אונער וועט איר
 שפערין איר גדר וואס אויף איר איז וואס מקרא אונ
 וועט שפערין די איסורים אשר אסרה וואס וואס האט
 אויף זיך גיאסרף אונ דער פאקער האט איר אויף
 גישפערט אוי דער גדר בין גדר אונ אז וואס האט
 גיט גיוואקס אויב קען האט גישפערט אונ וואס
 האט עובר גינען אויף איר גדר וי' יסלח לה ואל איר

תרגום

להשיק מנח דוא צבאות נפס צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשפת דנחא ארני נשפת דודו יתהו חתי יחידה
 דנחא יהוה חתי יחידה דודו אל שם בין שבועשה:

" וכל ערי תמישור וכל ממלכות סידון מלך האכזרי " וכל גרני מישרא וכל

אֲשֶׁר מָלַךְ בַּחֲשׁוֹן אֲשֶׁר הָפֵה מֹשֶׁה אֶתְּךָ וְאֶת־
 גְּשִׁי' מִדִּין אֶת־אֵוִי וְאֶת־דָּקָם וְאֶת־עֲזוֹר וְאֶת־חֹר
 וְאֶת־רַבֵּעַ נְסִיכֵי כִּיחוֹן וְשִׁבֵי הָאָרֶץ : * וְאֶת־בִּלְעָם
 בְּר־בְּעוֹר הַקֹּסֶם הִרְגוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּתְּרֵב אֶל־
 חֲלִלֵיהֶם : * יְהִי גְבוּל בְּנֵי רְאוּבֵן הַיַּרְדֵּן וְגְבוּל זֹאת
 נַחֲלַת בְּנֵי־רְאוּבֵן לְמִשְׁפְּחוֹתֵם הָעָרִים וְחֻצְרוֹתָן :
 יִנְתֵּן מֹשֶׁה לְמִטָּה גֹד לְבְנֵי גֹד לְמִשְׁפְּחוֹתָם :

אֲחֻסָּת בְּנֵי רְאוּבֵן לְחֻצְרוֹתָן קְרוּיָא וּפְזָמִין : ד ויהב משה לשבטא דגד לבני גד לְחֻצְרוֹתָן : מצורת דוד

(6) יושבי סלון . מחשבי ארץ כיוון : (7) אל חללס . פס שער חללס ודופה לסס ואל ס' יכול להליל פלגו דקסמיו :
 (8) ונעול . כ"ל גם גבול כיוון וסס סמלים סממנים לידן גם סבה גבול לטוין ימטו : (9) לעשפחס . שחלק לכל
 עשפחס חלק לגד :

כרובים תהלים מד

לחמשוך מסוד ומלכות דוא שין דלת יוד נמש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונדי נשמת דיסוד א אר
 ארנ ארני נמש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמת דמלכות יה וו הו זה יחיה יחידה דיסוד יהוה זה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבעשע :

א ארם פקקקא סמיקקא * פי הושעתנו מצרינו ומשנאינו הבישות : * ב באלהים
 ומשנאנא אייתיתא עלגיהון
 דהקא : * ב בסימרא דני אגן
 משבחין כל יוסא ושקד נודי
 לעלמי עלמין : * ג להוד
 ואשליקא ומקספיקא ולא תשרי שכןקא כחילקא : ד אחרקא קבל קדם סיקא ומשנאנא כבשו קנא :
 מצורת דוד

(6) כי סועפמנו . לא ככס ידינו אלא עמך כלס סיעוט :
 (7) כאלסיס . נפוללו אלסיס : ומך לעולם . עמך סממיקס :
 לעולם נודס סיס אף כפרס כל סתעוט : (8) אף נוסק . אף
 כעס אכר עדיין אפס סוטנו וסכלעס סוטנו ואל סלא ככלסוטנו
 לכלחס עול סעוטוס : (9) תשיכו סטור . לכרוס לעורכו מפני סלר : סטו לפו . סוטוס לעלמס סס אכר נט :

פירוש עברי מייבש

(א) כי הושעתנו מצרינו ומשנאינו הבישות דו האקס דאף
 אונן פיל קאל גיהאלפין פון אונזערע פיינד ,
 אונ אונזערע פיינד האקסו שוין פיל קאהל פאר־
 שעקס : (ב) באלהים הללנו כל היום אנאנצען קאג
 ושקענדיגו כבאריקען מיר אונן מיט דיר אז דו ביזס
 אונזער נאם , אנדער דער פשט איז וועגין די הילף
 וואס דו נאם האקס אונן גיהאלפין האבין מיר דין
 גילויקט אנאנצען קאג ושקד לעלם נודה סלה אונ דיין
 גאקען וועלין מיר אייביג לויבין : (ג) אף ונאף וחלילטו

ברמנורא

האשה . תאכל משל בעלה . כ"ו סלא פירסה מדעתה
 כאל לביה דמתמתח דעתה למנות על של כעלה :
 ושחמט עליה אביה . תאכל משל בעלה .
 הלבכה

פרק ח א האשה גיבון שהיא בבית בעלה אאשה וואס
 זיא איז ביי איהר מאן אין שמוב
 שחמט עליה בעלה ווען דער מאן האט גישאקמין דעם
 גרדן פסח האט ער גימראקט דיא טייב וייגע

מלשנה פסחים פרק ח

כלי אפליטי דגמורס דגמורס דליס אלהים
 האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחמט עליה בעלה
 תאכל משל בעלה .
 זאל אויך . עסין מיט איהם פון זיין גרדן פסח
 ושחמט עליה אביה אונ ווען איר פאטער האט גישאכ־
 מין זיין גרדן פסח האט ער גימראקט דיא סאכ־

רגל הראשון. שלאחר נסאיה שכן דרך הכסאות ללכת לבית אביה: תאכל במקום שהיא רוצה. כגון שאינה רוצה על הגה ליד לבית אביה תדיר הלכך תמספק לן כתי יתהלך: אפומרוסין יתום שהיו לו כ' אפומרוסין ומטו זה על פסהו וזה על פסמו: לא יאכל משל שניהם. כי לא תמסכו של זה ולא תמסכו של זה דמי נוח רשות לחלק האחד להמנות עם זו וזין לו תקנה ח"כ ר"ט שניהם סימה: ע"ה האחד: כ"ט יאכל משל רבו. אכל משל עמו אוכל דכיון דדינתו כגו שחורו אע"פ שעדיין לא נשתחרר הרי הוא כגון חורין הלכך אוכל משל

[6] למסות. שמחת סתו: [7] בעקום סתו רולס. מוקים בגמרא שדבר כספת שחיסה לזיה מוקים סתו רולס רולס ל"כ סין דברים כו' וקמ"ל דלי לא כדכח ליה מוכלה כלל אפי"ג ד"ס דכח כולם נריתו סתו: [9] תמקום כו'. סף ע"ג רולס כ"כ דכתיב סה נרית אבות מ"ט ו"ב מרמזו על כתי ביתו. נע"י:

הלכה רגל ראשון [6] לעשות בבית אביה. שחם עליה אביה ושחם עליה בעלה תאכל [7] במקום שהיא רוצה. יתום ששחמו עליו אפומרוסין יאכל [9] במקום שהוא רוצה. עבד של שני שותפין צא יאכל משל שניהן. מי עבדו עבד וחציו בן חורין לא יאכל [7] משל רבו: ב האומר לעבדו צא ושחום עלי את הפסח. שחם גדי יאכל. שחם מלה יאכל. שחם גדי ומלה יאכל מן הראשון. שחם מה אמר לרבו כיוצא ועשה ישחום מלה וגדי ויאמר אם גדי אמר לרבי גדי שלו ומלה שלי ואם מלה אמר לי רבי מלה שלו וגדי שלי. שחם רבו מה אמר לו שניהם יצאו לבית השרפה

[7] משל רבו. דמספסת של סתו דעת רבו להטות חלק סתו על פסמו. רש"י: (6) רש"י ודכח חגיגה תמלסת שחיסה להירכס לע"ה דכיון דמסכר לא יכלל ה"ל משל עמו כדו שרבו יפסק לשחמו ש"כל הפנ"ל ליי"ט סמלות, וכ"ס כ"ט. (3) כ"ט אמרינן דמתן קלה וסינו סתו למטר ללך סתו אכל כלל יכסום על פסמו ויהיבם לו ממה יכסום על הכסום כו' ופמורין

רבו ממנו ורש"י דכלל סתו פסחיו רגיל תדיר כלה ליה ללא פירש לו ובגמרא מוקי לה דוקא במלך ומלכה, חית לחמרי מטוס סתו מלכות (3) וחית לחמרי מפני סמומין על עבדיהם ואין מקמדיים על סמדתו אם גדיים אם טלחים הלכך יאכל מן הראשון כיון דליכא פקידא דכראשון ואלו י"ח אכל אשני דעלמא דקמדי לא יאכל לא מן הראשון ולא מן השני דקי"ל מן ממני על כ' פסחים כאחד לאכול איוה מהם שריחא דלוי כיוצא וכו' בעי למיכל מהא דלמא שחמו שחיסה לא הוה דעמייה עליה: שחם מה שאמר. שפירש לו גדי או טלה וזה עכ"ל: ובגמרא מוקי לה כגון שחלק

מער זאל אויף עסין מיט איהם פון זיין קרָבן פֿסח תאכל משל בעֵלה זאל זיא עסין פון איהר מאַנס קרָבן פֿסח, וְאָפֿער אָז זיא האַט גינאַנט זיא וויל קָאר עסין פון פֿאָפֿערס קרָבן פֿסח, ניט פון מאַנס, עָסט זיא פון פֿאָפֿערס [הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה אויב זיא איז גינאַנגען דעם ערשטן יום טוב נאָר דער חתונה צום פֿאָפֿער דאָרט זיך פֿרײַען אום יום טוב, אונ דער ערשטער יום טוב איז גיננען פֿסח שחם עֵלה אביה אונ דער פֿאָפֿער האַט זאל עסין בייא איהר דעם קרָבן פֿסח ושחם עֵלה בעֵלה אונ איהר מאַן האַט אויף גינאַכטין דעם קרָבן פֿסח פון איִדעמנעגין זיא זאל עסין בייא איהר דעם קרָבן פֿסח ושחם עֵלה בעֵלה אונ איהר מאַן האַט אויף גינאַכטין דעם קרָבן פֿסח פון איִדעמנעגין זיא זאל עסין פון זעלבין קרָבן פֿסח זיא וויל יהוים שְׁשִׁיט עֵלוי אַפּוֹמֶרוֹסִים אַיהוים האַט גינאַט צווייא אַפּוֹמֶרוֹפֿים, אונ יעִדער אַפּוֹמֶרוֹפּים האַט גינאַלט דעם יתום אויף עֵלה קרָבן פֿסח יאכל פֿקסן שְׂהוּ רוצה זאל ער עסין דעם קרָבן פֿסח בייא זעלבין אַפּוֹמֶרוֹפּים, ער וויל עבד של שְׂני שׂוֹתֶפִים צווייא מַעֲנַמְשִׁין האַגין גיקויֶפֿט בְּשׂוֹתֶפּוֹת אַהָעֶבֶט, אונ דער בעל הבית האַט איהם גינאַלט אויף זיין קרָבן פֿסח, אונ דער בעל הבית האַט אים גינאַלט אויף זיין קרָבן פֿסח לא יאכל משל שְׂנֵיהֶם; זאל ער ניט עסין פון בייִדנים קרָבן פֿסח, סיידן בייִדע בעלי בתים האבין איין געווייליגם ער זאל עסין דעם קרָבן פֿסח פון איינעם פון זיי ס'שִׂדֶּה חֲזוּ יַעֲד יַחֲזִיזוּ גו חזוּ ווען איינער איז גיננען איהר העלפֿט אַהָעֶבֶט אונ העלפֿט פֿרייא לא יאכל משל רבו זאל ער ניט עסין פון דעם קרָבן פֿסח וואס זיין בעל

הבית האַט גינאַכטין, קָאר פון זיין אייגענעם קרָבן פֿסח: ב האַימר לעבדו צא ישרום עלי את הפֿסח איינער האַט גינאַנט צו זיין קָעָעָט גייא שְׁעָבֵט פון מיינעמנעגין דעם קרָבן פֿסח שחם גדי יאכל אויב דער קָעָעָט האַט געשאַקטען אַציג פֿאר אַקרָבן פֿסח זאל דער בעל הבית עסין פון דיא ציג שחם מלה יאכל אויב דער קָעָעָט האַט גינאַכט סין אשעפֿס פֿאר אַקרָבן פֿסח זאל דער בעל הבית עסין פון שחם גדי יסִפֿה אויב דער קָעָעָט האַט גינאַכטין אַציג אונ אשעפֿס יאכל מן הראשון זאל דער בעל הבית עסין פון דעם קרָבן פֿסח וואס דער קָעָעָט האַט פֿרײַער גינאַכטין, האַט ער פֿרײַער גינאַכטין אַציג נאָכדעם אשעפֿס, זאל ער עסין פון דיא ציג, אונ אויב ער האַט גינאַכט סין פֿרײַער אשעפֿס נאָכדעם אַציג, זאל ער עסין פון שעפֿס, אָבער אַז דער בעל הבית האַט איהם געזאגט וואס ער זאל שְׁעָבֵטין פֿאר אַקרָבן פֿסח קָאר שחם מה אמר לו רבו דער קָעָעָט האַט פֿאָר געסין וואס דער בעל הבית האַט גינאַט איהם גינאַט בייִד גיִשה ווי זאל דער קָעָעָט סאָרן יִשִׁחַס מִהּ גדי זאל דער קָעָעָט שְׁעָבֵטין צוויי קרָבן פֿסחים, אשעפֿס אונ אַציג יאמר אונ דער קָעָעָט זאל זאָגן אַם גדי אָר לִי רבי אויב מיין בעל הבית האַט מיר געדייטן שְׁעָבֵטין אַציג פֿאר אַקרָבן פֿסח גדי שלו זאל זיין דיא ציג פון זיינעמנעגין יִסִפֿה שְׂני אונ דער שעפֿס זאל זיין פון מיינעמנעגין וואס מִהּ אָפֿר לִי רבי אונ אויב מיין בעל הבית האַט מיר גידייטן שְׁעָבֵטין אשעפֿס פֿאר אַקרָבן פֿסח תִּסִפֿה שְׂני זאל זיין דער שעפֿס פון זיינעמנעגין גדי שלו

העבד אלל רועה הרגיל אלל רבו ורועה בתקנהו וחמרו לו אם גדי חמרו לך רכך גדי שלו ועלה שלך (ג) פ"מ שאין לרבו רשות בו (שי) דכה"ג קנה העבד לחי למו הכי מה שקנה עבד קנה רבו וממלא שניהם של רבו: ופמורים מלעשות פסח בשי' דהע"ג דשניהם יוצאים לבית המדרש ואין נכאלין מפני שאין התנוון יוכרפם מיהו שחיהו ויריקה מעליהם היא חלה אחי וחדל אחי דקמי שמיר: ל' על מי שיעלה לירושלים... כדי לרדוף קאמר

שיאמר שלקנינו אמרו כן. ופמור"ס: (ג) וכן נוסף אמר לו ג"כ: (ד) וכו' ס"ג ל' נ"ד שיאמר ומה שמרכיב בו מעט ואי נמי שישאמר ע"כ ממלא בו ידו סמך לומר סני: (ה) ויסיס סוף דלש לחייו שיזכו על ידו. דש"י: (ו) דל"ק בתקנה נפשות וסדר פטום ופחוקה נופך דכנן כדרי טהרות מסי עמיחה סכרי ושל"ס מהיחיה דסס קודם נגד סכדמו:

ופמורין מלעשות פסח שני: ב אומר לבניו הרביעי שחמם את הפסח על מי שיעלה מכם הראשון לירושלים כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו וכה בחלקו ומוכה בית אהיו עמו. לעולם נמנין עליו עד שיהא בו כוית לכל אחד ואחד. נמנון ומושכין את ידיהו ממנו עד שישחמ"ר ש' אומר עד שיורוק עליו את הדם: ד הממנה עמו אחרים בחלקו שראין בני חבורה ליתן לו את שלו והוא אוכל משלו והן אוכלין ומשלהן: ה' זב שראה שתי ראיות שוחמין עליו בו. ראה ג' שוחמין עליו בח' שלו.

ד הממנה אחרים על חלקו. אחד מכני חבורה שהמנה אחרים על חלקו בלא זעת חבורה: רשאיין בני חבורה. לומר לו טול לחי שך ולא ואכול אהה וחניך שאין בני חבורה מתרעים להות כל אלו הדעות כחבורתן. ואית ליה להאי תנא פסח נאכל בשני חבורות: ה' זב שראה שתי ראיות. שמעא עומתא ו' און עמון קרב: שוחמין עליו. ואף ע"פ שלא העריב שמו ורוא שפכל בשעת השמיטה דהא חזי למיכל לאורחא דדוקא עמא מת שחל שביעו שלו בי"ד נדחה לפסח שני אע"פ דחזי למיכל לאורחא כדכתבי' (במדבר ט) ויהי חמסי' אחר היו סמא'ס לפסח אדם ולא יכלו לעשות הפסח כיום ההוא כיום ההוא לא היו יכולים לאכול הא לערב היו יכולים לאכול בפסח ונדהו לפסח שני אבל שאר סומא'ות אי חזו למיכל לאורחא סומא'ס עליו ואל"פ שלא הכריב שמו: ראה של"ס. לא חזי למיכל עד דמייחי כפרה: חס על שמיני שלו כערב סח"א

אנן ריא ציג זאל ויין פון מיינעטונענין שפח בנן פה אפד לו אויב דער בעל הבית האם פארקעסין וואס ער גייהייסן דעם קנעקט שפעקטין פאר אקרין פסח. אנן דער קנעקט האט גישאקטין צוויי קרננות פסחים אציג מיט אשעפס שניידט גיא לבית השפחה זאל קען ביידין ודעם ציג אנן דעם שעפס פאר ברענען ופמורים מלעשות פסח שני אנן וייא וענען ביידע ודער בעל הבית מיט דעם קנעקט פמור צו סאכין איין אנדער קרין פסח אין אייר: ב הארץ לבני ווען איינער האט גיזאנגט צו ויינען קינדער היני שחמם את הפסח איך וועל שעקטין דעם קרין פסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים אויף דעם קנעקט פון דעם קינד וואס וועט ער ערשט און פרינעקטין אריין קוטען אין ירושלים זאל ויין דער קרין פסח גירופין אויף ויין קנעקט אנן די איבעריגע קינדער זאלין וזכה ויין און דעם קרין פסח דורך אים כיון שהכניס הראשון ראשו והיו זכה בחלקו באחד ווי דער ערשטער וזהו האט אריין גיבראכט אין ירושלים ויין קאפ אנן דאס קערקטע טייל פון ויין גוף. האט ער שוין וזכה גינען דעם קרין פסח ומפנה את אחיו עמו אנן ער שיינקט צו ויינען פרידער ויי זאלין האבין אהלק אין קרין פסח מיט איהם לעולם נמנין עליו קען קמע גיציירט ווערין אויף דעם קרין פסח אייביג ודאס הייסט וויפיל מענטשן עס ווילען קענען ויך ציילין אויף דעם קרין פסח עד שיהא בו בית לכל אחד ואחד קאר עם זאל ויין פאר יעדען צו עסין אצות פון קרין פסח נמנין וישאין את ידיהם מיט קען קען ויך ציילין צום קרין פסח אנן ויך אפ ציהען פון

איהם עד שיפחם ביו דער קרין פסח ווערם גישאקטין טין. רבי שמעון זאגט ציילין צום קרין פסח איי נאר אויב לאנג וייא דער קרין פסח לעבט אנן אפ ציהען פון קרין פסח קען קען אפילו נאך דער שחיטה אויף עד שיערו עלי את הדם כיון קען שפריינגט ריא בלום פון קרין פסח: ד הממנה שתי אחרים בחלקו איינער פון ריא מענטשן וואס האבין אהלק אין קרין פסח האט צו גינעקטן שוה"פס צו ויין חלק. אנן די קאפאקאנע ווייסן גיט פון ויינען שוה"פס רשאין בני חבורה קענין די קאפאקאנע לחי' את שלו אים געבין ויין חלק והיא אוכל משלו ער זאל עסין מיט ויינען שוה"פס פון ויין חלק והיא אוכלת משלהם אנן ויי עסין פון ויינען חלק: ה' זב שראה שתי ראיות אויב איינער האט גינען קנעקטין ויך דאס איז אזוי ווי ויער. איז ער קטא. ווען די ויכה הערט אויף צוא גיין דארף ער ציילין וינען ריגע מען. נאר אקרין דארף ער גיט בייניגען ווען ער ווערט ריין שחיטין עלי בשמיט קען קען שעקטין פון ויינעקטונענין אקרין פסח. אויב ערב פסח איז דער וינעקטער קאנא פון די ריינע מען. נאר פאר דער שחיטה זאל ער זיך טובל ויין. אנן אויף דער נאכט וועט ער קענין עסין דעם קרין פסח דיי של שא ער האט גינען ריביא סאוי ויכה אויף עד סכא. אנן סזו ציילין נאכדעם וינען ריגע מען. אנן סאר ניש עסין קרננות ביו ער גריינגט דעם אקטין קאנא אקרין פאר די מוסא'ה שחיטין עלי קשטיי של קען קען שעקטין פון ויינעקטונענין דעם קרין פסח. אויב ערב פסח איז דער אקטער קאנא פון די

לא הביא כפרתו והוא שנתן קרבנותיו ל"ב"ד (1): שומרת יום כנגד יום. הרוחה תוך י"ח יום שכן נדה לנדה דכתיב למסור יום המחרת: שוחמין עליה. כיום הכפירה דכיון שספרה תקלת היום מותרת לפסול ואף ע"פ שחומרט הערב שמש שוחמין עליה: והובא ב' ד' ד' ימים לשוחמין עליה כח': ו האונן [ו] והמפקח את הגל. וכן כ' שהבטיחוהו להושיאו מבית האחרים. והחולקה והזקן שהו יכולין לאכול כוית שוחמין עליה. על כולן אין שוחמין עליהן בפני עצמן שמא יביאו את הפסח לירי פסול. לפיכך אם אירע בלילה פסול.

(2) וליכא ליתעו דלעט חטמי דמוקס דלין כ"ד על כסיס שומדים מסך מד שובל כל פסוח שבאפוקיות. נמ': [ס] וזכוס כו'. סייו נמי כשעמס קרבנותים (כ"ד): (ס) ובינו כל יום הכינים קודם קבוס ולאחר קבוס דלטו יום קבוס שלמו יום הכינים לטו אונן אלט מדכריס ובולנט עלאחיו און ליתנו כלל אפסי מדכריס: [ו] וסתפק. טס

לשטין אכריס מהרמתיק עין כחיל לפקס דגיר אכנין (ס) וישאל דספ מינה כל זמן של א"ש כ"כ וכל הלכה שכתב מה"ל, ויחזיקו. ויכנסו ספסע דלין שוחמין על סטון כחמס טעם לא יסבל לגולל פטלוט

שנקב כל יום המיתה הוא קרוי אונן (ה) ולילה שלאחריו הוא אונן מדרבנן ולא דרבננה דכריסה במקום כרת נבי ספח הלכן שוחמין עליו דלחורחא חוי: והמפקח בגל. שפסל על חדס ואין ידוע אם יחלואו מי או מת: שוחמין עליו. דכחוקת סתרה שומד עד שיעדע שנטמא: שוחמין עליהם. כחנורת אחרים: שמא יביאוהו לירי פסול. שמה יועמל אונן למתו מתוך טרוד (ט) ומפקח על שמה יחלואו מה ומלאה שפסחיה על הסומחה והכחוש שמה לא יאל כחכוש כבית האסורים של ככרים מיירי שמה"פ שבכסוהו שמה לא יועלוהו אכל חנוט ע"י ישראל בגון לכחוס להוליא אפש פסול או לשלם ממון שוחמין עליהם אפי' כפני עממן אם הכעוהו להוליא דשארית ישראל לא ידברו כזב ואם בית האסורים כחוק ירושלי' אפי' כירי ככרים שוחמין עליהם כפני עממן דלפטר דמעילי לפסח לבית האסורים וכללי ליה החס ומולה וזמן אין שוחמין עליהם כפני עממן שמה יכבד עליהם החולי ולא יוכלו לאכול כוית: לפיכך. הוחיל

ביינע טענ, אפילו קען האמט נאך גיט מקריב גינען זיינע קרבנות. אז ער האמט זיי נאר אונעק גינעבין צום בית דין פון די פנהנים, קעג קען שוין שעקבין דעם קרבן פסח פון זיינעטונענין שומרת יום כנגד יום דער דין איז אאשה וואס זעהט דם נדה אפילו נאר אין ים טאג איז זיא טאג זיינען אונט נאכן התורה און אז זיא האמט זיך טובל גינען ריא נאכט נאך דעם זיבעטין טאג איז זיא טהור, און אויב זיא זעהט קארנין דעם אקטין טאג נאך אטאל דם נוארט זיא כיו קארנין (דעם גיינקטין טאג) פארין נאכט, דאס הייקט שבת יום כנגד יום זיא נוארט אטאג נענין אטאג, און אויב דער אנדערער טאג ודער גיינקער איז גינען ערב פסח שוחמין עליה בשני שיה קען קען שעקבין דעם קרבן פסח פון ארשת נוענין דעם אנדערין און וואס הייקט דעם גיינקטין דעם שני ימים אויב זיא האמט גינען גלות צנוויא טאג, דעם אקטין אונ דעם גיינקטין שוחמין גליה בשליש טענ קען שעקבין פון אינעטונענין דעם קרבן פסח דרמין טאג פון איהר זעהן, דאס איז דער צענטער, אויב ער איז ערב פסח וזינה און אנקה אז זיא האמט גינען דרייא טאג איינס נאך דאס אנדערע, דעם אקטין גיינקטין צעהנטין און דרייא זיא זיילין זיינען ביינע טענ, און דעם אקטין טאג דארף זיא גריינגען קרבנות שוחמין עליה בשני אויב דער אקטער טאג איז ערב פסח טענ קען שעקבין פון אינעטונענין דעם קרבן פסח: ו דייגן אז ביי איינעם איז נישטאריבן איינער פון די זיינען ממים וואס שטייט אין פרשה אטור, דעם גאנצין טאג הייקט קען אאזן והפסח את תל אז איינער נעמט אראפ אטארן שמייער אדער ערד וואס איז ארויף גיפאלן אויף אקענטש

און קען ווייט גיט צו דער קענטש לעבט צו ער איז שוים וכן מי שבכסוהו להוציא מבית אסורים און קען האמט איינעם צו גינאנט קען נועט איהם ארויס נעקען פון הפיסה ערב פסח והייתה און אקראנקער וזקנו א אלקער שמו יוכלו לאכול כוית וואס זיא קענען עסין אכנות פלייש פון קרבן פסח שוחמין עליה פאר די אלע זעקס קענטש וואס דא שטייט אין די כשנה אאזן. אדער דער ווס גראבט דעם בארג, און דער וואס זיגט אין הפיסה, און אקראנקער און אלקער וואס קענען עסין אכנות פלייש פון קרבן פסח, שעקב קען פון זיינעטונענין אקרבן פסח על יתן אויף די אלע זין שוחמין עליה בפני עצם קאר קען גיט שעקבין פון זיינעטונענין דעם קרבן פסח אויב נאר זיא אללין זענען גינען אויף דעם קרבן פסח שמה יביאו את הפסח לירי פסל סאקער נועט דער קרבן פסח פסול ווערין סאקער נועט זיך דער אונן סטטא זיין צום דעם סת, און דער וואס נעמט אראפ דעם בארג סאקער געד פינט ער דעם קענטש שוים נועט ער נוערין סמא און דער וואס איז אין הפיסה סאקער נועט קען איהם גיט ארויס לאזן. נריא הפיסה איז גיט אין ירושלים. נוארום אין ירושלים קען קען דאך אים גריינגען דעם קרבן פסח אין הפיסה און אקראנקער קער אדער אלקער זיי ביינען זיי וועלן זענען עסין אכנות פון קרבן פסח סאקער וועלן זיי גיט קענען. דריבער אויב נאר זיא אללין זענען גינען אויף דעם קרבן פסח טאר קען גיט שעקבין דעם קרבן פסח פון זיינעטונענין זיך דריבער טייל קען טענ זיא מיט זיילין צו אנדערע קענטשין אויף אקרבן פסח. אויב קען האמט שוין דעם קרבן פסח

יוסר כשנר וישק: [ז] שחט פסח מחתלו. ימים לכו"ם
 שפחה סגל נח ינוטח חי הים כשפחתי לנפק, וי"ל דכין
 דנחלא עם ח"י לן לעינך שפחתי סיס עם סגל
 סומחתי כשעת מליחתי חיס"ה (גה"ס סכע"ים סומחתי נתנו
 קול גיזול ולא יספ ויחלוני סה"ה) (ס"ט ג) ויכוסר כיסודס כ"ה"ס
 (ס"ט ג) לפקודת דברי סמו'
 אסודי ע"ס שפסלו כריס דרס
 (ד') דמחוק שפח מליחתי ללו'
 דלוייחתי סוף רק פשוה חומיני'
 דקדשיס ו"כ" סרכל חומיני'
 סחוס' דכמפקת נמי ינוטח נמי
 הים שפחתי וגם למעלה חסס
 סחיל רלס כדוסינו סה"ה
 וסנקידות סכפס כ"ד" (ס"ה"ג)
 מדכדי כלס סוקדוסינו סחיס'
 פמסיס דלך פלספי לנמיס אח
 סהספס סכפס עמי ולא חומי'
 לחילוי עכורס וככדוסינו סחיס'
 כגל אחר כעס"ה" סיכס כל
 דכדי חמסיס קימיני וכמסיני
 ללחסי כל חור"ה אל יעלך דכדי חמרי גיזול' (י) ס"ס"ס
 שחט כמול כל סחיל קדי' לים ווס סכפס סה"ה סגל כל
 סגל ממי ארבי חרין קדי' לים ווס סכפס סה"ה ונג עגול
 סח סחיס' כמי עגול סחיס' (י"א) עכ"ה סחיס' סה"ה ונג עגול
 כסחד כיוידי חלקקן: [ח] כדי יוסי פמ"י. דס"ה כדיס לים
 לפי אללו ופלחד רכ"ס לים סחיס' דכדיס כסחד סחיס' כספס סגל
 סיכ אלל כספס סחיס' סכמור סכמור סחיס' כספס סגל
 ודל דלכתיב עס אופיס עמי: (י"ב) סגל סחיס' כג"ל וסמס
 לין סחיס' חלני כדי דסח. סח"ס. וספסר דסמסל דלון סחיס'
 סקדס, ל"ע וסח"ס: (י"ד) וסחיס' דסח ס"ס סח"ס וסח"ס לל'
 ידע, סח"ס: (ט"ז) כג"ל דל' עקסס עמלו ס"ס עמי: (י"ח)
 [ט] סח"ס. דכל גר לך"ד עיניס כדלכססן ע"ס וקדסס סיס

וכשעת שמיטה ראיוני היו ונזרק הדם עליהם: אם אירע
 בהם פסול. כמו שאמרנו פסורים מלעשות פסח עמי:
 חוץ מן המפקח הגל. ומלא מת החמיו שרין לעשות
 פסח עמי שהיה עומד מתחלתו וקודם שחיעה שהיה האהיל

על העוממה משעה שהתחיל
 לפקח והוא שהיה הגל עגול
 ודולח האהיל עליו התהלה
 אבל אם היה הגל חרוץ (י'
 שמה בשעת שמיטה גדיון
 לא האהיל על העוממה
 ופסור מלעשות פסח עמי:
 ז אין שוחטין את הפסח
 ביחוד. דכתיב (דברים יז)

לא תוכל לזכות את הפסח וגו' כלומר כיוצא (י"א):
 אפילו חבורה של כוהה. רבי יוסי קאמר לה כלומר
 לא תליא מלתא חלה כזכילה, ויחד ויכול לאכול כזית
 שוחטין עליו. מהא ואין כל אחד מהם יכולין לאכול כזית
 אין שוחטין עליהם, והלכה כר"י: אין עושים חבורת
 נשים ועבדים. לשחוט פסח נשים ועבדים כהגבורה אחת
 משום הרגל עבירה ולא קטנים ועבדים כחבורה אחת (י"ב)
 משום פרייתא דמשכב זכור אבל נשים ועבדים כל חד
 כאלפי נפש עושין (י"ג): ח אונן מובל ואוכל את
 פסחו לערב. דלין אלוותא חתורה חלה כזית שנלמד
 (ויקרא י') וחלתו חטאת יהיוס יום אסור הלילה מותר
 ועבילה בני מתוך שחשך עד עכשיו כקדשים (י"ד)
 אכרבוהו רבנן עבילה, אבל לא יאכל חוץ בשאר קדשים
 דכרייהו כרת אכל חכילה שאר קדשים עשה

כגל אחר כעס"ה" סיכס כל
 דכדי חמסיס קימיני וכמסיני
 ללחסי כל חור"ה אל יעלך דכדי חמרי גיזול' (י) ס"ס"ס
 שחט כמול כל סחיל קדי' לים ווס סכפס סה"ה סגל כל
 סגל ממי ארבי חרין קדי' לים ווס סכפס סה"ה ונג עגול
 סח סחיס' כמי עגול סחיס' (י"א) עכ"ה סחיס' סה"ה ונג עגול
 כסחד כיוידי חלקקן: [ח] כדי יוסי פמ"י. דס"ה כדיס לים
 לפי אללו ופלחד רכ"ס לים סחיס' דכדיס כסחד סחיס' כספס סגל
 סיכ אלל כספס סחיס' סכמור סכמור סחיס' כספס סגל
 ודל דלכתיב עס אופיס עמי: (י"ב) סגל סחיס' כג"ל וסמס
 לין סחיס' חלני כדי דסח. סח"ס. וספסר דסמסל דלון סחיס'
 סקדס, ל"ע וסח"ס: (י"ד) וסחיס' דסח ס"ס סח"ס וסח"ס לל'
 ידע, סח"ס: (ט"ז) כג"ל דל' עקסס עמלו ס"ס עמי: (י"ח)
 [ט] סח"ס. דכל גר לך"ד עיניס כדלכססן ע"ס וקדסס סיס

לערב ולזכות לילה אסורה מדרבנן ולגבי פסח לא העמידו
 בעלמא הוא ואכלו אחת אשר כוסר כזה (שמות כט): השומע על כחו. יום שמועה הוא חוץ מן המפקח הגל
 (שולחנות אביו ואמו אמרינן כמ"ק מהאכל עליהם כל אחוה היוס ועברו לין מחתלב עליהם: מובל ואוכל בקדשים.
 לערב דלמי' יום גופיה מדרבנן הוא:

פסח גישאכטין און גישפריינגט די בלזום אם אירע
 בתו פסל אויב עס האט גישראפן ויאי וענען פסול
 גינארין און האבין גים גיגעטין פון קרנן פסח
 פשידו מלעשות פסח שני וענען ויאי פסור צו מאכין
 דעם אנדערין קרנן פסח אין אייר חוץ מן המפקח
 הגל נאר דער וואס האט אויף גיגראבין דעם פארג
 און האט גיפונען דעם קענטשין טויט, דרארף, ער
 מאכין איין אנדער קרנן פסח אין אייר שהיא פסא
 סחלתי נוילי ער אז גיווען פסא פון אנדרייב ווען
 ער האט אנגיהויבן גראבין, איז דא דער קרנן
 פסח גישאכטין גינארין פון וייעקווענין כמענות
 גומיני חיי"ט: ז אין שוחטין את הפסח על החוד קוען פאר
 גים שעקטין אקרנן פסח אויב אויף איהם אין נאר
 איין קענטש גיציילט דברי רבי יהודה אזוי האלם
 רבי יהודה דברי יוסי פסיד און רבי יוסי זאגט קוען
 קעג שעקטין דעם קרנן פסח פון אייגענס ווענין
 אויף גיפלו חבורה של סגה אפילו אקאפאנגע פון
 הויגערט קענטשין שאין וכולין לאכול בית אונ עם
 איז ניקא פון ויאי איינער וואס זאל קענען עסין
 אפנות פון דעם קרנן פסח אין שוחטין זלתי פאר פסח
 גים שעקטין פון וייעקווענין דעם קרנן פסח.

אָבער אז נאר איינער איז גיציילט אויף דעם קרנן
 פסח און ער קען עסין אפנות קעג קוען שעקטין
 דעם קרנן פסח פון וייעקווענין ויאי שישן הגורה
 קוען סאכט גים אקאפאנגע אויף אקרנן פסח
 נשים ועבדים וויינער מיט קענעם צו זאקען ויגדים
 וקפנים און קענעם מיט קענער אין איין קאפאנגע
 סאכט קוען אויף גים: ח אונן מובל ואוכל את פסחו
 לערב א אונן וואס בני אים איז ערב פסח גישאכטין
 איינער פון די ויגען מתים וואס שמיים אין פרשה
 אסור. דרארף ער זיך מובל ויין און עקם דעם קרנן
 פסח ביאי נאכט אגל לא בקדשים אָבער אנדערע
 קרבנות פאר ער גים עסין השופע על מי אז איינער
 האט גיהערט (גים ערב פסח) אויף איינעם פון די
 ויגען מתים וואס שמיים אין פרשה אסור אז ער
 איז גישאכטין ויגלם לו עצמות אָבער את האם
 פון וייעקווענין (גים ערב פסח) צו זאקען גער
 קרביין די גיינער פון ויין פאקער און סומער מובל
 ויאכל קדשים איז ער זיך מובל און עקם קדשים
 אויף דער נאכט גר שנתנין גערב פסח ווען איינער
 האט זיך מגייר גיווען ערב פסח און האט זיך מל
 גיווען. בית ששאי זאגן מובל ויאכל את פסחו לערב ער

כפורש מן הקבר. וגרין הוזה נ' וי' ולא נמלקו כ"ט
 וכה חלה בעל עכו"ם שכל כיום י"ד דכ"ה סברי
 גזירה שמה שמה לשה הכחה והלמד אשתקד לא סתריה
 מכל שומחה (מן) עד יום ערב פסח ששכלנו וחכלתי
 השתא נמי אטבול ואוכל ולא
 ידע דאשתקד עכו"ם הוי
 ולא מהכל שומחה עכו"ם
 ישראל הוא ומקבל שומחה. וכ"ט סברי לא גזרינן לכל ערל
 ישראל (וי) בגון שמתו לחייו מחמת מילה ד"ה טובל וכוכל
 פסחו לערב (וי) ולא גזרינן ערל ישראל אטו ערל עכו"ם:

ובה"א הפורש מן הערלה
כפורש מן הקבר:

ומחר וככשו שטלוטס, ועיין בכ"ט דכריסוס: (טז) ופ"א
 דמשום זיכס כתי' ח' משום כסרס כיון דלוי מספר דלייסי
 ספרס דהא לא קיבל שומחס קודס שמתני' לי אפרס גזיר' לא
 מייתי' לעולם פסח וכוילי ספי' לא גזיר'. רש"י: (יז) שכל י"ט
 ספסוי טועמס טוט נוסכ ככ סלף דמלכו פקבל סימחס פוח
 כשאר י"ט ליכא למגזר' כ"ט
 משום שנס סכסל. רש"י: כ"ט
 (יח) נמי' טועמס לריב"ט דל
 מלינו כשום מקום סכיל' כשרסל
 שכל אפי' מדנקנ. וז"ל ליכא לגון סגמיל' דל"ג דלמנין אילס
 א"ר טיולס כלל ג"מ לנסכס סכנל לרי' סכיל' דסי' דוס דמל'
 וכלל לגזר' אטו פכל פמו"ס דחל נמי וסכל, פ"א י"ט:

אזי ויק פוקל אינ עקט דעס קרבן פסח אויף דער
 נאכט, און בית הלל זאגן פארש מן הקבר עם אזי
 גלייך וויא ער וואלט יוק אפ נישטיקט פון אקבר.

גמרא פסחים דף פז ע"א

סלכס ס' כלס כלי סחילין דנטרס דמלכות דכילס אכרסס

האכל במקום שהיא רוצה שמעת מיניה יש ברירה
 מאירוצה בשעת שחיטה ורמינהו אשה רגל
 הראשון אוכלת משל אביה כמאן ואילך רוצה
 אוכלת משל אביה רוצה משל בעלה ל"ק כאן
 ברדופה לילך כאן בשאינה רדופה דכתוב או היתה

האכל במקום שהיא רוצה אאשה וזאם האם אכאן
 אונ דער סאן האם געציילט ייין ווייב פאר
 אפענקש צו עסין פון זיין קרבן פסח, אונ דער
 פאטער האט איהר אויף געציילט פאר אפענקש
 זיין זאל עסין פון זיין קרבן פסח, ביי נאכט צום
 סדר מען דיא אשה עסין פון וועלכין קרבן פסח
 זיא וויל, פון פאן אדער פון פאטער שפעט מינה'ש
 ברירה ווייסן מיר פון דעם דין אז מיר זאגן
 ברירה, אפענקש קען אויסקלויבן איצט אויף
 פריער, אז די אשה קלויבט אויס ביי נאכט צום
 סדר דעם קרבן פסח, אזי גלייך ווי זיא וואלט אויס
 געקלויבען דעם קרבן פסח ביי קאט פאר דיא
 שחיטה אזי דער קרבן פסח סאקי ריטיג נישאכט
 מין געווארן פאר אינדעמנעגין אויף וואיב זיא
 וויל ביי נאכט דעם סאג'ס קרבן פסח אזי גלייך
 ווי זיא וואלט ביי טאג פאר דער שחיטה גיוואלט
 דעם סאג'ס קרבן פסח, אונ אויב זיא וויל ביי
 נאכט דעם פאטער'ס קרבן פסח אזי גלייך וויא
 זיא וואלט ביי טאג פאר דער שחיטה גיוואלט
 דעם פאטער'ס קרבן פסח, זאגט דיא גמרא פון
 דאנען אזי מין גענוויינגט אז מען זאגט ברירה
 פאר רוצה בשעת שחיטה וזאם דיא סאג'ס קרבן פסח
 געזען קרבן פסח וזי וויל מען וועסן דעם מיניט מען
 אינדער מען גייט שעקט דעם קרבן פסח פריענט מען
 איר פון וועלכין קרבן פסח זי וויל עסין אונ אויף
 וועלכין קרבן פסח זי זאגט זי וויל אויס, דעם קרבן
 פסח שעקט מען פון אינדעמנעגין אויף, זאגט
 דיא גמרא דמטא איה וועל ריר זאקאיי קרעגין
 מיר האבין גילערונט אשה רגל הראשון אוכלת משל
 אבי' אאשה אויב פסח איז איהר ערשטער יום

רש"י

שמעת מינה יש ברירה. קמ"ד ממקום שהיא רוצה
 בשעת חכילה קאמר וזמרינן הוכרר לשחיטה
 וזריקה דהוי פסח פסח ריזודיק עלי דהאי אמתא:
 בשעת שחיטה. שאלו את פיה בשעת שחיטה וזמרה
 כזה הוי רוצה: אוכלת משל אביה. מן הסתם, מהני'
 בשאינה רדופה. לילך תמיד לבית אביה לבית בעלה
 תיבול לה הלכך כל שאר הרגלים ודאי שייכא בהריה ורגל

מוב נאך די חתונה עקט זיא דעם קרבן פסח ביי
 איהר פאטער סכאן זאלר רוצה אוכלת משל אביה רוצה
 משל בעלה אויב פסח איז ניש דער ערשטער יום
 טוב נאך איהר חתונה אויב זיא וויל עקט זיא
 פון דעם פאטער'ס קרבן פסח אונ אויב זיא וויל
 עקט זיא פון דעם סאג'ס קרבן פסח, זאגט דיא
 גמרא לא קשיא עם אזי מין קשיא פאן ברדופה לזכ
 פאן קשיא דרדופה די משנה שמועקט אז דיא אשה
 גייט ניש אלע טאג צום פאטער, עם אזי איהר
 ליבער צו זיין ביי איהר סאן אין שטוב, דריבער
 אלע פסח עקט זיא געוויס פון איהר סאג'ס קרבן
 פסח, ניש פון פאטער'ס קרבן פסח אפילו זי הט ניש
 גזאגט ביי טאג עקב פסח אז זי וועט עסין פון מאן'ס
 קרבן פסח פון דעקמנעגין עקט זי פון סאג'ס קרבן
 פסח אונ מען דארף איהר נאר ניש פריעגין פון
 וועלכין קרבן פסח זיא וועט עסין, נאר דער מאן
 אדער איין אנדערער שעקט דעם קרבן פסח פון ווייב'ס
 דער סאן איז אויף איהם גיציילט, פון זיין ווייב'ס
 וועגן אויף, אדער אז פסח איז דער ערשטער יום
 מוב פסח איר חתונה, אזי שוין אסאך פון וועלכען
 קרבן פסח זיא וועט עסין, דריבער מוז מען איהר
 פריעגין עקב פסח איידער מען שעקט דעם קרבן
 פסח פון וועלכען קרבן פסח זיא וויל עסין פון
 פאטער'ס אדער פון סאג'ס, אונ די בריוואט שמועקט
 אז די אשה גייט אלע טאג צו איר פאטער, עם אזי
 איר ליבער צוא זיין ביי איר פאטער וויא ביי איר
 סאן, דריבער אויב פסח איז דער ערשטער יום מוב
 נאך איר חתונה, עקט זיא געוויס פון איר פאטער'ס
 קרבן פסח, אונ אויף אלע ווייבערדיגע פסחים

ראשון ספק, וכרייתא ברדופה. הלכך רנל הראשון ודלא
 בבית הכיה מכלא וליקן ספק: כמבואר שלום.
 מתחבתי עליו ונתחתי בלמה לו: להגיד שבחה.
 הילך מקבלה הוה בבית המים: ושרים. להניק אחרים:
 אין לה. שאין הכזה ממנה: זו עולם. שהיה זה לדיאל
 שחמר וזני דליאל הייתי בשוקא אחר בשילם המדינה וזכה
 ללמוד ולא רכן תורה בישראל אבל ככל גידלה מורא
 הסופר כדכתיב וזא הכין לכבו לדרוש בתורת ה' וללמד מק
 ומספט בישראל: ושרי. אלו תלמידי חכמים המטיקים
 אחרים כשדים הללו: כמגדרות. שמיניס על הדור:
 כמביעים. נטיעות ויוקת שלם נתקלקלו עדיין ולא
 אירע בהם שבר: שאוגרות פתחיהו לבעליהו. סתמות
 פתחיהו עד שמוקקות לכעליהו וליקן כעלות לאחרים.
 לטון אחר שמידות פתחיהו של נדה כעליהו לפרוש מהן
 ואע"פ

אזי אסקפ פון ועלבען קרנן פסק זיא וויל עסיין,
 דריבער עקב פסק ביי טאג מוז קען איר פֿרענין
 פאר דער שטייט פון ועלבען קרנן פסק זיא וויל
 עסיין דחתיב ווארום עס שטייט אין פסקו אז הייתי בעיני
 כמבואר שלום באקאליס בין איר גינען אין זיינע אוי-
 גין ווי די וואס געפינט פֿרענין ואפר רבי יוחנן האט
 רבי יוחנן גיזאגט דאס מיינט קען כפלה שפצצאט שלשה
 בבית המים ורדופה לילך להגיד שפכה בבית אביה אזוי וויא
 אפלה וואס איז גינארין נאגן אפלה (אפלה)
 ביי איר שווער אין שטוב אונ זיא איילק ויה צו גיין
 זאגן איר לויב צו איר פאטער אין שטוב ברכתי
 ווי עס שטייט אין פסקו חיה ביום ההוא נאם ה' תקרא
 לי אישי ולא תקראי לי עד בצלי נאם זאגט עס וועט ויין
 אין דעם טאג וואס די יודין וועלין ויה צוריקקערין
 צו סיר וועלין די יודין סיר רופין אישי אונ וועלין
 סיה שוין גיט רופין בעלי ודאס ווארט אישי איז
 דערשטימש מיון מאן אונ בעלי איז אויף מיון מאן,
 נאר ווייל די עבודה ירה האט קען אויף גירופין
 בעל. דריבער וועט אויף הקביה גיט גיזאגט ווערין
 דער ווארט בעל אפר רבי יוחנן כפלה בבית המים ולא
 כפלה בבית אביה רבי יוחנן נאגט די יודין וועלין ויין
 נאגט צוא הקב"ה וויא אפלה איז נאגט צוא איר
 מאן ווען זיא איז שוין בייא איר שווער אין שטוב
 נאך די חתונה, אבער גיט ווי אפלה וואס איז נאך
 ביי איר פאטער אין שטוב פאר די חתונה וואס זיא
 שעקט ויה פאר איר חתן אזית לני קמה ושרים אין לה
 סיר האבין אקלייגע שוועקסער וואס זיא האט קיין
 בריקס אפר רבי יוחנן וועילס רבי יוחנן זאגט די קלייגע
 שוועקסער מיינט קען די שקאמ עולם שוכה ללמוד
 ולא נכתה ללמד די קעמקשין פון האבין גיט וזכה
 גינען צו לערנען פאר זיה אונ ווי האבין גיט וזכה
 גינען צו לערנען מיט אנדערע, דאס מיינט קען
 זיא האט קיין בריקס צוא געבין זיינן פון איהר
 תורה צו אנדערע קענמשין אזי חומה ושרי כפולות
 איה בין אמויער אונ מיינע בריקס זענען וויא די

סורקעס אפר רבי יוחנן אזי חומה ו תורה רבי יוחנן זאגט
 איה בין אפאהער דאס זאגט די תורה, די תורה
 איז שארק וויא אפאהער, וואס זיא שטייט אויף
 אייביג ושרי כפולות אלו תלמידי חכמים מיינע בריקס
 זענען ווי די סורקעס, דאס מיינט קען די תלמידי
 חכמים, וואס לערנען תורה מיט אנדערע קענט-
 שין. באשיצען אויף דעם דור אזוי ווי די סורקעס
 ודא אפר אזי חומה זה כנסת ישראל רבא זאגט איה בין
 אפאהער מיינט קען די יודין ווארום די יודין זענען
 אויף דער וועלט אזוי וויא אפאהער פיל פעלקער
 וואס זענען אונקע פון דער וועלט אונ זענען צו
 מישט זענען צווישען אנדערע פעלקער אונ
 יודין זענען אשטאנדראכפטיגע פאלק אויף אייביג
 ווי אפאהער ושרי כפולות אלו בני כנסיות וזבני מדרשות
 מיינע בריקס זענען וויא די סורקעס, די בריקס
 מיינט קען די שהלען אונ די גפי סורקשים, וואס
 זיי גינען צו די יודין עולם הנה אונ עולם הקא אפר
 רב ויפרא בר סיכה אפר רב רב וזמרא בר סורקיה האט
 גיזאגט פון רבים וועגן פאי דחתיב אשר בנינו כנסים
 סודלים כנסיהם וואס מיינט דער פסקו אונזערע
 זיהו זענען ווי די פלאצונגען זיי זענען שוין גע-
 וואקסן גינארין אין זייער יוגער יוגער גנתיס כיות
 מחוסבות תבנית היכל אונזערע שקסער זענען ווי די
 ווינקלען וואס זענען פון אויס גיהאקשע שטיינער
 וואס זיי ווערין געקאהערט אין אפלאץ אשר בנינו
 כנסים אונזערע זיהו זענען ווי די פלאצונגען ווי
 די יונגע צוויינגלן אלו חבורי ישראל שלא כנסים עס
 האט דאס מיינט קען די יונגע יודישע בחורים וואס
 זיי האבין נאך גיט פארזוכט דעם טעם פון אעבירה
 גנתיס כיות אלו תולות ישראל אונזערע שקסער
 זענען ווי די ווינקלען, דאס מיינט קען די יודישע
 בתולות וואס זייא שטייען ויה אונ שטייען אין
 אוינקיל מחוסבות שאונות פתחיהו לבעליה אויס גע-
 האקשע שטיינער וואס דיא שטיינער ווערין בא-
 העקט איין שטיין צום אנדערין, אזוי פארבינדען

אזי אסקפ פון ועלבען קרנן פסק זיא וויל עסיין,
 דריבער עקב פסק ביי טאג מוז קען איר פֿרענין
 פאר דער שטייט פון ועלבען קרנן פסק זיא וויל
 עסיין דחתיב ווארום עס שטייט אין פסקו אז הייתי בעיני
 כמבואר שלום באקאליס בין איר גינען אין זיינע אוי-
 גין ווי די וואס געפינט פֿרענין ואפר רבי יוחנן האט
 רבי יוחנן גיזאגט דאס מיינט קען כפלה שפצצאט שלשה
 בבית המים ורדופה לילך להגיד שפכה בבית אביה אזוי וויא
 אפלה וואס איז גינארין נאגן אפלה (אפלה)
 ביי איר שווער אין שטוב אונ זיא איילק ויה צו גיין
 זאגן איר לויב צו איר פאטער אין שטוב ברכתי
 ווי עס שטייט אין פסקו חיה ביום ההוא נאם ה' תקרא
 לי אישי ולא תקראי לי עד בצלי נאם זאגט עס וועט ויין
 אין דעם טאג וואס די יודין וועלין ויה צוריקקערין
 צו סיר וועלין די יודין סיר רופין אישי אונ וועלין
 סיה שוין גיט רופין בעלי ודאס ווארט אישי איז
 דערשטימש מיון מאן אונ בעלי איז אויף מיון מאן,
 נאר ווייל די עבודה ירה האט קען אויף גירופין
 בעל. דריבער וועט אויף הקביה גיט גיזאגט ווערין
 דער ווארט בעל אפר רבי יוחנן כפלה בבית המים ולא
 כפלה בבית אביה רבי יוחנן נאגט די יודין וועלין ויין
 נאגט צוא הקב"ה וויא אפלה איז נאגט צוא איר
 מאן ווען זיא איז שוין בייא איר שווער אין שטוב
 נאך די חתונה, אבער גיט ווי אפלה וואס איז נאך
 ביי איר פאטער אין שטוב פאר די חתונה וואס זיא
 שעקט ויה פאר איר חתן אזית לני קמה ושרים אין לה
 סיר האבין אקלייגע שוועקסער וואס זיא האט קיין
 בריקס אפר רבי יוחנן וועילס רבי יוחנן זאגט די קלייגע
 שוועקסער מיינט קען די שקאמ עולם שוכה ללמוד
 ולא נכתה ללמד די קעמקשין פון האבין גיט וזכה
 גינען צו לערנען פאר זיה אונ ווי האבין גיט וזכה
 גינען צו לערנען מיט אנדערע, דאס מיינט קען
 זיא האט קיין בריקס צוא געבין זיינן פון איהר
 תורה צו אנדערע קענמשין אזי חומה ושרי כפולות
 איה בין אמויער אונ מיינע בריקס זענען וויא די

פתחיהן לבעליהן וכן הוא אומר ומלאו כמזרק כוויות טובה אי בעיה אימא מהכא מווינו מלאים ספיקים מן אל ון מחומוכות הבגית היכל אלוואלו מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה היכל בימיהם :

ואע"פ שחלוות רבה : וכה"א ומלאו כמזרק כוויות טובה. מה ויות דכתס כתיב ביה ומלאי ה"ל כווייתו ספיקים מן אל ון מחומוכות הבגית היכל אלוואלו מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה היכל בימיהם : דהכי משמע מחומוכות ככנין היכל הכנית לשון בנין :

ווינקלען זענען פול עם גייט ארויס פון איין ער"י שפייז צו דיא אנהערע ערלייא שפייז. אז פריער שמיים בנותינו גנויות. מיינט קען אויף אונזערע טעקשער זענען ווי די ווינקלען טאם זענען פוהל מיט תבואה. אזוי זענען אונזערע טעקשער פוהל מיט תבואה פון דעקסטערעין וינקלען זיי גיט סחיסבות תבנית היכל זיי זענען אויס גיהאקט וויא דאס היכל איז גיהאקט אזא וואל פעלה עליהן הפתח באלו נבנה היכל גיפסס אויף די וינקלען מיט די טעקשער רעבינט דער פסוק גלייף ווי דער בית הקברש וואלט גיהאקט גיטוארין אין וינקלען צייטן :

זיי וינקלען זענען פון אלע פקעקע קענקשין אונ באהקעמין ויך מיט קיינעם נאר מיט וינקלען סאנען וכן ווא איסר ופלאי בסוק גנויות מנבא אונ אזויא זאגט דער פסוק זיי ווערין פול ווי אפקעין ווי די ווינקל לען פון מנבא וואפילו די פאנה שטארקט זיך ביי זיי אונ פון גרויס פאנה זעהן זיי רם גרות אזוי פיל ווי אין אפקעין קלום אונ ווי די קלום וואס זענען אויף די ווינקלען פון מנבא, פון דעקסטערעין האל טין זיי איין וינקלען פאנת. אונ זענען גיט קונגהאן בעיה זייא משה אויב דו וויילקט וועל איך דיר זאגן פון דעם פסוק מוויט מלאים ספיקים מן אל ון אונזערע

וזהר ויגש דף רי ע"א ת"ת לאלנות יוד הא ואו הא

רבי הייח פתח (יטעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שיסו אתה משוש גוני. ת"ח כד לחחרב בית מקדשא ונרמו חובנין וחגלו ישראל מארעא סמתל קב"ה לעילא לעילא ולא אשנח על חרוב בית מקדשא ועל עמיה לדחלנו וכדין שכינתא התגלייא עמיהן. כד נחת אשנח על ביתיה לדחוקד סמתל על עמיה וזה התגלי. שאל על מערוביחא וחתרכת כדין (סס כב) ויקרה יי אלהים נבלות ביום ההוא לכזי ולמסמד ולקרה ולחגור שק והוא נס היה מה כתיב בה (ויאל ח) אלי ככתולה מנורת שק על בעל נעוריה. כד"א (ירמי' לח) כי אינו בגין דחמתק מינה ואשתכח מרדוא. וחפ"י שמיה וחרעא כלתא חתאכלו דכתיב (יטעיה ג) אלכיש שמים קדרות ושק אשים ככ"ס. מלאכי עליא כלתא חתאכלו עליה דרעתיב (סס ג) חשך השמש באלתו וגו'. וכלא עלאי ומחאי בכו עלה וחאכלנו מ"ס בגין דשלטא עלה סטרא אחרא דשלטא על ארעא קדישא. ובג"כ כיון דמלכו קדישא מלכות שמים חתכיא ומלכות מיידא חתנבר אית ליה לכל ב"ג לחתאכלא עמה ולחאכטיא עמה ובגין דכל אידי ודקשא ועלמא יתחדו יתחדו ליכוו כהדס. דכתיב (סס טו) שיסו אתה משוש כל בהמתאכלים עליה :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

רמב"ם הלכות תפלה פ"ק א
(א) כשמ שכוחך להם לכבוד ב"ה"כ כך נותנין אותו בתורה שאלו לא היה להם לצבור תורה כסתנה זו לא נתנוהו אבל לא שוכרין אותו ולא שמשכנין אותו וכן בשמותיהן בתי כנסיות לבנותן מותרין לכבוד ולהחליף

(א) כ'שם ששומר להם לכבוד בית הכנסת כך נותנין אותו בסתנה אזוי ויזא נייא קענין פארקויפין א שוהל אזוי קענין זייא אנועק שיינקען אשוהל שאילו לא היה להם לצבור תורה בסתנה זו לא נתנוהו ווארם ווען די קענקשין פון דעם דארף וואלקיין גיט גער האט הגאון פון דעם קענקש וואלקיין זייא איהם גיט געשיינקט דיא שוהל, געוויס האבין זייא פון דעם קענקש געראט אזוי פיל הגאון וויפיל דיא שוהל איז ווערמ אונ עם קען זיין אז נאך מעהר וויפיל די שוהל איז ווערמ, דריקער איז דאס ווי פארקויפן אגל לא שוכרין אותה אקער פארדינקען די שוהל אויף אירא געלם קאר קען גיט ולא מסכנין איהם אונ קען קאר גיט געקיין דיא שוהל פאר אמשפון צו בארנין אויף איהר געלם וכן בשמותיהן בתי כנסיות לבנותן אונ אז קען צו טארקס די שוהלען

מספר חסידים סימן קסב קסג.
אם אתה מתעורר עם חכם אלו יהיה לך יצטר אם נצחה אויב עמנו. תלמוד ומוסף חכמה ואלו הנהל חיותו עם חסידים אכל אם נלחך כוס כהויהם אשר ידעם עמם עם שלא ידעת קודם לכן :

אם אתה מתעורר עם חכם אל יתיר לך יצטר אם נצחה אויב דו האקסט אויבונת מיט איהם, דו זאנקסט אזו מייניט די הוכה אדער די גמרא ארר איין אנדער חקסות אונ דער חכם זאנט אנדערש ווי דוא זאנקסט אונ דר חכם הט דיר געוויזען מיט אגעווייזונג אז פון איז גיט ויזא דוא האקסט געזאגט זאלקסטו פון דעם קיין צער האקסט זי פסט תלמוד ותוסף חקבה ווארם פון דעם חכם וועקסט לערנען און חקבה וועט זיך דיין חקבה פארנדרעקערין ואם תבנה אותו פח מתיים אונ אויב דוא וועקסט טייוון אז דוא ביזם גירעכט וואס האקסט פארדינט, גלייבסטו גאר דער ועלביגער חכם וואס דוא ביזם פריער גינען אגל אם הוא נצחק ביה היתוח אקער אז דיין חקר האט דיר געוויזען אז ביו איצם האקסטו געהאט

ולתת במתנה הלכנים והעצים והעפר שלהן אבל
 להלוותן אמור שאין הקדושה עולה מהן אלא בדמים או
 בהנחה שהיא כדמים : (ב) רחובה של עיר אף על
 שהעם מתפללין בו בתענית ובמעמדות מפני שהקב"ן
 רב ואין כנסיות מכלין אותן אין בו קדושה מפני
 שתקבצים בהם לתפלה אין בהם קדושה מפני שלא
 מתפללין בהם כארם שתתפלל בתוך קדושה ביתו :

אין נתחין מני מעשות דיום אחד מש' לא אוסוף עוד לקבל ולא
 אוסוף עוד לכתוב וכתיב כמבי פסח בספר מלאכי' כי את
 פי לא תשים וכתיב' ליום תפארתם לכם ולחרים כמלכ' נתיב' חכם
 וכתיב לא תקום שפמים נכס . ואין נזכרין חכם אל' דיום מעלמ' :
 ויקלל את יומו לזכר סיום :

שתוא ערוא ולא נבקע לתפלה וכן בחים והצרות שהעם
 קבעו אותם לתפלה בלבד אלא ערוא

קען זאל צוריק אויפקאהען נייע שוהלען סמריין
 לקב' ולתחיל' ולתת במתנת הלכנים ותענים והעפר שלהן
 קען קען די ציגעל אונ די האלץ אונ די ליים פון
 די שוהלען פארקויפן אדער מאהשין אדער שיינ'
 קען אַבל ללותו אד' אָדער אָנעק קאַרנין צוא
 אייגעס קאר קען ניס שאין קדושה עליה מהן אלא
 בדרמים או בהנחה שהיא כדמים ווארדם דיא הייליגקייט
 נייס ניס אָנעק פון דיא שוהל אונ ניס פון דיא
 מאַרדאלפונדי שוהל סידרין עס נערט נעטאָהשם
 אויף געלט אָדער אויף אויבא האָה וואס ויא אין
 ויניא געלם : (ב) הרהב' של עד אף על פי שהעם מתפללין
 בו בתענית ובמעמדות מפני שהקב"ן רב ואין כנסיות
 מכליין אותן דער מארק פון שקאם אפילו קען
 דאוויינט אַהאל אויף דעם פלאץ פון מארק ווען
 עס איז אַסעני' , נוייל דאס פארזאמלונג יודין
 זענען באטאלס ניער פיל, אונ די שוהלען קענען
 זייא ניס פארזעקען . פון דעקמנועגין זין בו קדושה
 איז דער פלאץ ניס הייליג מפני שהיא ערא ולא נקבי
 לתפלה נוייל וואס קען דאוויינט דאָרס איז ניס
 שפענגדיג נאר פרעפירינג אַהאל זכ' בתי' וצרות
 שפעס מתקבצים בהם לתפלה אונ אויב שמוכיין אָדער
 הויפן וואס שטענדישין פארזאמלען זיך דארטן
 אַהאל צום דאוונען זין דאָס קדושה איז אין זייא
 ניקא קיין הייליגקייט מפני שלא נקבי אותן לתפלה
 בלבד קען האָס דאָך ניס נעטאלס אונ ניס אָנעך
 ברייס דיא שמוכיין אונ דיא הויפן זייא אללין זיין
 נאר צום דאוונען אללין אלא ערא מתפללין דאָס נאר
 עס פרעקט אַהאל וואס קען דאוויינט אין זייא
 קען שפעלל בתוך ביתו ווי אַפענגיש וואס דאוויינט אַהאל אללין זיין אין שמוכ , איז דאָך דיא
 שמוכ ניס הייליג גיווארין וועגין זיין דאוונען וואס ער דאוויינט אַהאל אין איהר :

אקטות אונ דער פשט אזי ווי ער זאָנט, האַקטו
 שוין פאררנינט אַש' דיעה עתה מה שלא דיעה קודם לכו
 דוא ווייקט איצט וואס דוא האַקט בז' איצט ניס
 געוואקט אין גידו' שני רחמיו ביים אהר קען איז ניס
 מחרים צוויי קענטשין אין איין קאָט, אונ קען
 איז ניס מחרים איין קענטש צוויי קאָהל אין איין
 קאָט שפּאַפּר ווארדם עס שטייט אין פסוק גאט האָט
 גיזאָנט לא אוסף עוד לקבל' ולא אוסף עוד לכתוב איה
 האב איין קאָהל געפרובט וועל איה שוין קער
 ניס פלויבין, איה האב איין קאָהל גישלאָנגן וועל
 איה שוין קער ניס שלאָנגן ויחיבי בתבי עשר במסר
 מלאכי כי אני לא שניתי אונ עם שטייט אין תבי
 גישר אין ספר מלאכי גאט האָט גיזאָנט איה גאט
 האב ניס גישלאָנגן אונ ניס געפרובט צוויי קאָהל
 ונסיד ליה במסר אהם גרמים געבין דעם פסוק שטייט
 כיום אפריכוונג וועס איהר גיפרובט ווערין במסרה
 גניספריא חים דער ווארש במארה פסקעקט צווייא
 הונדערט אַקט אונ פערצינץ אויז ווי דער ווארש
 תרם איז אויך צוויי הונדערט אַקט אונ פערצינץ
 דאָס מיינט קען דיא קללה וועס זיין אחרים ויחיבי
 לא חקים פנמים זרה נאך שטייט אין פסוק אין צרה
 וועס ניס זיין צוויי קאָהל זיין געדין דאָס אלא ביים
 קען קאר ניס סחרים זיין אַפענגיש בייא נאָקט
 נאר בייא קאָט שפּאַפּר ווארדם עם שטייט אין פסוק
 ביי אויב גפלה את ימו איהר היום ער האָט געפרובט
 זיין קאָט ער האָט גיזאָנט פאָרפלוּבט זאל זיין
 דער קאָט וואס איהר בין אין איהם גיפארין גיזאָרין :

קאָס שפעלל בתוך ביתו ווי אַפענגיש וואס דאוויינט אַהאל אללין זיין אין שמוכ , איז דאָך דיא
 שמוכ ניס הייליג גיווארין וועגין זיין דאוונען וואס ער דאוויינט אַהאל אין איהר :

ממות יום ג תורה

אונקדום

לחשדך פחת' דיא ידוה נפש ייה יהו ידוה רחיווד הא ווא הא נשמת ידוה חיה ידוהה ה רמילה חח אל שםכ"ן
 בשעשה בניקור חלום :

יב וישמע בעלה וישתוק יב ושמע אישה והתרחש לה לא
 לה לא אעדי יתה ויקומן כל גדוהא וכל הגיא אתה וקמו כרדייה וכל--

פירוש לתורת אלהים

יב ושמע אונ איהר מאן האָט גיהערט דעם נדר גישטרעט נקט זאלען בלייבען שטיין איהרע אלע
 אונ האָט שמיל גישוויגען אונ האָט איהר ניס גררים וכל אשר אונ אלע איסורים וואס ניא האָט

במלא יבמל יתרון בתר דשקע ויקבל ית חזקה: אתרי שמעו ונשא את עונה: שפתי חכמים

אם סמך מד שפחה זוכ לזיו מסר: ה ר"ל לגם כחיד וסם ספר יכר לזכר סמרי שפסו וכשא סח פוכס משמע מיד ששנע סם יסל יסא סח מוכס וסרי שפיר מכיד ולן לפרש דלמא ספ"י שנע וקיים ולס"כ ספר כז כיוס יסא וסר ס"כ ספ"ל סח"י שטעו דמשנע שסם לא ספר לכ סיכסכששנע סם נדרס לזיו חוזג ומסר. ספ"כ ל"ל שסם שנע נדרס ולסר ספ"י כז סלזיו יכול לספר ספ"י כז כיוס:

סחמסך: (סז) אחר י שמעו. אחר י שמעו וקיים סאמר ספסי כז ח וסזר וסר לה ספילו כז כיוס: ונשא את עונה. סאז נכנס סחמיה. ולמדת סחלן סאגורס סקלה לחזירו סאז נכנס סחמיה לכל עושין:

פירוש לתורת אלהים

לאומ גיט דער מאן וי זאל האלטן איר נבר ונשא את ענה וועט ער ליידין איר וינד וועט ער גישפראכט ווערין פאר אירע נדרים וואס זיא איז גיט מקיים: נביאים יהושע יג

האם די נדרים מקיים גינען: (סח) וואס דער אקער אז דער מאן האט כעס גאנצין סאג געשווינען איז איר נבר געווארן אנושער נבר און גאקערס תרגום

למשך סנ"ה ד"א צבאות נפש צ צבא צבא צבאות רוח יהוה נשמתה צבא ארני נשמת דודד יתן חיה יחידה נצח יתן חיה יחידה דודד אל שם ב"ן שבעשית:

* ובהו להו תחוקא יגור וכל קרי וגדע ופלגות ארעא בני עמון עד ערוער דעל אפי רבה: בו סחשבון עד רסח ספנא וקמונים וסחמגים עד תחום לרכיר: ג וקסישא בית נרם וביה נקרה וספות דפניא שאר סלכות סחיון סלפא חשבון ירדנא וסחמסיה עד ספי ים גיטקר עקרא דירדנא סדיקנא: ד דא אספנת בני נר דרענהו קרנא: וספחיהו: ה ויהב משה לסלגות שבטא דבני קנשה לרענהו:

פירוש רש"י (6) וחצי ארץ בני עמון. סלי מה שכנע סחרן בני עמון: (7) הערים. סמוקפות סומס: וסחציהם. סרי עמון ומסיון: (8) הירדן ונבול. סעריס סעל

כתובים תהלים עד

תרגום

למשך סיסר ומלכות ד"א שין דלת יוד נמש שין שין דלת שין דלת יוד רח יסדהרונה נשמת דיסר א אר ארני ארני נמש ארני רח אלף דלת גון יוד נשמת דמלכות יו דו וז חיה יחידה דיסר יתן חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשית:

* ארים אסמורה למשנן אויבא לעסין דקבל סיליה אבאיש געל דקבא בקודשא: באבלין מעקד קבצע וסנידך רש"י (6) הרימה פעמך. סהכע פעימות וסכלות סלך יהיה ללוידיך: למשוואות נצח. על כל אש: הרע הלויב דע: (7) מועדך. סאז כסמ"ק: שמו אותותם ר סל וסכסיס פעסס: סעו סומוסס סומוס. סלכו סכלות פירוש עיט

פירוש עיט (6) סרימס פעמך. סהכע כנגד ללכס לסמסך מד נלח סח כל ססיי ססוסס סרסס לכסמ"ק וסוס ספון כסו כל לויב סרע בקדש וכן (הושע ד) כל ססל פון ומסעטו כל מון ססל: (7) כקבכ עונדך. ספון כסמ"ק מקוס ססין נוסדיס סס כל סלסס סול סול סול סלמ. כי סד ססל סלך כ"ג על יסוסיס. סכס עיט כל הרע אויב בקדש דוא וועסט ועהן דיא נאנצע שלעקסס וואס דער שונא האט גיטאהן אין דיא הייליגקייט: (8) שאנו צרריה בקבכ סיעדה דייעע פארנויסמונג וואס דיא פעלקער האבן געסאקט.

ג יודע במביא למעלה במקרה עין קדושות: ד נעתה פתוחיה
 יחד בכשיל וכליפות יהלמין: ה שלחו באש מקדשה לארץ
 חקלו משפך-שקפה:
 יודעה קרי
 גרדן ג ברא קסומין ובמסקלת דיוקטר מחין במקרוזין: ה אדליקו בגורא בית מקדשא לארעא
 אפיסו משפן דאתקרי ביה שקפה:

מצורת דוד

לוחות לדתם עם לללם, כמ"ש (ויקרא כח) שכל כהנים ראש
 בכבוד וכלו לו הלאם לללם ואחר שבכחם אחר שיש ממשות כללם
 סאוסוס: (ג) יודע גוי. כל מי שיהיה קדושו כבודו עני
 לללנו למקוב ארזים לללם לבניו כמ"ש ס"ס וודע לו כללו
 פניו למעלה לפני כחם סוכוד כי לללו כדכ ס"ס נחשכ כמינו:
 (ד) ומס. כחם סמוכין כל סמוחי כוכב שכל ס"ס קרוב סיו
 סלרים סולמים ומשכרים ככשיל וכלוסם: (ס) סלמו כחם
 מקדשן. כמו סלמו כחם שבקדשן: לללן.

רש"י

אורות. קמחיה שמו אורות חמת: (ג) יודע. האויב
 כשהכה בשער המקדש שהוא כמביא מחותיו למעלה כרקים:
 בסבך. שהיה רוחה שהיה עין סמוכין וזוהו את הקדושות:
 (ד) ועתה. אף שראה כל זה, אפ"כ בכשיל וכלפות.
 כלי מחתיה של נגרים: יהלומין. לשון הכאה:

עקוס שכינס עמן מללו וספילו עד לללן:

פירוש ע"ש

האבין גיטאן אין דעם אינקערשטין בית המקדש
 נאל דאס ביי דיר זיין זעוואקט גירעכונגס ווי זיי
 וואלמין ארויף גינעצט זייערע העק אויף אצונייג
 פון אבויס אונ וואלמין די העק געבריינגט אין
 דער הייך אונ האבין צוהאקט דעם אייבערשטין
 בית המקדש: (ד) ועתה פתוחיה יחד בכשיל וכליות
 גילוישו אלע אויסקרייאונג אלע ציאנקעס וואס
 זענען גיוען אויסקעקריצט אויף דיא ווענט פון
 בית המקדש האבין ריא פעלקער צו קלאפט מיט
 האקערס אונ מיט העק: (ה) שילי באש מקדשא לארץ
 חקלו משפך שקפה ביין מקדש האבין זיי געשיקט אין
 פייער, זיי האבין איהם פארברענט, דיא שמוב
 וואס אין איהר האט גערוהט ביין נאקען האבין
 זיי אזוי פארשעקט ביו צו דיא ערד, זייא האבין
 די אש פון בית המקדש אויסקעשפרייט אויף די
 ערד קען נאל אויף זייא טרעעסין:

פייגד האבין געשריגען אין בית המקדש וואס
 דאס איז גיוען דער ארם פון ביין פארואקלונג,
 זייא האבין דארט געשריגען מיט שקפה אונ
 גקסה שט אחרתם אחרת זייא האבין גיטאן זייערע
 צייכונגס פאר צייכונגס, זייא האבין גיטאנט גאט
 האט זיך געריהקט עד האט ארויסקענומען דיא
 יודין פון סאצרים באחרות מיט צייכונגס, אייזש אז
 מיר קענען קרוב סמכין זיין בית המקדש זענען
 אויגעזע צייכונגס גרעסער וואו זיינע צייכונגס:
 (ג) יודע גמביא לקחיה בקרד עין קדושת די גקרא נאנט
 אזוי וויא עס איז גיוען אבית המקדש אויף דער
 ערד אזוי איז דא אבית המקדש אין היקעל, דאס
 נוייסין מיר אז אייגער בארף האקין מיט אהאק
 אין דעהייה וואס עס איז פיל העקער פון אים
 מוז ער דיא האק ארויף זעין אויף אלאנגע שטיק
 האלץ, נאנט אקר פאר הקב"ה וואס די פעלקער

עיקר תוימ

משנה גמין פרק ט

ברטנורא

[6] ואמר לה. בשפת מטרים, רש"י סכ"ט: (6) ומסס לדכס
 מחמת שלין לומרים יפ בכירס דלע"ת שנתקיימו סתמיס:
 מ"ג ששם שכתב סגס לל ס"ס מסר כריות, סמנד:
 [כ] יטלנו כו'. אפי' לכי דל"ל לחור וטלנו ממס סלמי סכס
 סוליל וקנסמו כמיסס קמייסל ליסלס בו ללסונס סלכך לכוך
 לחור וטלנו סיסנס סכל סל סל:
 דלסיל לל זכסס בו לללס, גממ':
 [ג] ססיל. לפי סל סל כחכ סנס
 סלל על סמל' זס סלל' זס סלל'

המגרש. ר"א מתיר. טעמא דר"א דכתיב (ויקרא כח)
 ואשך גרושה מואיכה לא יקחו אפי' לא כתגרשה
 חלל מואיכה. דלמד לה כרי את מגורשת ממני ולי את
 מותרת לכל חלם פסולה לכהונה אלמא גט הוא והכח
 דשריא לכל חלם מוז מזה
 מותרת לאמריס: וחכמים
 אוסרין. דלמרי ליסור המגרש את אשתו [א] ואמר לה הרי את כותרת
 כהונה סלמי שרינה כחם
 הכתוב מלות ימירות ואלע"ג אוסרין כיוצא ביעשה [ב] יטלנו הימנה ויחזור ויתננה לה ויאמר לה הרי את
 דכוה גט לפסולה לכהונה מותרת לכל אדם. ואם כתבו כהונתו [ג] שחור ומחוקו [ג] פסול: ב הרי

זיא סאר צו קיינעם גיט גינעקען ווערין ביצד יעשה
 ווי זאל ער סאן יפלט הימנה ער זאל דעם גט צוריק
 געקען פון איהר ויחזור וינגנה לה אונ זאל איהר אים
 צוריק געקען ויאמר לה אונ זאל זאגן צו איהר הרי
 את סתרת לכל אדם דוא קענטם גינעקען ווערין צוא
 אלע קענטשין וואס כהני כהנו אונ אויב עס איז
 גיוען איין געשריבען אין גט צוא יענעס קענטש
 נאל זיא גיט גינעקען ווערין אף פי שחור ויחסי

פרק ט א המגרש את אשתו אמאן האט גיט זיין
 ווייב ויאמר לה אונ ער האט
 גינאנט צו איהר הרי את סתרת לכל אדם דוא קענטם
 גינעקען ווערין צו אלע קענטשין זאל לפלגי נאר
 צו יענעס קענטש נאלקטו גישט גינעקען ווערין
 הרי אלע שחור רבי אלע ער נאנט זיא קעגן גינעקען
 ווערין צוא אלע קענטשין נאר צוא דעם איינעם
 קענטש גישט ויחסיס אסורין אונ דיא רבאים זאגין

כריסוס, חוסי: [ד] לעכד כו'. דלל חסכו כסו קדושין גדסי
 דפי' כינעוהו (דף ע"ג), ופשוט: [ס] ולכל מי כו'.
 לפשוט שכל מידי כריסוס, נמלה: [ז] כשר. דללו שורק
 שור דללו איור איסוס נמי לל חסכו של כס קדושין,
 דפי': [ז] אפנהה כו'. משום מירקא דלור דוכתי קמס כפי
 פשוט, משום גיבוסין וכו'.
 וכלכס קמ לנכס סרוס וכו'.
 אלל לכסי' ולכל סרוס, מ'
 פוסי: [ז] ולכל מי. לפשוט
 שכל מידי ללוין כנון פשוט
 ופשוט, נמי: [ס] טיש כו'.
 אל סיסט פניס, כפי'
 (כ) ופסעה משום דלמי' דמי'
 דלמי' ס"ק וכו' כידיס פשוט
 דמקום ל סוין יודי כרנן
 סוכי וסוין יודי ופס"ס דלל
 נכס ל ודין מוכסא עלמא
 ודכסי גיטא מניס ל וכו'
 סכר לל סוין יודי ופסעה
 ודכס ל ודין דמקוסא עלמא
 בו' אלל לל כסר ל ודין
 אפרין דכדור גיטס כו'
 וכריס דכריס ק"ל דלל סוין

לא היו גם להחזירה לחמרים. והלכה כחכמים ולא חסרי
 רבנן אלל כשחמר הרי את מותרת לכל אדם אלל לפלוני
 או חזן לפלוני אלל אה-חמר לה ה"ו נישך משך שלל
 חנשאי לפלוני מודו רמאן דהוי גם שהרי החזירה לכל
 אדם כמסירה שנת אלל
 שמתנה עמה עלת חנשא
 לחזו לפלוני וכויו כשאר חנשאי
 דעלמא וחסרי רבנן למגדש
 לומר ה"ו נישך ע"מ שחנשא
 לפלוני שלל יחמרו כשחזיקן
 כותמיס וו לוו כמתנה. וכל
 חנשאי שמתנה אדם כנס
 קודס כתיבת הגט אף
 על פי שלל נכתב החנשא
 בחיוב פסול (ה) אלל חמר
 שנתנו ליה ממתנה מה שהו
 רואה להחנות: ב אלמנה
 לב"ג. כיון דקדושין
 חופסיס בחייבי לאוין ולהאי לא חמסי משום איסור אישות
 שנה אשחכח שצירי בנימא: ג גופו של גמ. עיקר כתב
 כנס כן יכתבו זו: ודין דיהוה ליכי מנאי, שצירי להוכיח
 בחיוב שפי' ספר זה הוא נגרשה וחי לא כתב ביה הכי
 אהו למימר דכדכור בעלמא נרשה ושטר ראיח בעלמא,
 והלכה כרי" (ב) ד כתב בכתב ידו ואין עליו עדים.
 לר"מ דלמר עדי חתימה כרתי כ"ו כמאה עדים דמי

דיס, ופשוט: [ז] כס חוין. משום דגמס אשס קיימינן
 ניהא ליה למקסא שמכור נמי בשמס (וכס"ס ירושמי וכו' פ'
 גיסי) [ק] ופשוט: פ' כ' כפינן גמ סכל ודין (ופשוין בקצנן ספדיס
 כ"ד: [ג] ג'. מניחא וממתי) גם יסן דחנשא לכחמלס ומממתי
 משום מלכות דסולר מאור לריבא דר"פ. ח' רבנן דמלא, גמ':
 [ג] כשר. ופס סקילו בו' גיטין סולו משכר גיטין פסולין
 סיניו סעטא משום דדכר סוכס גיטין וכל בשמכות שחעירו
 יומר כיו שלל יבול לשהוט בשמכות בו' אלל דדכר שלל סוין
 גיטין כלכר אלל גיטין ופסוקוס פויס כסן סקילו, ופשוט: [ז]

אפילו עס איז אעבירה אז ויאי זענען דיה קבדש
 צו די אלקע זאלקמו גיט גינזקען ווערין ווייל איה
 גמ דך גיט פון זייערשטענען, צו זיי ביימא אאשט
 איש פסל איז דער גמ און גאנצין פסול: ג טו של גמ
 גס דער עיקר וואס ארץ זיין געשריבען אין זאל
 הרי את שמירת לבל אדם דואו מענקסט גינזקען ווערין
 צוא אלקע מענקשין צוא וועקען דוא ווילקסט. רבי
 יהודה זאגט אין גמ דארף זיין געשריבען זיין דיין
 ליכי מינא ספי' תריכין דער גמ זאל זיין צו דיר פון מיר
 אבריה פון ארויס פרייבונג ודוא ביימ ארויס געד
 טריבען פון מיר) ונתינת שבוקין אונ אבריה פון ארועק
 לאונגן איה לאו דיה ארועק פון מיר זגס פשוטין אונ
 אגמ וואס באפרייט דיה פון מיר לפסח להנתיבא לבל
 נבד דהנבין צו ציהען (צו גיין) צו גינזקען ווערין צו
 וועלקען מענקש דו וועקס וועלן זי טו של גמ שחיה
 דער עיקר וואס אבריה זיין געשריבען אין דעם
 גמ וואס אבעל הבית גיט צו זיין קנעקט דעם
 קנעגני אדער צו די דינקסט די קנעגני אויאר אדער
 איהם) פרייא צו מאכין זיי איה ביה חזין דוא ביימ
 פרייא זיי איה לעצק דוא גיהעקסט צו דיר אליין:
 ד שלשה זגין פסולין דרייא ערלייא גמין זענען פסול
 ואם גשאת הניד כשר אונ אויב זיא איז גינזקען גינזארין
 מיט איינעם פון די דריי גמין איז דאס קינד וואס
 זיא האט פון דעם אנדערין מאן קשר ער איז קיין
 סכנר כתב כתב ידו ואין עליו עדים אויב דער מאן האט
 אלליין געשריבען דעם גמ מיט זיין האנט נאר ערות
 זענען גיט גיחתוקת אויף איהם. אדער גש עליו עדים
 פסל אפילו קען האט דאס צוריק אויס גינזקעט פון
 גמ פון דעם ווערין איז דער גמ פסול: ב הרי את
 מיתה לכל אדם אאמא זאגט צו זיין ווייב ווען ער גיט
 איהר דעם גמ דוא זאלקסט מענין גינזקען ווערין
 צוא אלקע מענקשין איה לאבא נאר גיט צוא מיין
 פאמין זאלאך אונ גיט צוא ריין פאמין לאחי ולאחד
 גיט צו מיין ברודער אונ גיט צו דיין ברודער לעבד
 לעבדי טובים גיט צו אקעקסט אקעגני אונ גיט צו
 אענעצין דרוער זאלל מי שאין לה עליו קדושין אונ צו אלקע
 מענקשין וואס פארין דיה גישט מקבש זיין זאלקמו
 צו זייא גיט גינזקען ווערין קשר איז דר גמ קשר.
 אדער אז ער זאגט צו איהר הרי את מיתה לכל אדם
 דו זאלקסט מענין גינזקען ווערין צו אלקע מענקשין
 איה אלקע לפון דול נאר ווייל דוא גיט זאלקמה
 זאלקמו גיט גינזקען ווערין צו אפהן גיט. אדער
 ער זאגט ווייל דוא ביימ גיטש גיטש ליהוה ליהוה
 אנרושה אדער ווייל דוא האבט גינזקען חליצה
 דריבער זאלקמו גיט גינזקען ווערין אפילו צוא
 אפראקמען פון אדער ער זאגט ווייל דוא ביימ
 סמכות ונתינת לישראל אמתנות אדער ווייל דוא ביימ
 פון דיא גבעונים דריבער זאלקמו גיט גינזקען
 ווערין צו אישראל. אדער ער זאגט ווייל דו ביימ
 ביה ישראל לפסח ונתינת אוירישע מאכטער דריבער
 זאלקמו גיט גינזקען ווערין צו אקמור דו גיט צו
 דיא גבעונים וואס שטייט אין ספר יהושע
 קפישל מו זאלל מי שיש לה עליו קדושין אונ צו אלקע
 מענקשין וואס זענען דיה קבדש זיין אפילו גינזקען
 (חק לישראל ע"ט ח"ד)

[ת] ואין בו זמן... פסול דמסול מאוס שיוכל לנכוס סומן כמו שאלם ופוי כלאי... וזוהי דרככל אינו נאמן (פס"ט) קלז וטוין בחס"ם באריות) ולכך פסולו לפעמים מסודי פלסק שלה כיון שפכט וטו סמנוד בו ולא נע"מ; סומן ויטע לא מוכל לנררף על שטט מושרין וטויו שפסקדיס סומן ולכך

פסולו דפסקט לא מסררף כלשט מונון ככתוב ב"ש פסול דרוקא גנש כשר נוכס מווס הפסידס, מוס' וי"ט: [ט] פ"ט. כ"לס דס"ט דלוי ד' זמן מלל לאשפעינין דלפ"ט ד"ט זו זמן לא משכס לכחלס: [ס] הרי כו'. למעוטי ס"ט דהי"ח הפניני גס מנ"ס נחטו הו' וללמ"ה כס"ג ויב"ג יול"ט וכולד ממוק דר"ט, גמ' וטוין מו"ס: [ס] עדיס. וזו חכס ידו כשר ליטעס לכחלס: [ס] נוכס כו'. ס"ק וכלס שטר סו"ט נוכס כו' דכ"ט ס"ט עדי

מסירה כרתי בין גימין בין בשטרות, ומטו"ס: [ג] לזו. אפי' לר"א דלמכ דין מסירה כרתי וע"כ לא נלמסו דכתיב בקל"ה לא: אחתע"כ ק"ל מלל פכחט ועיטו פוכתן לא ק"ל דלל כתיבן שירטו הפדוס כשפט עקירס כסי מנייטו מתקדשט, גמ': (ג) וז"ל סר"ן לא טבל מנכס פל"ה דכיון דל"ה ידעתי דמפן כיסו לא ינמן לא לזו ולא לזו פכל לס נמן לאחט סק"ן ס"ו לשמיס ס"ו סק"ן ניומיון: (ד) זמן ככלל חורף סו"ט אכל ס"ס סוסס סוכט ס"ל כל נוסח סגנון כו' אלא שפולטו מן ככלל ויקרף למק"ל ממן חורף כו' נאמר סוסס כולל סוכרט מוכיכ שט

דמ"ה ש"ס סומן דיוס טלמו של סרלסוון דל"ס פוי סרלסוון

זל"ה דלמך עדי מסירה כרתי הו"ל וכתב ידו הוא וכתב ונתן קרינא ביה וכו' ל' לויכח עדי מסירה כשר מלחורוי' וזכמיס פסולו דלמח אחי לאכזכרי ככתב סופר: ואין בו זמן. דומן קתחא דרבנן הוא י"א משוס פירא י"א משוס שמה יחפס על כח אחותו כדלמרינן בפ"ב: ואין בו אלא עד אחד. חיכא למ"ד אכתב ידו קחי ורישא אשמעינן דלפ"י אחי זו עד הולד כשר והכל אשמעינן דלפ"י י"א בו עד אחד לכחלס לא ויחילא למ"ד אכתב סופר קחי ופ"ה הולד כשר דסופר הו"ל 'במקו' עד שט: תיקון עדי מסירה שמה יתמוע עדי מסירה

ויכא הכעל ויערער לומר לא גרשמיס, והלכה כר"א: דה שני גימין שווין. כשמותיקן: והי השני בלל. דל"ה ידעין דמחא ויב"ו (ג): כלל. זמן אחד ללגן ככך ככתב גירס פלוני פלוני פלוני פלוני: מופס לכ"א. זמן לכא"ו (ד) ככך ככתב גירס פלוני פלוני פלוני פלוני פלוני (ה) גירס פלוני פלוני פלוני פלוני פלוני: (ו) כולס והעדיס מלמטן:

י"ט כשמשע טוסס כל נוסח סגנו, ומטו"ס: (ס) מנכס דמ"ה ש"ס סומן דיוס טלמו של סרלסוון דל"ס פוי סרלסוון

ששלוה שני נסין שווין ותתשרבו צנוייה סאנען האבין גישיקט צנוייה גימין צו וייקבע וייקבע דררף איין שלים דער סאן האט גינעבין אנט אונ דער סאן האט גינעבין אנט אונ די נעקטע פון די סאנען מיט דיא וייקבער זענען גלייך, אונ די גימין זענען בייא דעם שלים צוא מישט גיטוארין. דער שלים דער קענט גיט ווער עס האט אים גינעבין דעם גט אונ ווער עס האט אים גינעבין דעם גט יתפ' שנייה אי ישגוה לזו גיט ער בייקע גימין צו די אשה אונ בייקע גימין צוא די אשה ליכוד אבד יתד פון דריקבער אויב איין גט איז פארקלארין גיטוארין ה"ו השני בשל איז דער אנדערער גט אויף קמל, ווייץ קען ווייטס גיט וועקעס ער איז חפשא שכתבו כלל בתוך הפס און קען האט געשריבען פינף קענקשין אין איין גט, דהיינו קען האט גישריבען אין דעם סאן אין וואך איש פלוני גרש פלוני האט דער סאן גינ'ט די ווייב ופלוני פלוני אונ דער סאן האט גינ'ט די ווייב, אונ אזוי ווייקער ותקדיס למשח אונ אונקטען זענען גישריבען עדות טל כשיון איז דער גט ב"שאר אלע פינף זאלין מיט איהם גימין ויגמו לכל אחת ואחת אונ דער זעלביקער גט זאל גינעבין ווערין צו ידעך אשה פאונדער קען גיט דעם גט צו איין אשה אונ קען נעקט אים צוריק פון די אשה אונ קען גיט אים צו די אנדערע אשה אונ אזויא גיט קען דעם גט צו אלע פינף ווייקער ה"ה גיטב סופס לכל אחת ואחת אנדער אז קען האט גישריבען דעם נאנצין נוסח פון גט צו זענען כאונקער, דהיינו אויף איין פאפיר האט

עדות זענען גיחתמת אויף דעם גט נאר ויין בו זמן עס איז גיט געשריבען אין גט וועלכען סאנ ער איז געשריבען גיטוארין, אנדער י"ט בו זמן עס איז געשריבען אין גט וועלכען סאנ ער איז געשריבען גיטוארין, נאר ויין בו זמן עס איז אויף איהם גיחתמת נאר איין עדות תרי אלו שלשה גימין פסולין די דרייא גימין זענען פסול ואם נשאת אונ אויב ויא איז גינעקען גיטוארין צו אסאן מיט אנט פון די דרייא גימין תל"ו ב"ש דאס קינד נואם ויא האט פון אנד דעקען סאן איז ב"שאר ער איז קיין סקוד, רבי אליעזר ואנט אף פי שצאן עליו עדות אלא שנתנו לה בפני גיט גיחתמת אויף דעם גט עדות אלא שנתנו לה בפני דער ב"ש נאר דער סאן האט איר גינעבין דעם גט פאר עדות איז אויף דער גט ב"שאר ונובה מנכסיס משגיבדיס אונ אויב אייך גיט צום אנדערין אנועק' קיל פאר עדות אונ אויף דעם וועקסיל זענען גיט גיחתמת עדות, נאר דער ל"ה איז גיחתמת אויף דעם וועקסיל פון דעסמנועגין קען דער מל"ה אנועק זענען די פאר קויפמע פערדער וואס דער ל"ה האט פאקויפט נאכדעם וויא ער האט גי' בארנט דעם געלט באקדחיס וויא ער האט גי' קען העלס ווארום וואס עדות חתמין ז"ה אויף אנט ואדער אויף אנועקסילו איז נאר אהקנה פאר די וועלט, סאמער וועלין שטארבין די עדות וואס קען האט פאר ויי גינעבין דעם גט, וועט קען נאכדעם ז"ה לייקעזען דעם גט דריקער האט קען גיחסיין עדות זאלין גיין גיחתמת אויף דעם גט: ח' ש"ס

מוקדם למחמת הסדים ולא סיי' לר"ך למעט שאין הסדים יקרים
 פשו וגם מודיע כגמ' דרובק שבחוב ובכך כו"ו למכס
 דגל"ס חתוקים לים דרין מדיס חתומים על סבל : [ק] נקרוין טמו.
 פיינו חתמן אבל עליונים פסולים שמה לא סמידו ללא על
 הספרים כש"י : [ך] כשר : ולא סמרים סיני : בלא ע"מ סבל
 ע"מ כלס כשר' : בלא דרמ מלא
 לא היו בן מדי' כלל, סר"ג וסכפ
 הרבני' וספחים יסר כ"ו ולחמ'
 אכס"ס דרין שוב גם כשר
 בלא ס"ע ל"ג דכשר דל"ג
 לסיכ"ס ס"מ לפניו דלמו מולין
 עבדו ומכר לה' : (1) מפרש
 גמ' דכ"י כמ' שלי' בן חתמ
 ס' ופולני לכתוב דל"ס מלא

את שהעדים [ק] ניקרוין עמו [ך] כשר : ר' ב' גימין
 שכתבו זה בצד זה וב' עדים עבריים באים מתחת
 זה לתחת זה וב' עדים יוניים באים מתחת זה
 לתחת זה אה שהעדים הראשונים נקראים עמו
 כשר עד אחד עברי ועד אחד יוני ועד אחד עברי
 ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם

ר שני גימין שכתבו . כשני דפיין זה בלד זה : ושני
 עבריים. התומים מתחת הגע הראשון לתחת השני שם העד
 חמת הראשון ושם אכזי חמת השני (1) וכן עד שני
 חמתו וחזרו וחמתו חתומים שני ישראלים הדרים בדרך
 יון וחמתו ככתב יוני ודרך
 כתב יוני שהולך מן השמאל
 אל הימין (2) ומלא שכ
 העד חמת שני ושם אכזי חמת
 הראשון : את שהעדים
 הראשונים נקראים עמו
 כשר. אם העברים חתומים

בן יעקב עד אכמסל כשר' דסקנן בנעטם דלגמן בן א"ט
 טלוי עד כשר וספני כשר וכן נמי כשר קמ"ל דס"ט
 דק"י אבן יעקב עד דבדח"ל ו"ל כחכ טלוי בן חתמ
 סרלשון ופולני עד אכמסל עמיס כשרים טכין ומוס על
 ספחד והכל אשני, ופתי"ו : (1) ולא הכיטויים זה ש"ס סוף דכרך
 שחובים סלומות לנלוים בלרלוח ספטיטיוני כ"ו ל"כ הי"ך
 אפסך לובס ספסלכוניס ספכו כתבס למכר שכתבו הרלשונים
 ורש"י מפרש חיתמת סייניס איניס בקרלח כחתימת ספסריס
 ככסטייוי חסיס יוסף בן שמשון כירוס שכמו שמשון בן יוסף
 בלוצר בנו של יוסף שמשון ונמלא שם ספר חתום על השני ושם
 אכ"י על סרלשון סכ"ר ע"כ הייניס חתמ כשני חתמו פ"כ ונמלא
 דחשע שמה ספכו חשע"ק קריובס הי"ל דנעמ"ל יוסף בן שמשון
 סייני לא שמשון עמו אלא יוסף וחמס עלמו בדרך חתימת העברי'
 (2) דלמו פקוס דפוסלניס כחתימתן מן כגמ' לא היו פסולים

למעלה שדרך כתב עברי שהולך מן הימין אל השמאל ונמלא
 שם העד חמת הגע הימני ושם אכזי חמת הגע השמאלי
 הימני כשר ושם היוניים חתומים למעלה השמאלי כשר
 שמתו העדים חמת השמאלי הם ופעמ"ל דחיישין שמה
 העדים האחרונים הפכו את כתבם למכר שכתבו העדים
 הראשונים (2) ש"ס העברים היו חתומים למעלה ש"ס
 הולכים מן הימני אל השמאלי וחמתו על הגע הימני כשכחו
 שני היוניים לחתום תחתיהם הלכו גם הם מן הימני אל
 השמאלי כסדר כתיבת העברי ונמלא ש"ס אכזי חמתו על
 הגע הימני וכן אם היוניים חתומים למעלה שמה הפכו
 העברים כש"ל אחריהם סדר כתב עברי והלכו מן השמאלי
 אל הימני ונמלא חרבעתם חתומים על השמאלי : ה"ב ע"ד

ימני הראשון כפי סדר כתב עברי ועד הינו השני חתמ

אחד עברי ועד אחד יוני ועד אחד עברי ועד אחד
 ועממל דחיישין שמה העד עברי הראשון חתמ על הגע

קען גישריקען אנאצין גמ פאר איינעם, דער נאך
 אנאצין גמ פאר דעם אנדערין, אונ אוי פאר דעם
 דריטען אונ אוי נייטער העדס פלמסח אונ אונקען
 ועגען גיחמקת עדות את שהעדים נקרו עט גשר
 דער אונקערקשטער גמ נואם דיא עדות נוערין
 גבייעגט מיט איהם דער גמ אוי קשר, אונ די
 אויבקרשטע גמין ועגען אלע פסול, ווייל קען
 קען זיין פארנאנדער שניידין געדער גמ נאל זיין
 באונדער, אוי דאך אויף יענע גמין נישטא קיין
 עדות : ר' שני גמין שכתבו זה בצד זה צוויי גמין נואם
 קען האמ זיי געשריבען אויף איין פאפיר איינעם
 בייא דעם אנדערין ושני עדים עבריים אונ צוויי עדות
 אידישע באים מתחת זה לתחת זה קומען גיחמקת פון
 אונקער דעם גמ ביו אונקער דעם אנדערין גמ ושני
 עדים יוניים אונ צוויי אידישע עדות ווס חתמגון זיך אויף
 גריכיש אדער איין אנדער שפראכע נאר פאר אידיש
 באים מתחת זה לתחת זה קומען גיחמקת פאר קערט
 פון אונקער דעם גמ ביו אונקער דעם אנדערין גמ

את שהעדים הראשונים נקראים גמי כשר דער גמ נואם
 אין דער רעקשער זייט נואם דיא ערשטע עדות
 נוערין גילייגענט מיט איהם דער גמ אוי קשר, אונ
 דער גמ נואם אין דער לינקער זייט נואם צו איהם
 גיהערין רי עדות נואם האבין זיך גיחמקת גריכיש,
 אוי פסול, ווארום עס קען זיין אז דיא גריכישע
 עדות האבין זיך אויך גיחמקת אויף דעם גמ פון
 די רעקשע זייט אונ זייא האבין זיך אויך גיחמקת
 פון רעקשס צו לינקס וויא דיא אידישע אוי דאך
 אויף דעם גמ פון דיא רעקשע זייט דא פיר עדות
 אונ אויף דעם גמ פון די לינקע זייט אינגאר נישטא
 קיין עדות, אונ אויב דיא גריכישע עדות ועגען
 גיחמקת פאר דיא אידישע עדות אוי דער גמ פון
 דיא לינקע זייט קשר אונ דער גמ פון דיא רעקשע
 זייט פסול, ווייל סאקער האבין זיך דיא עדות
 נואם שרייבען אידיש אויך גיחמקת אויף דעם גמ
 פון די לינקע זייט אונ האבין אויך געשריבען פון
 לינקס צו רעקשס, אוי דאך אויף דעם גמ פון די
 לינקע זייט דא פיר עדות אונ אויף דעם גמ פון די
 רעקשע זייט איז נאר נישטא קיין עדות עד אחר עברי
 איין עדות האמ גיחמקת אידיש ועד אחר יוני אונ
 איין עדות האמ גיחמקת גריכיש ועד אחר עברי אונ
 איין עדות האמ גיחמקת גריכיש באין מתחת זה
 לתחת זה זייא קומען גיחמקת פון אונקער דעם גמ
 ביו אונקער דעם אנדערין גמ שנייה פסילו ועגען
 ביידע גמין פסול, ווייל סאקער ועגען רבייא

בכה וכה	בכה וכה
פלוגי פלוגי	פלוגי פלוגי
ראובן	בן יעקב
שמעון	בן אברהם
Szmulo,	Jakób,
Abrahamo,	Izak,

על הגם השמאלי השני כפי מדר כתב ויני שמתחילים מן השמאל והעד השלישי העברי הפך כתב העברי והתחיל גם הוא השמאל כמו היוני שלפניו ומאלף גם הוא תחום על הגם השמאלי והעד היוני האחרון חתם כדרכו מן השמאל אל הימין וגם הוא תחום על השמאלי ומאלף ג' עדים תחומים על השמאלי ואחד בלבד תחום על הימני. או בהפך שהעד השני היוני הפך כתבו למדר כתב עברי כמו תחום מן הימין אל השמאל כתו שחתם הגם עברי הראשון והעד עברי הני חתם כדרכו מן הימין ונמלאו שאלתם תחומים על הגם הימני הראשון והעד היוני האחרון לבדו חתם כדרכו על הגם השמאלי ומחסם ללא ידעין כהי מנייהו חתימי תלחא (ט) וכתי מנייהו לא תחום אלא חד שניהם פסולים: ז ברוף השני. שאלנו בדוחק התנילה: מן הצד בגליון של ימין הגם או בגליון השמאלי: או מאחוריו בגם פשוט. שעדו כתבו: את שהעדים נקריין בסופו. ז נה אלף זה: שניהם פסולים. שאין נקראת החתימה לא עם זה ולא עם זה:

דקר"ל חלשם בקדוים כשר. נב': (ט) וזה ודאי אפשר לכתבם ספריו כגון אלף שלא הולך לומר כ"ל שהשם דר"ט כן פסולים סדריים: [ג] כשר. מסיק נב' שהם יוכי דקלף שלה כחפך מצני כלום כיו דל' ל' חויזינן שמה שני גיטין הו' או חלף ז' וסעמלי לכפך כגובה יוסף מסימני וימני הים שום חלפי כסופו וחקר פסולו פסימני וסעטין מסימנולי וכוונא יחד, וסין סת"ט: [ח] הקיף כו'. וז"ל לתמי אשפר' דסיינו בראש סדף, וי"ל ל' למדריץ ל' לסיסל נגו של עדים כנגד נגו של כפס דמריש' ל' דסמינן אלף סרגלי ח"תע' עדים כנגד נג' דמריס כו' ומסום דמריס כ"ל דספוליס הויו מבוש' דכי סיסי דלא קיימ' אכסי' ל' ח"תע' נמי אכסי' אכל סיכיל דלאיו אלף גמי ח"תע' מיסה ודאי קיימי עמיס סמיסו' זו קי"ל יעשה ויסיס דמיסל דלאשו זה ז' כ"ל סופו של ז' ס' אשפרין דלא תימל דספלי ספסל כו' סיכיל דלא קיימ' חלפי כו' ולרשי' דגריס עמיקרל סופו כו' לא סוס לר'כ' מיסל דמיסל אלף דלא נוימ' משמעטו, סופ': (י) כמו א'ין מקיסי' שתי מיוס, רפי': [ז] ופדא כו'. והוא ספיו עכריס ל' סמכ

בנייהם פסולים. חקר (י) זה אלף זה: שניהם פסולים. סופו שגג החתימה כלמי

לואה לעלמא לעלמא
על לעל לעל לעל
ראובן עד שמעון עד
בבא ובא בבא בבא
גירוש פלוני גירוש פלוני

בבא ובא בבא בבא
גירוש פלוני גירוש פלוני
ראובן עד שמעון עד
לואה לעלמא לעלמא
על לעל לעל לעל

בבא ובא בבא בבא
גירוש פלוני גירוש פלוני
ראובן בן שמעון
בבא ובא בבא בבא
גירוש פלוני גירוש פלוני

בבא ובא בבא בבא
גירוש פלוני גירוש פלוני
ראובן עד שמעון עד
לואה לעלמא לעלמא
על לעל לעל לעל

דיא עדות וענין נחתמה
אין מישען שניהם פסולים
וענין ביידיע גמיין פסול
סופו של זה בצד סופו של זה
דער סוף פון דעם גם
איו ביי דם סוף פון דם גם
והעדים באמצע אונ' עדות
וענין נחתמה אין מישען
את שהעדים נקריין עמו גשר
דער גם ויליא די עדות
ועדיו גילייקענס מיט
דעם גם גלוייף מיט דיא
שורות דער גם איז קפער
ראשו של זה בצד סופו של
זה דער אגהיב פון דעם גם
פון דעם גם והעדים באמצע
נחתמה אין מישען
את שהעדים נקריין בסופו גשר
דער אויפקערשטער גם
וואס דיא עדות ווערין
גילייקענס נאה דעם גם.
דער גם איז קפער, אונ
דער אונפקערשטער גם
וואס די עדות ווערין
גילייקענס פאר דעם גם

גיחתמה אויף דעם גם פון דער רעכטער זייט
אונ איינער אין גיחתמה אויף דעם גם פון דער
לינקער זייט, אדער פאר קערט דרייא וענין
נחתמה אויף דעם גם פון דער לינקער זייט אונ
איינער אין גיחתמה אויף דעם גם פון דער רעכ-
טער זייט, ווייל קען זייט ניט אויף וועלכין גם
נענען גיחתמה דרייא עדות אונ אויף וועלכין גם
אין נחתמה איינער דרייפער וענין ביידיע גמיין
פסול: ז שני מקצת גמס ער האט גילואין אביסול
פון דעם גם וחגיגו ברוף השני אונ ער האט דאס
געשריבען אויף דעם אנדערין זייט והעדים מקמטם
גשר אונ ריא עדות וענין גיחתמה אונאפען
אונאפער ביידיע זייטען
אין דער גם קפער
דחמו עדים בראש חתם פו
הצד אויב דיא עדות
נענען נחתמה אין אונ
היוב פלאט כייא דיא
ליינג פון דיא זייט אין
דער רעכטער זייט אדער
אין דער לינקער זייט
א פארהיי אדער זיי וענין
גיחתמה אויף די אנדעקע
זייט גם גמס פשוט בייא
אפראקטמין גם פסיל איו
דער גם פסול תקף ראשו של זה בצד ראשו של זה ער
האט נאהגט געקאכט דיא קאפ פון דעם גם
אז ריא קאפ פון דעם גם והעדים באמצע אונ

בבא ובא בבא בבא
גירוש פלוני גירוש פלוני
א פלוני גירוש פלוני
א פלוני גירוש פלוני

דער גם פסול תקף ראשו של זה בצד ראשו של זה ער
האט נאהגט געקאכט דיא קאפ פון דעם גם
אז ריא קאפ פון דעם גם והעדים באמצע אונ

זוכר את כח הקול: י אפילו הקריחה תבשילו. שרפתה ע"י האור או ע"י מלח (טו) דלרע כ"ה ערות דבר או ערוה או דבר (יז) כלומר דבר סרחון שאינו ערוה: ר"ע אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה. ודריש קרא הכי אם לא תמצא חן על מי כתיבו או אם מלא בה ערוה (יח) או דבר סרחון (יט) על כ"ה מג' דברים הללו יכול לנרש, והלכה ככ"ה:

אשהו [ד] על תנאי. ורק לה קידושה ספק קרוב לה ספק קרוב לו [ה] זו היא אמתלא: י בשה"א לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה שנא' כי מצא בה ערות דבר וכו' אפי' הקריחה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר ר"ע אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנא' והיה אם לא תמצא חן בעיניו:

[ד] על תנאי. שמה לא תקיים הסנה, כש"י: [ה] זו היא כ"ה. על קידושו וכו' ל' אוסב, כש"י: (טו) כמו של קדושה נאסו: (יז) והלכתי לכתוב פסוק לומר סוף: ילפת פסוק פסוק מותרים ליפת לומר דכתיב וילפת ויפסם לומר חזק, ולכ"ה ספרי' דבר לג' דכתיב סוף פסוק דבר וכתיב לסוף פסוק שנים פסוק יקום דבר עם הלכן בשנים סוף לכן בשנים, ופסוקי: (יח) תמצא חן על מי כתיבו כ"ה כי תמצא בה' גטות או דלמא מלא דמא כ"ה ספרי' כי מלא דמא מלא וכו' כי מלא מלא: כי כתי' מלא: (יט) היינו דמספק סתום' דר"ע ככ"ה ספי דלי' לאו דלמיר' ליה דבר להקדימה לא סוף דרבי' כי מלא דמא כ"ה כי מלא:

גירושין גירש איש פלוני את אשתו על תנאי קען זאנא יעגער קענקש האמ גינא נייב אויף אהנאי, קענען די גירושין פסל ווערין, סאמער האמ קען גיט מקיים גינען רעם תנאי איז זיא גיט גינא גיר ווארין, אָדער קען זאנא זיך לה קריש'ת פסק קרוב לה פסק קרוב לי ער האמ גינא קען צו איהר די קרדשין גאר קען ווייקט גיט צו די קרדשין וענען גיפאלין קענקער צו איהר וויא צו איהם איז זיא קקדש גינא גינא קען, אָדער זייא ענען גיפאלין געהנקער צו איהם וויא צו איהר איז זיא גיט קקדש גינא קען וויין די קרדשין וענען גאר פסל ו' היא אמתלא דאם הייקט אפענה גענין די קרדשין אונ גענין די גירושין: י בית שמאי זאגין לא יגרש אדם את אשתו אקענקש סאר גיט גטין ויין נייב אלא אם בן מצא בה דבר ערוה סידרין ער האמ בייא איהר גיפונען

אשענדליקע זאך אהשר פון זנות שנאמר כי מצא בה ערות דבר וויא עם שמיים אין פסוק וייל ער האמ אין איהר גיפונען אשענדליקע זאך, אונ בית הלל זאגין אפילו הקריחה תבשילו אפילו זיא האמ צוא גיר קרענא אָדער פאר זאלצין דאם עסין קענען ער איהר אויף גטין שנאמר כי מצא בה ערות דבר וויא עם שמיים אין פסוק וייל ער האמ אין איהר גיפונען אשענדע, אָדער זיין אָדער זאך אפילו זאם גיט אשענדע, רבי עקיבא זאגט אמתלא פסא איהר נאה חיסנה ער האמ גיפונען אשענדע אשה וויא זינען איז, קענען ער ויין נייב גטין אונ זיא נעמען שנאמר ויהי אם לא תמצא חן בעיני אויז וויא עם שמיים אויב זיא נעמט גיט גינען חן אין זינען אוינען קענען ער זיא גטין:

גמרא גטין דף ז ע"א

פסל ס' כלל כלי סמינן דמ"ה דמלכות דכריס השתמא ר"ע אומר אפי' מצא אחרת כמאי קא סיפלאני בדריש לקיש דאמר ר"ל כי שמשו בר' לשונות אי דילמא אלא דהא כ"ה סברי כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ערות דבר ור"ע סבר שמלא בה כדמפרש ניה ולא משום חן על טו: ור"ע מפרש

אין דער משנה שמיים בית שקאי זאגין אקענקש סאר גיט גטין ויין נייב סידרין ער האמ אויף איהר געפונען אהשר פון זנות, בית הלל זאגין אפילו דאם נייב האמ צו פיל געוואלצין דאם עסין אָדער זיא האמ פארברענגט דאם עסין קענען ער זיא אויף גטין ביי עקיבא אויפ' אפילו פסא איהר נאה חיסנה רבי עקיבא זאגט אפילו ער האמ געפונען אשענדע אשה וויא זיין נייב, קענען ער גטין ויין נייב אונ געמען דיא שענדע פסא, קא משגלי אין וואס קריגט בית שקאי אונ בית הלל אונ רבי עקיבא, זאגט דיא גמרא זיי קרינען דריש לקיש אין די בירד פון ריש לקיש דאמר ריש לקיש כי שמשו בר' לשונות ווארום ריש לקיש האמ גינאנא דאם ווארט, כ"י איז דער שמשו פיר לשונות אי דלמא אלא דהא אויב,

רש"י ממזות יום ג

כי שמשו בר' לשונות. במקום ד' לשונות. במקום ד' לשונות הללו נכתב כי בתורה במקום חס במקום טו במקום אלף במקום חסר וכו' (ועיין ברש"י בגמרא גאורן): דהא מצא בה. מפני שמלא בה הו' הכי לא יגרשה וכו' נמי הכי משמע להו' מפני מפני שמלא בה או ערוה או דבר ואם לאו לא יגרשה הלכך לא תמצא חן דקדמא קרא היינו מפני

קאמער, גאר, ווארום, אין פסוק שמיים אויב דאם נייב נעמט גיט געפונען חן אין זינען אויגין כי פסא בה ערות דבר בית שמאי פרי' כי פסא בה ערות דבר בית שקאי זאגין כי פסא בה ערות דבר ווארום ער האמ ביי איר קענען ען אשענדליקע זאך, ער האמ ביי איר געפונען אהשר פון זנות, דריקער האמ זיא קין טו אין זינען אויגין האמ די הורה גינאנא ער קענען זיא גטין אָדער זיא ער האמ ביי איר גיט געפונען אשענדע ליכע זאך קאר, ער זיא גיט גטין, אונ בית הלל סייקטיין אויף רעם ווארט כי ווארום אונ זיי זאגין אויז מינימ דער פסוק כי פסא בה ערות או דבר, זיא האמ גיט געפונען חן אין זינען אויגין, ווארום ער האמ ביי איר געפונען אשענדליקע זאך, אהשר

כי מצא בה ערות דבר אינ מצא בה ערות דבר
 א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא עויה ולא דבר
 מהו א"ל סדנלי רחמנא נבי אהם לא יוכל לשלחה
 כל ימיו כל ימיו בעמוד והחור קאי ההם הוא דגלי
 רחמנא אבל הקא מאי דעבד עבד א"ל רב משרשי
 לרבא אמר לכו לרנש' והוא יושב' תחתיו ומשמשתו
 מהו קרי עליה אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב
 לבטח אתך תניא היהר"ם אומר כשם שיש דעות
 במאכל כך יש רעו' בנשי' יש לך ארם שזוב נופל
 לתוך כוסו וזורקו ואינו ושותה זו היא מרת פפוס
 בן יהודה שהיה נופל בפניו אשתו ויוצא ויש לך
 ארם שזוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותה זו
 היא מרת כל ארם שזדברת עם אחיה וקרוביה
 ומניחה ויש לך ארם שזוב נופל לתוך תמחוי
 מוצצו ואוכלו זו היא מרת ארם רע שרואה את
 אשתו ויוצאה וראשה פרוע טווה בשוק ופרומה
 משני

קן של נוי בעניו ואם גאל בה ערות דבר: לא מצא בה
 לא ערוה ולא דבר. לכה וגרסה: מהו מי כייסין
 ליה להקדורו או לא: גבי אונס. האונס את הנערה
 כהנה: לא יוכל לשלחה כל ימיו. ואמר'י כמס' מכות
 דהאי כל ימיו קרוי יתירא הוא ובה וכל לשלחה
 ואם שלח לה היא כשלושה כל ימיו כזית דין כופין אותו
 להחזירה ואינו לוקה על שילוחו ענתקו הכתוב לנפשה של
 עמוד והחור מכלל דכל המגרסי הנין בעמוד והחור דאי
 כל מגרסי נסתייהו בעמוד והחור למה לי ללגוי כהאי:
 מהו. יש עונש בדבר או לא: שיש דעות במאכל. דעות
 בני אדם הלוקות מחמת אסתיים של מזל ומשמה יש שאז
 אסתיים וקן מחמל מחמת מילוס מוטע ויש שאלו אסתיים
 כ"כ ויש שאינו אסתיים כלל כך דעות בני אדם הלוקות
 כפריות יש מקפיד על פרילוח מוטע ויש שאינו מקפיד כל
 כך ויש שאינו מקפיד כלל: פפוס בן יהודה. בעל של
 אשה אשתו כהניו מכיתו לטוק טעל דלת כפניה שלח
 הדבר לכל אדם מדה שאינה הוגנת היא זו שמתוך כן

פון זנות, אדער איין אנדער ואך זי האט פארואלצין
 דאס עסין אדער פארברענט דאס עסין רבי עקיבא
 סבר כי מצא בה ערות דבר אי נמי מצא בה ערות דבר און
 דבי עקיבא האלט אזוי זאגט דער פסוק ודעה אם
 לא הקיצא חן בעיניו. אונס גיין ונייב וועט גיט
 געפונען חן אין זיינע אויגן ונייל ער האט גינען
 אשענעקע פון איר. פי מצא בה ערות דבר.
 אדער ער האט גיפונן ביי איר אשענרליכע ואך.
 אחשד פון זנות. וועגן איינע פון די פינדע זאכין.
 אדער ונייל ער האט גינען אשענעקע. אדער ונייל
 ער האט אויף איר אחשד פון זנות. קעגן ער זיא גטין
 אפר ליה רב פפא לרבא רב פפא האט גיזאגט צו רבא
 לא קצא בה לא ערוה ולא דבר מהו אויב איינער האט גינט
 זיין ונייב און ער האט גיט געפונען ביי איר קיין
 שענרליכע ואך און איר קיין אונדער פלעקער. ווי
 איז דער דין גיט מען אים ער זאל ער צוריק געסען
 אדער גיין אפר ליה האט רבא גיזאגט צו א רב פפא
 סדנלי רחמנא נבי אהם לא יוכל לשלחה כל ימיו ונייל אז
 איינער האט גינטיג א אשה און האט מיט איר קנעה
 גינען האט די הורה גיזאגט ער מוז זי געמען פאר
 אנויב און ער קאר זיא קיין קאל גיט גטין. און
 אויב ער האט זיא גינט כל ימיו בעמוד והחור קאי אזוי
 לאגן ווי ער לעבט ליגט אויף אים דאס שולדיגקייט
 פון די הורה ער זאל זיא צוריק געמען פאר אנויב
 דעם ווי דגלי רחמנא נבי אהם לא יוכל לשלחה כל ימיו
 אפילו ער האט זיין ונייב גינט מוז ער זיא צוריק
 געמען אף הקא מאי דעבד עבד אקער דא ביי די ונייב
 וואס ער האט גיטאקן האט ער גיטאקן. אז ער
 האט איר שוין גינט אזוי פארפאלין און ער דארף
 איר גיט צוריק געמען פאר אנויב אפר ליה רב משרשי
 לרבא רב משרשי האט גיזאגט צו רבא אם לבו גרשה
 ויהי וישב תחתיו ומשמשתו אויב דער מאן פראקט אין
 הדאצין אויף זיין ונייב ער זאל זיא גטין. און זיין

אינה נכנסת ביניהם ומוזה תחתיו: ופרומה משני צדדיה. אלא אצילי ידיה כדרך אדמויות שכלפת שבאר נראה מעידיה: עם בני אדם סלקא דעתך. אם כן רגלים לדבר שגורה היא ואסורה לוי: במקום שבני אדם רוחצים. והיא נכנסת לעיניהם לאחר ויתחת כשהן להטות גדיהן: בני שבא שלח. פסוק הוא בנבואת מלאכי: אם שנאת שלח. כ"ע אם שגוה היא לפני המקום שלא ככ"ס. והית דגרה שמי המשלה ווו שממתי שמי המשלה לפני המקום ואפי' לכה נהי דלא כייסין שלא להוציא מיכה שמי הוא: וזוג ראשון. אשת נעורים וכה משתעי קרא כדכתי' חתיה אשת נעורין וכו' ואשמרתם כרוחם וכאשת נעורין אל יבגוד:

משני צדדיה ורוחצת עם בני אדם עם בני אדם סלקא דעתך אלא במקום שבני אדם רוחצין וו מצוא מן התורה לנרשה שנאמר כי מצא בה ערות דבר וגו'. כי שנא שלח אמר רב יהודה: אם שנאת שלח רבי יוחנן אומר שבאוי המשלה ולא פליגי הא כוונת ראשון היא כוונת שני דאמר רבי אליעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפי' מוכח מוריד עליו דמעות שגא' וזאת שנית העשו כהוה דמעה את מוכח ה"כבי ואנקה מאינעוד פנו' אל המנח' ולקחת רצון מירכס ואמרתם על מה על כי ה' העיר בניך וכו' אשת נעורין אשר אתה בגדת בה והיא חברתך ואשת ברתך:

דער מענטש וואס גיט זיין ערשטע ווייב האט איהם גאט פייגט וויא רבי יוחנן זאגט. אונ אז ער האט זיין אנדערע ווייב פייגט מעג ער זיא גמין וויא רב יהודה זאגט דאס רבי אליעזר די בנינוש אשמו ראשינה אצילו מכות כויד' זלוי דענה ווארום רבי אייזער האט גי'אגט דער מענטש וואס גיט זיין ערשטע ווייב אצילו דער מכות ווייגט אויף דעם גיט שאמד ווארום עס שטייט אין פסוק דער נביא מלאכי האט גי'אגט צו די יודין וואה שנית העשו כסיה דענה את מכות ה' בני יחקה נאך צואה מכות איהר דער מכות פון גאט איז פדעקט מיט מערערן מיט געוויין אונ געשרייבט פאין פנה אל תתנה לבנות רתן מכות אונ ויל זיך נאר גיט קערוי צו איינער מכות אונ ער וואס גיט געקען זיין געוויילינג פון אייך ווארעם זל פה נועם איהר זאגין פאר וואס איז גאט ביין אויך אונז על כי ה' העיר בניך וכו' אשת נעורין אשר אתה בגדת בה והיא חברתך ואשת נעורין. וועל איך אייך זאגין ווייל הקב"ה האט גדרת גי'אגט צווישען די אונ דיין ווייב וואס דוא האבט מיט איהר חתונך געהאט אין ביין יונגען. וואס דוא גי'ט צוא איהר פאלש גי'וארין. אונ אין אמת איז יא דיין בא' העקמונג אונ יא איז דאס ווייב פון דיין יונגען

סוף בטיק ופי'ה' ח'ני צדקה ורוחצת עם בני אדם ער זעהם זיין ווייב גי'ט ארום אין גאט דעם קאפ אפ גידעקט. ויא ויצט אין גאט און יפגמם. אונ ריא העבר איז אויפגעריסען אונשער ריא ארעסם פון פיידע זייטן אונ די פריסט אויך ווערין גי'עקן. אונ יא וואשט זיך מיט מאנסלייט. פדעקט דיא גמרא וואס גיט בני אדם פליק דעק ויא קען דאס זיין אז יא וואשט זיך מיט מאנסלייט צוואקען זלא דעקא שגני אדם ורוחצת נאר מען מיינט יא באדם זיך אויף דעם ארץ וואו מאנסלייט גי'ען וו כענה פון התורה נרשה אזוי אנויב האט די הורה גי'אקטין מען זאל זיא גמין שאמד כי מצא בה ערות דבר ווארום עס שטייט אין פסוק אז דער פאן נועם געפיגען אויף זיין ווייב אשענדליקע זאך זאל ער וו גמין. עס שטייט אין פסוק כי שנא שלח אז פייגט שיק אונעק אפ רב יהודה אם שנאת שלח רב יהודה זאגט מען מיינט אויב דוא האבט פייגט דיין ווייב שיק יא אונעק פון דיר. גיב איהר אגמ רבי יוחנן איפר גאויי בקשח רבי יוחנן זאגט מען מיינט דער מענטש וואס שיקט אונעק זיין ווייב פון זיך מיט אגמ האט איהם גאט פייגט ולא פליגי רב יהודה מיט רבי יוחנן קריגען גיט הא גי'ונ ראשון הא בויג שני

זוהר יג"ט דף רט ע"ב ה"ה דאצילות יוד הא ואו הא

פתח ואמר (שיר ד) כמגדל דוד צוחרך כנוי לתלפיות אלף המנן תלוי עליו כל שלטי הגבורים. כמגדל דוד מאן מגדל דוד דא מגדל דוד ודאי דונה ליה דוד והליק ליה גו ירושלים אלא כמגדל דוד דא ירושלים דלעילא דכתיבי ציה (משלי יז) מגדל עז סס יי' בי ירון זיק וכו' מאן כשבן אלא הוא מגדל כשבן צבון דכיה ירון זיק, צוחרך דא בית מקדש דלתחא דליבו קאים בתקוה דשפירו כדלמל לגופא. מהו צוחרך איהו שפירו דכל גופא הכי נמי בי מקדש איהו שפירו דכל עלמא. כנוי לתלפיות תל דכל בני עלמא חוץ מן התכלין ציה וזהו חוקמה דתלפיות תל דכל פיות דעלמא שכתבו דלעילא דקייא מה צוחרך כל תקוין דלתחתיה ציה תליון כך בתקדש כל תקוין דעלמא הגבורים דכלו קא חמיין מסערה דינא קייא מה צוחרך כל תקוין דלתחתיה ציה תליון כך בתקדש כל תקוין דעלמא ציה תליון ושירין. והא חוקמה דכתיב (איכה ה) על צוחרנו נרדסנו על בי מקדש דליבו צוחר וספירו דכל עלמא נרדפט יגענו למכני ליה תרין זמני ולא הוה לנו דחא לא שנקוה לא חתמינו ולא חתמינו לבתר. מה צוחרך ביון דלחטאי כל גופא אשתי עמיה הכי נמי בי מקדש כיון דלחטאי ביון דלחטאי וכו' כד לחטריב ציה מקדש כלוה שבעין לחטלו מיד וחטברו ביני עממיה. הה"ד (בראשית מה) וינשק לכל אחיו ויכך עליהם. עליהם ודאי. על כלם ככה על בי מקדש דלחטריב תרין זמני. ועל אחיו עשרת השבטים דלחטלו בגלותא וחטברו ביני עממיה. ואחרי כן דברו אחיו אחו ולא כתיב ויככו דהא איהו ככה דלגלה ציה רוחא קדישא וספרן לא ככו דלא שרא עליהו רוחא קודשא:

בספר חסידים סימן ק"ד.
הביאו את כל המעשר אל בית המלך ובתנוי נא כולם גדול
הכסף ונעשר שטמך הק"ה ובהננוי מכל דברים
לחיים שטמך לנמחו שטמך לא תמחו את ה' אליהם אומו
כמעשר הוא מעשר עני לחם מעשר לעניים מכל אשר יורה
הלםס סן דביתן סן להסכור את עלמיו הן מכל דברים מטר כל
לד סם דביתו סם מלל חיוס מליחה או הסחירו ונכסו לרד לעמך
ולספרים כלסר נכסו כספם כי עדין סיו ורכל לכן כסוחם
ועליו דביתם. וחי לסם כמעטבים מעטבוסיס כי לסוף לא
יסל: בים פ"ה כמעטס וסיט כדתיב ותיס את קדשו לו יסיו:

הרמב"ם הלכות תפלה מ"א
(א) משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה
ברבים בשבת בב' ובה' בשחרית כדי שלא יהיו
ג' ימים בלא שמועת תורה ועורא תיקן שיהיו קורין כן
במנחה בכל שבת משום וישכי קרנית. וגם הוא תיקן
שיהיו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו
פחות מעשרה פסוקים: (ב) ואלו הן היום ס שקורין
כהן בתורה בצבור כשבתות ובמועדים וכראשו הרשים
ובחגיגות ובחנות ובפורים וכשני ובחמישי שבכל שבוע
וכתוב ו"ט וז"ל ככלר ו"ט וז"ל וז"ל:

ושבוע ואן ספסורין כובויים בלשבתות אלא בשבתות

(א) משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין תורה ברבים
בשבת בב' ובה' בשחרית משה רבינו האמיר נר
מאכס אפקנה ביא די יודין מען זאל לייגען די
תורה אין די שוהלען אונ אין די פתי מדרשים יעד
דער שבת אונ יעדער קאנטאט אונ דאנערשטאג
אין דער פריה כדי שלא ישהו שלשה ימים בלא שפיעת תורה
עם זאל ניט ארעק גיין דריי טאג אן תורה הערין
ועורא תיקן שיהיו קורין כן במנחה בכל שבת משום וישכי קרנית
ועורא האט גימאכט אפקנה שבת צו מנחה זאל
מען אויך לייגען אין די תורה וועגן די האנד לס
קענטישין אונ בעלי מלאכות וואס מאנטאג אונ
דאנערשטאג קעגען זיי אויך ניט קומען אין שוהל
הערין לייגען תורה וגם האט תיקן שיהיו קורין בשני
ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקרא פחות מעשרה פסוקים
נאך אפקנה האט עזרא גימאכט מען זאל לייגען
קאנטאט אונ דאנערשטאג צו דריי מענטשין כהן
לוי ישראל אונ מען זאל לייגען ניט ווייניגער פון
צעהן פסוקים: (ב) ואלו הן הימים שקורין בהן בתורה
בבניד ראם ועגען די מען וואס מען לייגעט אין זיי
אין דיא תורה אין דיא שוהלען אונ אין דיא פתי
מדרשים בשבתות ובמועדים ובראשי חודשים ובחנות
ובפורים ובשני ובחמישי שבכל שבוע ולשבת שבת. יום טוב
ראש חודש וחול המועדן הפענימים. חנוכה, פורים
אונ מאנטאג אונ דאנערשטאג פון יעדער וואך.
אונ השעה באב וזן ספסורין כבויים אלא בשבתות ויום
טובים ותשעה באב בלבד אהפסקה אין נביא זאנט מען
נאר שבת אונ יום טוב אונ תשעה באב אונ יעד
דער פענית צבור צוא מנחה ווען מען לייגעט
וחלו:

הקריאו את כל המעשר אל בית המלך ובתנוי נא בואת
הקריה האט גינאנט צו די יודין דורך דעם
נביא מלאכי איהר אלמ כריינגען איינעק אלע
מעשרות אין דעם שפיילאלער. ווארק צוא געבין
יעדער ערליי מעשר צו וועמען מען דארף געבין,
אונ איר זאלם מיה פרובין מיט די זאך וועט איר
זעהן אויב איה וועל ניט עפעגען פאר איה דיא
פענסמער פון הימעל איה זאל איה געבין אברכה
כיו איר וועט אליין זאגן עס איז גינגט גדול הפרשת
מעשר שאמר הק"ה ובתנוי ווי גרוים איז די מצוה פון
מעשר אז נאם האט גינאנט מיט די מצוה זאל מען
אים פרובין מכל דברים אחרים לסתור מער פון
אלע דאנערק מצוה וואס מיט זיי מארס מען נאם
ניט פרובין שטאנד לא תנסו את ה' אלהיכם וויא עס
שמיים אין פסוק איר זאלם ניט פרובין נאם אומו
המעשר האט מעשר עני דעם מעשר מיניט מען דיא
מעשר וואס מען דארף געבין צו די ארעמע לייט
לחם פועל לעניים מכל אשר יריות האדם פון אלע פאר-
דינקטין וואס אפעניטש פארדינט דארף ער געבין
אצענטיל צוא ארעמע לייט הן דביתן הן להשכיר את
עצב סיי ער פארדינט פון פראצענט סיי ער פאר-
דינגט זיך צו איינעם ער זאל בייא אים ארבעטין
זון מכל דברים אשר בא לד אדם דבית סיי פון אלע אנ-
דערק פארדינסטין וואס עס קומט צו אפעניטש.
דארף ער אלץ געבין אצענטיל צו ארעמע לייט אס
מצא איהו מצויה אייב ער האט עפעס גיפונען או התורו
לו נגבתו צדק לעשר ולחפזים כאשר נקבה בסוף אפילו
מען האט ביי אים גינגקט אונ ער האט זיין נגכה
אפגינגקען כוון ער פון די נגכה געבין אצענטיל צו
ארמע לייט אוי ווי עס איז גישריפען אין די תורה

כי עדין היו ישראל לבין הנתיים וזמניו קרית ווארם דאקאלס ועגען דיא יודין גיווען צווישען דיא כותים אונ
זייא פלעגן פארבארגין געלם צו דיא כותים אויף פראצענט וואי להם המעטבים מפירותיהם ווייא צו דיא
מענטשין וואס פארבאלטין דיא מעשרות פאר זיך אונ גיגען ניט צו דיא ארמע לייט כי לסוף לא יסאר
להם בידם כי אס המעשר דעם סוף וועט זיין עס וועט בייא איהם ניט מער כלייבין נאר וויפיל דער
מעשר איז גיווען. ער וועט מער פארדיגען נאר וויפיל דער צענטיל איז גיווען פון דיא פריער-
דיגע פארדינקטין זיינע ווייט ווייל אס מער זאל מען זאגן דער פסוק דער מענטש וואס וועט פאר
מאקטין דיא הייליגקייטען פאר זיך וועט ער ניט מער האבן נאר וויפיל דיא הייליגקייטען זענען ווערט:

לחמשיך מת"ח ד"א יהוה נש"י יה יהו יהוה רח יוד הא ואו הא נשמת יהוה חיה יחידה 1 רמלי וו אל שס ב"ן
שכשזשה בניקר חולם :

**"אָהָה הַחֲקִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב
לְבִתּוֹ בְּנִעְרֵיהָ בֵּית אָבִיהָ : פ שני
לֹא * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר :
ב נָקֵם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הַמְּדִינִים אַחַר הַתֹּאסַף אֶר־עַמִּיהָ :**

י אלין קיימיא די פקיד
י ית משה בין נבר
ל א ת ת יה בין אבא
ל ברמיה פרכיותהא
בית אבוהא : * ומליד
י עם משה למימר :
ב ארפרע פורענות בני
ישראל מו מדינאי פתר
בן התנגיש לעקב :

ת"א בין איש לאשה . שס : כנעניה בית . כחכות מס מו נדרים מ קיוושין ג :
בעל המורים

אמרו הממרים לבחו ולאשחו ולא ספר לכן סוף נכנס חתמים .
מדינים סמסיוטאום שכלל נל כ"ט שפולס : אפר ספסל . נר
שכלס מעסס מדינים ולא קנה לשם לכרנחלו חיוו בנקמת מדיני:
רש"י
(כ) מאת המדינים . ולא מלח המואבים סם המואבים
ככסו לדבר מחמת יראה שהיו ירואים מהס סהו סוללים
אוחס שלא נאמר חלא (דברים כ) אל תתגר כס מלחמה .

(יז) כנעניה . אופיות כפרס י"ב . לומר לך בת י"ב שנה ויום
אחד נדרים נבדקין : (כ) נקם נקמת בני ישראל . סמך זס
לפרשח נדרים , לומר לך שגודרים כעס נלס ועלמס . ועוד
שפתי חכמים
פ ר"ל למס לוס נלקוס המדינים וסלס המי"אבים שכרו לה כלמס
כדכתיב כ"ל בלק . וס"ח ולמס קס ר"י סכל חכי שפתיס וסס'
פנחס נל נקס חלל מד שפסל . וי"ל דק"ל למס שיה כלס סל'
וכסס : קוס נקמת וססס כתיב לכו וכו' . חלס פ"כ צ"ל משוס

נקמת ומלחמת מדין

סמס רמיס פשו חסח לפמיס כדי לפסמיס אס ישראל כע"ז
וכוונת וססח ישראל כי סמלו כ"ד חלף ישראל , וסלס
סכ"ס למסח נקס נקמת בני ישראל כמדיון , כי מס שפסו לי
שלי ומסלו כי אס רלו כפסו סלס מס יפסס לויס , ופיקר

(כ) נקם נקמת בני ישראל מהס המדינים וכו' . ומסס בינס וסמר
ישראל נקס נקמת ס' כמדיון , סכ"ס חלס סמס סכנמס סחי'
פסור בני ישראל , ומסס חלס לטלסל שפסמס סמיס פסור ס'
פיון רס"ח מס שפי' כוס , כסכ סכ"י כולוס סלכ ססמדינים

ליקושים על התורה

פירוש לתורה אלהים
(יז) אלה חוקים ראם וענין די גיועין אשר צוה וואם
נאמס האמס גיבאמין צו משה ער זאל זאגין צו דיא
ישראל דיא דינים בין איש לאישו צווישין סמן אונ
נויב ווען ער קאן איהר יוא ספסיר ייין רעס גרר
אונ ווען גיט בין אב לבתו צווישין אפאטער אונ
צווישין ייין טאכטער בניערה אין איהר וועקנמ
אז יוא אין נאך אין פאטערס רשות : (א) וידבר אונ
נאמס האמס גירעמ צו משה אזוי צו זאגין : (כ) נקיס
נקמת בני ישראל סאח סמדגים דיא ישראל זאלין גיין
סלחקה האלקיין מיס דיא סרנינים אונ זאלין זיך
אין זייא נקס ייין פאר רעס וואס זייא האבין
ספסיר גיועין ויערע עקעמער צו זנות זיי זאלין
מאכין וזינרען דיא ישראל אחר מפסם אל ספס קאך
רעס וועקסו פאר זאמולט ווערין צו זיין סאלק

ליקושים על התורה
(ב) נקום נקמת בני ישראל וכו' . הקב"ה האם געזאגט צו
משה דו זאלסט געקען אנקמה פון מדין פאר דיא
יודינים וועגן , אונ משה האם געזאגט צו די יודין איר זאלסט
געקען אנקמה פון מדין פאר הקב"ה'ס וועגן , נוארוס קס
געען דיא זוויי ערליי אפמיס וואס איין פגעשט הרקת רעס
אנדערין , אנדער ער הרקת רעס גוף אנדער ער הרקת דיא
נשמה , אויב איינער ברענגט רעס חבר צוא איין פביה ,
האם ער געהרנקט זיין נשמה , דער גוף רעס נאר די נשמה
אין לשאארבין , אונ אויב איינער הרקת רעס פגעשט מיס
ששווערר האם ער געהרנקת רעס גוף אונ די נשמה לעבס ,
די סרנינים האבין געהרנקת די יודין די נשמות אונ רעס גוף ,
דיא יודין האבין געדינט עבודת יהוה אונ פיר אונ צוואנגיג
מיזענד יודין זעקען געהרנקת גיווארין אין דער פגפח , פיי
הקב"ה איז שיער גיווען דאס לשאארבין פון דיא יודין , וויא
די נסרא זאגט הקב"ה איין נוף סעצר אמילו אייף דאס לשאאר
בין פון רשעים , דריבער האמס הקב"ה געזאגט צו משה דיא
זאלסט געקען אנקמה אונ זרענגן די סרנינים פאר דיא יודענס

משלי

אנקיד וואס ער האמס געהאמס אנרויסע מאוה צו סרנינקען וויין
אונ איז גאנצע טעג גיוען שכור , רעס פאפער איז זייער
שלעכט גיוען וועגן רעס קינד , אסאהל איז געקוקען אין
דיא לשאם אנרויסער צדיק , דער גביר איז געזאנגען צו רעס
צדיק ער זאל איהם געבין מעצה אז דער ווען זייער זאל
אויסערין פרינקען וויין דער צדיק האמס איהם צו וועקנמ ער
זאל סמון אזוי אפסילח אז דער ווען זאל פינדד האבין אלץ

(כ) נקום נקמת בני ישראל סאח המדינים . הקב"ה האם
גיזאמס צו משה ער זאל זאגין די יודין זייא זאלין
געקען אנקמה פון דיא סרנינים נאכרעס וועקסו לשאארבין ,
דער ילקוט זאגט הקב"ה האמס געזאגט צו משה דו וועקסט גיט
אונקע גיין פון דער וועלט בוי דו וועקסט וערן אנקמה אין מדין
ווי עם שפייט אין ססיו ישמח צדיק בי חנה נקמ . דער צדיק
דיא איז משה וועס זיך פרייען אז ער וועס געהן אנקמה
אין סרנינים , דער זעקן איז למשל אנביר האמס געהאמס

שְׁנַיִם עָשָׂר אֱלֹהֵי חַלּוּצֵי צָבָא : אֱלֹהֵי אֲשֶׁרְכָּמָא חַרְוֵי עַשְׂרָא : אֱלֹהֵי מַרְוֵי חִיָּא :

שפתי חכמים

ושבט לוי לא נשלו חלק בלחן גם לא ילאו לנכס לכן נרין לרבוט וכס המצב כיון דגם שבט לוי סולכינ לנכס כיון דגם חשיב לפסדים ומנכסו לכל ספקודים ובהקל וימכור וגו' אלה למסע שנים עשר אלה. וסרלאם חילן דפסדים ומנכסו לא לקרולו שנים עשרים רק בקרבן ספדון ולכן נמשלים ע' דלא לא כן ויקם משה על פני אלה ויביטיל לים וגו' : נקמה ומלחמת מרין

כמה הם חניבים על ישראל עד שלא שמעו כמיתתו מה הוא אומר (שמות טז) עוד מעט וסקלוני ומשמעו מיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רלו לנכה עד שנמסרו על פני כרחוק : אֱלֹהֵי מַרְוֵי חִיָּא :

רשי"י

נקמה ס' נכדוין וימשכו ישראל ממחר שבק"ה מנקה סנקסם במצור ככודו ל"ב חלק נבוס מ' ימיר ללמרו וזוס יסו' מוכרחים למשוחם ללמרו. ועל סכרת זס נלמיר וימסרו. כי מלחר סל"ג לנס משה לתח נקפס ס' נכדוין ס"כ היו מוכרחים למשוחם ללמרו. וז'פ' תפלס מדינים ל' כרס וזלח"ר נלמד לתח נקפס ס' נכדוין ל' מיר. לפ' סבצוק ישראל ס' כרס. כללו לרביס עכו לערשאל מס עשאו. מכל בעדק עס עשאו לסקיכ' ס' ארס נחשנים כ"ל לט"ב סמד כי כלם כלפס ומסו נחשבו גזרו ימכ' :

פירוש לתורת אלהים

ויא יענען גיווארין איבער גיעבין פון דיא מוויזונקער פון דיא ישראל מווינינג צו אסיליקען שרבע זענען גינאנגען צוועלף מווינינג חלוצי צבא גיוואפענקע צו דיא מלחמה. רש"י ויבייבם ויביא

ויא יענען גיווארין איבער גיעבין פון דיא מוויזונקער פון דיא ישראל מווינינג צו אסיליקען שרבע זענען גינאנגען צוועלף מווינינג חלוצי צבא גיוואפענקע צו דיא מלחמה. רש"י ויבייבם ויביא

משלי חכמים

אנ חכם איהם גיעבין די פלאש ער זאל איהם געבין אגלאש וויין. דער ויין הענדלער האט געקענט דיא פלאש און איז מיס איר אראפגענונגען אין קעלער און צאפען דיא וויין און דער קינד איז געשטאנען גיאי דעם שיינק מיט וואס דארם זענען געשטאנען פלעשער און גלעזער פון וויין. און ווייל דער קינד האט שוין גיט געקענט פארטרעגן דעם ריח פון וויין האט ער אראם געווארפען אלע פלעשער און גלעזער פון ווייל און ווי זענען צו ברעאכען געווארען. דער וויינהענדלר איז ארויף געקומען פון קעלער און האט געטראפען אלץ איז צוברעאכען. ער איז געלאפען מיס פנס צווא דעם פאפער פון קינד און זאגט צו איהם מיס נאר זעה דעם שאדן וואס דיין קינד האט מיר גיטאון ער האט צווא ברעאכען אלע פלעשער און אלע גלעזער וואס אויף דעם מיט איז געשטאנען. דער פאפער פלעגט דעם קינד פאר וואס ער האט דאס געטראון. דאס דער קינד געזאגט ווייל איך האב גיט געקענט ליידען דעם ריח פון די וויין וואס האט געשטאנען פון די גלייס דאב איך זייא געוואלט אונזען פאסירטען פון מיר זענען וויי אראם געמאלען און צו ברעאכין געווארין. האט דער פאפער געזאגט צום וויינהענדלר זייא רחמי און וועל דיר צוברעהען דעם גאנצן שאדן מיס גרויס פסקחה ווייל איצט איז מיר צעוואקס געווארען אז מין קינד נועם שוין קיין וויין מרינגען ווי דער צדיק האט מיר געזאגט. דאס ועלביגע איז גינען ביי די יודין פריער האבען זיי מנהי גינען מיס די מעקסער פון מאזב און האבען געדינגט די עטרה זרע פטר פון מדין. אנדערעס איז גינען אפסקע ביי די יודין און גיטאן מיס פיר און צוואנציג מווינג יודין האבען די יודין וך אגעשליד פון די עבירות. משה היינט אבער גיט געוואקס פאר וואס האבען די יודין וך

אנפגעשייד פון די עבירות ווייל זיי האבען מורא געהאט זייא וועלן געשטראפט ווערין אבער אין הארצין גלוסקין ויזא נאך איצט אויך צו די עבירות. און זיי נאכין נאך אין הארצין איצט אויך ליב די מואבים און די מדינים. אבער דיא יודין האבען גאטת חרקה פון די עבירות און זיי זענען געווארען אין הארצין גרויסע שוואנים צו די מואבים און די מדינים און וואלשין זיי גערין גערעכט פאר וואס זיי האבען אנגריעס דיא יודין צו די עבירות. דריבער האט הקב"ה געזאגט צו משה דו זאג די יודין זיי זאלין פאקין אפסקחה מיס מדין פון די מלחמה נועסן וויסען וואס ביי די יודין אין הארצין איז. אויב די יודין האבען קיין חרקה אויף די עבירות און האבען אין הארצין ליב די מדינים. נועם זיין די מלחמה אמשל. זיי וועלן מלחמה האלקיין אבער גיט מיס דעם גאנצן הארצין. און אויב דיא יודין וועלן גיין מיס בריחה אויף די מדינים וועסן וויסען אז די יודין האבען גאטת חרקה אויף די עבירות און וועלן מיס די עבירות ברנגן די מדינים און ווייל הקב"ה האט געוואקס וואס זייא דיא יודין אין הארצין איז אז זייא האבען פאקי באכטת חרקה און דיא מלחמה נועם זיין מיס רציחה דריבער האט הקב"ה געזאגט צו משה דו וועסט גיט אנזעק גיין פון דער וועלם ביי דו וועסט זעהן די מלחמה פון מדין. ווי די יודין וועלן אשכרייפן מיס גרויס רציחה זענען דיא מדינים ווייל זייא האבען גאטת חרקה אויף דיא עבירות און זיי וועלן אלץ פון מדין פארלענדן און עס וועט פסקים ווערין דער סטוק יפשה צדיק פון הנה נקם. דער צדיק משה רבינו וועט זיך פרייען אז ער וועט זעהן דיא נקמה פון דיא מדינים :

תרגום

לחשך מנה דיא צבאות נפש צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנחא ארזי נשמה דדוד יהוה חיה יהוה דנחא יהוה חיה יהוה חיה יהוה חיה יהוה חיה יהוה חיה יהוה חיה יהוה חיה

ויהי גבולם ממחנים קל-הבלשן בל-ממלכות ו עוג מקד-הבלשן וקר-חות יאיר אשר בבלשן ששים * גנהה תחומיהון סמחנים * כל מחנון קל סלכותיה דעונ סלכא רמחון וקר פגרו

יאיר דבמתנו שהיו קרוין :
 ב ופלגות ארעא דגלעד
 נעשקרות וארעא קרוינא
 סלכותיה רעוב בפתגו לבני
 סביר בר מנשה לפלגות בני
 סביר לרובעיהוון : ג אליו די
 אחסי משה בטי שרביא
 דמואב מעברניא לירדנא
 דיריחו מדינקא : ד ולשבטא
 דלני לא יסב משה אחסיא
 סתנו ריהב להון יי אלקא
 דישראל אינו אחסיהוון
 בקא דמיל להון : ה ואלין
 דאחסינו בני ישראל בארעא
 דקנען דאחסינו יהוון אלעזר
 דתפלגת להון אחסיהוון בקא
 דפקיד יי בירא דמשה לתשעת
 שבטי ופלגות שבטא :
 רש"י

עיר : ב וחצי הגלעד ועשתרות וארעי ערי ממלכות
 עוג בפישן לבני מכיר בן מנשה לחצי בני מכיר
 למשפחתם : ג אלה אשר נחל משה בערבות
 מואב מעבר לירדן יריחו מזרחה : ד ולשבט הלוי
 לא נתן משה נחלה יהוה אלהי ישראל הוא
 נחלתם כאשר דבר להם : ה ואלה אשר נחלו בני
 ישן יאל בארץ פנען אשר נחלו אותם אלעזר
 הכהן ויהושע בן נון וראשי אבות המטות לבני
 ישראל : ו בגורל נחלתם כאשר צוה יהוה ביר
 משה לתשעת המטות וחצי המטה :

דקנען דאחסינו יהוון אלעזר
 דתפלגת להון אחסיהוון בקא
 דפקיד יי בירא דמשה לתשעת
 שבטי ופלגות שבטא :
 מצורת דוד

- (ב) לבני מכיר . חלי גלעד כו' נתן לבני מכיר לא כללם כי אם לחצי בני מכיר : (ג) אלה אשר נחל . אולם שבטים אשר ל"ל פקידים ואלה . ל"ל פקידים סמוליס כסוף ספנין
- (ד) כולל נחלתם . כולל חלק כלם ונחלתם : (ה) אשר נחלו אותם . אשר הנחילו אותם : (ו) כולל נחלתם . כולל חלק כלם ונחלתם :

כתובים תהלים צב

לחשדק מיסוד ומלכות היא שיון דלת יוד נפש שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהרונדי נשמת דיסוד א אד
 אדנ אדני נפש אדני רוח אלק דלת נון יוד נשמת דמלכות יד הו וז דע וזה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות
 אל שם בן שבעות :

א על פום בנורא דעשרתי
 נימין ועל פום נקלא עלי
 דנתת בקריאי : ב ארום
 אחדיתי יי בעיבדך בעובדי
 אידך אבע : ג בקא דברבין
 עובדך ד לחדא עמימין
 מהשבתך : ד בר נש שמיא
 לא ידע ובקילא לא יתבין ות דא : ה כד
 דישיציונו אלקא עד עלקא : ו ואתה רמא
 ועלאה געלקא רבין יי ואת רמא ועלאה
 געלקא דאסי :
 מצורת דוד

(ב) על פום . כומר עלי כלי גוון בעלה פסח יימין .
 עלי סתין בכנור . על סטיר שנתנור ספס עגון בכנור לבס
 הקול כזכר המנגינס : (ג) בעמין . בעמסס סמכיס עשמיס
 לי : כמעשי גווי . ככל סדככ בע"ס : (ד) עמקו . סס עמקו :
 עמקוים ומין יבסינס : (ה) אים בער גווי . וחזל אשכ סכיל
 לא יבין אס זמס ויסא סממכיס למסס : לא יבין . למסס סכונס
 עמקו"ב : (ו) כפרת . כמס סכככעמיס עמ"סיס כמו טכס גווי :
 (ז) אסס . כי אסס מרוס לעולס ככל עמ דין על העלוינס

(ד) איש בער לא ידע . את האמור למטה : (ה) בפרוח
 רשעים . אינס יודעי' שפחתנס הוא להשמידס עדי
 עד שמשלס לשוואל על עמינס להאכידס : (ו) ואתה
 מרום . ככל משפיד ידך על העלוינס :

(ב) על פום . כומר עלי כלי גוון בעלה פסח יימין .
 עלי סתין בכנור . על סטיר שנתנור ספס עגון בכנור לבס
 הקול כזכר המנגינס : (ג) בעמין . בעמסס סמכיס עשמיס
 לי : כמעשי גווי . ככל סדככ בע"ס : (ד) עמקו . סס עמקו :
 עמקוים ומין יבסינס : (ה) אים בער גווי . וחזל אשכ סכיל
 לא יבין אס זמס ויסא סממכיס למסס : לא יבין . למסס סכונס
 עמקו"ב : (ו) כפרת . כמס סכככעמיס עמ"סיס כמו טכס גווי :
 (ז) אסס . כי אסס מרוס לעולס ככל עמ דין על העלוינס

פירוש עברי מיימש

(א) עלי עשור ועלי נבל עלי תנין בכנור . מיר ועליון
 זמנין ריא חסנים פון הקב"ה מיט מוניק
 אונ מיט גיזאנג , קען וועט שפילען אויף אפירור
 מיט צען קסרונקעס אונ אויף אנגל ווארפען
 אונ קען וועט זינגען צו וואמען מיט דעם בגור
 ווען ער וועט שפילען : (ב) כי שפתיים ח' בגעלך מיט
 דייגע ואכין וואס דו : גאט האקט גימאהן פון
 מייגעמוענען האקטו מיר דער פרייט , במעשי ידך

אבן וועגן דיא ואכין וואס דייגע הענט האבין
 גימאהן וועל איך זינגען : (ג) מה ידלו מפשיך ח' גאט
 ווי גרויס זענען דייגע מעשים וואס דוא האקט
 גימאהן מאד עסקי מהשבתיד פון דייגע מעשים ועה
 איך ווי מיר זענען דייגע פראכטונגען : (ד) איש
 בער לא ידע ובקיל לא יבין את ואת דער בארעשער
 מענטש ווייס גאר גיט אונ , ער פארשטייט גאר
 גיט : (ה) בפרוח רשעים כמו עשב ויצינו כל פועלי און

לפני אידיהן של עובדי כוכבים. שם כמיל למניהם ולמועדיהם (ה) : לשאת ולהת. לתמוך ולקנות מהם מאוס דלילו ומודו לע"ג (ב) זיום חידס : להשאלין. בהמה וכלים מידי דהדרי בעינא : להלוותן. מעות דלת

(ב) דלי חכרה הוא דכתיב כי קיבו יום ארס ופרסי ואמרידי ע"ג ק"ל דכתיב קימו ויפזרום וכי סכ"ט ואסור לקרובים מועדים כו' (ג) ג"י. דלסכין דכתיב קרובים (ע"ט) דמילי (פ"ג) דכ"ד ג"י הלכן אמר דלפת ולתת צו משיב ע"ג דמילי כתיב ואילי ומורס , גמ' ומסוי' ע"ס : (ג) ומכר ישראל עמס לא ישפט על סוף רש"י. לומר לא ישפט

כלי פסגטי דלנת דמלכות דייחס א אל

הדרי בעין דמלוה להולאה ניתנה : לפורען. כשהן נפרעין אזלי ומודו לע"ג זיום חידס : מפני שהוא מיצר לו. על מעותיו שאינם חזורים לו ולא אויל ומודה : שבוה הוא לאחר זמן. למחר זיום מודו וחילי שאינם חזורים לו ולא אויל ומודה, ואין הלכה כר"י וזוקא דקום בשעת אסור להרע מהם אבל במלוה על פה שרי מפני שהוא כמו

לפני אידיהן של עובדי כוכבים (ה) : לשאת ולהת עבהן. להשאלין (ג) ולשאלו מהן. (ג) להלוותן וללות מהן. לפורען ולהפרע מהן רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר לו אמרו לו אע"פ שמיצר הוא עכשוו שמת הוא לאחר זמן : ב רבי ישמעאל אומר ג' ימים לפניהם : ונ' ימים לאחריהם אסור (ד) וחב"ב לפני אידיהן אסור לאחר אידיהן מותר : ג וארלו אידיהן של עובדי קלנרא. ומטרנורא. וקרטיסים. ויום גנוסאי של

שטלי מידס : ב לאחר אידיהן מותר, וכן הלכה ובגולה שאין אזלי יכולים להעמיד עלמנו מלישח וליתן עמהם שעיקר פרנסתנו מהם ועוד מאוס ורעה (ג) חינו אסור אליל יום חידס כלכד. והאידנא נהוג עלמא היתר אפי' בכל יום חידס מהם דקום להו לרבנן בנייהו דלת עובדי ע"ג המה דכלהני דלחסר בנו המס' מיירי בע"ג, וע"ג ממס' (ד) קלנרא. ח' ימים אחר תקופ ענת : סברנור'. ח' ימי קודם התקופ' אזלי שמה בשבט ספרחתי חוזר השולם לתמו ובהו עמד וישב ח' ימים טובים לכהן אחרת עשין לאלו ולאילו ימים טובים הוא קבעם והם קבעום לע"ג : קרטיסים. יום תפיסת כוז מלכות (ו) וקבעום יום חיד : גנוסאי. יום שמעמדיס

ע"ג כל כן דלאמרינן בחולין (דף י"א) גוים שחלו לא עזרי ע"ג הם חלל מהנה אפוקיסיס עזריס , ב"י : (ה) גמ' , ונראה דעבדים שחלו הם ימים שלשת התקופים עשה חולין יום קודם עשה גלותם קודם התקופים שלש עשרה יום : הנה הכונה לפיכך הקדמתן שלשת קלנרא קודם ששלושה ימי כי קלן הוא לו ששה יודולה כפי"ט ה"כ"ט מ"ד רסוכס מ"ה קלנרא חסבי ממס וזיליך חסבי דעמ"ה הקב"ה וסוף דילי' שכל' יוני קודין לילה דילי' , ועה"ע : (ו) כל יוני הוא קדם לו תפיסה , (ה) לפי כרעה אלדס הראשון יום שהיה מתמעט והולך חמר

פירק א א לפני אידיהן של עבדים שלשה ימים רביי טענ פאר דרעם יום טוב פון דריא עובדי פוקבים אסור לשאת ולחת עמהם קאר קען גיט האגד לען מיט ויאי , קען קאר גיט קויפין פון ויאי אונ קען קאר גיט פאר קויפין צו ויאי להשאלין ולשאלו פון קען קאר גיט פאר בארגין צו ויאי אונ קען קאר גיט בארגין פון ויאי לשאלה הייקט אז קען גיט צוריק דיא ועלביגע נאך וואס קען האט גי בארגין , אויאי וואס אפקהקא אָרער גלויס לחיותו יליות פון קען קאר גיט פאר בארגין צו ויאי אונ קען קאר גיט בארגין פון ויאי והלואה הייקט אז קען בארגט געלטן לפריען וילפדע פון קען קאר גיט געזאלין אחוב צו ויאי אונ קען קאר גיט אפ געקען אחוב פון ויאי , אין די דרייא טענ וואס פאר זייער יום טוב , ווייל פון די אלע זאכין האט דער עובר פוקבים אטיבה וועט ער לויבין אונ דאנקען זיין עבודת גלולים אום יום טוב פאר די טובה, רבי יהודה זאגט וקציני פון קען טענ אפ געקען אחוב פון דעם עובר פוקבים אין די דרייא טענ פאר זיין יום טוב ספגן שריא מיצר לו ווייל דער

עובר פוקבים האט צער וואס ער האט אונקען גיגעבין זיין געלט אפילו די האבין די הקב"ה זאגט צו רבי יהודה אפילו פ' מיצר הוא עכשוו אפילו דער עובר פוקבים האט צער ווען ער צאקלט דעם טוב שפס הוא לאתי זמן אָבער נאָכדעם האט ער אשמה ער איז פטור גינוראין פון אחוב, וועט ער דאנקען די עבודת גלולים אום יום טוב : ב רבי ישמעאל זאגט שלשה ימים לפניהם ימים לאחריהם אסור דריא אלע זאכין פון די ערשטע משנה איז אסור דרייא טענ פאר זייער יום טוב אונ דריי טענ נאך זייער יום טוב ותקיים אוקרים אונ דרייא חקבים זאגן לפני אידיהן אסור דריי טענ פאר זייער יום טוב קאר קען גיט לאחר אידיהן סיפר אָבער נאָך זייער יום טוב קען קען : ג ואלו אידיהן של עובדת גלולים ראם זענען ריא ימים טובים פון דיא געזיין דרייער גלויבן דער יום טוב קלנרא איז אָבט מאַן נאָך די תקופה פון טבת פּרטירא דער יום טוב סברנורא איז אָבט מאַן פאר דיא תקופה פון טבת , וקרטיסים דער יום טוב וואס קען האט גימאכט דעם טאן וואס די פארציטייטיגע אבות האבין אָנגיבונקען די מלוכה פון רוים (שתי)

פירוש ע"ט

זיי האבין, אונ זאלין פארמיליקט ווערין אויף אייביג, זיי זאלין פארמיליקט ווערין אין גיהנם : (ו) נאָך מיום שלשה ימים אָבער דאָ נאָט ביזם אייביג אין דיין גרויסקייט, אלע קעננשין גלויבין אונ דערקענען אז דיין משפּט איז אמת :

זו מלך (ז): יום הלידה. יום שגדל בו המלך: שרפה. שפרפו עליו כלי השמישו כדרך שפרפים על המלכים: ויש בה ע"ג. כלומר אותו היום יז להם איד לע"ג. וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הכך דחשיבין עד השתא חשיבא לכו ואמוריס ג' ימים נלפניהם. אבל יום הנולדה זקני שאיט זמן הקבוע לרביש אלף כל אחד כשמנלח עושה יום איד: ויום זבלוריתו. שמינה כלורית מתאחרו בו השנה כולה וזקני שאלח אלף משנה לשנה ויום שמתנלח עושה יום איד: ויום

יום ומסור'ם: (ז) גנ'ג
גנוסיה מלכות ס'י
מלכות: [ס] ובלוריתו. ס'י
גנ'ג של עשר. ס'י: [ז] גנ'ג.
למחוס ס'י: ז'יום

מלכי עו"ג ויום הלידה ויום המיתה דברי ר"ם
והכ"א כל מיתה שיש בה שרפה יש בה עבודת
גלולים שאין בה שרפה אין בה עבודת גלולים.
(אבל) יום הנולדה זקנו [ב] ובלוריתו יום שעלה
בו מן היק ויום שיצא בו מבית האמורין וכותי
אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד:
ד עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר היה חוצה לה עבודת
גלולים תוכה מותר. מהו לילך [ו] למסם. בזמן שהרדך מיוחדת לאותו
מקום אסור ואם היה יכול להלך בה למסם אחר מותר. עיר שיש בה עבודת
גלולים והיו בה חנויות מעופרות ושאינן מעופרות
זה

ע"ג שכן מנהגם יום איד של אלו זקני כיום איד של אלו: מהו לילך לשם. בנחה העיר כיום ע"ג שלחם: בזמן
שהרדך מיוחדת. לנחה העיר שהרדך הכבש מכלל לנחה העיר מיוחדת לנחה העיר לבד: אסור לילך שם
ממני שגראה כמלך שם לעבוד ע"ג ואם היה דרך מסלול להלך גם לעיר אחרת מותר שהרדף אומר למקום אחר
הוא הו"ד: היו בה חנויות מעופרות. וזמנו הוא להם שאותם חנויות של ע"ג לטול הכומרים משהם ממש:

אין גיט קער אסור צוא האנדלען מיט דעם עוקר
גלולים נאר דעם טאג פון דיא שפחה. אקער פר
דעם טאג קענ קען ווארט האיש גלבר אונ נאר מיט
דעם קענקשש וואס מאכט דיא שפחה און אסור צו
האנדלען דעם טאג פון דיא שפחה. אקער מיט
אנדערע קענ קען האנדלען דעם טאג ויט'ו:
ד עיר שיש בה עבודת גלולים אשקאט וואס אין איר אין
דא עבודת גלולים. אין דעם טאג וואס אין ביי זיי
אין וי"ט, טאר קען גיט האנדלען מיט די עוקרי
גלולים פון שפחה חוצה לה טוהר אקער מיט דיא
עוקרי גלולים וואס וואהנען אויסקער דיא שפחה
קענ קען מיט נייא האנדלען דעם טאג. ווייל דער
יום טוב אין נאר צו די קענקששין וואס די עוברת
נדה אין ביי זיי היה חוצה לה עבודת גלולים אויב אויסקער
דיא שפחה אין דא עבודת גלולים. אין דעם טאג
וואס אין איום טוב בייא דיא עוקרי גלולים וואס
וואהנען אויסקער די שפחה טאר קען גיט האנדלען
מיט וויא חובה טוהר אקער מיט דיא עוקרי גלולים
וואס וואהנען אין די שפחה קענ קען האנדלען דעם
טאג מהו לילך לשם צו קענ איד גיין אין די שפחה
וואס אין איר אין דא עבודת גלולים. אין דעם
טאג וואס אין איו"ט צוא די עבודת גלולים (עמ"ו)
אין דער דין אזוי נוסף שהרדך מיוחדת לאותו מקום אויב
די וועג אין אפ געוונדערט זיא גיט ניש צוא אין
אנדער ארט נאר צו דיא שפחה אסור טאר דער גיט
גיין אין די וועג. ווארום קען וועט נאנין ער גיט
דינען עבודת גלולים ואם היה יכול להלך בה למסם אחר
אקער אז קען קען גיין אין די וועג צו איין אנדער
ארט אויך וואס דארט אין גיטא איין עבודת
גלולים טוהר קענ ער גיין אין דיא וועג עיר שיש בה
עבודת גלולים אשקאט ווס אין איר אין דא אעבודת
גלולים והיו בה חנויות מעופרות ושאינן מעופרות און אין

יום נוסף של מקבים דער טאג וואס דער קלף אין
אין איהם גיטארין אקלף ויום הלידה דער טאג וואס
דער קלף אין אין איהם גיטארין גיטארין ויום
המיתה דער טאג וואס דער קלף אין אין איהם
גישקאקיין דברי רבי שאין איוין וואס רבי סאיר.
ווארום אין דיא איינע קענ פלענין זיך דיא אומות
קערואמלען צו איינע עבודת גלולים ומקבים אומרים
אונ דיא חקמים ונאנין כל מיתה של בה שרפה יש בה
עבודת גלולים אייב קען האם פארברענט דיא
קליידער פון דעם קלף ווען ער אין גישקאקיין.
אין ער גינען אנריסקער קלף. אין אלע נאהר אין
דעם טאג איום טוב צו דינען דיא עבודת גלולים
וואס בה שפחה אונ אויב קען האם גיט פארברענט
די קליידער פון דעם קלף ווען ער אין גישקאקיין
אין ער גינען אקליידער קלף אין בה עבודת גלולים
אין דער טאג פון זיין שטארקיין גיין יום טוב קען
זאל דינען דעם טאג צו דיא עבודת גלולים. אין
דיא אלע ימים טובים טאר קען גיט האנדלען
מיט נייא דרייא טעג פריער יום הנולדה זקני דער
טאג וואס דער עוקר גלולים נאלט אפ ויין בארד
אין בייא איהם איום טוב ובלוריתו אונ דער טאג
וואס דער עוקר גלולים נאלט אפ וינען האר וריא
פארצייטיגע אומות פלענין לאזין וואקסין זייערע
האר אנאנק יאהר. אונ צום יאהר פלענין זייא אפ
גאלין אונ דער טאג אין ביי וייא גינען איום טוב
יש שקלה בו מן יום זה כער טאג וואס אין איהם אין ער
קעקוקען פון יום הנולדה ער דעם טאג איום טוב
יום שיצא בו מבית האמורין אונ דער טאג וואס אין אים
אין ער ארויס גענאנגען פון הפסחה. מאכט ער
דעם טאג איום טוב וטוב גלולים ששקאט משהה לבנו אונ
אעוקר גלולים וואס האם גיטאכט אבאל פאר זיין
ווקן. בייא דיא אלע זאקיין אינו אסור אלא אותו היום

דיום ע"ג טלח לספר טס אהד מבני ספיר, רש"י: [1] סמוכות.
 עמיס דבכה: ע"ג אסור דכדכדי ונל דיקב דיקב ע"ג סמוכה כן
 החכם כ"ג למהנה לע"ג לסמוך, ספ"ן: (ח) ולי עמיס דמוסע
 ונחין כיום אידס כ"ג לזונו לכו דלמח זמון ליס כסמס וזויל
 ומקריב לה לע"ג א"כ דרך לוקח ליהוס טעה וזויל ומודה לכל
 לעונן פניס דבכ סממקייס

זו היה מעשה בבית שאן ואמרו חכמי המעומר'
 [א] אסורות ושאינן מעושרות מותרות: ה' אלו
 דברים [ח] אסורי' למכור לעו"ג אצטרובלין ובנות
 שוח ופסוסרותיהם ולבונה ותרנגול לבן רבי
 יהודה ואמר מותר למכור לו תרנגול לבן בין
 התרנגולים ובזמן ייהוא בפני עצמו קומע את
 אצבעו ומוכרו לו לפי שאין מקריבין חסר לעבודת
 גדולים. ושאר כל הדברים סתמן חוצר ופירושן
 אסור. ר"מ ואמר אף דקל נוב ותרנגול ונקליבם
 אסור למכור לבוהי: ו מקום שנהגו למכור בהמה
 דקה לנכרי מוכרין. מקום שנהגו שלא למכור
 אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה

ושאינן מעושרות מותרות. דלואתם שאינן מעושרות
 לא שקלי מיניה מכס לע"ג ולא מטא לע"ג הנהא מנייהו
 ומזבן מנייהו דבר המתקיים שרי כיום אידס ססתמו המוכר
 ע"ג ולא אויל ומודה (ח): ה' אצטרובלין. פירא
 לדרוח: בנות שוח. מין

מניני הלאינסי הגדולים
 הלאינסי אסור לישראל למכור
 אלו לנכרי: פמושרות.
 כפטוסרותיהם קאמר כלומר
 בעוקלין שלהם טהס נתלין
 צו למסתמח הככרי ורזה
 להקריבן תקרובת לע"ג:
 תרנגול לבן בין
 התרנגולים. לקח נכרי
 מישראל תרנגולים הרבה
 מותר למכור בניינסי תרנגול
 לבן דכיון דשקיל להרניע
 לבו לע"ג כפי לכו: ופירושן אסור. חס פירס לע"ג
 צו להו אסור ואלסרין למתני דס"ד לחינה התי
 גכרא ללו לע"ג כפי לכו והתי דקאמר הכי פכר כי היכי
 היכי ליתחזי לו קמ"ל: דקל פב. ס' דקל משובח ספירוחיו רנילוס להקריב מהס לע"ג: חצב. קייס טעוסיס מהן
 ה"וקר"א (י): ונקליבם. מין טעב משובח מאלד, והלכה כר"מ: ו אין מוכרין בהמה גסה. דנזוינן
 מכרה טעו עכירות ושאלה טהי ארסאל ויעשה דה כהווי מלככה בטבת. וע"י סרסור לליכח

מילוג בין כיינסיס לסאדנל: (ט) קסור, רש"י: (ג) רש"י
 וחס' עוד פירסו סטוס עינ (ט) קסור, רש"י: (ג) רש"י
 שהאי גכרא חזיק (ט) ביה כל"ט נמי חזיקו וזימח הכי כי
 היכי ליתחזי לו קמ"ל: דקל פב. ס' דקל משובח ספירוחיו רנילוס להקריב מהס לע"ג: חצב. קייס טעוסיס מהן
 ה"וקר"א (י): ונקליבם. מין טעב משובח מאלד, והלכה כר"מ: ו אין מוכרין בהמה גסה. דנזוינן
 מכרה טעו עכירות ושאלה טהי ארסאל ויעשה דה כהווי מלככה בטבת. וע"י סרסור לליכח

מילוג בין כיינסיס לסאדנל: (ט) קסור, רש"י: (ג) רש"י
 וחס' עוד פירסו סטוס עינ (ט) קסור, רש"י: (ג) רש"י
 שהאי גכרא חזיק (ט) ביה כל"ט נמי חזיקו וזימח הכי כי
 היכי ליתחזי לו קמ"ל: דקל פב. ס' דקל משובח ספירוחיו רנילוס להקריב מהס לע"ג: חצב. קייס טעוסיס מהן
 ה"וקר"א (י): ונקליבם. מין טעב משובח מאלד, והלכה כר"מ: ו אין מוכרין בהמה גסה. דנזוינן
 מכרה טעו עכירות ושאלה טהי ארסאל ויעשה דה כהווי מלככה בטבת. וע"י סרסור לליכח

די שקאמ אין רא קראמקען אים געצירקע אונ נימ
 אויפגעצירקע, דיא געצירקע קראמקען צאהלין
 פארמאקעס צוא דיא עבודת גלולים אונ נוער עס
 קויפט עפעס אין דיא קראם סוו עפעס לאזין פאר
 די עבודת גלולים, אונ די נימ געצירקע קראמקען
 גיט נימ פארמאקעס אונ דיא עבודת גלולים ית היה
 פגשה בבת שאז אין די שקאמ שאן האט גיפראפין
 אזוי אזאק עס איז געווען אנעלבע צוויי ערלייא
 קראמקען ונאזיר חקסיס האפין דיא חקסיס גינאנט
 חקסיסות אסורות אין די געצירקע קראמקען קאר גיט
 אידר קויפין ושאין חקסיסות מותרות אונ אין דיא גיט
 געצירקע קראמקען מענ אידר קויפין אפילו אין דעם
 שאנגנואם קארט אין איום טוב צו די עבודת גלולים
 ווען ער'ב ותי'ס ותי'ו: ה' אל דברים אסיריס למכור
 לעטבי גלולים די נאכין סאר קען גיט פאר קויפין צו
 די עוקבי גלולים אצטרובלין דאס איז אזוי אסין פרי
 ונחט טח ווייסע פייגין גרויסע ופסוסרותיקו אויב די
 פייגין זענען מיט די ריפלאך צו זאמען סאר קען
 זיי גיט פאר קויפין צו די עוקבי גלולים. אבער אז
 די ריפלאך זענען זשון אפ געריסן פון די פייגין,
 מענ קען זיי פאר קויפין צו די עוקבי גלולים וליכתי
 אונ געוויקט טייל דיא קען אויה גיט פאר קויפין צום
 געצין דינער טייל די אלע זאכין פארפין זיי צו די
 עבודה דנה תרנגול לבן אנוייסין האן סאר קען אויה
 גיט פאר קויפין צום געצין דינער טייל דער האן
 אין ווייס וועט ער אים מקריב זיין אקרבן צוא זיין
 עבודה דנה. רבי יהודה זאנט טהר למכור לו תרנגול
 לבן ון התרנגולים אויב ער פארקויפט צום געצין דינר
 עקליקע הענער אונ צווישען זיי אין רא אנוייסער

דיא איה קענ ער פאר קויפין דעם ווייסין האן מיט
 די איבעריגע הענער צו זאמען ונזבן שראו בפני עצמ
 אויב ער וויל פאר קויפין נאר דעם ווייסין האן
 אליין קיפס את אצבע ומכור לו זאך ער אפ האקין
 אפינגער פון דעם האן, אונ זאל אים פאר קויפין
 דעם האן אלצין לפי שאין מקריבין חסר לעבודת גלולים ווייל
 אהאן קעמ עקלט אים אפינגער וועלין זיי אים גיט
 מקריב זיין צו דיא עבודת פוכבים ושאר כל הדברים
 אונ צו פאר קויפין צוא דיא געצין דינער אנדערע
 זאכין חסמן אז זייא קויפען אונ זאגען גיט צוא
 וואס זייא קויפען טהר מענ קען זייא פאר קויפען
 יפירישן אסר אבער אז זייא זאנען זייא קויפען
 דיא זאך צוא דיא עבודת גלולים, סאר
 קען זייא גיט פאר קויפען, רבי סאר זאנט אף
 דקל פב דיא פירות פון אנוסקן בוים ונחזי אונ קאר
 צוקער ונקליבם אזוי אטייענער גראו. די רבי זאכין
 אסר לךבד לעבודת גלולים קען גיט פאר קויפין צו
 אנגעצירקער, אפילו ער זאנט גיט ער דארף דאס
 צו די עבודת גלולים, ונארום עס איז געוויס אז ער
 וועט דאס מקריב זיין צו די עבודת גלולים: ו סקיס
 שגחט למכור דהק דקל לעטבי גלולים וואו דער מנהג
 איז צו פאר קויפין קליינע בהמות שעפעסין ציגען
 צו אנגעצין דינער מוכרו מענ קען פאר קויפין סקיס
 שנהגו שלא למכור אונ וואו דער מנהג איז קען פאר
 קויפט גיט שעפעסין אונ זאנען צו אנגעצירקער אין
 סיכרו סאר קען גיט פאר קויפין זאגל סקיס אין סיכרו
 להם בהמה גסה אונ גרויסע בהמות ואקסין פערד קיהו
 סאר קען גיט פאר קויפין צוא אנגעצירקער אין

לחלופי בשכירות שאין הפרטור משכיר שרי למוכרין: שלמים ושבורים. שאף השכורים חוו למלאכה שנתונים בהם: ר"י מהיר בשבורה. ואין הלכה כר"י: בן בתירא מתיר בסוס. ואפי' בסוס שהידיים מביאים עליו העופות שדרךן בהם נטא א"ע וריבן סברי דוקא חרס נטא א"ע הלכך אם לא היה מיוחד אלא לרכוב עליו מותר אבל להביא בעל חי אחר מן מלמד אסור, ואין הלכה כבן בתירא: ז' כל דבר שיש בו נזק לרבים.

כגון כלי מלחמה חרבות ומחטים: במילקי. בירה גבוהה וספי יושבים לזון כ"ח ומפילין אותן משם וממיה: גדרום. בנין אחד והוא עשוי לדון דיני נפשות: איצטרא. מקום שחוק שמביאים סור גנת והורג את האדם: בימה. כעין מגלל קרז וכוזה עשוי כדי לרחוק האדם משם והוא מת: ביטוסאיאת. כנינים שאינם לא לזורך ע"ג ולא להמית

גמח. עגלים וסוסיים שלמין ושבורין. ר' יהודה מתיר בשבורה. וכן בתירא מתיר בשום: ז' אין מוכרין להן רובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים[ט] אין בונין עמהם במילקי ונדרו ואיצטרי' ובימה אבל בונים עמהם בימוסאיאת וסרחאיאת. הגיעו לכיפה שמעמידין בה עבודה גדולים אמר לבנות: ח ואין עושין תבשימין לע"ג קטלאות וזנמים ומבעות ר"א ואמר בשכר מותר. אין מוכרין

מגלל קרז וכוזה עשוי כדי לרחוק האדם משם והוא מת: ביטוסאיאת. כנינים שאינם לא לזורך ע"ג ולא להמית כ"ח (א): כיפה. חרקאוולטי' כלע"ג דרך עובדי ע"ג בנית מרהלותייה (ב):

קען קאר גיט פאר קארנין קאר קען גיט פארקויפן: ז' אין מביין חם דביין ויבית קען קאר גיט פאר קויפין צו אנעצינדירער קערין און לייבין וכל דבר שיש בו נזק לביים אונן יעקער זאך וואס קען קארנין שארין צוא פיל קענשיין ושווערדין בייקויפן אונן אנדערע פלים וואס קען האלט מיט זיין מלחמה קאר קען גיט פאר קויפען צו דעם געצינדירער אז בויין עמטם במילקי קען קאר זיין גיט העלפין באהען אבסילקי ודאס איז אהויקע שמוב און אינווייניג זיצען דיינים צוא משפטיין קענשיין. און וועמען זיי משפטיין צום הרגנן. בריינגט קען אים אויף דעם דאך אונן קען ווארפט איהם אראפ אונן ער ווערט גיהרנתן וירדם אונן קען קאר זיי גיט העלפין באהען אנדרום, דאס איז אויך אזוי אשמוב צו משפטיין קענשיין צום הרגנן ואיצטרי' אונן קען קאר זיי גיט העלפין באהען אן איצטריא, דאס איז אנרויעע שמוב אונן אז זיין האבין געמשפט אפענשיין צום הרגנן. בירט קען איהם אריין אין דיא שמוב. אונן קען בריינגט אריין אין שמוב ווילדע אקסין און זיי שטימין איהם ביי ער ווערט גיהרנתן וביית אונן קען קאר זיי גיט העלפין באהען אפרימה. דאס איז אקארעם הויך אונן שקאהל. אונן אז קען משפטיין אפענשיין צום הרגנן בריינגט קען איהם ארויף אויף דעם קארעם אונן קען ווארפט איהם אראפ ווערט ער גיהרנתן אבל בונים עמטם ביטוסאיאת וסרחאיאת אקער קען זיין העלפין באהען אפענשיין אונן אבאר הניש לכיפה שמעמידין בה עבודה גדולים אז קען קומט סאכין אין וואגט אזוי וויא אפענשקער אין די גרעב פון וואגט פון סאכט פון איינקען קען זאל דארט שטעלן אבילד פון ע"ו אסור לבנות קאר גיט איור סאכין דעם פענקסור. דאן עושי משפטיין לבנות גילם איור קאר גיט סאכין צירונג צו דיא עבדות גדולים והפאזות האלבענדער ונמים אוי- רינגלאך ופכית פייגערלאך. רבי אליעזר ואגמ

אלע ארבער גלייסייחין קעלפער און יונגע איין לין קאר קען אויך גיט פאר קויפין צו אנעצינדירער גער שפטיין ושבירן סיי נאנע אונן סיי צו קראקענע ווארם און דער יוד נעמט זיין נעמט צו האנדל לען מיט דעם געצינדירער מיט בהמות האבין מיר מירא מאקער נעמט ער אקאהל פאר דינקען אדער פאר קארנין די בהמה צום עובר גדולים, אונן דער עובר גדולים נעמט מיט איר ארבעטן אום שבת רבי יצחק ספיר אשטיה רבי יהודה ואגמ אויב די בהמה האם איצורקאקע פום קען קען זיא פאר קויפין צו אנעצינדירער ווייל מיט איצורקאקע ארבעט קען גיט יוד בתיך ספיר גיט בן בתיך ואגמ אפענד קען קען פאר קויפען צו אעובר גדולים ווארם צא צייטן פלעגט זיין אפענד גאר צום רייטן. און ברייטן אויף דעם פערד שוט גיט דער פערד אקלאכה. ווייל אפענטש אדער איין אנדער לעד קעדיגע זאך וואס זיצט אויף דעם פערד בייבין זיך אליון פון פערד אונן סאכין זיך גרינג אויף אים, דריקער אפילו דער עובר גדולים איז אפאנגער וואס פאנגט חיות אונן עופות אונן לייגט זיי ארויף אויף דעם פערד צו פירען זיין אהיים, קען אים אויך איור פאר קארנין אפענד ער זאל ארויף לייך גיין אויף אים אום שבת די חיות אדער די עופות צו פירען זיי וואו ער דארף. אונן פאר קויפין אפענד קען קען איהם געוויס. אונן דיא רבן זאגן נאר אפענטש איהם זיך גרינג אויף דעם פערד. אדער אנדערע לעפעדיגע זאכין סאכין זיך גיט גרינג, דריקער קען קען פאר קארנין אונן פאר קויפין אפענד נאר צוא אזויא אע"ו וואס ער דארף דעם פערד אפענטש זאל אויף אים רייטן, אדער אז ער דארף דעם פערד ארויף צו לייגן אויף אים לעד קעדיגע חיות אדער עופות אדער אנדערע זאכין. קאר קען איהם גיט פאר קארנין, מאקער נעמט דער ע"ג אזויא קאהן אום שבת, מוקט, ער דאך אפלאכה אום שבת מיט איורייע דהקה. און ווייל

ח אבל מוכר הוא משיקצץ. שלא יהא מוכר לו המחומר אלא לאחר שיקצץ אכל כ"ז שהוא המחומר לא כמנא נוחן לו חנייה בקרקע והתורה אחרת (דברים ו) לא תחנם לא חתן לו חנייה בקרקע (יג) אין משכבירין להם בתים. גזירה משום מכירה דליסורא דלרורייתא סוּא: ואצל לא שדות. דליכא תרתא דליסורא חנייה בקרקע ומסקיטן מן המעשרות (יד): ובסוריא. ארס לוכה שכנסה דוד ולוינה קדושה כקדושת הארץ. משכבירין להם בתים. ולא גזרינן לטו מכירה דלי ולא חתן וזו מכירה לא סגור אדלרורייתא דכי כתיב לא חתן להם חנייה

סס. די: [י] דמחומר. סינינו ל"ם דב"ל ולר"י כב"ל דוקא כב"י דלי כב"ל סה אכ"י דמכיר: ססיי שדום ונל ססור ססי מחומר לקרקע עקרקע עמנו, סר"י. סמוי"ס: (יג) שום לא יכיס נלסם קרקע' עיבתן עיבתן מלפי סה, סר"י. וע"ז ד' עממין וספי' לרעס ססוס' סכ' כספ' דשגם כו', וספוי"ס: [כ] משיקצץ. קפ סר"י דס"ל מחומר מעיקרו, סר"ן. סג"ל סכ"ס' מסיק' דר"י מפסיק מלחא דס"ק דלג כמעט לוס דקאכד ס"ק משקלן דעם מדוש סוה וסו"י כשניל ססיס מחומר לקרקע לא ועכרנו לו סכר שקלן, וספוי"ס: (יד) ד' ס"ס' כתיב כמו א"כס תרמי מניח קרקע וקא מפיק לם מניחום ומשני מניחום חובס סכר סוה: ומעשום סייח סלס ירכסי: ישכל, סמוי"ס: (טו) מיפא דמל' סה סה סוה גורם לגורם ומש"ס כתיב דל' דס"ל שסיס ככוס אלא דל' סחמור רכנן לעמוד שכירות

להם [י] במחומר לקרקע. אבל מוכר הוא לו [ב] משיקצץ. ר' יהודה אומר מוכר הוא לו ע"מ לקוץ. אין משכבירין להם בתים בארץ ישראל. ואצל לומר שדות. ובסוריא משכבירין להם בתים. אבל לא שדות. ובחוצה לארץ מוכרין להם בתים ומשכבירין שדות דברו ר"מ ר' יוסי אומר בא"י משכבירין להם בתים אבל לא שדות ובסוריא מוכרין בתים ומשכבירין שדות ובחוצה לארץ מוכרין אלו ואלו: מ אף במקום שארץ [ג] להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שהוא סבנים לתוכו ע"ג שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך. ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ מפני

גמיס חמו מכירה סגל שדות דלפי ככוס קרפי כו' ור"י ס"ל סלו שגיב ככוס וסיכר דליכא תרמי לל גזר כלל, וספוי"ס: (טז) ולרנלס סויל נכדי דזיני מישללל ונזנן לחרי תרמי פלגי ומסכר סלטיני לפלמו סלמי סל' לל מייסיקן, נמ: (יז) כלומד ומחטיקן דרמן כנאקום סלמלרו ל"ם סוה, וספוי"ס: [י] לסכריס. כירושלמי סל נמקום סגמנו למכור מוכר סוה לו וס"ל לבית דירס ומשכיר סוה לו וספי' לבית דירס וס"ס משום דהלי לא מיכיל סוסמנס לסל מלחל סלמענסה סקלמל סוה ועיקר קרל סירללל ססכניס ס"ג לביתו סוה סלגל סלכין סלמו מניין סכריס סכר ס"ג למכור חכמיס סלל לסכריס לבית דירס וכן סכריס מפני סמיכותה ס"ל סלל כה"ל סלון סלמו מניין לסכריס סלמיס לבית דירס כו' ולעכ"ל דסיסל דמסמין נמי ככי דייקל כו', סר"י: (יח) כלומד לססוקי לסכריס כו"י

כחחלה לא משום מכירה דליכא תרתא דליסורא (טז) וכח"ל דמרחק וליכא למגור וניכירה דהתם אפן מכירה דל"י מוכרין להם בתים ומשכבירין שדות אבל מכירה שדות לא כיון דליכא תרתא: ר' יוסי אומר וכו': והל' כר' יוסי ולכנ"ד שלא ישכיר לעלבה כותים כיחד שלא יעשה שכונה של כותים (טז): אף במקום שאמרו להשכיר. ל"מ כסוריא דוקא ולא כב"י ולר' יוסי חשילו כב"י (יז): לא לבית דירה אמרו. אלא כהכניס שם חתן ועלום וכי"ז (יח): מפני

בכ"י כתיב ומינה מכירה כחחלה לא משום מכירה דל"י: אבל לא שדות. דליכא תרתא דליסורא (טז) וכח"ל דמרחק וליכא למגור וניכירה דהתם אפן מכירה דל"י מוכרין להם בתים ומשכבירין שדות אבל מכירה שדות לא כיון דליכא תרתא: ר' יוסי אומר וכו': והל' כר' יוסי ולכנ"ד שלא ישכיר לעלבה כותים כיחד שלא יעשה שכונה של כותים (טז): אף במקום שאמרו להשכיר. ל"מ כסוריא דוקא ולא כב"י ולר' יוסי חשילו כב"י (יז): לא לבית דירה אמרו. אלא כהכניס שם חתן ועלום וכי"ז (יח): מפני

וכן סמינו כשלי לסמינו, לכן וסל מפסין כע"ל

וכן סמינו כשלי לסמינו, לכן וסל מפסין כע"ל

לשכיר סיחור פאר קעלמ קענ קען סאכין אצירונג צו דיא עבודת פוקבים, אז אנגעצייגנייער נאנט צוא איירין סאך אצירונג צו די עבודת פוקבים אונ איה וועל ריר באציראלין. קענ ער סאכין צו מוכרין ליהם בדייך? לךקע אידר נאר ניס פאר קויפין צו אנגעצין דייער אין ארץ ישראל אזוי אונדז נואם איז בהעקמט צו דיא ערד אכל סוכר דיא משיקצץ אבער אז דיא נאך איז שוין אפ ניהאקמט גיווארין פון דיא ערד קענ קען דאס פאר קויפין צו אנגעצין דייער. כ"י יהודה נאנט סוכר ויט לו על קנה לויז קען קענ פאר קויפין צום געצין דייער דעם אונדז נואם איז בהעקמט צו דיא ערד. נאר סוף דעם הנאציאז דער געצין דייער דאך דאס באר' דעם חאקין אז משכבירין ליהם בתים בדרך ישראל אידר נאר ניס פאר דינגען אשטוב צו אנגעצין דייער אין ארץ ישראל ויין צידד לומר שדות פעלדער דאך קען נאר גיט זאגין דאס איז גענוים אז קען נאר ניס פאר דינגען אפעלר צו אנגעצין דייער אין ארץ ישראל ובסוריא משכבירין ליהם בתים אצל לא שדות אונ אין סוריא קענ אידר פאר דינגען אשטוב צו אנגעצין דייער. אבער אפעלר קענ ובהי"ח לארץ אויסער ארץ ישראל אפעלר ליהם קענ אידר פאר קויפין אשטוב צוא אנגעצין דייער ומשכבירין שדות אונ אפעלר קענ ער איהם פאר דינגען, נאר ניס פאר קויפין דברי כ"י

פאר אזוי נאנט רבי קאי, רבי יוסי נאנט בדרך ישראל משכבירין להם בתים אבל לא שדות אין ארץ ישראל קענ אידר דינגען אשטוב צו אנגעצין דייער אבער אפעלר נאר קען איהם גיט פארדינגען אין ארץ ישראל ובסוריא מוכרין בתים ומשכבירין שדות אונ אין סוריא קענ אידר פאר קויפין אשטוב צוא אנגעצין דייער, אונ אפעלר קענ ער איהם פאר דינגען נאר ניס פאר קויפין ובהי"ח לארץ אויסער ארץ ישראל מוכרין אלו ואל קענ קען פאר קויפין צו אנגעצין דייער היינער אונ פעלדער (ועיין בהי"ח): מ אף במקום שאמרו למשכיר אפילו וואו קען האט גיוואנט קען קען פאר דינגען אשטוב צו אנגעצין דייער לא לבית דירה אפי' האט קען גיט גיוואנט קען נאר פאר דינגען דער געצין דייער נאל און איהר וואהרען מפני שהיא סבניס לחובי עבודת גללים ויזיל ער וועט אריין פריינגען אין דיא שטוב און עבודת גלולים שגמרי אונ עם שמיים אין פסוק ולא הביא תועבה אל ביתך דוא נאלמט גיט בריינגען עבודת גלולים אין דיין שטוב, ודיא שטוב קענ קען איהם נאר פאר דינגען ער זאל האלטן אין איהר האלץ, שפיראין, נאר גיט צום וואהרען אין אידרן ובכל קום לא ישכיר לו את המרחץ מפני שהיא נקרא על שמו אונ אויף הייער ארמט נאר גיט אידר פאר דינגען אפרחץ (ואבאר) צו איין עו"ג, טייל

שהיא נקראת על שמו . והגכרי מהממה בשבת ויחמרו מרחץ של פלוני יהודי וחוליס כה בשבת (יס) ולא דמי לשדה של ישראל שארס כותי עושה בה מלאכה בשבת דשדה לאריות קא עבדו והכותי אריותא דנפשיה קא עבד אבל מרחץ לאו לאריותא קא עבדו ואין הכל יודעו' שהישראל הכיירה לכותי ולכך אמר וכו"ו שדרך להודי ארס למרחץ לשנה גמחה לשליש ולרביע כדרך שמורידין לשדות שרי להשכיר מרחץ לכותי ואע"פ שהכותי עושה בה מלאכה בשבת מיעד

שהוא נקרא על שמו :

(יס) ו' ס"ט ויכנסו בו נכדים ויפלטו רחלני כו' וכו' יש מילין ססס לפי שיפגע זס וז"ל ססס ס"ד :

ואריות דנפשיה קא עבד :

דיא קאר נוערמ גירופין אויף דעם יודינס נאקען אונ אז דער עובר גלולים הייצט דיא קאר אום שבת . נועט מען זאגין אידישע קאר הייצט מען

רש"י

גמרא ע"ג דף ב ע"א

לכנה ה' גלה כלל הסילון דגמסות דמלכות דכריסא בם

לפני איריהן רב ושמואל חד הני איריהן דכתיב כי קרוב יום אידם וחד תני עיריהן דכתיב עושן בערה"ו כמות ומעירות להן בערה"ו ובינתכם לעיני העמים נגד העמים לא נאמר אלא לעיני העמים מלמד שכמות ומורפות אותם על כמותם וכו' לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי השושה שנה"א מי יתן והיה לככם זה להם ליראה אותו כלי העמים והיינו דא"ר יוחנן משום רשב"י לא היה דוד ראוי לאורו

לא עשו ישראל את העגל כו' . כלומר גבורים וגלויים בלירם היו ולא היה רלוי להתגבר ירם עליהם מלח גורת המלך היתה כדי ליתן פתחון פה לבע"ת :

ירנו עיריהן ויזרקו . אריב"ל כל מצות ישראל עושין בערה"ו ויאמרו אמת אלו עו"ג ואריב"ל כל מצות ישראל עושין בערה"ו כמות ומורפות לכותים על פניהם לעה"ב שנאמר ושמתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים נגד העמים לא נאמר אלא לעיני העמים מלמד שכמות ומורפות אותם על כמותם וכו' לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי השושה שנה"א מי יתן והיה לככם זה להם ליראה אותו כלי העמים והיינו דא"ר יוחנן משום רשב"י לא היה דוד ראוי לאורו

לעולם תבא נאך האם רבי יהושע בן לוי גיזאגמ אקע מצות נואם די יודין מרחן אויף די נוערמ . אז מען נועט קומען צו עולם תבא נועלין קומען די מצות אונ נועלין שלאגין דיא פותים אויף זייער פנים שגאמרי ישראל וישלחם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ויארום עם שמיים אין פסוק משה רבינו האם גיר זאגמ צו די יודין איר זאלט היקשען צו קאהן די מצות נוארום דאם איז אייער חקקה אינ אייער שטאקרייקייט צו דיא אויגין פון ריא פעלקער נגד העמים לא נאמר עם שמיים גימ אין פסוק דאם איז אייער חקקה גענין דיא פעלקער אלא לעיני העמים נאר משה רבינו האם גיזאגמ צו די יודין דאם איז אייער חקקה צוא די אויגין פון די פעלקער מלמד שכמות ומורפות אותם על פניהם דער פסוק לערוגמ אוגן אז דיא מצות נואם דיא יודין מרחען נועלין קומען אונ נועלין שלאגין דיא פותים אויף זייער פנים מצות נואם די יודין האבין גיטאהן ויפס רבי יהושע בן לוי נאך האם רבי יהושע בן לוי גיזאגמ איז ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי השושה שנה"א מי יתן והיה לככם זה להם ליראה אותו כלי העמים והיינו דא"ר יוחנן משום רשב"י לא היה דוד ראוי לאורו

לפני עיריהן אין דער משנה שמיים רביי מעג פאר די ימים טובים פון די פארצייטיגע פעלקר האבין יודין גיט גיטארט האנדלין מיט די פעלקר רב ושמואל אונ שמואל קריגען אין דעם נוארט איריהן מר פני איריהן איינער לערינמ איריהן מיט אאלף . איז דערשטייטש זייער קראך דתיב כי קרוב יום אידם ויארום עם שמיים אין פסוק עם איז גיזאגמ דער קאמ פון זייער קראך חד פני עיריהן אונ איינער לערינמ עיריהן מיט אע"ו , איז דערשטייטש זייער ערות דתיב יתנו עיריהן ויזעו עם שמיים אין פסוק זייא זאלין געבין זייערע ערות אונ זאלין גירעכט פלייבין אפר רבי יהושע בן לוי גל מצות ישראל עשין בעולם היה רבי יהושע בן לוי זאגמ אקע מצות נואם די יודין מרחן אויף די נוערמ כמות ומעירות להן בעולם תבא נוערמ פארן נאם אונ אגין ערות אויף די יודין אז זייא האבין די מצות גיטאהן מען זאל זיי געבין עולם תבא שגאמרי ויארום עם שמיים אין פסוק יתנו עיריהן ויזעו עם שמיים אין פסוק זייא זאלין גירעכט זיין , דאם מינינט מען די יודין די יודין נועלין גירינגען זייערע מצות , דיא מצות זאלין אויף זיי ערות זאגין אז זיי האבין די מצות מקנים גינען נועלין זיי גירעכט זיין זאמען ויארום אפס זיי ערב גילימ זייא נועלין הערין אונ נועלין זאגין אקמ דאם מינינט מען די גוים , די גוים נועלין הערין זיי די מצות זאגין די יודין , נועלין זייא זאגין עם איז מאקי אקמ די יודין האבין מאקי פקנימ גינען די מצות ויפס רבי יהושע בן לוי גל מצות ישראל עשין בעולם היה כמות ומורפות לכותים על פניהם

ולבי חלל יבר הרע חלל מעשה ולא היו ישראל ראויין לאותו מעשה לא בקרבי ואין לו כח לשלוט בו : דוד ראוי דכתיב ולבי חלל בקרבי ולא ישראל דמפרסם חמאיהו . ואיכא ראוויין דכתיב מי יתן והיה לבבם זה להם ולמה הלול ה' אימה לא יתקלו : עשו לו' לך שאם חמא יחיד אומר' לו כלך אצל אשמע' יחיד משום דלא אומרם לו כלך אצל צבור וצריכא דאי אשמעי' צבור משום דחמא בר נחמני דלא אביל יחיד דלא אלימא וכותיה אימא לא צריכא והיינו דרבי שמואל בר נחמני ד"ר שמואל בר נחמני כל מ"ד נאם הגבר הוקם על נאם רוד בן ישי שהקים עולה של תשובה ואמר רבי שמואל בר נחמני כל

אין מענטש אין מען יוא מוחל מיט תשובה וייל פון זיין עבירה ווייס קיינער נישט אין נישט גיווען אחילול השם אבל צבור דמפרסם חמאיהו אימא לא אבער אז פיל מענטשן זינד'גען וואס זייער זינד נוערט בעוואוסט צו פיל מענטשן אין שוין דא אחילול השם , וואלסין מיר זאגן זייער זינד אין מען גיט מוחל מיט תשובה , דריבער ווייסן מיר פון דיא זינד פון עגל אפילו אלע יודין האבן געזינדיגט פון דעס וועגען האט גאט זיין מוחל גיווען די זינד וייל זיי האבן גיטאן תשובה . מאמר וועסט זאגן אין דאך אקשיא אז דוד המלך האט געזעהן מען האט מוחל גיווען די יודין די זינד פון עגל וועגן זייער תשובה , האט ער דאך שוין געבראפט וויסען אז דיא זינד פון אין מענטש אין מען געוויס מוחל אז מען מוהט תשובה , צו וואס האט ער געזינדיגט צו וויסען אז תשובה העלפט צו אין מענטש אויך , מען ווייס דאך שוין אז תשובה העלפט צו אין מענטש אויך מיט אקל וחומר , מאדאך אז אלע יודין צו זאמען האבן געזינדיגט האט גיהאלפן תשובה אז אין מענטש זינדיגט וועט דאך געוויס העלפן תשובה , גענעפערט דיא גקרא דוד האט געטראכט סאבער פארקערט וזי אשמעי'ן צבור מיטא דנישי רחמייהו אז פיל מענטשן זינד'גען העלפט יא תשובה , וייל די רחמנות פון הקב"ה אין גרויס צו פארלענדן פיל מענטשן , דריבער האט גי' האלפן תשובה בייא די זינד פון עגל אצל יחיד דלא אלימא וכתיב אימא לא צריכא אבער אז אין מענטש זינדיגט וואס זיין זכות אין גיט גרויס וואלט מען זאגן אז ער זינדיגט העלפט גיט תשובה , דריבער האט דוד אויך געזינדיגט אונ האט גיטאן תשובה צו ווייוון אז אין מענטש זינדיגט אונ מוהט תשובה אין מען איהם אויך מוחל זיין זינד הייט דרבי שטיאל בר נחמני דאס אין וואס רבי שמואל פר נחמני האט גיזאגט דאס רבי שמואל בר נחמני נאם רבי שמואל בר נחמני האט גיזאגט פיי דכתיב נאם דאס אין די רייד פון דוד ר' ישי וואס מיינט דער פסוק דאס אין די רייד פון דוד ר' ישי , וואס מיינט מען הוקם על שהקים עולה של תשובה ער האט אויפגי' שקטעלם דעס יאך פון תשובה , דוד האט געזינען

געזיין אז זייערע הארצער זאלין זיין אייביג פרום צווא מיר זיין זאלין פאר מיר אייביג מורא האבן וויא זיי האבן היינט מורא , זעהן מיר אז די יודין זענען גיווען צדיקים היינט דאס רבי יחקן משום רבי שפע'ן ון ויהי דאס אין וואס רבי יחקן האט גיזאגט פון רבי שמעון בן יוחאי'ס וועגן לא היה דוד ראוי לאותו מעשה ולא היו ישראל ראויין לאותו מעשה נישט אויף דוד האט זיך געשטארקט דער יצר הרע ער זאל טאהן וואס ער האט גיטאן , אונ גיט אויף די יודין האט זיך געשטארקט דער יצר הרע זיין זאלין טאהן וואס זיין האבן גיטאן לא דוד ראוי נישט אויף דוד האט זיך געשטארקט דער יצר הרע דכתיב ולבי חלל בקרבי ווארום עס שטייט אין פסוק דוד האט גיזאגט מיין יצר הרע אין גע' הרגת אין מיר , אך האב שוין געהרג'ט מיין יצר הרע , ער קען מיר שוין גיט אגריידן צווא טאהן אעבירה ולא ישראל ראוי' אונ גיט אויף די יודין האט זיך געשטארקט דער יצר הרע דכתיב ווארום עס שטייט אין פסוק גאט האט געזאגט צו משה סי יתן יהיה לבכם זה להם ווער וואלט געבן זיין זאלין אייביג האבן אעלכע פרומע הארצער ווי זיין האבן היינט צו מיר וקשה עשו פאר וואס דען האבן זיין גיטאן , פאר וואס האט דוד אונ די יודין געזינדיגט וס'ר לך שאם תפא יחיד אפרים לו כלך אצל יחיד צו זאגן דיר אויב איינציגער מענטש זינדיגט זאגט מען צו איהם זיין צו דוד ער אין אויך געווען איינציגער מענטש אונ האט געזינדיגט , ער האט געטאהן תשובה האט מען איהם זיין זינד מוחל גיווען , מוה אויך תשובה וועט זיין דיר ביינע זינד אויך מוחל זיין וואס תפא צבור אפרים לו כלך אצל צבור אונ אויב פיל מענטשן אבער אלע יודין צו זאמען האבן געזינדיגט זאגט מען צו זיין גיט צו דיא יודין וואס האבן געמאכט דעם עגל זיי האבן גיטאן תשובה האט מען זיי מוחל גיווען , איהר וועט טאהן תשובה וועט מען אויך מוחל זיין זינדיק אונ ביינע דוד מיט דיא יודין האבן געטראפט ווייוון אז תשובה העלפט דא אשמעי'ן יחיד משום דלא מפרסם חמאיהו אז מיר וואלסין וויסען פון דוד אז אין מענטש זינדיגט אונ מוהט תשובה אין מען אים מוחל זייער זינד וואלסין מיר זאגן דיא זינד פון

שמואל בר נחמני ד"ר שמואל בר נחמני כל מ"ד נאם הגבר הוקם על נאם רוד בן ישי שהקים עולה של תשובה ואמר רבי שמואל בר נחמני כל

יודבר עולה מן המנון. ולא יהיו הקורין פחות מ'ג'
 אנשים. ואין מתחילין בפרשה פחות משלושה פסוקים.
 ואין כשיירין בפרשה פחות מ'ג' פסוקים. ולא יקרא
 הקורא פחות מ'ג' פסוקים: (ב) ג' שקראו עשרה פסוקים
 שנים קוראין שלשה שלשה וא' ארבעה ובין שהיה הקורא
 ארבעה ראשון או אחרון או אמצעי ה'ו משובה :

שלא יכנסו כלל וספי' על דבר שלאו יכנסו עליו ולא כולם
 לספיל אינם נכנסו בינו לו על סכנו אכ כוח פרינס ילום
 כעיינס סכום כוסם ומסיס דעמו מושבם עליו זינו לבין עמו
 כלום סכום מכלם פנים של כנס וכלכו אינו כוסם כי סכמם
 מביא לכלל סמום ומאדו מנעמם כל הכוסם הם חכס סוף מנעמו
 מסתלקת עמו ובעלי כנס מייסס לינס מיים וגם עמיס קודם
 זמנס וכס'א כי לאויל יסכר כנס. לסיך כלס מלך לסתחק מן
 כנסם ולס: סיג. בעלמו שלא יכניס. סף דעברי סכמטיו וזו סוף
 דכנס :

דכנס

מפשה פסוקים אונ מען זאל נים לייגען ווייניגער
 וויא צעהן פסוקים יודבר עולה מן המנון דער פסוק
 נודבר ה' אל משה לאמר, ווערט נירעכניגט צו די
 צעהן פסוקים ולא יהיו הקורין פחות משלושה אנשים אונ
 מען מוז לייגען צו דריי מענטשין נים צו ווייניגער
 וזו מתחילין בפרשה פחות מפשה פסוקים מען זאל נים
 אנהויבען לייגען איין פסוק אדער צוויי פסוקים
 פאר אפרשה, נאר דרייא פסוקים פאר אפרשה
 מעג מען וזין משירין בפרשה פחות משלושה פסוקים אונ
 מען קאר נים אויפערין לייגען צווייא פסוקים
 אונ נים איין פסוק פאר אפרשה, אבער לאוין דריי
 פסוקים פאר אפרשה מעג מען זאל יקרא הקורא פחות
 משלושה פסוקים יעדער וואס מען רופט אים צוא די
 ספר תורה מוז מען מיט אים לייגען נים ווייניג-
 גער ווי דרייא פסוקים: (כ) שלשה שקראו עשרה פסוקים
 אויב מען לייגנט צעהן פסוקים צו דריי מענטשין
 שנים קוראין שלשה שלשה ואחר ארבעה צווייא מענטשין
 לייגען צו דריי פסוקים אונ אייגער לייגנט פיר
 פסוקים ביין שהיה תורה ארבעה ראשון או אחרון או אמצעי
 ה'ו זה משובה סיי דער דערשטער האט גלייגענט די
 פיר פסוקים אונ סיי דער קעצער האט גלייגענט
 די פיר פסוקים אונ סיי דער מיטעלער גלייגענט האט
 גלייגענט די פיר פסוקים, וועלכער פון ווי עם האט
 לייגענט די פיר פסוקים איז ער דער קעסער:

מערונג וילמד כל אדם לעצמו כל שעה ושעה שלא יכנס כלל
 יעדער מענטש דארף זיך גיוואקען אונ אקטויג
 געבין אויף זיך צו יעדער צייט ער זאל נים ביינ
 ווערין וואפילו על דבר שראוי יכנס עליו אפילו עם איז
 אזוי אנאך וואס מען דארף אויף דעם ביינ ווערין.
 זאל ער אויך נים ביינ ווערין ואס רוצה להשיל אפיס בתוך
 ביתו אונ אויב ער וויל זיגען שטוב מענטשין זאלין
 פאר אים מורא האבין אז על הצבור אם הוא פרינס אדער
 ער איז דער פירער אין שטאט אונ ער וויל דיא
 שטאט מענטשין זאלין פאר אים מורא האבין דיא
 לעינים שהוא כונס זאל ער נויין פאר זיי אז ער איז
 אבעסן אבייגער ויהיה דעתו מיישבת עליו ביין
 לבין עצמו אבער בייא זיך אליו דארף ער נים זיין
 ביינ וזין פארשטאנד דארף זיין נאנץ רודיג כאדם
 שהוא מראה פנים של בעס וכלכו אינו כונס אזויא וויא
 אפענטש וואס ווייזט אפנים מיט בעס אונ אין
 התראין איז ער נים ביינ כי הכנס מביא לכלל פעה ווא-
 רום בעס בריוונט דעם מענטש צו האבין אפענות
 ואמרו חכמים די חכמים האבין גיזאנט כל הכונס דער
 מענטש וואס איז ביינ מיט בעס אם חכם הוא חכמו
 מסתלקת מטנו אויב ער איז אהקם ווערט פון אים אפ
 גישאן וזין וואס זענען בעלי בעס חייסם אינם חיים די מענטש
 שזין וואס זענען פעסקנים, איז זיגער לעבין ביינ
 לעבין גם מיט קדם זמנס אונ נייא שטארקין פאר
 זיגער צייט זבן הוא אומר כי לאויל יתגר בעס אונ אזויא
 פעס למיך נאח מאד להתייח מן הכנס דרייער איז זיגער
 בעצמו שלא ירגיש אף בדברי המכניס יעדער מענטש
 דארף זיך גיוויקען עם זאל אים נים דער צעבענען
 אפילו אייגער רענט אים אזעלכע רייד וואס דארף
 אים דער צעבענען זי היא ברה מביה אונ דאס איז
 דאס גוטע וועג פאר יעדער מענטש :

האט שלמה המלך גיזאנט דעם נאר תורה וזין
 שזין מען זאל זיך דערנווייטערין פון פעס ולהתייג
 דארף זיך גיוויקען עם זאל אים נים דער צעבענען
 אים דער צעבענען זי היא ברה מביה אונ דאס איז
 דאס גוטע וועג פאר יעדער מענטש :

ממות יום ה תורה

אונקדום

לחמשיך מת"ח ר"א יהודה נפש י יה יהו יהודה רוח יוד הא ווא הא נשמה יהוה חיה חיהה ה דמלוי ה ה אל
 שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

ו יושלח אתם משה אהרן למשה וישלח יתהון משה
אלפא לשבטא לחיקא

ת"א וישלח אתם משה. מוסר גג :

בעל המורים

(א) וישלח אתם משה אלף למטה לנכח אהכ ואת מיינסם. וסכסויס לא שלם עמכס כדי שלא יעביט שבט שמעון סכסב
 דעה זקנים מבעלי התוספות

(א) וישלח אתם משה. סכס"ס אמר למשט נכס נקמם אתם בעלמך וסוף מכלל סהריס אלף ס"י שנתגול כמדון אמר

ליקומים על התורה

פירוש ל תורת אלהים
 (א) וישלח אתם משה האט זי געשיקט שוויינט פון
 הקב"ה האט גיזאנט צו משה די זאלסם געבען
 דער קורא משה וגי' דער קורא פוןקרא שרייבס
 הקב"ה האט גיזאנט צו משה די זאלסם געבען

לְצַבְאָתְךָ וְאֵת פִּינְחָם בֶּן־אֲלֵעָזָר
הַכֹּהֵן לְצַבְאָה וְכֹלֵי הַקִּדְשֵׁי וְחַצְצֻרוֹת
הַתְּרוּעָה בְיָדָם : וַיִּצְבְּאוּ עַד־מִדְיָן
בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיְהִרְגוּ
כָּר־זָכָר : וְאֵת־מַלְכֵי מִדְיָן הִרְגוּ
עַל־תְּחַלְּלֵיהֶם אֶת־אֵינִי וְאֵת־רִקְמָם
וְאֵת־צֹר וְאֵת־חֹר וְאֵת־רַבְעָה
חַמִּישֵׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בְּדַעַם בֶּן־

יהודון נית פינחס בר
אלעזר כהנא לחילא
ויקני קידושא ויחצצרות
לכבתא בידיה :
ויאחזיילו על מדין
קמא דפקידו נית משה
וקטלו כד כורא :
ח נית מלכי מדין קטלו
עד קטידיהון נית איני
נית רקם נית צור נית
חור נית רבע חמשה
מלכי מדין נית בדעם
ח"א וחס מלכי מדין סגנו על
מלכיהם. ספסדיל קו :

בעל המורים

איש ואמריקו דרבי מוח. יש דרך ישר ל"ח עולה ל"ד וס"ח
שכר. שכל ליעול שכר כ"ד אלף ספסיל מישראל בעלמו :

נעיל משמטו : (ח) ולא כלעס כן בעור סגנו דכרכ. יביהשע
(סיוני ג) אומר וחס כלעס כן בעור סקוסם עמנד סכיסוסו
לפני משס ודוטו בדז עכשפע לא תחיס. יש דרך ישר לפני
רש"י

שפתי חכמים

ממדכסי וישלח חוסח משס למה חור וכתב חוסח וחס וחס
אלא עניד כו' : א צ שלמח כלום וס"ה דיה דלח שלח חוס חוס
משס השיתחו של חלמור שהיה שקול כנגד כלם חלל עכשו
ספי' שגס פוחס היה שקול כנגד כלם 6"כ למס שלח חוס פוחס
כו' : ק ולסחי טעמס לחור קשס דסס מירק מלוס סיה מנ סכרס
חס זמרי סל טעס סכרס חס כזי, לכן אמר ד"ס שהלך כו'. ופני
ד"ס קשס סל לטובס סיה לו ליוספ טס סעמכרוסו למלריס וסחי
נעסס מלך סס, לכן אמר ד"ס ססיה טעס עמלחוס. וסחי
טעמס לחור כפי קשס נעס ספסרס קרל טמו של סכסס ססיה
טעס עמלחוס בעמלחוס א וימר עמלחוס חסרס, ולכן לתיך
רש"י לכל ססעפוס כ"ג : ר מוס דסיהס קרלו קדס דכתיב
כרפסס כמדיר מיני כסופו חס יכחו לרלות ככלו חס קדס
גכז יין כתיב כס' כרופס וטפוס יין וגו' קדס לסי' ש רל"ס
היכר יכול פוחס לישל כל זס כירד סלחין וסלני וססלורוס :

(ו) אותם ואת פינחס. מגיד שהיה פנחס פ שקול כנגד
כולם. ומפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר צ אומר הק'
כ"ה מי שהתחיל במלחמה שהרג כזי ק בת גור וגמור. ד"ה
שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנאמר (בראשית לו)
והמדורים מכרו אותו (מקום מ) ומנין שהיה אמו של
פנחס משל יוסף שנאמר (שמות ו) מכנתו פוטיאל, מורע
יתרו שפוטם ענגילס על"א ומורע יוסף שפוטס כילרו. ד"ה
שהיה משוח מלחמה: וכלי הקדש. זה הארון והלויץ
ר שהיה כלעס עמסה ומפריח מלכי מדין ככשפים והוא
עמלו פורח עמסה הראה להם את הקדש שחוקו בו
וזה וטוליס לכך נחמר על הללויה כמלכי מדין שפוטס
על הללויהס מן האזיר וכן כלעסס כתיב על חללויהס כספר
(יהושע ג): בידו. כרשותו ש וכן (במדבר כא) ויקח את כל חרנו מידו : (ח) חמשת מלכי מדין. וכי איני רואה

דעת זקנים כבעלי התוספות

שלח פנחס דני שסחיל כלעלס זומריס לו נגמיר וסוס סכס סס
ספסדיס לסיכר יגמור מלוחו :

אינו כדון שסכנוד ככס ססס פשו לי סוכס סלסס כדלמרי ליכסי
כירל דשתיס מיכס זיאל לא חסדי כיה עסרל. וי"ל שזס זסס עדין
סכסגול כו עסס סז כלל מלכב ועד עכשו סיה סכסס. ולמס
פירוש לתורה אלהים

ליקוטים על התורה

די נקמה פון דיא מדניגים פאר ונואס האם משה געשיקט פנחס
אוב איז גיט אליין געגאנגען אין דיא מלחמה וויא גאט האם
איהס גיפאסין גאר משה האם גיזאגט צוא הקב"ה וייל דיא
מדניגים האבין מיר גיטאהן זאמלנע אוי האבין מיר געגאסין
אין וייסער מדניגה רען איך בין זאמלאפין פון מצרים, איז גיט
קעכט פון מיר איך זאל ווי קצער ויין וויא די וועלט זאגט
דעס ברונען וואס דיא האפט געברונקען פון איין וועאסער
זאלסטו גיט וראקטן אין איהם גלאסע, דריבער האט משה
געשיקט פנחס אוב איז גיט אליין געגאנגען אין דיא מלחמה
נדער קהלת משה פירענט אז משה האט געהאט די גופע מרה
פאר וואס האט הקב"ה געזאגט צו משה ער זאל שלאגן פון
הקב"ה האט דאך געזאגט אז משה קען גיט שלאגן פון.
גאר דאס איז געוואסן אז אפונק פון די גשמה פון משה איז
גייען אין געזען, אוב געזען האט גיטלאגין דיא מדניגים, אוב
אזוי האט הקב"ה גיזאגט צוא משה גיט קמט גיט ויאל
פאת המדינים, די וועקס געמען דיא נקמה פון די מדניגים פאר
די וועקסס וועגן גאר די מדינים, גאר אחר מאסן אל עסק
זאנקעס ווי די וועקסס שוין ויין גישטארבן דימאלס וועקסטו שלאגין דיא מדניגים, דאס איז געזען :

אימ'ליקען שלבט צו דיא מלחמה איהם ואת פנחס
ער האט ווי געשיקט אוב פנחס דער וזהו פון
אלעזר הפנה צו די מלחמה וכלי הקדש אוב דיא
הייליגע בלים מיינט מען דעם ארון מיט דעם
ציין האבין וייא אויך מיט גינאקען ויחצוצרות אוב
דיא מרוימיטין פון שאלרנג עגען גינען אין ויין
האנד : (ו) ויחצוא על מדין אוב ווי האבין גיהערשט
איבער מדין אזוי ווי גאט האט גיכאמין צו משה
והירני אוב האבין גיהרגת אלע זקרים : (ח) ואת מלכי
מדין אוב די מלכים פון מדין הרגו האבין ווי גיהרגת
אויף וייערע דערשלאלענע גמשת די פינה מלכים
פון מדין האבין וייא אלע גיהרגת ואת בלגים אוב
פאת המדינים, די וועקסס געמען דיא נקמה פון די מדניגים פאר
די וועקסס וועגן גאר די מדינים, גאר אחר מאסן אל עסק
זאנקעס ווי די וועקסס שוין ויין גישטארבן דימאלס וועקסטו שלאגין דיא מדניגים, דאס איז געזען :

בְּעוֹר הָרְגוּ בְּחֶרֶב : * וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְּיָן וְאֶת־טַפָּם
 וְאֶת־כָּל־בְּהֵמָתָם וְאֶת־כָּל־
 מִקְנֵיהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילֵם בְּזוּז :
 * וְאֶת־כָּל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם
 וְאֶת־כָּל־מִירְתָם שָׂרְפוּ בְּאֵשׁ :

בְּרַעוֹר קָטְלוּ בְּחֶרֶב אֵם
 * וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת
 נְשֵׁי מִדְּיָן וְיֵת טַפְלֵיהֶן
 וְיֵת כָּל בְּעִירֵיהֶן וְיֵת
 כָּל גִּיתֵיהֶן וְיֵת כָּל
 נִבְסֵיהֶן בְּזוּז : * וְיֵת כָּל
 קְרֻוֹיהֶן בְּמוֹשְׁבֵיהֶן
 וְיֵת כָּל בֵּית סִבְתֵיהֶן
 אֶוּקִידוּ בְּנוֹרָא :

רשי

שחמשה מנה הכתוב למה הזקוק לומר חמשת אלה ללמד
 ששני כלם בעלה והואו כלם כפורעמות . כלם הך שם
 ליעול ת שזר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעלמו
 (ספרו) וילא ממדין לקראת ישראל ומשיחו ענה רעה א אמר
 להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולתם להם ועכשו
 כ"ב אלף אחת כחשים אלהם, נתנו לו שכרו משלם בולא
 קפסוהו : בחרב . הוא על ישראל והחליף לומנתו
 בלומנתם שאינו נושעים אלה כפיהם וע"י חפלה ובקשה,
 וכה הוא ומפס לומנתם לקללם כפיו, אף הם כלא עליו
 והחלישו לומנתם בלומנתם כחמשה עשר כחבר שחמשה
 (בראשית כו) ועל חרובך חמיה : (י) מירתם . מקום פלטרין
 שריהם כמו שחמשה עשר ב פלשתים טורני פלשתאי :

שפתי חכמים

ח דקטס סוף ארבע שכלםס סוף כלל מדויקם סכמי כלםס מאלס
 נסריס סוף וסלך למדויקם לנכסס סכרי וכל כלל כלי כ"י סס סוף
 סדסורי סכריכס א"כ סמל סיס סס בלומת סכונ ס סכר דרך
 סס ליק סל עקל נכסס סכרו : א דלל"כ אוק סכרוסו וסו סל סו
 סדויי דל"ל ססוס סכריכסו ססלו סכרי סס סל ידסו סס עד
 סוסס סגדיו סכ"ל סס סן סס סין לכני ישראל כדכר כלסס סלל
 ססס וכל סססו סלס רעס לנכרו כלוי סכריס : ב יס סלסס ססלס
 ססס וכל סססו ס"ל סל סין סכרו לן סל סל סין ססלסין לן כל
 נסונו סססס סססס ססס . ויס סלסס ססלס סכונ"ל סס"ן וקט"ן
 ססס"ד ס"ל ססל סלסוס ססו ססו סכס סססו לן סל ססוס ססס
 סוסססין סין ס"ל ס"כ כדסס"י כסס"י : ג וסכ"י סיינו סריס
 וסכונסו טורי ס"כ דטורי ס"י סריס וסכני סיינו סריס סכ"ו
 מקום סוסכ סריס, ולססס סכונס לנכר קסס ס"ל נכוכ סוכוס
 ולססס סלסון קסס ס"ל נכוכ סוכוסין לכן סריכ ב' סססס :
 סלסס סכרו ל' מוסכ כוריסרס יודעסס חוקיסס . דל"ל ל' מוסכ

ליקוטים על התורה

בְּלָעָם דָּעַם וזוהו פון בעור האבין ויי גיהנת מיס
 אשוערד . רשי שייכס בלעם האם גיהנתם או
 דורה ויין עצה רחאם ער האם איין עצה גינתם
 ויי נאלין ספקיר ויין ויערע סעקסער אויף גנות
 דורה דעם איין גישאריבין פיר אונ צונאנציג
 סווינגט יודין איין ער גיקסען אין דער צייט אין
 מדן אפ געקען ויין שבר פאר דייא עצה אונ וייא
 ער האם גינתם או דייא ישראל הרגן די סרינים
 איין ער גינלויגין מיס פישוף אין דער לופטין
 אונ האם נאך גימאכט פליהען דייא פינף סלבי
 מדן אויף מיס ויך האם פתסס ויי געווינען דעם
 צייך וואס דער שם איין האם פתסס פאר האבין זענען
 אלע אראם גיפאלין אויף דייא געהרנטע אונ דייא
 ישראל האבין וייא אלע גיהנתם דרום שמיים על
 חלליהם : (ס) וישבו האבין דייא קינדער ישראל
 גיפאנגען דיי ווייער פון מדן ויא ספס אונ ויערע
 קלייעע קינדער אונ נאר ויערע קבוסות ויא כל
 חילס בוז אונ נאר ויערע גומץ האבין ויי גירויבס :
 (י) ויא כל עריהם בסושכותם אונ אלע ויערע שפעס
 ווא ויי האבין גיוואנגט ואת כל סיריהם אונ אלע ויערע
 פלאצין שרפו באש האבין ויי פאר ברענס אין סיער :

וואת סלבי מדן קרטוגו ויא בלעם ויין בער קרטו קרוב
 דער ליקטם שפען שרייבס ווייל משה האם נאך
 גימ געהאם אוי אפלסחה . קענען אזולכע בלשמים ויי דייא
 גיגיס זענען גינען, וויא קס שמיים אין פוטוקססס גיגיס
 דיי וקניס פון סכרון ויען וייא זענען גענאנגען צו בלעם האבין
 ויי מיס גענאפען כשוף, אונ בלעם איין דראם אויך גינען ביי
 דיי מלחמה, דרייער האם משה געהייסן מען זאל שיקען אין
 דיי מלחמה קעקשין וואס זענען דייא גרעקסע צדיקים, אונ
 קען זאל מיס געמען דיי הייליגע פלים, דייא סוססוה פון דעם
 כשוף זאל גימ קענען בעשמיין זענען דיי הייליגקייטס פון דייא
 פלים אונ גימ געגין דיי צדיקים, ווי דער סוף איין גינען בלעם
 האם אויף געדייען גינע צוויי הענסס אין דערהייך אונ האם
 אונגעדייען סליהען אין דער הייך אונ ער איין שרון גינען
 אונס פון כסא הכבוד, אונ דייא סינף מלכים פון מדן זענען
 אויך געשלינגען אין דער הייך, אונ פתסס האם אויפגעדייען
 קענען וייא דעם צייך די גאלדענע בלעך וואס אויף איהם איין
 גינען בעשריען דיי צוויי טורסטר . קדש לה' זענען באלד
 אלע אראם גיפאלין אויף דייא ערד ווארום ויער כשוף האם
 גימ געקענט בעשמיין זענען דיי הייליגקייטס פון און אונ פתסס
 האם סין קען אויך געדיירפסס קענען אין דער מלחמה ווייל פון
 דיי צייט וואס פתסס איין גינארון אכטן איין ער גינען אוי וייא
 אפללך אונ הקב"ה האם איהם צווי גינאנס צווי געבין שלום
 וסריהען אוי דער זכר ויערע ויער גרויס האם משה בעוואסס
 זא אין ויין זכות וועלין אלע יודין קעסען צוירק פון די מלחמה
 אונ אייגער פון ויין ויערע גימ סעלי :

נביאים יהושע יד
 לחמשי' מנח דייא צבאות נמש צב צבא צבאו צבאות רח יהוה נמש דנבא ארני נמש דהור יהוה חיה ויהיה
 דנבא יהוה חיה ויהיה דהור אל שם ב"ן שבעשים :

* כיינתן משה נחלת שני המפות נחצי המפה * ארי יהב משה אהסנת

מעבר לירדן וללויים לא נתן נחלה בתוכם : ב כי-
 היו בני יוסף שני ממות מנשה ואפרים ולא נתנו
 חלק ללויים בארץ כי אסערים לשבת ומגדשיהם
 למקניהם ולקנינם : ג כאשר צוה יהוה את משה
 בן עשו בני ישראל ויחלקו את הארץ : י וישו
 בני יהודה אליהושיע ברגל ויאמר אליו פלב בך
 יפנה הקנזי אתה ידעת את הדבר אשר דבר
 יהוה אל משה איש האלהים על אדותי ועל-
 אדותיך בקדש ברנע : ה בך ארבעים שנה אנכי
 בשלח משה עבד יהוה אתי מקדש ברנע לרגל
 את הארץ ואשב אותו דבר כאשר עסלכבי :

קרין שבטין ופגנות שבטא
 מעברא לירדנא וללוינאי
 לא יתב אחקנא ביניהון :
 ב אבר יהו בני יוסף קרין
 שבטין קנשה ואפרים ולא
 יתבו חלק ללוינאי בארעא
 אלהו קרין לתב ורתיהון
 לבעיניהון ולגיסיהון :
 ג פמה דפקיר יי נת משה
 בן עקרו בני ישראל ופליגו
 ית ארעא : ד וקרבו בני
 יהודה לנת יהושע קנללא
 נאמר ליה בלב בר פנה
 קנזאה את ורעה נת פתקמא
 קטליל יי עם משה נביא ביי
 על עסק רילי ועל עסק
 רילה ברגם גיאה : ה בר
 ית ארעא ואחיבת ליה פתקמא פמה דיהו עם לכבי :

ארבעין שניו אנא בר שלח משה עבדא ריי יתי מרגם גאה לאללא
 ית ארעא ואחיבת ליה פתקמא פמה דיהו עם לכבי :

מצודת דוד

(6) כי נתן משה יבאר מידע חלק יוסע נחלס לחסמא
 הפסוט וחלי וסמך סס כי ממש נתן לשני המסות וחלי
 ולויס לא נתן נחלס כי אין לחת להס כלשר לוי ס' ולא נחלסו
 פ"כ רחוס לנחלס ל"א שבעס סמכות וחלי ע"ז סוכת יוסע
 לחלק נחלס חספס המסות וחלי : (ג) כי מיי ר"ל לפי שני
 יוסף נחלק לשני ממות ובי פ"כ חספס וחלי לכד לויס חל
 גויס לא נתנו נחלס לא ממש ולא יוסע : לשכס : ר"ל לכד לויס חס
 נחלס לויס : וחלקו ביניהם חלקו ולא נתנו ממש לויס : (ד) וישו בני יוסף
 ויחלקו את הארץ : על אדותי ועל אדותיך בקדש ברנע : על אדותי
 ועל אדותיך בקדש ברנע : כי כפי יום חלס חספס עימר סמכות כי פחד
 ממש כחש לויס :

כתובים תחלים קו

לחמשיק מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נמש שין דלת שין דלת יוד רוח
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נמש דמלכות יו דה וז חיה יחידה דיסוד ידקה ויה
 יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשה :

א יודו ליהוה חסדו ונפלאותיו לבני אדם : ב וירוממוהו
 בקהלעם ובמושב זקנים יהללוהו : ג ישם נהרות למדבר
 ומצאי מים לצמאון : ד ארץ פרי למלחה קרעת יושבי בה :
 ישראל ובקנהקריין ובקיסמא ישבחוניה : ג על דנא דיואל בר פתואל
 אהנבי נאמר פד קרדו בית ישראל ביקמא דיואל נביא איתי כצורמא
 פעלמא שני גהותמא סיד סדקרא ובמפקנות סנא
 סיד צורמא : ד ארעא דישראל ועבמא פירי צרא סיד סדום דאתהפכת

מצודת דוד

(3) בקהל עם קבטן עם כב : (ג) יבס נסדות : ר"ל מלכד
 סכסס סלסל יעסע עוד פלחוס דכד וחלופו כי ישס נסדות
 לכוית עקוס יובס כריכרי : ועולאי וגי : כפל סוכר כמ"ט :
 (ד) חקן פרי : ואו סכנן מוסס פרי מתיח פספן לכוית עסרס
 מלוסס כל יעסע פרי : עלפת : ר"ל לא על מנס יעסע כולס כ"א
 פירוש ע"מ

אוג חקמים וועלין ויאי לויבין נאמ : (ג) ישם נהרות
 למדבר אזוי וויא הקביה האמ אגניגומקען די חפלה
 פון דיא צדיקים שטמל צו באכין דעם ים : אזוי
 וועזין די יוד פון די רשעים סאכמ הקב"ה טייבין
 זאלין סרוקון ווערין אונ זאלין ויין וויא אכדך ,
 וויא אזויקט ארמ וימצאי מים לצמאון אונ דער ארמ
 וואס דארטין זענען גינען קטאלין וואסער זענען
 דיא

רש"י

(3) וירוממוהו בקהל עם : וקרין לאודוי כפני עשרה :
 ובמושב זקנים : ותרין מניחו לורכא מרכב :
 (ג) ישם נהרות למדבר : כלומר טוח יסוכ לחורבן :
 לצמאון : ליוכס : (ד) למלחה : להיות כחץ מלחה :

(א) יודו לח חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויאי וועלין לויבין
 צוא הקביה פאר זיין חסד וואס ער האמ
 מיס ויאי גימאהו , אונ ויינע וואונדער וועלין ויאי
 דערציילין צו מענמשין : (ב) וירוממוהו בקהל עם ווען
 ויאי וועלין ויין צווישען אפאראמקלונג מענמשין
 וועלין זיי קרויס סאכין הקביה ובמושב זקנים יהללוהו
 אונ אז זיי וועלין זענען צוואמען מיט אלמע לייט

ה ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למצאי מים :

דאחפכת סן בישור יתבין
בה: ה בד סבו לאוריקא

שוי מדברא היה אריתא דמנא וארע ציחיא למפקנה מנא :

מצורת דוד
בטבור רפח יושעיש וגוונולס הול משלס : (ה) ישם מדבר .
פקוס יונס כמדבר ישם לפקוס אגמי מים : ורין יום . כסל
סדנכ כנ"ט :

פירוש ע"ט

דיא נואסער אזוי אויסקעטריקונגס גיווארין אז דיא
פענקשין וואס וואהגען דארטין זענען דארשייניג
צו אפיקעל נואסער צום פריקענען . אונ ווייל עס
איז קיין נואסער גינען , דריבער (ה) ארץ פרי לפתיה
איז דיא פרוכטבארע , ערד גיווארין אנטוואלפענע
ערד , אונ עס קען שוין אויף איהר קיין פרוכטין
נואקסין , דאס אלץ איז גיווארין פריעט יושבי בה פון

ברמנורא משנה בכורות פרק ג עיקר תוי"ט

הלוקח . עו בת שנתה . שילדה בתוך שנתה : ודאי . לוחו הולד : לכהן . דקודס לכן לא ילדה : ספק . ירעה עד
שיפול בו מוס ויאלכל כחמומו לבעלים ולא ספק סטר חמור הוא מפריש פלה וסוף שלו : מנוף . אכעכוטות

על דס שולטת הנכהמה כלי פמלני דסור דמלכות דייכס א אל אלה אלהים [6]ספק . וכנענ פיינאשלי ספק
ומרזין לוחה לרובת סכס ומכיר כהן אס הן מחמת
הריון שהפילה ושמה סנפה בתוך שנתה דהוי ספק ולד
ונפטרה מן הנכורה הלכך שנים ודאי לכהן מכאן ואילך ספק . פרה וחמור
בנות שלש ודאי לכהן מכאן ואילך ספק . אמר לו

ר"ע אלו כולד כלבר בהמה נפטרת היה כרברוך אלא אמרו סימן הולד כבהמה דקה מנוף ובגמה

פרק ג א הלוקח בהמה מן חשוד גמלים אויב איינער
האם גיקויפט אבהקה פון אנגעצין
דינער געזיגטע אס ברכת ואס לא בכה אונ קען ווייפט
גיט אויב זיא האט שוין אקמאל גינהאט אקינד אדער
גיין , רבי ישמעאל זאגט עס די שנתה אויב דער יוד
האט גיקויפט ביי דעם געצינדיגער , אקאנע וואס
זיא איז נאך גיט אלט אדאר , אונ זיא האט גיבארין
בייא דעם יודין אקינד געזיגטע אקדע דאס קינד
געוויס צום פהן , ווארום ער איז געוויס אבכור ,
אונ פאר דעם קינד האט די קאנע געוויס קיין אנדער
קינד גיבארין פמאן ואלד פס אקער אז ער האט גי
קויפט די קאנע ביי דעם געצינדיגער איז זיא גינען
עלשער וויא אדאר , אונ זיא האט גיבארין אקינד
ביי דעם יודין , איז אספק צו דאס קינד איז אבכור
צו גיין ווארום עס קען זיין זיא האט שוין גיבארין
אקינד נען זי איז נאך גינען ביי דעם געצינדיגער .
זאל דער יוד פויטערין דעם קינד ביו ער וועט פער
קוקען אפעלער , אונ וועט איהם קענין עסין רחל
בת שפיה געזיגטע אקדע דאס קינד גיבארין ביי
דעם געצינדיגער אשעפס וואס זיא איז נאך גיט
אלט צוויי יאהר , אונ זיא האט גיבארין בייא דעם
יודין אקינד , גינער דאס קינד געוויס צום פהן
ווארום ער איז געוויס אבכור אונ פאר דעם קינד
האט די אשעפס געוויס קיין אנדער קינד גיבארין

שיכור סנסנס דחיל בהכרמס וליכא ליהניש ספסל לא מלי
 פליס זכר לא: [כ] ינמסרס. שחוקסע שטונד כחוסס ורכס
 פליו הרס והספסרו וכוטל, סכ"מ: (6) דמשוס פמסס אין כס
 קדוכס דסדנך מיטוטס לדימס לממסס דקנזוס נו' אלס סכס ס"ס
 דיימסס כ"ד לפמסס ל"פ ספסן סדנך יודע שפסס מרכס
 פוטמס סכל פלסס 6"5 מרכוס
 דכיון ספסן פלסס סכל כלל וכל סכל
 יודמסן שפססוס מן סככוס, סכ"מ: (3) וטמסס דליכס
 לנימסס למטוטס אלס סכס לא
 סמרינן סאסכס כ"י וקס"ס ל"ג
 ק"ל כ"מ דמיש לנימסס כ'י
 אלס כרמסקי ספוס' והסל"ס
 דסכס שפססוס מולנכ קודס
 לידס יודלי חוקוקס מן ספסלמט
 סכל ודפי שפסל נספוס חלכ

אפילו עו נת שנתה ספס היז: שליא. כמין כסוי סל
 העובר סהעובר מונח כה: שפיר. למעלה מן סהליח
 קרוס שיש בו דס נקרס והוא קרוי שפיר ורובתי פירא
 מחיכס כ"ג כ"ג שיש כה זורס אלס וי"א לביך נקראת
 שפיר לפי שפסוי כשפופרת:
 ששפועה חררת דם.
 שפילע מחיכס דס: הרי
 זו חקבר, להודיע: (6)
 שפוערה מן סהכורה סהרופה
 שפוקריס אותו יודע סהכס
 אחריו אינו קודס כככורה
 והלכס כ"כ"ע וכו"א כן
 יעקב: ב אין חוששין
 שמוז בנה של אחרת הויה. שיכס הבל אחריו ככור ספס
 דלימא כך כהמס לא ילדה מעולס אלס סהכסה וו חל כן
 סכרחה על מוסס דלית לה חלב הו חלכס מיעוטס (כ) דחולכות אפ"ס ספסין וילדות הו ודלי לא חמרינן אלס כנה
 הוה ומקורה מן סהכורה: מבכירות. כמורות סלל ילדה עד כעשו:

שמוז בנה של אחרת הויה. שיכס הבל אחריו ככור ספס דלימא כך כהמס לא ילדה מעולס אלס סהכסה וו חל כן סכרחה על מוסס דלית לה חלב הו חלכס מיעוטס (כ) דחולכות אפ"ס ספסין וילדות הו ודלי לא חמרינן אלס כנה הוה ומקורה מן סהכורה: מבכירות. כמורות סלל ילדה עד כעשו:

נואלמט טאקי גינזען נויאדיינע בייר וויא דו זאגסט
 אז זאקאנע האט זאקינד אין דעם ערשטיגן יאהר,
 אונ אז אשעפס האט זאקינד אין דעם אנדערן יאהר
 אונ אז אאיניל אדער זאקה האבן זאקינד אין דם
 דריטען יאהר אין דעם קינד געוויס זאכבור, נוייל
 פאר דעם קינד האבן נויא געוויס גיט גיבארין אין
 אנדער קינד אלא אמיר סיפן הילד בהמס דקה סוף קען
 האט דאך זאקער גיזאגט אז עם גייט ארויס פון
 שעפסין אונ פון קאנעס בלעזלאך בלוט פון איהר
 מוסקער לייב, איז אסיקן אז ויא איז גינזען מעוברה
 אונ האט ספיל גינזען קען דאך זיין אז ויא שפעס
 זאקער דיא קאנען וואס דער יוד האט גיקויפט ביי
 דעם געצינדיגער, אמת ויזא האבן גיט גיבארין
 זאקינד ביי דעם געצינדיגער, סאקער זענען נויא
 שוין גינזען פאר בוינדין מיט זאקינד אונ געס אין שוין
 גינזען בלעזלאך בלוט נוייל זיי האבן סבאל דאך
 דעם פאר גינזונג ספיל גינזען איז דאך שוין דאס
 קינד וואס איז גיבארין גינזארין בייא דעם יודין
 קיין זכור ווי אזוי זאגסטו אז ער איז געוויס זאכבור
 עס איז דאך נאר אסקס וינכט שליא אונ אז אגרויסע
 ביהמה זאקער אדער אאיניל איז ספיל אזוי ויא
 אפייניל איז אסיקן אז אין דיא ביימיל איז גינזען
 זאקינד נאר ער איז צו ריבען גינזארין, קען דאך
 זיין אז די קוה זאקער דער איניל וואס דער יוד האט
 גיקויפט ביי דעם געצינדיגער האבן זיי ביי דעם
 געצינדיגער ספיל גינזען זאשליא, אונ דאס קינד
 וואס נערט גיבארין בייא דעם יודין איז שוין קיין
 זכור ויא אזוי זאגסטו אז ער איז געוויס זאכבור,
 עס איז דאך נאר אסקס וינכט שפיר שליא אונ אז עם
 גייט ארויס פון א אשה אזוי ויא זאקער אדער אזוי
 ויא אפייניל, איז אויך אסיקן אז אינזויניג איז
 גינזען זאקינד נאר עס איז צוריקען גינזארין זי הגלל
 דאס איז דער קלל גל שיוני שפכה אויב קען נוייס
 אז די ביהמה האט שוין אקאל גיהאט זאקינד פאר
 דעם קינד אין זיין לטחן בלויס גיהער גיט דאס קינד

צום פלן נוייל ער איז קיין זכור ויז שלא ביהמה אונ
 וואו קען נוייס אז דיא ביהמה האט נאך גיט גיהאט
 זאקינד נאר דאס קינד איז דאס ערשטע זיך זי
 זכור גיהער דאס קינד צום פלן ווארונג אז איז
 זאכבור אז ספס אויב קען ווייכט גיט צו דיא
 ביהמה האט שוין אקאל גיט גיהאט זאקינד צווי גיין
 זיבל כמטו זעליס נאר דער בעל הבית ווארמין בוי
 דער ספס זכור נועט בעקומען אפעלער נועט אים
 דער בעל הבית מענין עסין, רבי אליעזר זן
 יעקב זאגט בהמס נכח ששפעה תורתו וס אגרויסע ביהמה
 זאקער וואס האט נאך קיין קינדער גיהאט, אונ
 עס איז פון איר ארויס גיפאלן אשטיקיל בלוט זיך
 זי קבר זאל קען דיא שטיקיל בלוט זאגארין,
 סאקער איז דאס נאך זאקינד אונ עם איז צווא
 ריבען גינזארין, איז דאך דאס זאכבור וינכטו סו
 חכמה אונ דאס קינד וואס נערט גיבארין נאך די
 שטיקיל בלוט איז ער קיין זכור: ב רבן שמעון זן
 זקליאל זאגט הילמס בהמס מניקה מן העובר זיליס אז
 איינער קויפט פון זאנעצענדיגער זאקה וואס
 זאקאלב זייגט פון איר אינו חושש שפס בנה של אחרת
 זיך האבן מיר גיט מוצא סאקער איז די קאלב פון
 איין זאקער קוה, נאר די קוה גיט צו זייגן זאקער
 דע קאלב, אונ די קוה האט נאך קיין מאל קיין
 קאלב גיהאט, אונ עם מרעפט אז בהמות האבן
 סידך איינער זיי האבן אפילו די ערשטע קאלב,
 ביארף זיין דאס ערשטע קינד וואס זיא נועט האבן
 בייא דעם יודין זאכבור, דאס זאגן מיר גיט, נאר
 מיר זאגן אז דיא קאלב איז פון דיא קוה, אונ די
 קאלב וואס נערט גיבארין ביי דעם יודין איז קיין
 זכור זכנס לתוך ערוי הרהי את חכמיות מניקות איינער
 איז צוויי גיזאגען אין זיין זאמאדע, אונ ער האט
 גינזען דיא זייגע שפעסין וואס האבן איצט דיא
 ערשטע קינדער זייגן קינדער וואס זאגן חכמיות אונ
 די שפעסין וואס זענען גיט זייגע וואס האבן שוין

אין חוששין שמא בנה שר זו בא לו אצל זו. ליהוש
לכולהו בספק בכורות אלא ודאי אותן הכרוכים אשר
המכירות היו בכורות ודאין הכרוכים אשר שאין מכירות
היו פשוטין ודאין והלכה כרשב"ג: ג עושה מקום

מזיח: (ג) ופ"ג דבב"ב ס"ח דקליס עיבה דאין גרילי
לכחוס דקופין נקט הכל קופין מסיס דב"ב מסיס מקום גריל
מטי מסבין כו' לפי שאין קופין נוה לחסוד בלל כ"כ
מקום ופ"ג נקט כבוד דלנו חסוד קדשים נכתיבם כ"כ
ויש פס כפיהם ומזיח: כו' חסוד ופ"ג: (ג) וליכל
למירק אמרו מן סבד דכל
בללן למי מקרי: אמר מן

בקופין גרסינן ובגמרל
מפרש תני לקופין כלומר
לנודד מקומו של קופין (ג)
תולס שער לו אורח וחי כן
מסוס לא תנוו כבוד אלכן
(ד) תליסה ביד לאו גיזיה
היה אכל בכלי ודאי אסור.
וכן מותר לתלוס את השער
ושפילו לכתחלה להראות בו
להכס מקום המוס והלכה
כר"י בן מטייל: ד עקביא
בן מהללאל מתיר: הזמר

איהו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו. ושמא
בנה של זו בא לו אצל זו: ג רבי יוסי בן משולם
אומר השוחט את הכבוד עושה מקום בקופין
מכאן ומכאן והולש השער ובלבד [ג] שלא יזיננו
ממקומו וכן [ד] התולש את השער לראות מקום
המוס: ד שער כבוד בעל מוס שגשרו והניחו בחלון
ואח"כ שחטו. עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים
אוסרים ד"ר יהודה: א"ר יוסי לא בזה התיר עקביא
אלא בשער כבוד בעל מוס שגשרו והניחו בחלון
ואח"כ מת בזה בעל מוס מהללאל מתיר וחכמים
אוסרין. הצמר (גמ' המדולדל) המדובבל בכבוד

הנהגה לכהן: וחכמים אוסרים. דאי שריית ליה למר
הנשפת מחיים אחי לשהויי לכבוד כדי שתשרי למר בכל
שעה ואחיי בה לידו תלה שינויו ועבודו ויפסולי
המוקדשים אסורין בנייה ועבודה דכתיב תוכה ואלכלת כשר
בזה עקביא מתיר וחכמים אוסרים דכחשו דכרי הכל שרי
למחר שחיטה מהניח נמי לתלוס והנה בחלון ולא נתקלו אלא
במת דלוחו לומר המחובר בו עטון קפורה עקביא מתיר
למר שגשר ממנו כשהוא בחיים וחכמים אוסרים גיורה שחט
מזהו כדי ליהנות למר משגשר ממנו כל שעה ואחיי למטרי
בזה גיזה ועבודה ופסקי הלכה דלפילו לאחר שחיטה למר
שגשר ממנו כשהוא בחיים אסור: צמר המדובבל. עלה נתלס לגמרי

ימינו מסוכך מס סלמר מעלן ומכלן, רש"י: [ג] כסופים ס"ג
וכייתו דלרכי ס"ה וס"כ"כ לפ"ה ופ"ג לכתחלה, ופ"ג: ס"ג

גיהאמ קינדער, וייגין אויף קינדער איז חושש שמא
בנה של זו בא לו אצל זו האבין מיר גיט מו"ט מאקער
די קינדער פון די סכפירות וואס זענען כבורים
זענן זעקעקען צו די גיט סכפירות אונ וייגין פון זיי
או שמא בנה של זו בא לו אצל זו אונ מאקער די קינדער
פון די גיט סכפירות וואס זענען גיט כבורים זענען
גיקעקען צו די סכפירות אונ וייגין פון זייא. זענען
אלע קינדער אויסקעמישט דיא כבורים מיט גיט
כבורים. אונ אויף יעדער קינד באזונדער איז אדפס
צו ער איז אבבור צו זיין, דאס זאגין מיר גיט, נאר
מיר זאגין די וואס וייגין פון די סכפירות זענען
זיישערע קינדער אונ זענען זענוים כבורים, אונ די
וואס וייגין פון די גיט סכפירות זענען זיישערע קינד
דער אונ זענען זענוים גיט כבורים: ג רבי יוסי
בן מישולם זאגט שחיטת את מכבוד או איינער
שעכט אבבור עשה פקיס בקופין פכאן ופכאן
מאכט ער א ארס צום סעסער (צום חלף) פון
דער זייט אונ פון דער זייט, דאס מיינט מען די
וואל וואס אויף דעם האלדן, פאר בייגט ער אין
די זייט אב"קעל, אונ אין די זייט אב"קעל, ער
זאל מאכין אב"קעל דער חלף זאל דורך זיין צום
שעקשין, אונ אויב מען קען גיט פאר בייגין ותולש
השער זאל ער אויס בייסין די האר ארדער די וואל
ויבלבד שלא זיינו פקשמו נאר ער זאל גיט צו זעקען
די וואל פון ארס, די וואל וואס ער האט אפ גער
ריסין זאל בלייבין פאר משעפעט אויף דיא וואל
וואס איז בהעפט צום שעפס וכן הת"ל את השער
קחוח פקיס השם אונ אזויא איז דער דין מען קען

אויס בייסין די האר ארדער די וואל פון דעם כבוד
אויף דעם ארס וואו דער פעלער איז. מען זאל
זען אויב דאס איז אזוייביגער פעלער: ד שער
כבוד בעל מוס שגשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו אויב עס
איז אראפ גיפאלין האר ארדער וואו פון אבבור
וואס האט אפעלער, אונ מען האט דיא האר
ארדער דיא וואל גליינט אויף אפעקסער ארדער
אויף איין אנדער ארס. דער נאך האט מען גיר
שאקטין דעם כבוד שגייא בן מהללאל מתיר עקביא
בן מהללאל זאגט דער פ"הן מעג הנאה האבין פון
דיא וואל ותקיים אסרין אונ דיא חקמים זאגין מען
קאר גיט הנאה האבין פון די וואל דב"י וידיד
אויף זאגט רבי יהודה אפי רבי יוסי האט רבי יוסי
גיאגט לא רבי חמיי עקביא גיט בייא דעם דין האט
עקביא מתיר גינוען אונ די חקמים אסרין, נאר
בייא דעם דין או מען האט דעם כבוד גישאקטין,
האלטין די חקמים אויף או די וואל איז מותר אלא
נאר וואו דען קרינען זייא בשער כבוד בעל מוס שגשר
הניחו בחלון ואח"כ שחט אויב עס איז אראפ גיפאלין
האר ארדער וואו פון אבבור וואס האט אפעלער,
אונ מען האט די האר ארדער די וואל גליינט אויף
אפעקסער ארדער אויף איין אנדער ארס. דער
נאך איז דער כבוד רבייגעט ביה עקביא בן
מהללאל מתיר וחכמים אוסרין אין דער נאה קרי
זען עקביא בן מהללאל מיט דיא חקמים,
עקביא בן מהללאל זאגט דער פ"הן מעג הנאה
האבין פון דיא וואל, אונ דיא חקמים זאגין מען
קאר גיט הנאה האבין פון דיא וואל מתיר התיביל

אכל מחובר הוא עם הלמך והיו נוסל : את שנראה עם הגוף כשישחטנו ונזונו לאחר שחיטה ויהא הלמך המדובלבל ככלל עם כשאר הגיזה והיו נראה כמותר ממנה : מותר : כשאר הגיזה : ושאינו נראה עם הגיזה : שילא חוץ יותר מדלי ויכר לכל שמדובלבל מן הגיזה : אסור : כמי

(ס) וכדי יסודם דכשחיטם פליג דלי כ"ו וכשחטו סא לכ"ט כרי וללא כפת לרנן לרי וידי פסוק ולי מקביל ל"פכא ממי ל"ס נכנס עם הכוס אסור דע"ה חס"ה ל"ס ודמי קבורס והיו נכנס עם הכוס עובר דע"ה חס"ה ח"ה ר"י יסודס ס"ה ולי כפת לכ"ט לרי וידי פ"מכ סכ"י אלא ללא כשחטו ולי מקביל לרי וידי עברי ס"י

שנשר לגמרי קודם שחיטה ומתחיל כרכני (ה) דסליגי עליה דקבילא דהלכתא כוותיהו :

בבבאר אויב עם איז אפגעריקען גינארין וואל פון אפבאר, און די אפגעריקענע וואל איז ניט אראפ גיפאלן, און ויא איז פאר קשעפעט מיט די וואל וואס איז גאר ביקעפס צום שעפס, און קען האט דעם שעפס גישאקטן אן שחא נראה מן הניח מיידי אויב נאך דער שחיטה אז קען שעקט אפ די נאנצע וואל פון שעפס, איז די אפגעריקענע ביקסעל וואל צו וואקען אויס געמישט מיט די איבעריקע וואל, און עם ועקט אויס אז די

תוספות נברא בכורות הך כד ע"א רש"י

הנכנס לתוך עדרו בליטס כו' ולמחר ששכים כו' מיטס נאכט לוי נאנקט בענין זה למעט הנכנס לתוך עדרו ובלא זכרים תלוים כו' ונקטת כו' וי"ל דלכחותא קאס סכי דלע"ג דודאי סימס מחלל לידמן בליטס סקדיין און סמסות מעינים טולגות ס"ס וזכרן למטות בליטס ובלו לו כנס ס"ל וז"ל ו"ס ס"ס ל"ס פ"י סיני :

הנכנס לתוך עדרו בליטס כו' ולמחר ששכים כו' תניא הלוקח בהמה מניקה מן הכותי הכא אחריי בכור מספק מפני שמרחמת אע"פ שאינה יולדת רשב"ג אומר דבר בחוקתו וכן היה רשב"ג אומר הנכנס לתוך עדרו בליטה וראה כעשר כמ"ו מבכורות ושאינו מבכירות יולדות למחר השכים ומצא זכרים תלוין בשאינו מבכירות ונקבות לכהן כלום דזכרים אין שום בכור שהרי בני חוקתו מן נקבות מנכירות אין

הנכנס לתוך עדרו בליטס כו' ולמחר ששכים כו' תניא הלוקח בהמה מניקה מן הכותי הכא אחריי בכור מספק מפני שמרחמת אע"פ שאינה יולדת רשב"ג אומר דבר בחוקתו וכן היה רשב"ג אומר הנכנס לתוך עדרו בליטה וראה כעשר כמ"ו מבכורות ושאינו מבכירות יולדות למחר השכים ומצא זכרים תלוין בשאינו מבכירות ונקבות לכהן כלום דזכרים אין שום בכור שהרי בני חוקתו מן נקבות מנכירות אין

פגיא חלוקת הבית מניקה מן הימני מיר האבין גילעיונים אז איינער קויפט אבהקה פון אע"ג און דיא ביהקה וייגט אקאלב, און מיר ווייסן גיט אויב דיא קאלב איז גיבארין פון דיא קדה, און אז די קדה וועט איצט גיבארין אקאלב איז דיא קאלב גיט אבבאר, אן דער דיא קדה האט נאך גיין קאהל גיין קאלב גיבארין, און דיא קאלב וואס וייגט ביי איר איז אפגעקדע קאלב, און וואס וויגט גיין האט מילך צו וייגן אקאלב איז גיין בענטייוונג אז ויא האט שוין גיבארין אקאלב טייל עם נענען דיא מילך בהמות וואס האבין מילך אפילו איבער ויא גיבארין קאלבער, און דיא קאלב וואס ויא וועט איצט גיבארין וועט זיין אבבאר, איז דער דין גבא אהריי בכור מספק די קאלב וואס דיא ביהקה וועט איצט גיבארין, וועט זיין אבבאר פון ספק ווענין, סאקער איז ויא אבבאר סגני שמדקת אף על פי שאינה יולדת וטייל אבהקה האט ליב צו נענין אפגעקדע קאלב אפילו ויא האט דיא קאלב גיט גיבארין, קען דאך זיין אז דיא קאלב איז אפגעקדע, און דיא קאלב וואס וועט איצט גיבארין ווערן איז אבבאר בן שפיו

אז גיבארין וואס ויא וועט איצט גיבארין ווערן איז אבבאר בן שפיו

דין בכורות נוהגת ככן: אין חוששין. להחמיר ולספק כספק בכורות ולומר שמה בנה של זו כאלו חלל זו וזכרים הן בני המכבדות: שאינה מרחמת ולד בהמה אחרת אלל א"כ יולדת אם היה לה וולד מתחלה דהא ודאי חי מילא הוא הכי וולד דידה פטורה מן הכבדה דהא ה"ל אחריתא ומיהו היכא דילדה חיישינן לרחומי שמרחמת וולד כהמה אחריתי: לכו"מ נ"מ. הא לענין כבורה ממה נספק פטורה דאי הוא לאו דידה הא ה"ל אחריתא: למילקי עליה. דהאי שכרוך אחריה מטום אותו וזאת בנו: לא לקי. דלמלא לאו דידה הוא: אמן חוששין וכו'. אלמא ודאי דילה מחזיקיה דלא מרחמת אלל דידה: מי קתני.

תלויות במכבירות אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו. איבעיא להו דבר בחוקתו דקאמר רשב"ג דאינה מרחמת אא"כ יולדת הא היכא דאוליד חיישינן לרחמו או דילמא דידה מרחמת דלא דידה לא מרחמת למאי נ"מ למילקא עלה משום אותו ואת בנו אי אמרת דידה מרחמת דלא דידה לא מרחמת לקי ואי אמרת דלא דידה נמי מרחמת לא לקי מאי. ת"ש רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן הנכרי אינו חושש שמא בנה של אחרת ה' מי קתני הוא היה קתני ה"ק אינו חושש

אין חוששין שמא בנה של אחרת הוא היה קתני והכי קאמר כן חברה אלל א"כ היה לה ולד אחר מעיקרא לילכך

אפרעקדע קוה ליבט זיא גיט, איז דאס געוויס איהר קאלב, דרביער אז ער האט זיין ביידע געשאכטן אין איין טאג קוקט איהם סלקות זיי אפרת ולא דידה נמי מרחמת לא לקי אקער אז הוא נועטס זאגין אקוה האט ליב אפרעקדע קאלב אויך. קען דאך זיין אז דיא קאלב וואס ער האט געשאכטן צו ואסען מיט דיא קוה אין איין טאג איז איהר קאלב קוקט איהם סלקות אונז עס קען זיין עס איז גיט איהר קאלב קוקט גיט סלקות, פון ספק וועגן קוקט גיט סלקות פיי ווי איז דער דין, זאגט דיא נקרא הא שפע קום הער נאך ארין פון רבן שמעון בן גמליאל, מיר האבין גילערניגט אין דער משנה רבן שמעון בן גמליאל אפי' הלכת בהמת מניקה פון חכמי אינו חושש שמא בנה של אחרת היה רבן שמעון בן גמליאל זאגט אז איינער קוקט אקוה וואס זייגט אקאלב פון אעו"ז האבין מיר גיט מירא טאקער איז דיא קאלב געווען פון איין אנדער קוה אונז דיא קוה האט נאך ביין קאלב געהאט אונז דיא קאלב וואס רי קוה וועט גיבארין ביי דעם יוד זאל זיין אספק טאקער איז דאס אכבור, נאר מיר זאגן דיא קאלב וואס האט געווינט ביי דיא קוה, דאס איז איהר קאלב אונז אז דיא קוה וועט גיבארין אקאלב ביי דעם יוד איז די קאלב געוויס ביין פבור, ועוה מיר אז רבן שמעון בן גמליאל האלט אז אקוה גיט נאר זייגן איהר אייגענע קאלב אקער גיט אקאלב פון אפרעקדע קוה, זאגט דיא נקרא פון דאנען קענען מיר נאך גיט וויסען ווי רבן שמעון בן גמליאל האלט מי קתני ווא היה קתני אז רבן שמעון בן גמליאל וואלט זאגן אינו חושש שמא בנה של אחרת היא דער ווארט הוא, ער, גייט אויף דעם קאלב וואס זייגט איצט בייא דיא קוה, אונז אזוי זאגט רבן שמעון בן גמליאל ער דארף גיט מירא האבין אויף דעם קאלב טאקער איז ער פון איין אנדער קוה, וואלטין מיר מאקי געקענט אפלענען אז רבן שמעון בן גמליאל האלט אז אקוה גיט גיט זייגן צוא אפרעקדע קאלב אונז אז מיר זענען

גיבארין גיבארין נקבות ליגען געבין דיא בהמות וואס זענען מכבירות אונז זייגן פון ניי אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו נאך, ער גיט מירא האבין טאקער זענען דיא קעלפער פארמאהשט גיבארין אונז דיא געבין וועגן פון דיא מכבירות אונז דיא נקבות זענען פון גיט מכבירות, זענען די זקרים פבורים, דאס זאגן מיר גיט, אונז אפילו ספק פבורים זענען זיי אויך גיט, נאר מיר זאגן געוויס איז זענער קאלב געבין זיין מוקער איבעיא להו דבר בחוקתו קאמר רבן שמעון בן גמליאל דאנא מרחמת אלל אם בן יולדת האבין רי רבן פון בית הסדרש גיפגענט וואס רבן שמעון בן גמליאל זאגט דיא זאך שטייט אין זיין געוויסענהייט אז אקוהה ליבט גיט אקאלב סידרין זיא האט שוין אקוהה גיבארין אקאלב הא חכמי דאוליד חיישינן לרחמו אקער אז רי קוה האט שוין אקוהה גיבארין אקאלב וויגט פון איין אנדער קוה, זיא האט איהר ליב לאנט זיא איהר זייגן פון זיך אי דילמא דידה מרחמת דלא דידה לא מרחמת אדער אבהמה האט נאר ליב איר קאלב אקער געוויס פון אפרעקדע קוה האט זיא גיט ליב, זאגט דיא נקרא למאי נפקא מינה צו וואס דארפן מיר דאס וויסען זענן דעם דין פון פבורה איז דאס ביין אונשעןשייד, אויב דאס קאלב איז פון די קוה, וועט דאך דאס אנדעקע קאלב וואס זיא וועט גיבארין גיט זיין אכבור, אונז אפילו רי קאלב איז אפרעקדע, אקער אז מיר זעוהן די קוה האט ליב דיא קאלב, איז דאך געוויס אז דיא קוה האט שוין אקוהה גיבארין אקאלב, וועט דאך ריין אקאלב וואס זיא וועט איצט גיבארין גיט זיין אכבור, לענקערט דיא נקרא דאס דארף קען וויסען למילקא עלה משום אותו ואת בנו אויב קען האט גישאכטן אין איין טאג דיא קוה מיט דיא קאלב אי אפרת דידה מרחמת דלא דידה לא מרחמת לקי אויב דאס וועטס זאגן אקוה ליבט נאר איהר קאלב, אקער אקאלב פון

שמוא בנה של אחרת אמ"כ היה לה ולד מעיקרא ת"ש נכנס בתוך עדרו וראה את המכבירות מניקו ואת שאינן מכבירות מניקות אינן חושש שמוא בנה של זו בא לו אצל זו ושמוא בנה של זו בא לו אצל זו. אמאי ליחוש דילמא רחומי רחמים. במקום דידה לא שבקה דידה ומרחמת דלא דידה. ת"ש דבר בחוקתו וכו' מאי לאו רישא דומיא דסיפא מה סיפא ודאי דידה אף רישא ודאי דידה מידי איריא

סוף : דילמא רחומי רחים. כואלי ולכולן הוי ולדת אלל ודאי אפילו ילדה מרחמת אלל על שלה ומשי במקום ילדה וכו' : הרבר בחוקתו. וכן כלומר דקמי סיפא וכן היה רשב"ג אומר הנכנס וכו' מאי לאו מדסיפא וכו' מדקמי וכן וכו' : ודאי דידה. דכל חדא ומדא כהלוי כה דידה הויא דלא אחרת במקום דידה לל שנקב דידה וירחמה ללאו דידה גישא נמי דקמי הדבר בחוקתו כדואי ודמי חזיק לו ולפניו אורו וחת נמי לקי :

אקאלב וינימ בייא אקוה איו דאם געוויס איהר קאלב אונ אז קען האט זיי ביינע געשאקט אין איין קוקס מלקות, רבן שמעון בן גמליאל זאגט אבער אינו חושש ששא בנה של אהרת היה ער דארף גיט מורא האבין מאקער איז ער גינען אקאלב פון איין אנבער קוה, וואס איז געווען פאר אונארט הנה, ער איז גינען, אונ איצט וואס איז געוויס כוונ זיין הוי קאפד אזוי מיינט רבן שמעון בן גמליאל אינו חושש ששא בנה של אהרת איז אס בן היה לו הוי מיקריא ער דארף גיט מורא האבין מאקער איז די קאלב פון אפערקע קוה סידין די קוה האט שוין אמאל געהאט אקאלב דריבער נעט רימ קאלב וואס וועט מיקארין ווערן בייא דעם יודין גיט זיין אכבור, מקב נפשך, איז ריא קאלב וואס זינט איצט פון די קוה, ניבארין פון די קוה, איז דאך געוויס די שפעטערדיגע קאלב גיט אכבור, אונ אפילו די קאלב איז פון אפערקע קוה, איז דאך אויף געוויס אז די קוה האט שוין אקאהל געהאט אקאלב, ווארום אז ויא וואלט ביי קאלב געהאט, וואלט ויא גיט גינעבין זייגן אקאלב פון אפערקע קוה, דריבער אז קען שעקט אקוה מיט אקאלב וואס זינט בייא די קוה אין איין טאג, קוקט גיט מלקות, טייל קען גויים גיט עם קען זיין דאס קאלב איז פון דיא קוה אונ עם קען זיין דיא קאלב איז גיט פון דיא קוה, אזוי קען קען זיגן אקאלב רבן שמעון בן גמליאל, אבער פאקער מיינט גיט אזויא רבן שמעון בן גמליאל, מאקער האט רבן שמעון בן גמליאל נאר גיט מלקות גינען צו זאגן הוא אדער דנה, דרי בער זאגט די נקרא מה שמע קום הער נאך ארין וואס מיר האבין גילערינט נכנס ביה קדו ויהא את המכבירות מניקות וחת שאינן מכבירות מניקות אויב איינער איז אריין גינאנגען אין זיין קטאדע גהמות אונ ער האט גינען די מכבירות זייגן געלבער אונ די גיט מכבירות זייגן געלבער אינו חושש ששא בנה של זי בא לו אצל זי וששא בנה של זי בא לו אצל זי. אמאי ליחוש דילמא רחומי רחמים. במקום דידה לא שבקה דידה ומרחמת דלא דידה. ת"ש דבר בחוקתו וכו' מאי לאו רישא דומיא דסיפא מה סיפא ודאי דידה אף רישא ודאי דידה מידי איריא

קער זיין ספק בכורים, דאם האבין מיר קיין מורא גישמ, איז דאך אקאלב אפיי פאר וואס זאל קען גיט מורא האבין ליחוש דילמא רחמי רחמים זאלין מיר מורא האבין מאקער האבין געבערע בקהה ליב גיר האט די קאלב פון די אנבערע בקהה, אונ אז מיר האבין פאר דעם קיין מורא זי געוויס אז מיר זאגן אקוה גיט גיט זייגן אפערקע קאלב, זאגט די נקרא פון באגען איז אויף קיין גענווינג, עם קען זיין אז אקוה גיט זייגן צו אקאלב פון איין אנבער קוה אויף, נאר דא דארף קען פאר דעם קיין מורא האבין, טייל פקסוס דידה לא שבקה דידה ומרחמת דלא דידה וואו די בקהה האט איר אייגענע קאלב וועט זיא גיט אנועק לאזין איר אייגענע קאלב אונ וועט געבין זייגן אפערקע קאלב, אבער וואו די קוה האט גיט איר אייגענע קאלב קען זיין אז זיא גיט זייגן אפערקע קאלב אויף, וועיסן מיר נאך גיט דעם דיין, זאגט די נקרא מה שמע קום הערין וואס מיר האבין נאך גילערינט דבר המכביר רבן שמעון בן גמליאל האט גינאנט די זאך איז געוויס, נאך האט רבן שמעון בן גמליאל גינאנט אז איינער איז אריין גינאנגען אין די קטאדע אונ ער האט גינען ויא קעלבער זכרים זייגן ביי גיט מכבירות אונ קעלבער בער נקבות זייגן ביי מכבירות, האבין מיר גיט מורא מאקער האבין די קעלבער זיך פארטאהשט פוי זיא רישא דומיא דסיפא געוויס מיינט קען די ווער מער דער בקהתו איז גלייך צו הנכנס לתוך עדרו. מה סיפא ויהא דידה אזוי ווי ביי די קטאדע זאגט רבן שמעון בן גמליאל אז עם איז געוויס געבער קוה זינט איר קאלב אונ האבין גיט פארטאהשט טייל געבער קוה האט איר אייגענע קאלב, וועט זיא גיט אנועק שמויסן איר קאלב אונ געבין זייגן אפערקע דע קאלב אף רישא ויהא דידה אזוי אין אנהייב אז ער האט גיקוקפט פון אזוי אקוה וואס זינט אקאלב וואס רבן שמעון בן גמליאל זאגט דער בקהתו מיינט ער אויף די זאך איז געוויס אז די קוה זינט איר אייגענע קאלב, טייל אקוה זינט גיט אפערקע דע קאלב, דריבער אז קען האט גינען ויא אקאלב האט גינענט ביי אקוה אונ קען האט ויא ביינע גישאקטין אין איין טאג קוקט מלקות, טייל געוויס איז דאס קאלב פון די קוה, זאגט די נקרא פון באגען איז קיין גענווינג מידי אקוה ויא קימיא ויא

האי כדאיתא והאי כדאיתא ומאי וכן אפסורה
דבכורה :

הא כדאיתא. וסיפא ודאי רישא ספק : ומאי וכן. הואיל
ולא דמי : ומשני לפסורה. להא דמי לבי הכי דסיפא
פסורות ודאי דהא דדאי נקבות תלויות במכירות דלא
שקיה דידה דקאי קמה ומרחמא ללא דידה רישא גמי פסורות מן הככורות ודאי דמי לא דידה היא הא ילדה אמרינא
והינה מרחמת אלה א"כ יולדת ולעולם לענין אותו ואת בנו היו ספק :

כדאיתא נואם ניהער דער ערשטער דין צום אנדערין
דין. דער ערשטער דין איז געווענדיג אונדער
אנדערער דין איז געווענדיג. ביי די סטאנדע נויל
יעדער קוה האט איר קאלב האט זיא געוויס געד
וויגין איר קאלב גיט אפערעקדע קאלב. זענען די
קעלכער געוויס גיט פארטאקשט גיווארין. אבער
ביי דעם ערשטין דין אז ער האט גיקויפט אקהקה
נואם זייגט אקאלב. קען סאקע זיין אז די קאלב
איז אפערעקדע. פקענט די נקרא אז די וועקט זאגין
די ביינע רינים זענען גיט גלייך פאר זיין פאר זיא
זאגט קען וכן. ביי די סטאנדע איז אויך אזוי. ווי
דער ערשטער דין. ביי די סטאנדע איז דאן גיט ווי
דער ערשטער דין. ביי דעם ערשטין דין איז
אקספ ערשטער קאלב דאם איז. אונד ביי דעם אנד
דערין דין זאגין מיר געוויס אז די קעלכער ניהער
דין צו די קהסות נואם די קעלכער זייגין פון זיי.
זענען ערשט ריא נקרא אפטיה דבכורה קען סייגט
ביינע דייגס זענען גלייך זענין פסור צו זיין פון

בכורה. אזוי וויא ביי די סטאנדע איז ניקא אקבור
צו געביין דעם פון נוארוס זעביין ריא סבכירות
שטייגען דאך קעלכער נקבות. אונד ריא קעלכער
נקבות זענען געוויס פון די סבכירות. טוייל זייא
וועלין גיט פארטאקשין זיענען קינדער אויף אנד
דערע. אזוי אז זיינער האט געקויפט פון אזוי
אקהקה נואם זייגט אקאלב. דאם קאלב קאם די
קהקה וועט האבין בייא דעם יודין ניהער גיט צום
פון טוייל ער איז גיין פבור סקה נקשה. וויא דז
ויעקט זאגין. וועקט זאגין אז ריא קאלב קאם
זייגט בייא די קוה איז נוא פון די קוה. איז דאך
דאם אנדערע קאלב גיין פבור. וועקט זאגין אז
דאם קאלב איז גיט פון ריא קוה. איז דאך אבער
געוויס אז אקה גיט גיט זייגין צוא אפערעקדע
קאלב סיידין זי האט שוין אקאהר גיהאם אקאלב.
אבער אקספ בלייבט אויב די קאלב ניהער צו די
קוה אבער זיין. אונד אויב קען וועט זייא ביינע
שעקטיין אין זיין סאג וועט גיט קוקען סלקות :

זודר (חיי שרה דף קלג ע"ב) ת"ח ראצילות יוד הא וואו הא

רבי חזקיה פתח ואמר (יבשה מב) מי נתן למשיסה יעקב וישראל לכוזיים הלא ה' וגו'. ת"ח מומנא דלחחרב בי
מקדשא כרכאן לא שריון בעלמא וחתמנו כביכול חתמנו מעילא ותתא וכל אינון שאר דרגין תחלוין מתחקטי
ואזלי ושלי עלייהו דישראל בגין דאיתנו גרמו כחוכייהו. האי קרא לא אחיישכן מליה דכתובי (סס) מי נתן למשיסה
יעקב כיון דלמחר (סס) מי נתן למשיסה יעקב וישראל לחחרב מקדשא וחתמנו ליה וחי אמר חתמנו לו מחי ולא
אבו ולא אבינו חכמי ליה. אלא כשעתא דלחחרב מקדשא וחתמנו ליה וחי אמר חתמנו לו מחי ולא
ולמיהך עמהון בגלותא אמרה איהך בקדמיתא למחמי ביחתי והיכלתי וחסקוד על דוכתי דכתיי ולוחי דהוו פלחין בביתאי
אמר רבי אלעזר כההיא שעתא חסתכלא כנסת ישראל לעילא וחתמא דבעלה חסתלק מה לנתחא לעילא לעילא נחת לתתא
עאלת בביתא וחסתכלת כל אינון דוכתי וחסתמע קאל לעילא וחסתמע קאל לתתא (ירמיה ל) קול ברמה
בשמת נהי ככי תמרווים רחל מככה על כנייה וגו' וחוקמה. כיון דעאלת בגלותא חסתכלת בשמתא וחסתא דדחקי לון
ורמסי לון בגלותא בין בגלייהו דשאר עמין כדון אמרת מי נתן למשיסה יעקב וגו'. ואינון אמרין הלא ה' ו חתמנו לו
והיא אמרת ולא אבו. בדרכיו הלוך ולא שמתו בחורתי. וכשעתא דזמין קב"ה למפקד על עמיה כנסת ישראל חיתוב
מן גלותא בקדמיתא (א"ל קב"ה) תהך לביתא בגין דבית המקדש יחבני בקדמיתא וימא לה קב"ה קומי מעפרא. היא
תתא ואמרת לון אמר איהך ביחתי חרב היכלי אתוקד כנורא עד דקב"ה יבני בני מקדשא בקדמיתא ויתקין היכלא ויבני
קדשא דירושלם ולבחר ויקים לה מעפרא ה"ד כונה ירושלם ה' וגו' כונה ירושלם בקדמיתא ולבחר נדמי ישראל יכנס
ויימא לה התנערי מעפרא קומי שכי ירושלם וגו'. וחסתמע גלותהון דישראל ה"ד כונה ירושלם ה' בקדמיתא ולבחר נדמי
ישראל יכנס וכדון הרשא לשבורי לזכב עלנכותא דא חסית המתים. וכתיב ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את
אשר חקתי חלכו וגו' כילא :

הלכה פסוקה יוסף לחם מוסר

הרב"ם הל' תמלה פרק יא
(א) כל אחד ואחד מן הקורין פותח ס"ח ומביט למקום
שזוהו קורא בו. ואח"כ אומר כרכו את ה' הסבורך

(א) קל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ויבט לסקום
שזוהו קורא בו יעדער קענעןש וואס קען רופט
איהם צו די ספר תורה זאל ער עפענען דיא ספר
תורה אונד זענען דעם א"ט וואס ער דארף אנגיבין

בגון לא עלט כידו כי אם כגומתו וגו'ם לכוילא עפוי דכתיב
שלא כסונן אף כלמי מעלס ופויבם כסעס עביסחו לכנס
רָגוּן לֹא עָלָה בְּיָדוֹ כִּי אִם בְּגִיטוֹ דְּעַר קִיעֵנְקוּשׁ וְנֹאם אִיז
אָבִיעֵבֶן פֶּאָרְדִּינְט גָּאָר גִּיט קִימֵ זײַן פֶּעס. עֵס
בְּלִיבֵיבֵט גָּאָר בִּי אִיהֶם דְּעַר פֶּעס וְגו'ם לִחְזִיבִי עִפּוֹ
דְּגֵרִים שְׂלֵא בְּהֵינן אָף בְּלִי סִנְהֵל דְּעַר פֶּעס בְּרִינְגֵיבֵט דְּעַם

וכל העם עוגין ברוך ה' הסבורך לעולם ועד וחורו ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נתן התורה וכל העם עוגין אמר ורח"ל קירא עד שישלים לקרות וגולל הספר ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נשע בחוכנו בא"י נתן התורה; (ב) אין הקירא בתורה רשאו לקרות בתורה עד שישלם אמר מפי הגבור . קרא וטעה אפי' בקירוק אות אחת ומתורין אותו עד שיקרינה בקירוק בתחתי ויחתי ממקום שהתחיל הראשון

בדוך פטוס . ולא נלמד מכלל שלל סיס כמותי דלם עמי מפוסל ומפוטמונו נכח להכניס ג' גרים חתה כנפי הספיקס . וכל יסיל לרם טיפס ימירס בחוך דימו פן יכילוכו סעדיו דכח סכור כפסל לא יסיס ספספול ספוקו או כנס סעניס מירלסו ילכו ויקטו דבר לסיור וזה לל דיע וכן ספסיל טיפס ימירס כחוך כיסו סוף כל לירי קלס עמידו גילוי סרויס סוילנו סכס וספיקוס דסיס ספסמ סססו ניד ספירלוק כפסל לו כפסיל סכסס או לס סיס גילוי ככר כחדל ספסכו להדליק לוסס סס מנעוד יוס וסכסס לטוטס סס מדליק מפני טיפסו יכסכס או סכסס לססו או סחל

ולא יקראו שנים בתורה אלא האחד לבדו . קרא ונשתתק שנשתתק ומברך בסוף :

לייענען , נאכערעם זאגט ער קרכו אונ דיא גרקה אונ אלע ענפערין אמן וחדר כד קירא עד שישלים לקריח וטלל הספר נאכערעם לייענעם מען פאר אים , אז מען לייענעם אפ פארניוקעלעס . ער דיא ספר תורה אונ זאגט טייטער דיא אנדערע גרקה נוי מיר זאגין ; (א) אין הקירא בחזרה רשאי לקרות בחזרה עד שישלם אמר מפי הגבור דער רואם לייענעם אין די תורה קאר גיט אכ" הייבין לייענען ביי אלע ענפערשין האפיין שוין אפ גיזאגט אמן קרא ופסח אפילו בקירוק אות אחת מתורין אותו עד שיקרינה בקירוק אויב דער רואם לייענעם אין די ספר תורה האם גיהאם אפועות אפילו ער האם איין אות גיט גוט געלייענעם מיט דקדוק , הייבט מען איהם ער זאל נאך אקאל לייענען דעם ווארש מיט דקדוק ולא יקרא שנים בחזרה אלא תאחד לבד אונ צוויי ענפערשין זאלין גיט לייענען צוזאמען אין די ספר תורה נאר איינער זאל לייענען קרא ונשתתק יעמוד אחר תחתיו ויחתי ממקום שהתחיל ראשון שנשתתק ויבקר כסוף דעם ר"א אין גיט פאר צייטין יעדער ענפערשין וואס מען האם איהם גרקה זאל גיט ספר תורה האם גיזאגט די ערשטע גרקה אונ האם אלוין געלייענעם זיין פרשה אונ האם גיזאגט די לעצטע גרקה , אזוי האם גיטאדן יעדער ענפערשין וואס מען האם איהם גירופין צו דיא ספר תורה , זאגט דער רמב"ם ארין , אויב איינער האם גיזאגט די ערשטע גרקה אונ האם געלייענעם דיא פרשה ודהיינו פון שני אונ אין מימען לייענען איז ער שטיי גיזוארין אונ האם גיט גינקעט טייטער לייענען , זאל מען הייסן ארין אנדערין צו גיין צו דיא ספר תורה , אונ ער הייבט אן צו לייענען פון דעם ארש וואס דער פריערדיגער האם אפגעהויבן ודהיינו פון שני אונ אז ער לייענעם אפ זאגט ער די לעצטע גרקה וואו די ערשטע גרקה דארף ער גיט זאגין ;

ענפערשין ער זאל ארויס ברידיון פון זיין מויל שילעך פער ביי ד אפילו זענין הקב"ה געזיכט העכס מביאחוליקנם בידד היענה אונ אז ער לאזט אנוועק דעם בעם דאס גרינגט איהם ער זאל ווערין גירעניג ביי זיך זיא ויפס ספיל שלא היה כמותו אדם עמי מעלי מיר דארפין לערנען עגרות פון הלל אזוי זענן ווי ער איז גיטען איז נאך גיין ענפערשין גיטען ופון זיין צייט אונ נויטערן ענטהטו גרם תכניס ג' גרים תחת גופי השכינה זיינע עגרות האפיין ארין געבריינגט דרייא גוים זאלין זיך קבניר זיין אונ זאלין זיך בשיצין אונטער די בשיצונג פון זאגט זאל יסיל אים איהם יתירה בחוך ביהו אפערענשין זאל גיט ווארפין אנגרויסע מורא אויף זיינע שטוב ענפערשין פון זיינליחו עבדיו דבר אסור באשר לא יהיה הפאכל מתקן (ווארם , עם קען אקאהל זיין ארינגט אדער אנקעמט וועלן זעהן דאס עסן איז גיט אזוי גוט גיטאכט גיזוארין ווי דער בעל הבית האם ליב , ווייל זיין האביג מורא אונ פאר דעם בעל הבית וועלן זיי וועקן צו עקועמען עסן גוטע פון איין אנדער ארש אפילו עם וועט זיין סרפה וועלן זיי איהם אויך געבין , נאר ער זאל גיט שרייען אז בכה ענינים מיראחו ילט קיט דבר אסור וזה לא ידע אנדער נאך פיל שיעקעקע זאכין וואס זיינע שטוב ענפערשין וועלן סאחה פון זיינעקטענין טייל זיי האבין מורא פאר איהם , זיי וועלן קויפן אנוועקע זאכין וואס זענען אסור אונ סרפה אונ וועלן אים געבין אונ ער וועט נאר ביי לדי שלש עבירות אונ דער ענפערשין בחוך ביהו סוף כד לדי שלש עבירות אונ דער ענפערשין וואס ווארפט אנגרויסע מורא אויף זיינע שטוב ענפערשין וועט ער קוקען צו סאן דרייא עבירות גילי גרות חובל שבת ושמיכות דמים צו סנה זיין אונ צו ספסל שבת זיין אונ צו הרגן ענפערשין השמש אשתו גיה מיראחו וייר זיין טייב וועט מורא האבין פאר זיין צו זאגין אז זיא איז אנדער וועט זיא אים לאזין זיין ביי אר אין איהרע גרות חובל לו תפסיל בשבת זיא וועט האבין פון זיינעקטענין אעסן אום שבת אז אם תהי רזיל בני בחזר משכבו להדליק אותה שם מבדוד יום ושבתה לשיחה שם תדליק שם מפי אמתו בשבת אנדער ער איז גיזואגט אז שבת ביי נאכט זאל ברענען אליכט אין זיין שלאף שטוב , אונ אלע פריימאג פארין נאכט ווען מען צינדט ליכט , צינדט מען אן נאך אליכט אונ מען שטעלט זיא אריין אין די שלאף שטוב , אונ אז עס מרעפט מען האם אקאל פארנען אן צו צינדען די ליכט פארין נאכט פריימאג , ווייך מען האם מורא פאר אים וועט מען אן צינדען די ליכט שבת ביי נאכט אז פתחי אשתו או אית סמניו בליגה בחשכה אנדער דאס

אם זיין ביי אר אין איהרע גרות חובל לו תפסיל בשבת זיא וועט האבין פון זיינעקטענין אעסן אום שבת אז אם תהי רזיל בני בחזר משכבו להדליק אותה שם מבדוד יום ושבתה לשיחה שם תדליק שם מפי אמתו בשבת אנדער ער איז גיזואגט אז שבת ביי נאכט זאל ברענען אליכט אין זיין שלאף שטוב , אונ אלע פריימאג פארין נאכט ווען מען צינדט ליכט , צינדט מען אן נאך אליכט אונ מען שטעלט זיא אריין אין די שלאף שטוב , אונ אז עס מרעפט מען האם אקאל פארנען אן צו צינדען די ליכט פארין נאכט פריימאג , ווייך מען האם מורא פאר אים וועט מען אן צינדען די ליכט שבת ביי נאכט אז פתחי אשתו או אית סמניו בליגה בחשכה אנדער דאס

מכיון בליגה עמשי' ויסלו בטחד ספמסיס ס"ז ספיקוס דעסי :

נויב אדער זיין אקניד וועלן אנמלוויפן ביי נאכט אין דער פינקטער פאר זיין פעס ויילי בשרד סוף סוף
דבי דה שפכות דמיס אונז נוייל עם נועם זיין פינקטער קען זיין זיי נאלין אריין פאלין אין אגרוב אונז גע-
הרגת ווערין . איז דאך גלייך וויא ער וואקט זייא געקריגת:

אונקרוס

ממות ליל ו תורה

כ"ז ספוקי שמרת נגד סילוי ב"ן וי' ת"ו ח' ותעשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

וַיִּקְחוּ אֶת־כַּדְשֵׁי־הַשֶּׁלֶל וְאֵת כָּל־
הַמִּלְקוֹת בְּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה: י' וַיָּבֹאוּ
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־
עֵבֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׂבִי וְאֵת־
הַמִּלְקוֹת וְאֵת־הַשֶּׁלֶל אֲרֵי־הַמַּחְנֶה
אֲרֵי־עֲרֵבֶת מוֹאָב אֲשֶׁר עַד־יַרְדֵּן
יָרְחוּ: ס' שְׁלִישִׁי שָׁנִי כִשְׁהוּ מְחֻבְּרִין י' וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה
וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׂי־הָעֵדָה
לִקְרֹאתָם אֲרֵי־מַחֲוִין לַמַּחְנֶה:
י' וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיֶל שָׂרֵי
הָאֱלֹפִים וְשָׂרֵי הַמַּאוֹת הַבָּאִים

יא וְנִסְיָבוּ ית כל עֲדָה
וְיֵת כל דְּבִרְתָּא בְּאַנְשָׁא
וּבְכַעֲרָא: יב וְאִתְּהִיאוּ
לְיֵת מֹשֶׁה וְלֵית אֲלֵעָזָר
פְּהִנָּא וְלֵית בְּנֵי־שִׁתָּא
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל ית שְׂבִיָּא
וְיֵת דְּבִרְתָּא וְיֵת עֲדָהָ
לְמִשְׁרֵיתָא לְמִשְׁרֵיָּא
דְּמוֹאָב דִּי עַד יַרְדֵּנָא
דִּיכְחוּ: יג וְנִקְפוּ מֹשֶׁה
וְאַלְעָזָר כֹּהֵנָא וְכָל
בְּנֵי־בֵי קְנֵשֵׁתָא
לְקַדְמוֹתְהוֹן לְמִבְּרָא
לְמִשְׁרֵיתָא: יד וְרָנִין
מֹשֶׁה עַל דְּמַסְמָן עַל
חֵיָּלָא רְבָנֵי אֱלֹפִין וְרְבָנֵי
מַאוֹתָא דְּאֵתוּ מְחִיל
ת"א ויקצוף משה על פקודי שרי

רשב"ם

(יב) את השבי . ארם : ואת המלקוח . בהמות : ואת השלל . מטלטלין : (יג) אל מחוץ למחנה . כדי שלא
יכנסו הבאים מן המלחמה במחנה . מפני טומאת נפש :

שפתי חכמים

ד ליקמן טעמ' על יתכ הכו אבר כונו ססיס פודף על כו
ספסלעלין אשכ כונו טס סלכל טיס לו טעמטע טעסלכו כידס
טעלמט אה כל השלל וגו' ועליהם מפורש בקבלה שניך כעדר הרחלים וגו' . אף אהשי המלחמה שניך כולס לדיקסיס:
שלל . הן מטלטלין של מלכות ואכשיתין : בו . הוא ביות מטלטלין ד שאיסי חכשיתין : מלקוח . אדס וכמה .
ובמק' שכתוב שני אלל מלקוח שני כאלס ומלקוח ככהמה: (יג) ויצאו משה ואלעזר הבהן . לפי טראו אה טעני
ישראל וילאסי לחטוף מן הכנס: (יד) ויקצוף משה על פקודי החיל . ממוטס על החיל ללמדך שכו סרמון הדור
פירושו לתורת אלהים

ויא ויקחו את כל השלל אונז ויי האבין גענומען נאר
דעם פארמעגין ואת כל המלקוח אונז נאר דיא רויב
פון קענטישין אונז פון קהמות: (יב) ויבאו אל משה
אונז וייא האבין גיבראכט צו משה אונז צו אלעזר
הכהן אונז צו נאר דער עדה פון ישראל את השבי
דאס ג' פקודעניש ואת המלקוח אונז אלע קהמות אונז
דאס נאנצע פאר מעגין האבין וייא דאס אלין

גיבראכט צו דער סתנה צו דעם פלון פון מואב
נואס דער פלון איז ביי דעם ירדן ירחו: (יג) ויצאו
אונז משה אונז אלעזר הבהן אונז אלע נשיאים פון
דער עדה ועגען ארויס גענאנגען לקריאס אקעגין
די צוועלף טוויינט מענטשין צו אויסין ווייניג פון
דער סתנה: (יד) ויקצוף משה האט געזעעניגט
אויף די עלקצטע פון דעם מיל אונז אויף די קערין

מִצְבֵּא הַמִּלְחָמָה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כְּרִנְקָבָה: הֲיֵן הִנֵּה
הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבַּר בְּלָעִם
לְמִסְר־מַעַל בֵּיתוֹהָ עַד דְּבַר פְּעוֹר
וְתָהִי הַמִּנְפָּה בַּעֲדַת יְהוָה: וְעַתָּה
הֲרִגוּ כְּר־זָכָר בַּמַּחְוֹכֵל אִשָּׁה יִדְעַת
אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרִגוּ: יֵי וְכֹל
הַמַּחְוֹכֵשִׁים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ מִשְׁכַּב

ת"א וכל אסס - יבמות ס: וכל סספ - מס קידושין סס:
 בעל הטורים

מוריקוס בידע סנכפסל וסיינו נפלאים מעשיך ספי נפלאוס
 מעשיך טודס סס סיל ודפס ספי: וכל אסס יודפס סיס למשכב
 נביע' סס סיס דפס שלפ ספיס ויוס סחד: וכל נפסד מענו סיס.
שפתי חכמים
 וסמפלגין של חכמים לא נפסרו בידס כי ספיוס ל' נדכסי
 ונקב ספ כרסן ס' וגו' וס'כ ל' דכו סיינו מספלגין ספינו של
 סכסיס וכסכ סכסל' סכל לא ידפסי מעין לו ז' כי יוסר לכין
 סל'כ ססוס כולל כל סמפלגין ככלל מלחר סכלל כל ספוס:
 נפיס ספ כל סכלל זסל כל סמפלגין. ונכסס דרס'י' ג'כ ס'כ
 סס דכסיכ סס כל סכלל ססוס כולל סכלל כין של סכסיס ובי' ספינו
 של סכסיס סך ס'כ' רלס נלחין סקסל דפסס קולס ספול סלל
 ופסס קולס ספוס כו וססס לא ככסיכ וסי' סמפלגין יכ סכלל סכר
 סללו וגו' סלל ס'כ ל' סכס דפסל סלל סמפלגין של סכסיס וכ
 סוס סמפלגין ספינו של סכסיס: ח כגון דפס ג' נפיס ויוס סלס
 סחסיס מכלל סלל ספיס לסייס ליפעל: ו דל'כ סוי קלסי סכרי
 סלרוי דכסיכ כו סס יודפס סיס למשכב וכר סלרו סמפס
 דוקס גרולס סנכפסל סס גרולס סלל כנפסל סחי קוסס סל
 כנפסל ובי' סל כנפסל סחי וסכר ככסיכ וכל סספ נכסיס סלל
 לא ידעו מסכב וכר סחי נכס ממשס דוקס קטנל סלל כנפסל סל
 קטנל סנכפסל וגרולס כין כנפסל כין לא כנפסל סכרנו וסס כן

(י) ידפס א'יס. נביע' סין כסיליס חוכיין: ידפס. ג' נכסס'
 ססל: וס'רין ידפס נפסד, וס'רין נפלאים מעשיך ונפי' יודפס
 מפסד. וס'ייט דל'ס ס'ס יבמות ספספסכוס למני כין כל ספסיס
 רש"י

חלו נגדוליס סיס כח בידס למחוס: (סז) בדבר בלעם.
 חכר לה חפילו חלס מנסיס כל המוטת (ס"א חומות)
 סכעולס חין חלס ויוליס ולסס שפס מרוביס חלס מן חמרי'
 סריו טס מחוס רכב כחור כווא וסחיכס עלה. סלהיס
 של חלו שונל זמל וכו' כלחיסח כחלק וכספרי: דן
 הנה. מניד סהיו מכרין חותן. ו סיס סככסל סלוי כה:
 (יז) וכל אשה יודעת איש. (יבמות ס) רלויח להכעל
 דחף על סו שלל כנפסל ו ונפיס הליו ספסרוס ורלויח
 להכעל סניח מוריקוס: הרגלו. (ספרי) למל חור וסמר
 להפסיק טענין כדרי רבי ישמעלל שסס איל קורל הרנו כל
 זכר כספ וכל אשה יודעת איש וכל סמפ ככסיס וגו' איני
 יודע אס הרנו (וכל אשה יודעת) עם הזכריס או להחיות

פירוש לתורת אלהים

וואס האבין געהאט צו שאפין איבער טויגענט
 אונ אויף די קערין וואס האבין געהאט צו שאפין
 איבער הונדערעט חזאים מציב המחלמה וואס זיין
 זענען געקומען פון דער מלחמה: (ס) ויאמר אליהם
 משה האט משה צו זיי גיזאנט החייתם כל נקבה פאר
 וואס האט איהר גילאנט לעבין אלע נקבות:
 (סס) הן הנה הי לבני ישראל די זענען דאך גינען צו
 דיא קינערע ישראל בדבר בלעם דורך דער עצה פון
 בלעם למסר צו איבער ענףערין איין פעלשונג אין
 גאט איבער דיא זאך פון פעור, רשי שרייבט דיא
 ישראל האבין דיא דער קאנט אונ האבין גיזאנט
 דאס איז דיא ראיניגע וואס דער אונ דער האט זיך
 מיט איהר פאר פירט אונ יא האט איהס גיגעבין
 די קארר אין דער עצה פון גאט: (יז) ועתה אונ
 זיל אונ אלע נקבות וואס קענען שוין זיין טייבער

ליקוטים על התורה
 (יח) וכל המפ בנשים אשר לא ידעו משכב זכר חתיו לקם
 די נקבות וואס זענען קליין אונ ווייסען גאד גיט פון
 אסאן זיי האבען גאד גיט הרעה געהאט אונ גיט מנה גינען
 בענט איהר לעבין פון אייערסונען איב איר ווילס.
 בעקער איז איהר זאלס גיט נעלין זיין לאזן לעבין. זיין
 איב איהר ווילס זיין לאזן לעבין איהר זאלס זיין גאד
 אונ האלפן זיין פאר דיקסין זענען פאר וויבער קענט איר
 די נקבה זאנט דער ציין ודי זאלקענע בלעך וואס איז גינען
 ביי דעם פון גוד אויף דעם געשקען וואס געטעקט ווייסען
 דיא יודין וועלכע נקבה ווייס פון אסאן אונ נעלעקע ווייס גיט
 פון אסאן פון האט זיי געפירט פאר דעם ציין די נקבה וואס
 האט שוין געוואסן פון אסאן איז איהר קנים געל געווארן
 אונ דיא נקבה וואס האט גיט געוואסן פון אסאן איז איהר
 קנים הייס געווארן:

צו קושען דיא עיג פעור אונ דורך דעם איז גינען
 אצונג הייט סרנת אלע זכריס פון קליינע קינערע
 הייט זאלט איהר זיין סרנען: (יח) וכל המפ בנשים

אונקלוס

זָכַר הַחַיִּי קָדְמָם : וְאַתֶּם תָּנוּ מַחֲוִין לְמַחֲנָה שִׁבְעַת יָמִים כָּל הַיּוֹם נִפְשׁוּ וְכָל אֲנִי עֲבָדָה בְּחֶלְלֵי תַתְּחָא וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וְשִׁבְיָכֶם : וְכָד־בְּגֵד וְכָד־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תַּתְּחָא : ס כִּי וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַבְּהֵן אֶל־אֲנָשֵׁי הַצְּבָא הַבָּאִים לְמַלְחָמָה

קיימו לבון : י איתון שרו מברא למשריתא שבועא יומין כד דיקבל נפשא וכד דיקרב בקמילא תדון עלוהי ביומא תליתאה וביומא שביעאה איתון ושביכון : כ וכל לבוש וכל מאן דקשה וכל עובד מעזי וכל מאן דאע תדון עלוהי : כא ואמר אלוהי פהגא לנברי חילא דאיתו ת"א כל הכו נפש . יכמות סס : וכל בגד . שבת פג סד סוין : כה : ויאמר אלעזר . פירושין סו יש"כ

בעל המורים

גמ' למכירוס : (יפ) חנו . ב' כנס' . חנו עמון למחנה . חנו פלים סביד . סו' אפי"ס שאמר חנו מתין לשמנה חנו פלים סביד רש"י

ז עם הסף לכך נאמר ח הרגו : (יע) מחוין למחנה . שלא יכנסו ש לעורה : כל הורג נפש . (ספרי) ר' מאיר אומר בבורג דבר המקבל טומאה הכחוש מדבר . ולמד הכחוש שהכלי מסתא אדם כחבורי המח כאלו נוגע במח עלמו י ח יכול אפילו זרק בו קץ והרגו ת"ל וכל האנוע כחלל מקיש הורג למוע מה נוגע על ידי חבורי אף הורג על ידי חבורי : תתחפאו . במי קדה כדון שאר עממי מחיס ב"ח לדברי האומרים קברי עו"ג אינן טמאין כחלה שאמר (ויחזקאל לד) ואחז לאמי לאן מרעיתי אדם אחס אתם קרוין אדם ואין עו"ג קרוין אדם . מודה הוא שהעו"ג מטמאין במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא חלל טומאת כ האליב : שאמר (במדבר יט) אדם כי ימות באהל : אתם ושבובם . לא שהנכיים מקבלין טומאה וזריכין הואה חלה מה אתם בני ברית אף שביכס כשיבואו לברית ויסמאו ל זריכין הוא"ל : (כ) וכל מעשה עוים . (ת"כ) להביא מ כלי הקרנים והטלטים והעלמות : (כא) ויאמר אלעזר הכהן וגו' . לפי שכן אסא לכלל כעס בא לכלל טעות שהעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים וכן אתה מולא בשמימי למלוהים שא' (ויקרא י) ויקחוף (משה) על אלעזר ועל איתמר בא לכלל כעס בא לכלל טעות וכן (במדבר כ) כשמעו נא המורים ויך

קשה כי ישא למסא לכך הוכחה לפס' לרובי טו' : וז"ל אם כן לממי אלוסרין למכחז וכל סוף כנשים אסר לא ידעו אע"פ סמי כנס שהסח אפי' אסר יודעת ש"ס החיי שריכס יודעת מנבא חלה ללו ש"ס מדלוסרין למכחז וכל סוף כנשים אסר לא ידעו סמי לנס מכלל דלמס יודעת ש"ס סרינו , וי"ל דפי' לרין לידפת וכל סוף כנשים וגו' דל"כ לא סיימי יודע וכל אסר לידפת ש"ס מוויי כנראה ליעבד וספ"ס קלל כנעלס או דלמס כנעלס עמס דסוד כדמתינן כנשים ליעבד כיינו משוס דקשיא קדסי אסודי כדפריש"ס , וסר"ס סוכן בעמין אסר : ת"א ח"ס מ"ג וספס סרינו כל זכר שכתוב כריש"ס דקדס ליל . וי"ל דפי' לא כתיב סרינו כוכרים כריש"ס כריש"ס דקדס כוכרים ס' טילוק לס כר"י לנבול דסינו גזול זרינו כר"י לנבול דסינו קסין לכך נא' ועמס סרינו מ"ג . ומסר"ל סוכן דפי' לא סוי כתיב סרינו עמשעפות סוי מוכח למסר"ס וכל אסר למסר"ס קפי ויכין דלמס קפי סינו ומסר"ס סרינו ויעמס דפי' סוס למי' וכל אסר יודעת ש"ס (מודיס ולי סוס כתיב סוף לא סוס ולרין קפי' לסמיו וסר"י כיון שפי"ס כר"י ליעבד ולי כנעלס מ"ס ח"ס ס' שריכס כר"י כיון שפי"ס ח"ס ישראל ולי כנעלס אס ישראל סכל סף דלון כר"י ליעבד ולי חס זכות לסמיו מ"ס כתיב סרינו לנסר"ס : פ' ל"א ס' טעמ מנח מוסר לנסר"ס ח"י כנעלס לוי לנסר"ס אסר חנו עמון למחנה . ומסר"ס דעמס עיירי כדפרי' : ר"ל דכל סוכן כנס שמשע אפי"ס שלא נגע בו וסס זרק בו חן וסרינו או כשסופי כלי פן סרינו מקבל טומאה למה יסא טעמ חלוט אפי"ס : וז"ל וספ גמי מנע ג"כ כתיב אדם כס' קחך דכתיב לו סונג כנח כנכס סלודס , ופי' כככא קעס (דף ק) כל כוססססס סעלס ישיב על כל סססססס ססססס ג"כ נקלחו אדם : מ ויקרל זס סף לזוכוס שאמר וכן כל ספספס של גיעולי כלים : מ ל"ל לניל

פירוש לתורת אלהים

אין דאם אש פון דער פרה ארוקת אווי וויא דער דין אין אז קען רינת אקת אהם ושיכים איהר אונ איבערע גיפאנקענע : וס ויל גיר אונ אלע קלייקער ויל קלי ער אונ אלע פלים וואס זענען גיטאכט גינוארין פון פועל ויל פסחה עוים אונ אלע זאכטן וואס זענען גיטאכט קען ויראין פון זיגען , רש"י שייבט דאס מיינט קען ויראין פלים וואס זענען גיטאכט גינוארין פון הערענער אדער פון קלאען אדער פון ביינער ויל קלי יז אונ אלע פלים וואס זענען גיטאכט גינוארין פון האליץ תתחפאי ואלט איהר . ריא אלע פלים רייניגען : (כא) ויאמר אלעזר

אונ אלע קלייקע נקבות אשר לא ידעו וואס זייא ווייסיין נאך גיש פון אסאן חייי לנס ואלט איהר זיי לאזין לעבין צו אייה , רש"י שייבט קען האט זייא זעפירט פאר רעם ציין אונ דיא נקבות וואס האבין שוין זעקענען זיין ווייקער איז איהר פנים קרין גינוארין האט קען זיא זיקרנה : (יפ) ויהס אונ איהר ואלט ריהען איסקער דיא סחנה ויבין קעג כל הורג אישליקער וואס דיא גיהנת אקענעש ויל אונ אימליקער וואס האט אן גריקט אגעפריהין קענענט תתחפאי ואלט איהר זיך רייניגען דעם דריטין מאן אונ רעם זיבעטין מאן פלוקר קען זאל אויף אייך שפרצער זי וואקער וואס דרייען

זאת חֲבַת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה׃ כִּי אַךְ אֶת־הַזֶּהָב וְאֶת־
 הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרָזָל
 אֶת־הַבְּרִיד וְאֶת־הָעֹפֶרֶת׃ כִּי כָרִי
 הָבָר אֲשֶׁר־יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ
 וְיִטְהַר אֵךְ בְּמִי נִדְּהָ יִתְחַטָּא וְכֹל
 אֲשֶׁר לֹא־יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם׃

לקרבא דא גזירת
 אורייתא די פקיד יי
 ית משה: כג ברם ית
 דהקא וית פקפא ית
 גחשא ית פרקא ית
 אכצא וית אברא:
 כג כל מדעם דמתעל
 פגורא תעברוניה פגורא
 ונדפי ברם במי אדיותא
 יתדי וכל די לא יתעל
 פגורא תעברוניה במיאי:
 ת"א אך אם סוסס. שבה יז: כל
 דבר. שבה נח כור לו
 סוסדיון לס מ"ו טב: כמי נדס. מ"ו טס:
 בעל המורים

רשב"ם

(כג) אך במי נדה, של פרה ארומה לטהרם מטומאת
 נפש ושאר דברים לנקותם מאיסור מאכל הנבלע בכלים;
 כידם כלים של פשעים הנמלחים בכחים לכן הורס לסס דיי
 פשתי חכמים

דסינו נמחם לויס דכדכרי והלויס יתנו סניכ למשכן להל נופד
 דטמא פח מוסר לייכח נמחם לויס: (כג) ויאלמך אלמוך סכנך.
 נמס דכך לרשעי הללוים פ' ססס וסס כל סוי יודם כל פמסס
 סלל נגדיס מלוסיס. סלל סלמוך סכסן דכך לנשעי סללל וסלס
 ר"מ

וכל מעשה פזיס סל כחיד וכל כלי מור: ג פ' שלל סל"ג ששפס
 מכרי סללל סללל סמס ססרי כל ספורס יתסס פ"י מוס סללל נוסר
 דכר כשס חומרו כמו ותפטר סמסר כשס מוכרי: ס ר"ל וי
 כשכיל סהאונן פושס כלי כחור סלכיו ס' לסעברי חומו פוד
 כלש ג"פ לכסל בו וסול פקדס קזר דסל"ל וכל לשר יכל כלש
 לכסל בו: ע' ומלס נדס מנזרל וידו אכז כ"י סלל לשי מוכרס סוח
 מ"ל נדס דוקס מיס סרליון לספילס כדס וממני פמלס יתססס
 סליו נוסל סללל מל ססמו' קרל סס' סללשון לשי פסמוס ומפסי
 ססמיס סרליון לספילס כדס דסינו מ' סליון חומון מיס כרליון לכל
 ססמלס וסיל"ג כמי סמג יתססס אמר ורבוסיני דכס פמלס כ"ו
 סעברי כמיס סולגן ודיו. וסל נדקס פיליס כ"ל ספכרס ולס
 אמר ג' סכסל כמו כמיס יוכל וסמג פד ספכרס ר"ל מפסי שסמר
 לפ"ל דפסכריו כלס סליון פירוש מ"ל סעכרס סללל ג' סכסל כלס
 ס"ס סעברי דססל פ"י נמי ג' סכסל וסול ספילס ויכו' סליון
 ספילס לססר פמלס כ"ו דכר סנדקס בו ככלי כדי פללס יכס ודכר

יזך את הלועט ע"י הכעס קעה: אשר צוה ה' וגו' .
 (ספרי) תלה ההוריר ג כרבו: (כג) אך את הזהב וגו'.
 אע"פ שלל ההוריר לכס משה סללל על הלכות סוממל עור יס
 להוריר לכס על סס הלכות גיעול וחק' לסון מיעוט כול' מומעיון
 אסס מלסמחמס ככליס אפי' לחרר סהירן ממומלח סמס
 פד שיטורו מכלועיס אסור ככלות ורבוסינו חמרו אך את
 הוכס נומר שריון להעביר מלודס שלו קורס שיגעלנו וזכו
 לסון אך שלל יכס סוס חלודו אך ממחכת יהיה כמות סהול:
 (כג) כל דבר אשר יבא באש . לכסל בו ס' כלום:
 תעבירו באש. כדכר תשמיוס הגטלחו מי שתמיוס ע"י
 חמון שיגעלנו בחמון ומי שתמיוס על ידי ללי כגון השפור
 והסכסלה זלנגנו כחור: אך במי נדה יתחטא . לפי
 פשוטו חטוי זה לטהרו ממומלח מת ע"א לריכין הכליס

גיעול לטהרם מן האיסור וחקויה לטהרן מן הסוממל ורבוסינו
 מתכות ומי נדה הכתובין כאן דרשו מום הרלויס לעכול כהס נדה . וכמה סס מ' סלל: וכל אשר לא יבא באש.
 כל דבר שאין שתמיוס ע"י האור . כגון כוסות וללוסית שתמיוסן ללוגן ולל כלשו איסור: תעבירו במים . מטעילו
 דעת וקניס מבעלי הרומפור

(כג) כל דבר אשר יבא באש. סימס מפסי מל סלליו יסרלל על גיעולו פ"ס"ס כמלממס סיומן ופוג כמו כמלממס

פירוש לתורת אלהים

הברזל דיא קופערקע בליים און די צייערעקע בליים
 ואת היעקט און דיא בלייערעקע בליים זאלט איהר
 דיא אלע בליים בשריון, היינט איז ער פמורש
 וויא אזויא קען זאל זייא בשריון: (כג) כל דבר אלע
 בליים וואס איז געניצט געווארען בייא פייער
 רשיי שרייבט אזוי ווי קען האמס גניצט מיט דער בלי
 אזוי פדארף קען זיא בשריון אז קען האמס גיקאכט
 אין איהר כמו קען זיא פלשרן אין הייס וואקער
 וואס שפייסט בייא דעם פייער און אז קען האמס
 זיא גניצט אויף דעם פייער דהיינו אשפיוס וואס
 קען האמס אויף איהרס גיקראמטין פלליש כמו קעזאים
 אויס גליען אז בטי נדח יתחטא פרייער פכנארף קען
 אויף איהר שפרייערן די וואקער מיט די אש פון

און אלעזר הפהן האמס גיזאמט צו דיא קענטשיון
 וועגן גיווען אין סיר תבאים למחמה וואס
 זענען געקוקט צו דער קלחקה פון כרין ואת
 זעקת החרה וואס וואס איה וויל אייך אמישן איז
 דאס גיעזען וואס נאמס איה גיבאמין צו משה,
 רשיי שרייבט ער האמס זיי גיזאמט אפילו משה האמס
 אייך נאר גיזאמט דיא דינים פון מוקאזה פון
 דעקס ווענין בארף קען נאך אייך זאגן די דינים
 פון בשריון פלוקר אלע בליים וואס איהר האמס
 גיקראכט פון כרין זאלט איהר זיי בשריון און איך
 נועל אייך זאגן דיא דינים וויא אזויא איר זאלט
 זייא בשריון: (כג) אז גייערעך דיא גילדעקע בליים
 זאת הבקט און דיא זילדעקע בליים את מתיישבת את

כי וכבסתם בגדיכם ביום השביעי
 ושתרתם ואחר תבאו אל המחנה:
 ם רביעי כה ויאמר יהוה אר-משה
 קאמר: כי שא את ראש מלקוח
 השבי באדם ובבהמה אתה
 וארעור הכהן וראשי אבות העדה:
 כי וחצית את המלקוח בין תפשי
 המלחמה היציאים לצבא ובין פר-
 העדה: כי והרמת מכם ליהוה
 מאת אנשי המלחמה היציאים
 לצבא אחד נפש מחמש המאות

כי ותחורון לבושיכון
 ביוםא שביעאה ותדפון
 וכתר בן תע לו
 דמשריתא: כה ואמר יי
 למשה למימר: כו קביד
 ית חושפן דברת שבויא
 באנשא ובבעירא את
 וארעור כהנא וכישי
 אבהת כנשתא: כו ותפלג
 ית דכרתא בין גברי
 מגיחי קרבא דנפקו
 לחילא ובין כל כנשתא:
 כה ותפריש גמיבא קדם
 יי מן גברי מגיחי קרבא
 דנפקו לחילא חד נפשא

ת"א וככסת. כ"ק כס:
 בעל המורים

ג. עול. כ"כ לפי שתיים סדומס מל
 ידו לכך סוכה לנס נס כן דיי גיפול:
 (כד) וזכר: כ"ג. סכס. וזכר
 וזכרתי עליכם מיס סכויס וסוכס
 עפס סלכות גיפול סוכס לנס נס כן
 רש"י

סכס: סכליס סיס ססוס: (כו) מלקוח. כ' טס סס ססס מלקוס. סיוקס מנכור מלקוח. ס' סיוקס מנכור מלקוח וססס לקחסס
 שפתי חכמים

למחנה . למחנה
 שילוח ממחנה לויח וממחנה

סחינן כסילס כדכתיב סך סס סוסכ וכו': פ ס' קכל ככו לס
 פסס עפס סול ולל ל' סרסס ככו יסס סרסס לס ססס סרסס
 יסרלל: (כו) שא את ראש. קס סס פ ססססנו: (כו) וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה וגו' .

פירוש לתורת אלהים

אייבערע קליידער אין דעם ויבעטין סאג ווארום
 דעם ויבעטען סאג וועט מען אויף אייה שוין דאס
 אנדערע סאהל שפרענען זאלט איהר דאסאלט
 נושען אייערע קליידער ויסרתם אונ איהר וועט
 זיין ריין ונחיר אונ רעד נאך וועט איר קענין קוקען
 אין דער מחנה: (כה) ויאמר ה' אל משה לאמר אונ גאט
 האט גיזאנט צו משה אזוי צו זאגן: (כו) שא פאר
 נעם את ראש די צאל מלקוח השבי פון די קעמאנגענע
 קענמשין אונ דבהמת אמת ואלער הכהן דוא אונ
 אלער הכהן אונ די גשיאים פון דער עדה זאלט
 איר אלע פאר נעמען די צאל פון די קעמאנגענע:
 (כו) וחצית אונ איהר זאלט צו טיילען אויף העלפט
 בין תפשי צווישען די קענמשין וואס האבין אייגן
 גענומען די סלחקה וואס זענען גיזאנגען אין מיל
 אריין יבין כל הידה אונ צווישען זאר דער עדה
 כלוקר האלב זאלט איהר געבן די קענמשין וואס
 זענען גינען אין דער סלחקה אונ דיא אנדערע
 העלפט זאלט איהר געבן דער איבעריגע עדה:
 (כה) והרמת אונ זאלקס אפ שייען קס צאל ל' פון
 נאסס וועגען סאת אנשי ססלחקה פון דיא קענמשין

די קרה ארוקה גדי זיא נאל סהור ווערין פון דער
 טומאה ווארום איהר וייט דאך ססאי סתים אונ
 איהר האט אין די פלים אן גרינט זענען זיי סמא
 גיווארין דרום בדארף זיא פריער סהור ווערין אונ
 דער נאך זאלט איהר זיא ערשט פשרין פון דעם
 איסור זיא זאל קשר ווערין. אונזערע חקמים
 זאגן אזויא איר דער פשט אד כפי נדה ויסמא נאך
 דעם פשרין זיא בלי מו ער זיא נאך סובלען
 אין וואסער דאסאלט ווערט זיא ערשט קשר אונ
 דאס וואס שמיט פי נדה סייגט מען ער זאל זיא
 סובלען אין אזוי פיהל וואסער וויא אגדה מען זיך
 סובלען סייגט מען עס זאל זיין פערציג סאה ווא-
 סער וכל אשר לא כה באש אונ אלע פלים וואס זענען
 גיט געניצט גיטארין ביי דעם פייגער אונ מען האט
 גיט געקאכט אין וויא נאך מען האט זיי געניצט
 מיט קאלקע רהיני געלעלעה אדער פלעשער
 מעניו בפיס דאקט איהר זיא סובלען אין וואסער.
 רש"י שרייבט דאקט איהר זיא סובלען אין וואסער.
 שטאנען דאס ווערט גערופען פלים בלי סתכות אבער
 ערנע פלים סאר מען גיט פשרין נאך מען סוו
 זיי צו גרעכין: (כד) וכבסתם אונ איר זאלט וואשין

מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּקָר וּמִן־הַחֲמָרִים
 וּמִן־הַצֵּאֵן : כס מפּחֲצִיתֶם תִּקְחוּ
 וְנִתְּתָה לְאַלְעֹזֵר הַבֶּהֱן תְּרוּמַת
 יְהוָה : ל ומִמְחֲצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 תִּקְחוּ אֶחָד אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־
 הָאָדָם מִן־הַבְּקָר מִן־הַחֲמָרִים וּמִן־
 הַצֵּאֵן מִכֹּל־הַבְּהֵמָה וְנִתְּתָה אֹתָם
 לְלֹוִים שְׂמָרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה :
 לא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעֹזֵר הַבֶּהֱן כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה : לב וַיְהִי
 הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַבּוֹ אֲשֶׁר בְּזִוּוֹ עִם
 הַצֵּבָא צֵאֵן שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶקֶף
 וְשִׁבְעִים אֶקֶף וַחֲמִשָּׁת אֶקֶפִים :

מחמש מאה ומן אגשא
 ומן תורי ומן חמרי ומן
 ענא : כס מפּלִגְתוֹהוּן
 תִּקְבוּ וְתִתֵּן לְאַלְעֹזֵר
 כְּהֵנָּה אֶפְרָשׁוּתָא קֳדָם
 י : ל ומִפְלִגְתֵּי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל תִּסְבַּח חַד דְּאִתְחַד
 מן חמשין מן אגשא מן
 תורי מן חמרי ומן ענא
 סבל בעירא ותמן יתרון
 לליואי נסרי מסרת
 משפנא דיי : לא ועבד
 משה ואלעזר כהנא
 כמא די פקיד יי ית
 משה : לב ויהוה דברתא
 שאר ביזא די בוז עמא
 די נפקי לחילא ענא
 שית מאה ושבעין

בעל הטורים
 מנכר מלקוח לכן טא טא טא
 מלקוח ותמן ממנו מכס לס :
 (ב) טא. ד' טא. וזכר אחו
 ללעזר וגו' אחו לוימסל (כדכרי
 טימס 6) טפני כמסמיות, מור
 ככסם וטפלם אחו. נשכל טמטו
 רש"י

שפתי חכמים

כלס סך טפניו כמו כי טפסל אח כלס וקבלס ספך כלס טפני
 טמכנ בעלי טפסניו לנכוח ספך כדלס אכרס ספטימס : צ"ל
 לפי מ"ט כהנא טפסע חוספי טמלמסס יעמדו כלד זס וטלר כל
 חטפטיי בים, טפסלי תרוספוט

הזוי וללו וחלוי צללו : (כ) ויהי המלקוח יתר הבו .
 לפי שלא נלטו להרים מכס מן הממלטלין הללו מן המלקוח
 דעת וקנים מבעלי התוספות
 פדון . וי"ל לפי ששאר מלחמות סיו שדס ולא סיו טס כ"י

פירוש לתורת אלהים
 מכל הבחקה פון אלערליי בהמות ונתתיה אונג ואלקס
 דאס געקען צו דיא לויס שומרי וואס ויאי היקען
 דאס היסונג פון גאטס קושגן : (לא) ויעש האט משה
 מיט אלעזר הבהן גיטאון כאשר אוזי וויא גאט
 האט גיבאקען צו משה : (לב) ויהי המלקוח אונג עם
 איז גיווען געפאנגען פון לעבעדיגע זאכן אויפקער
 מסלאלין אשר בוזי וואס האבין גירויקט דאס פאלק
 וואס זענען גיווען אין חיל פון דער מלחקה ווארום
 פון דיא מסלמלים האבין זיך גיט באדארפט צוא
 טיילען דיא אנשי המלחקה מיט דיא איקעדיגע
 ישראל נאר וואס אויפקער האט גירויקט איז
 גיווען זיינס אונג ויי האבין גיט באדארפט געבין
 קיין סקס דרום האט מען עם גאר גיט גיצוילט
 גאר דאס לעבעדיגע וואס ויאי האבין באדארפט
 דער פון יא געקען סקס איז גיווען צאן שאף שש
 סאות אליי זעקס הינדערט סייף אונג ויקעציג
 וואס זענען גינאנגען אין חיל אונג האבין מלחקה
 גיבאלקען מיט כרין ואלקסו פיי זיי געקען סקס
 איהר נפש חמסס חסאות איין קענטיש פון סייף
 הונדערט קענטישין יסו חקק אונג פון רינדער יסו
 חמורים אונג פון איילען יסו חמא אונג פון שאף
 ואלקסו אלץ געקען סקס איינס פון סייף הונדערט :
 (כט) מפתחים פון ויער העלפס געפאנגענע תקחי
 גאלט איר געקען ווארום פריער איז דאך גישמא
 גען אז פון די געפאנגענע וואס ויי האבין גיבראכט
 פון כרין ואלוי די קענטישין וואס זענען גיווען אין
 דער מלחקה געקען האלב דער פון ואלקסו געקען
 פון ויער האלב איינס פון סייף הונדערט ונתתיה
 אונג ואלקס געקען צו אקלען חססת יי תרוקה פון
 גאטס ווערן פליקר גאר האט אים דאס גישענקט :
 (ל) ומסותיה אונג פון דער אנדערער העלפס וואס
 די ישראל געקען תפי ואלקסו געקען איהר איינס
 פון חסטיש פון פוסציג סן הארס וכו' פון קענטישין

אֶל וּבְכֶךָ שָׁנִים וְשִׁבְעִים אֶלְפֵי :
 וְחִמְרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלְפֵי :
 וְנִפְשׁ אָדָם מִן־הַנְּשִׂים אֶשֶׁר לֹא־
 יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר כִּדְנִפְשׁ שָׁנִים
 וְשִׁלְשִׁים אֶלְפֵי : וְתִהְיֶה הַמְּחֻצָּה
 חֶלֶק הַיְצִיאִים בַּצֵּבָא מִסֵּפֶר הַצֵּאֵן
 שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלְפֵי וְשִׁלְשִׁים אֶלְפֵי
 וְשִׁבְעַת אֶלְפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת :

כל הסדרה ותרומם ותפורה כל כיהי שלשום כל הסדרה שנים סקרא ואחד תרומם חצנוו תשלום יום 1

וְיִהְיֶה הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֵּאֵן שֵׁשׁ
 מֵאוֹת חֲמִשׁ וְשִׁבְעִים : וְהַבְּקָר
 שֵׁשָׁה וְשִׁלְשִׁים אֶלְפֵי וּמֶכֶס לַיהוָה
 שָׁנִים וְשִׁבְעִים : וְחִמְרִים שְׁלֹשִׁים
 אֶלְפֵי וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וּמֶכֶס לַיהוָה
 אֶחָד וְשִׁשִּׁים : וְנִפְשׁ אָדָם שֵׁשָׁה

כחכ חת הלשון הזה ויהי המלקוח טבל לכלל מלוקה וכלל
 מכס טהיה עורף כל על המטלטלין אשר כוונ עם הנבל חיש
 כחכ חת הלשון הזה ויהי המלקוח טבל לכלל מלוקה וכלל
 מכס טהיה עורף כל על המטלטלין אשר כוונ עם הנבל חיש

דעת וקנים מבעלי התוספות

ואזכרו לסוסר על גיפולי פכ"ס: (ג) ובקר טים ושכנים אלף. ג"ע אין לא נכרי כלכל מדין נעלים וימי נדפון כפיז ונג מליסס
 אין מספר לש לא למער טלמלר עכלל כלו שם:

פירוש לתורת אלהים

מויוענט: (ג) ובקר אונ ריגדער איז גיווען שנים
 רשנים אלף צוויי אונ ויקעציג מויוענט: (א) והמטרים
 אונ איינלען אחר ושישים אלף איין אונ זעקציג
 מויוענט: (א) ונפש אדם אונ רי נקבות וואס האבן
 גיט גיוואקס פון אסאן בל נפש אלע נקבות זענען
 גיווען שנים ושלשים אלף צוויי אונ דרייסיג מויוענט:
 (א) ויהי המחצה איז גיווען דיא העלפמ חלק מיוצאים
 בצבא פון נעם חלק וואס האבן גענוקען דיא
 סענקשיון וואס זענען גינאנגען אין חיל סהקסה
 האלטיון מיט מדון מספר תזאן די צאל פון רי שאף
 שלש מיות אלף דרייא הונדערט דרייסיג מויוענט אונ
 סינף הונדערט: (א) ויהי חקם לוי איז גיווען דער פון

עֵשָׂר אֲלֶף וּמִכָּסֶם לַיהוָה שְׁנַיִם
 וּשְׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ : ^{מא} וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־
 מִכָּסֶם הַתְּרוּמַת יְהוָה לְאַדְעוֹר הַכֹּהֵן
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה : ^{חמישי}
 וּמִמַּחְצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 חָצְתָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצְּבָאִים :
 וַתְּהִי מַחְצֵת הָעֵדָה מִן־הַצֵּאֲנָן
 שְׁלֹש־מֵאוֹת אֲלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֲלֶף
 שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת :
 וּבִבְךָ שֵׁשֶׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲלֶף :
 וַחֲמֵרִים שְׁלֹשִׁים אֲלֶף וַחֲמִשׁ
 מֵאוֹת : ^{סו} וּנְפֹשׁ אָדָם שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵי
 אֲלֶף : ^{סו} וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחְצֵת בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָד מִן־
 הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה
 וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹיִם שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת
 מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־

שְׁתֵּי עֶשְׂרֵי אֲלָפִין
 וְנִסְבְּרוּן קֶדֶם יִי תְלָתִין
 וְתֵרִין נֶפֶשִׁין : ^{סא} וַיְהִיב
 מִשְׁהִיתֵּן נְסִיב אֶפְרָשׁוֹתָא
 קֶדֶם יִי לְאַדְעוֹר כֹּהֵנָא
 כַּמָּא דִּי פְקִיד יִי יִת
 מִשְׁה : ^{סב} וּמִפְלָגוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל דִּי פְלִגֵּי מִשְׁה
 מִן גּוֹבְרִיא דְנִפְקוּ
 כְּחֵלָא : ^{סג} וְהוֹת
 פְּלָגוֹת כְּגִשְׁתָּא מִן
 עֲבָא תְּלַת מֵאָה
 וְתֵלְתִין וּשְׁבַעֵא אֲלָפִין
 וַחֲמִשׁ מֵאָה : ^{סד} וְחֹרֵי
 תְּלָתִין וּשְׁתֵּי אֲלָפִין :
 כִּי נַחֲסֵי תְּלָתִין אֲלָפִין
 וַחֲמִשׁ מֵאָה : ^{סו} וּנְפִשָׁא
 דְּאִינְשָׁא שְׁתֵּי עֶשְׂרֵי
 אֲלָפִין : ^{סו} וְנִסְיַב מִשְׁה
 מִפְּלָגוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִת
 דְּאֶתְחַד חַד מִן חֲמִשִּׁין
 מִן אִינְשָׁא וּמִן כְּעִירָא
 וַיְהִיב יִתְהוֹן לְלוֹאֵי נְסִיבֵי
 מִמֶּרֶת מִשְׁכַּנָּא דִּי כַּמָּא
 דִּי פְקִיד יִי יִת מִשְׁה :

ת"א וספי מהלכ סהדס . כהרס 1 :
 נכספ סרס . יכמוס סס
 ככיסוס 1 :

שפתי חכמים
 קרס יסן סלוי לללו וחסוי לללו : ק"ל מ"ט כקלס סכר חלס כסס
 מן סלסס סלולסס סלולסס סלולסס סלולסס סלולסס סלולסס
 יע"ק יעס לל סכסס סקלל לעי יסן יסס סכסס סלולסס וס"ס ללסס
 כ"ל סכסס ללסס סלולסס סלולסס סלולסס סלולסס סלולסס וסל סכסס

פירוש לתורת אלהים
 סו גצאון פון שאף דרבי הונקערס זיגען אונ דרייסיג
 טווייניג אונ פינף הונקערט : (סד) ויבך אונ רינדער
 אזו גיווען אויף וייער האלב ששה זעקס אונ דריי
 סיג טווייניג : (סח) וחסורים אונ אייזלען אזו גיווען
 שלשים אלף דרייסיג טווייניג ויחש מאה אונ פינף
 הונקערט : (סח) ויבש אדם כענבשין אזו גיווען ששה
 עשר זעקצין טווענדר : (מו) ויבש האם משה גינבקען
 פון דער האלב וואס דיא קינדער ישראל האבין
 גינבקען את האות דאם בעסקע אחד אייניג פון פוספיג

רש"י
 לו ולא כל כלל חלוקה מספר האלו וגו' (מז) וממחצית
 בני ישראל אשר חצה משה . לעדה והולילה להם מן
 ק האלמים העלמים : (מג) ותהי מחצת העדה . כך

זעקצין טווייניג יסכסס זי אונ עם אזו גיווען וייער
 צאל וואס זיי האבין גינעבין צו נאם שנים ושלשים נפש
 צעוויי אונ דרייסיג כענבשין : (סא) ויבן אונ משה
 האם גינעבין די גאנצע אפשיידונג צו אלעוור הכהן
 כאשר אזוויא וויא נאם האם גיבאמין צוא משה :
 (סב) וממחצית אונ פון דער העלקט וואס די קינדער
 ישראל האבין גינבקען אשר חצה משה מן האנשים וואס
 משה האם האלב אפ גיטוילט פון די כענבשין וואס
 זענען גיווען אין דער מלחקה : (סג) והתי מחצת העדה
 אזו גיווען די העלקט וואס די עדה האם גינבקען

מִשֶׁה׃ מִחַ וַיִּקְרְבוּ אֶל־מִשֶׁה הַפְּקָדִים
 אֲשֶׁר לְאַלְפֵי הַצְּבָא שְׂרֵי הָאֲלָפִים
 וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת׃ מִסַּ וַיֹּאמְרוּ אֶל־מִשֶׁה
 עֲבַדְךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי
 הַבְּלִחָה אֲשֶׁר בְּיַדְנוּ וְלֹא־נִפְקַד
 מִמֶּנּוּ אִישׁ׃ יִנְקָרָב אֶת־קָרְבָן יְהוָה
 אִישׁ אֲשֶׁר מֵצָא כְּלִי־זָהָב אֲצַעֲדָה
 וְצִמִּיד טַבַּעַת עֲגִיל וְכוּמָז וְכַפָּר עַל־
 רִשְׁבִּים

מח וקרבו לות משה
 דממן די לאלפי חילא
 רבני אר פין ורבני
 מאותא : מט ויאמרו
 למשה עבדך קבידו ית
 חושפן גברי מגי הי
 קרבא די עמנא ולא
 שנא מננא אינש :
 וקרבינא ית קורבנא
 דיי גבר דאשכח מאן
 דדהב שירין ושכבין
 עוקין קדשין ומהוד
 ר'א ולא נפקה ככת סד כינאס סל:
 ונקרב ככת סס וימא סס
 זכמים קי פמיילס : יג :

ש:דרנו מלפני החשון שנמנינו כדי שלא יללונו בני
 נגף ולפיכך צוה הקב"ה לחתו על עבודת אהל בנו
 רש"י

רוכז : (מז) ויקח משה וגו' : (מה) הפקדים .
 הממונים : (מט) ולא נפקד . ולא נחסר ומרגומו ולא שנה
 אף הוא נלשון חרמי חסרון כמו (בראשית לא) אכני אהסנה
 מרגומו דכות גבול ממניעל וכן (שמואל א כ) כי ישקד
 (סס כ) וישקד מקום דוד . נחסר מקומו ואין איש יושב סס :
 עגיל . כומי און : וכומז . דפוס של בית הרכס לכפר על

(מט) עבדך נשאו את ראש וגו' . ולא נפקד ממנו איש
 כמנפה . לפיכך . ונקרב את קרבן ה' לכפר על נפשותינו
 שפתי חכמים

וכי ערקל קל : ר לא שכל לכוטמו מסכר המהס כמס הוא
 שסס נלמד . שמהלס חוספי סמלהמס אלא סכ נמסן עד ויקח
 משה וגו' שמהלס חוספי נקח חסר מן סמחסיס וכן ללוס ועוד
 דלכ"כ ופמלס מנפ"ל דלממחסיס מורס שר"ל שמהלס לקח מס

מושכך . יחסר מקום מושכך . איש הרגיל ליטב סס . וכן
 (ג) אצעדה . אלו למדים של רגל : וצמיד . של יד :

נקמת ומלחמת מדין

(מס) סדרך נשאו אה רשע אשוי סמלחמס אשכ בירטי וגו' .
 פיו כמחסיס פי' ספקרל , ואשכר עוד לומר לפי שכן

ליקוחים על התורה

(מס) ויאמרו אל משה וגו' . די מענקשין וואס זענען גער
 נאנגען אין דיא מלחקה פון מדין האבין גיי
 זאגט צוא משה מיר האבין גיהאט אין מדין מענקשיות ,
 איין מלחקה האט געקומען צו די אנדערע . איין מלחקה האבין
 מיר געהאט מיט דעם יצר הרע מיר זאלן גוט גידינגען מיט
 די סעקסער פון מדין דס איז גינען אונזער מלחקה , די אנדערע
 מלחקה איז גינען מיט די מענקשין פון מדין דאס איז גינען
 אפמלחקה צו הקב"ה נאר אויב די ווילקס וויסן אויב מיר האבין
 איין גענוקען דיא מלחקה מיט דעם יצר הרע דאס קענטש
 וויסען פון די מלחקה וס מיר האבין געהאט מיט די מדינים
 האבין די שרין אזוי גינאט צו משה מיר האבין געצויילט די
 מענקשין וועלכע עס האבין גיהאט די מלחקה אשכ ביהנו ,
 וואס איז אונזער האנט איז גינען די מלחקה מיט דעם יצר
 הרע האבין פון גינען אז אלע האבין איינגענוקען די מלחקה
 פון דעם יצר הרע עס האט קינער געווינדען מיט די סעקסער
 פון מדין , ווארעם ולא נפקד ממנו איש , עס פלילט דאך פון
 אונז קיין איין מענקש , ווי אזוי קען דאס זיין מיר זענן גינען
 נאר צועלשן סויענער דיא מדינים זענען גינען אזוי פיל וויא
 זאמד האבין מיר געשריבן די מדינים אונ פון אונז איז איינער
 גוט געפאלן איז דאך דאס אנרויסער נס , אז מיר וואלען
 געווינדען וואלס דאך גאט גוט גיטארן מיט אונז אזוי א
 גידיקען גט , אונ די צירונג וואס מיר האבין געבריינגט וואלסער
 גוט פייגען אז מיר האבין אראפ גענוקען די צירונג פון דיא
 נקמת ח"ו מיר זענען גוט צו גענאנגען צו זיין אז מיר האבין זיי
 שמוען אונ מיר ברענגען דיא צירונג פאר אן ארבעט צו הקב"ה אויף די
 גביחות וס מיר האבין גיטארן בוי ארבעט :

דעת זקנים מבעלי התוספות
 (כ) ונקרב אה קרבן . רש"י נפס' שפס מייסי אס מירי עמיס
 יאלנו מירי כהסור לא יאלנו . ואס'ן דיפס סמכ מוסרס סף
 פירוש לתורת אלהים

סן פון מענקשין אונ פון בהמות ויפו אונ האט עס
 גיגעבין צוא די לויס שרמי וואס זייא היקען דאס
 הימונג פון גאמס משקן פאשר אזוי וויא גאט האט
 גיקאמין צוא משה : (מח) וקרבו אונ זייא האבין
 גיגעהנט צו משה הפקדים די עלצמע וואס האבין
 גיהאט צו שאפן איבער דעם וואפענונג פון דעם
 חיל שרי דיא הערין וואס איבער מויענער אונ דיא
 הערין וואס איבער הונקערט : (מס) ויאמרו אל משה
 אונ זייא האבין גינאט צו משה עבדך מיר זייגע
 קעקעט נשאו האבין גיזיילט את ראש דיא צאל פון
 די מענקשין וואס זענען גינען מיט אונז איז דער
 מלחקה ולא נפקד ממנו איש אונ עס איז גוט געמי
 נערש גינארין פון אונז אפילו איין מענקש : (ג) ונקרב
 אונ מיר האבין גיגענקט את קרבנו : דעם קרבן צו
 גאט איש אימריקער מענקש פון אונז וואס האט
 פיי וך געפונען פלי ונג גילקענע פליס אצעה איין
 ארעס באנד וצמיד אונ אהעפטיר ספעה איין רינג עגיל
 איין אויערינגיל וכיו אונ אמול שללאס האבין מיר
 דאס אלץ גיבראקט לכפר קדי מיר זאלין ודיך דעם
 גוט אנקערקס זיי גוט מיר האבין זיי גוט געפונען אין זייטע
 גביחות וס מיר האבין גיטארן בוי ארבעט :

רַב הָיָה לְבַנֵי רְאוּבֵן וְלְבַנֵי גַד עָצוּם
מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אָרֶץ יַעֲזֹר וְאֶת־
אָרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם
מְקַנָּה: וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן
וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְאֶל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר: עַטְרוֹת
וְדִיבֵן וַיַּעֲזֹר וַנְּמַרָה וַחֲשַׁבּוֹן וְאַלְעָלָה

סני הנה לכני ראובן
 ולכני גד מקיף? תדרא
 נחוו ית ארע יער נית
 ארע גלעד והא אתרא
 אתר פשר לבית בעיר:
 בנאות בני גד ובני ראובן
 נאמרו? משה ולאלעזר
 בהנא ולרבבי בנישאתא
 למימר: ג מבלישתא
 ומבלישתא וכומדין
 ובית גמדין ובית
 חושבנא ובגלי דבבא

ח"א פטרות ויטון. כרכות ס:

בעל המורים

דסקל מלחמו דהסת: (ב) ותקס רב הים לכני ראוובן ולבני גד.
 כמן סקדים רלוובן, ו'אמב בני גד ובני רלוובן סקדים גד אלל
 מללס סקדים רלוובן סתים מנרוד ו'אח"כ סקדים גד סתים נכרדים
 וסכוניס נכרדים דכסיב וסרף זרוס סף קלקר. ח"ס סוככו בני

שפתי חכמים

שלקס: ש' ו'ס"א וסלל סוכר לסס יפס סוכר. ו'יל דלל סוכר
 לסס אלל ל'אחר ז' סתים סככוו ז' סתים סחלקו, וכן משפט
 כיוסולני דקום פסכס פ"ו, מ'למחי. ול'ג סל ס'דוכר לסס יפס
 חוככ של ל'ס סתים ו'יסרל ל' ידפו זס ממחסי אלל

נקמת ומלחמת מדין

מדיך נשלו את ראש המשי סמלחנס ארבי כידע, ס'י פקדנו את
 ססריוס אשר כולו כידעו ולל ס'סרד מסס א'יע. לל כרס פי מסס,
 ו'א"כ לל סוס מנוס אשכ לל יובל לסקן, ומדעס כמסח מלינו
 פ"ו ו'סרל מ'יקר סקדיס ס'רד פסל לל חכנו לל לסכוו סל דכר
 ס', ו'סרל סתלנו דק כמחשס, לולח ו'יקר ס' רכסו ס' לכר
 על כמסוינו צפס חסחלוס כמחשס ו'קל יסון לל לסכוו סת
 דכס ס' על ככוו:

(ב) ותקס רב הים לכני רלוובן ולבני גד פלוס מלד גוו'. ויש
 למח טעם למס דוקל לכני סתים סללו ס'ס מנסס רב,
 ו'רלס ד'רלחל כוכר וסמן לוכס ג', כרסב ג', שגכס ג' חככו
 סת סמן, ומחמס ססמן ס'ס"ג. ד'ז' כוכומו של מ'סס
 ז'ב. ג' ד' חככו סת מ'סס וסל סמן ש'כר כוכווי, פ"כ זכס ג'
 ומ'כ ס'קבר כחלקו, ומחמס מחככו סת סמן לל ס'ו ס'כילס סוס
 דככיל מ'לחיס ו'ס"ג ככר ס'ו ס'כילס, פ"כ פ'קייסס ס'ו לסס
 ככ'סלמוס, ו'מכמ סומן פרו וככו למקלס דלס מ'ר מסכר גדול
 רכ סכמוס, ו'סמק ס'כינו כתיב ס'ו לל סן כרוב גוו' ו'גמילס
 ו'מחיס ו'למכו חו"ל מנין ס'ס לו כל ו'סל, ו'סלל ס'לל לכני ס'ס
 דק רוקס ללן לכד, ל'לל סמכר ללנו דכרסי יקריס וכמנונס לקח
 סכדיס וספ'זוט, ו'כיס מחמיסיס על דכיו סמכרס דעמ"ל דעלכין
 דכרסי יקריס ו'למל מחמס סמכר ללן סככס פ"כ ס'י קווס כסס
 דכרסי וספ'חוט ו'גמילס ו'מחיס, אלל ס'י' גמ' ו'מכדלס סלככו
 סל ימקב ס'ו סריוס ו'כרסי מלל כדכך סככו ו'ס"ו מככו דכרסי
 יקריס ו'מכיס כס' ו'גמס נפי ימקב ס'כינו ו'יקח סל כל מ'קייסס
 ו'יכוו למליוס, ו'מכמו ימקב ו'כיו יפסו ס'ו לל ככסמוס ו'סלן
 סלן ו'סל רלוובן מלן ככוכס סלנו ככסמוס סל ימקב פ"כ ס'ס לו
 ללן סלניס ככל עכס, ומחמס ספ'לסן ס'ו פרוס ו'כיס סלל כדכך
 סלן פ"כ ככשך ס'לכרסיס סנס מ'כרבו ס'סמיוי סל רלוובן מלד
 ימ'ר מלל סככסיס: (ג) פטרות ודיבון ויטון גוו'. קסס למס

רשי

הרהור הלכ של ש כמות מדין: (ג) עטרות ודיבון וגו'.
 ח'אר דוקס כמלחמס כרסוח חכל מלחמס ז' ס'ס דומס ל'מלחמס
 אחר סלכס עמס מליסס סמסיו כל נקבס ו'כ' כ'סלס ס'ס לסס

מעט דוקים סמבלי הרטומות

סריוס עמס חוון מוס ססול' סככס כלומר ס'לין סלרוס מחכוסס
 כוז כ' סלסיס סוספ זס ס'סילי יוס יכיו סולל ככסיס מוס ו'סומס
 לוס. ולמס נקרל סמס יכסיס סמס לכסן מוס ו'גלן לוס. ולמס
 נקרל סמס ז'ויס סמס ז'יון מוס ו'סולכין לוס. ולמס נקרל סמס
 מנוון כלומר למס סלס פוונס אוסס. ולמס נקרל סמס מנוס
 סמסיוין סלס סמספס. ו'סוד מלכ ר' אכל חכרס קונס ס' מוריס
 ומעשיר מעשיל' סף מ'כרוסס לני' סף ססווס מ'כס פ' ז'ס מחרמוסס
 ז'ס. וכן סמס מוולל ככני ג' ד' וכיו רלוובן מס כחתי למסלל אשכ
 סלכל כזוו א'יע לו מ'פף סכרלו ס'כ'ס' על מדין כמסכרו בני גד
 וכני רלוובן. וכן מ'פף סכרלו ס'כ'ס' על מ'לחיס כמסכרו ישראל
 וכן ר'רז"ל סלמס סמניס כרל סקדיס כפולמו חכמס וגורכס ו'סוטר.
 זכס ללמח פסס זכס לללל, ו'סמחי כוונן סמס כ'יסס מ'כס
 חכמס סמרוס ו'כילח סמס אלל דעמין אחר ס'ין נכריוס ו'סוטר
 סלרוס מוסי'לו כלוס. וכך סמכר יכיעיל אל יסחלל חכס כמכמוס
 ו'אל יסחלל סכוכר ככוכרתי כ' סלס כ'כח' יסחלל כמסחלל גוו'.
 וגס לני סמפס על ז'ס עמס סמח"ל כממכס ד'ס סרל כל ס'ד
 סמל'ך אחר סמנוכס על סכריון ו'ללס עמו ו'מכיל סספס לכני
 סק'כ'ס ו'סומר ססס ז' מ'ס סמ' סל'ס חכס לו סמס נכור לו חלס
 עני לו מעיר אלל רשע יד'ק לא קלמ'ר לו סדכר סלנו כ'כנינו סל
 אלס כ'לסמדיין סל כל כ'י סמ'ס חוון מ'כרלס סמ'ס, ו'סוס סמל'ס
 סכ' סל יסחלל חכס כמכמוס סכריו נכור סליו כ'יווס סנוכר כ"ז
 כ'ז'ס יסחלל סמסחלל סככל ו'כיוו סחי' סוס לל נכור סליו ס'ס
 כ'רוו סוס. וספ'סלס סללו כוונן סליין מלח סק'כ'ס' סוון פ'יוס
 מנוו. וכן סנו רז"ל ס'ני סמ'סיס ו'ס'ו מ'כריוס סמ'ל'ס
 אחר מ'כר'ל ו'למח סמנווס ס'סויל. ד'רס ו'כמן ו'מ'סיס כ'כני
 מן ס'סויל. וכן ס'ול' ס'סר סמור כ'כנינו ל'כמוו ז'ס מעשיל ס'
 קרס ו'סל סמן וכל כ'ך למס לני סלס יפ'סס מנוון מלח סק'כ'ס'
 אלל סמסו ס'סן לסס:

פירוש לתורת אלהים

קלוקר גאמ כררה הוא נועם דרקה דעס גידעקען
 די קינדער ישראל צו נוטם: (א) ויקבני רב אונ פיל
 פיה איז גיטען צוא די קינדער ראובן אונ צו דיא
 קינדער פון גר געס פארו ויער שטארק פלוקר עס
 איז גיטען ויער פיל גיטא האבין זיי גיען דאס לאנד

וּשְׁלֹמֹה וְנָבוֹ וְבָעֵן י הָאָרֶץ אֲשֶׁר
הִבֵּה יְהוָה לְפָנַי עֲרַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ
מִקְנֶה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה: ס
וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצְאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יְיָ
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ לְאֹהֲוָה
אֶל־תַּעֲבֹרְנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן: י וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה לְבָנָיִךְ גֵּד וּלְבָנֵי רְאוּבֵן
הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם
תָּשׁוּבוּ פֹה: י וְלָמָּה תִּנְוֹאוּ אֶת־לֵב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: י פֹּה עֲשׂוּ
אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחֵי אֹתָם מִקְדָּשׁ

וסימא ובית קבורתא
דמשה ובעז: ד ארעא
די מקחא יי ית יתבהא
קדם פגשתא דישראל
ארע פשרא לבית בעיר
היא ויעבדך אית בעיר:
ה ויאמרו אם אשכחנא
רחמין בעינך תתיבה
ית ארעא הדא לעבדיך
לאחסנא לא תעברנינא
ית ירדנא: ויאמר משה
לבני גד ולבני ראובן
האחיכון יתון לקרבא
ואתון תתבון הקא:
י ולמא תוגון ית לבא
דבני ישראל מלמעבר
לארעא דיהב דהון יי:
ה קדון עבדו אבהתכון
בר שלחית יתהון מרקם

רשי" תניאין קר' שפתי חכמים

מאריך מוחן רעונ הוי: (1) האחיכם. לשון תמים הוא:
(1) ולמה תניאון. תסירו ותמיטו לכם מעבור שיהו
סטריוס שחמס יוראים לעבור מפני התלחמה ותזון העירוס
והעס: (2) מקדש ברנע. כך שמה א ושי קדש הוי:
ולא מפרי עזין סגנתה קודס לוס: א

מאריך מוחן רעונ הוי: (1) האחיכם. לשון תמים הוא:
(1) ולמה תניאון. תסירו ותמיטו לכם מעבור שיהו
סטריוס שחמס יוראים לעבור מפני התלחמה ותזון העירוס
והעס: (2) מקדש ברנע. כך שמה א ושי קדש הוי:
ולא מפרי עזין סגנתה קודס לוס: א

מאריך מוחן רעונ הוי: (1) האחיכם. לשון תמים הוא:
(1) ולמה תניאון. תסירו ותמיטו לכם מעבור שיהו
סטריוס שחמס יוראים לעבור מפני התלחמה ותזון העירוס
והעס: (2) מקדש ברנע. כך שמה א ושי קדש הוי:
ולא מפרי עזין סגנתה קודס לוס: א

מאריך מוחן רעונ הוי: (1) האחיכם. לשון תמים הוא:
(1) ולמה תניאון. תסירו ותמיטו לכם מעבור שיהו
סטריוס שחמס יוראים לעבור מפני התלחמה ותזון העירוס
והעס: (2) מקדש ברנע. כך שמה א ושי קדש הוי:
ולא מפרי עזין סגנתה קודס לוס: א

מאריך מוחן רעונ הוי: (1) האחיכם. לשון תמים הוא:
(1) ולמה תניאון. תסירו ותמיטו לכם מעבור שיהו
סטריוס שחמס יוראים לעבור מפני התלחמה ותזון העירוס
והעס: (2) מקדש ברנע. כך שמה א ושי קדש הוי:
ולא מפרי עזין סגנתה קודס לוס: א

מאריך מוחן רעונ הוי: (1) האחיכם. לשון תמים הוא:
(1) ולמה תניאון. תסירו ותמיטו לכם מעבור שיהו
סטריוס שחמס יוראים לעבור מפני התלחמה ותזון העירוס
והעס: (2) מקדש ברנע. כך שמה א ושי קדש הוי:
ולא מפרי עזין סגנתה קודס לוס: א

אונקלוס

בַּרְנֵעַ לְרֵאוֹת אֶת־הָאָרֶץ : ׀ וַיַּעֲלוּ
 עַד־נֶחַל אֲשַׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ
 וַיִּנְיֵאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַבְתִּי
 בֹּא אֶרֶץ־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם
 יְהוָה : ׀ וַיַּחֲרֵאֲפּ יְהוָה בְּיוֹם הַהוּא
 וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר : ׀ אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים
 הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
 וּמַעֲקָה אֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
 לְאַבְרָהָם לֵיבְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־
 מִלְּאוּ אַחֲרָי : ׀ בְּכַתִּי כָלֵב בֶּן־יִפְתָּה
 הַקָּנִזִּי וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון כִּי מִלְּאוּ אַחֲרָי
 יְהוָה : ׀ וַיַּחֲרֵאֲפּ יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל
 וַיָּנֶעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־
 תָּם כִּלְהוֹדוֹר הָעֵשִׂיָה הָרַע בְּעֵינָי

נִיָּאָה לְמַחְזֵי יַת אֲרַעָא :
 ׀ וְכַלְיָקוּ עַד נַחְלָא
 דְאֶתְכַלְא נַחוּזֵי יַת אֲרַעָא
 וְאוּנְיָאוּ יַת לְבָא דְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּדִיל־דְאֶלְמִיעֵל
 לְאֲרַעָא דִּיהַב לְחוּזֵי :
 וַיַּחֲקִיף רוּגְזָא דִּי בְּיוֹמָא
 הַהוּא וְקָנִים לְמִיטְרָא :
 ׀ אִם יַחוּזֵי גְבַרְיָא
 דְסַלְיָקוּ מִמִּצְרַיִם מִבְּר
 עֶשְׂרִין שָׁנִין וְיַעֲלֵא יַת
 אֲרַעָא דִּי קִיּוּמִית
 לְאַבְרָהָם לְיַצְחָק וְלְיַעֲקֹב
 אֲרִי לָא אֲשַׁלְיִמוּ כְּתִיר
 דְמַלְתֵּי : ׀ יֵי אֶלְהֵן כָּלֵב
 בֶּן יִפְתָּה קְנִזָּא וַיְהוֹשֻׁעַ
 בֶּן נֹון אֲרִי אֲשַׁלְיִמוּ
 כְּתִיר דְמַלְתָּא דִּי :
 ׀ וַיַּחֲקִיף רוּגְזָא דִּי
 בְּיַשְׂרָאֵל וַיַּחֲרִיבֵנּוּ
 בַּמִּדְבָּרָא אַרְבַּעִין שָׁנִין
 עַד דְסַפְּרָא כִּלְהוֹדוֹר הָרַע

שפתי חכמים

דכעל סמיטור נקחא ממלח ג' כ' טמס קדש כרמס סכל טס
 סמקוס וסל דקרי לים במקוס אמר קדש נחור ס"ו פ"ו ד"ו קדש
 ס"ו : ב כ"ל מ'ס כלון כלב בן יפנס סקניז וסס סול בן יפנס ולו
 תנאי משה עם ב"ר וב"ג

ספ סידון . איהל כמדוס סלמכר סין סלו כדלס לנסו יודן ע"כ
 סל סמכרמו סל סידון , ויעל סלר סכטי ישראל , ע"כ סלר ליה
 ממש ולסס סמילון וגו' סס סטו סלמכוס וגו' , כ"סר דכריו
 סמכוס לדכריסס , דסכס כסמלו סמכרלס מוססן סלכון סלכר

פירוש לתורת אלהים

נינאנגען פון צפונים וואס יעקען אלס צוואנציג יאר
 אונ ווייטער אה האדסה ריא ערד אהר נשכעתי וואס
 איך האב געשווארן צו אברהם און צו יצחק און
 צו יעקב איך זאל דאס געבנין צו זייערע קינדער
 וועלן זיי עס גיט זעהן די ווארום זיי האבן סוף
 גיט געפאלן : (יג) בלתי נאר כלב דער זון פון
 ופנה דער קניז און יהושע דער זון פון נון דר
 וועלן זיא אריין גיין אין ארץ ישאל כי מלא
 ווארום זיי האבן דער פירט זאך גאט : (יג) ויבד
 האם גיברענט דער צארין פון גאט אויף ריא
 ישראל ויניעם אונ ער האם זיא געוואנילט אין
 דער סךרה אביעם טנה סערציג יארד ער חס כיו

רשי

(יב) חקניו . (סוסה יא) מורנו של קנו היה וילדה לו אמו
 בשל כלב את עתניאל : (יג) וינעם . ויטמלס . מן נע ונד

דעת וקנים מבעלי התוספות

(יב) כלתי כלב בן יפנס וגו' . סימס וסלל יסר בן מנסס ככס
 ללכין כדורכטין כססכרין ויכו סכס סכטי ספי כסלטיס
 וססס איה זס יסר בן מנסס ספיס סקול ככוס סל סככרין וסס
 סיס ללכר מנסס דסכין . וייל סל סל רז'ל דלל נגורס נורס מל'לס

זייא אויך גיט וועלן איבער פארין און וועלן
 אנה סלרא האבין : (ח) כה עש אוי האבין אייערע
 עלטערען אויך גיטאון זשלתי אז איך האב זייא
 גליקס פון קרש ברעג זיאה זייא זאלין אויס זעהן
 דאס לאנד קנען : (ט) ויגלי אונ זייא זענען אויף
 גינאנגען פיו נחל אשכול אונ האבין אויס גיזעהן
 דאס לאנד גישי אונ זיי האבין פאר וואנילט ארער
 צו קראבין דאס הארץ פון ריא קינדער ישראל
 ללתי זייא זאלין גיט קוסען צוא דעס לאנד וואס
 גאט האם זייא גינעפין : (י) ויבר אונ עם האם גער
 כרענט דר צארין פון גאט דעס ועלבינען סאנ וישבע
 אונ ער האם גישווארין אוי צו זאנגין : (יא) אם ירא
 אויב זיי וועלן זעהן די סענקשין וואס זענען אויף

יְהוָה : יי וְהִנֵּה קָמְתֶם תַּחַת
 אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוֹת אַנְשִׁים חַטָּאִים
 לַסִּפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַפֵּי יְהוָה אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל : יי כִּי תִשׁוּבֶן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף
 עוֹד לְהַנִּיחֹ בַּמִּדְבָּר וְשַׁחַתְתֶּם לְכָל־
 הָעָם הַזֶּה : ס יי וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ
 גְּדֹרֶת צִאֵן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים
 לְטַפְּנוּ : יי וַאֲנַחְנוּ נַחֲלַץ חַשְׁשִׁים לְפָנֶי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִסְדֵּהֲבִיאֵם
 אֶרֶץ־מִקְוָם וַיֵּשֶׁב טַפְּנוּ בְּעָרֵי
 הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ : יי לֹא

דביש קדם יי יי והא
 קמיתון חלף אבהתכון
 פלמידי קבויא תיביא
 לאספא עוד על תקוף
 דינזא דיי לישראל :
 יי ארי תחובון קמטר
 דחלמיה ויסיף עוד
 לאחרותהון בסדקרא
 ותחבלון לכל עמא דדין :
 יי וקריבו לתיה ואמרו
 חמרו ודעו נבני לבעיקרא
 הקא וקריון לספלא :
 יי ואנחנא ננדריז מבעין
 קדם בני ישראל עד
 דנעלינון לאתר הון
 ניתבון ספלא בקריון
 קריבין מן קדם יחבי
 אנשא : יי לא נתוב

רשב"ם

בעל הטורים

(י) חסס . כ' כעס מפני לשון סכל ולרד וכני דן חסס . (ז) חסס . נמחרים (צ"ל) מהירים כמו החישה ספלא לוי : רש"י

בן קח סוף וסס בן קח סוף ללו בן יוספ סוף וגם בעקום סוף
 לא כסיד סוף כלב בן יוספ , ומחרן דפ"ס סוף בן יוספ סוף קריבו
 ס"ס סוף סוף יוספ סוף כל כלב סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף
 לו סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף
 ב כ"ל סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף
 לנאכס , ומחרן לפי סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף

פ"ח וטלסס כעס ונד : (יד) לספוא . כמו (ישעיה כט)
 סוף סוף על סוף (ירמיה ז) עולותיכם סוף וגו' לסון
 חוססו : (טז) נבנה למקנינו פה . חססס היו על ממוס
 וחר כמנהס וכנותיחס מקדימו חקניסס לספס . חמר
 לסס משה לא בן ג סוף סוף עיקר וספסל ספסל . כנו לסס
 חמלה עריס לספסס וחמר כר גדרות לנאכסס : (יו) ואנחנו
 נחליץ חססס . נחליץ מהיריס כמו (ישעיה ח) מחר סלל
 ניסיות . מחון סנבוריס היו . סון נאמר כנד (דברים לג) וסרף
 הדכריס (סג ג) ואלו חססס כעת סדיח וגו' חלוליס חסברו
 י והחלון חולך לפניסס . זה חלון ונד סקיימו חססס : וישב ספנו . כעודנו ד חלל אחינו : בערי סמבצר .

פירוש להורת אלרים

כא באהען פון אוגוערע שאף ווענין גרים אונ
 שפעט וועלין מיר באהען פאר אוגוערע קליניע
 קינדער ווענין : (יח) ונחתי נחתי אונ מיר וועלין
 זיל וואפענען חשש איילענדיג לפני פאר דיא
 קינדער ישראל יד אשר ביו וואנען מיר וועלין ניי
 גריינגען צו זייער ארם פלוקר וואס דוא זאנקט
 דרום ווילען מיר נעמען אוגוער חלק פון דער
 נייט ארץ ישראל ווייל מיר האבין מורא צו גיין
 מלחמה האלמין מיט דיא קנענים דרום וועלין
 מיר נאך גיין פרענר פאר אלע ישראל צו דער
 מלחמה פון דיא קנענים אונ מיר וועלין יד גיט
 אום קערין אהיים ביו מיר וועלין דיא ישראל
 גריינגען אויף זייער ארם וישב נאר לאזין דיא וויאזין
 אוגוערע קליניע קינדער אין דיא פעסקע שפעט

עם האום יד אים גלאום , ביו זייא נענען אויס
 נעשקארבין דאס דור וואס האבין נישאהן דאס
 בייז אין דיא אויגין פון נאם : (יח) ונחתי נחתי איהר
 זנקט אויף נישטאפען אויף דער ארץ פון אייערע
 זעלפרין תרייה בערונג פון זינגיע סענשפשיין לספס
 נאך צו קערין אויף נאמס צארין צו דיא ישראל
 פלוקר איהר ווילס האבין אז נאם זאל נאך קער
 ברונן זיין אויף דיא ישראל : (סו) כי נוראום אז איר
 נועט אייך אנועק , קערין פון נאך איהם פלוקר
 אז איהר נועט זינגיען זיפ נועט נאם נאך קערין
 צו לאזין זייא אין דער מרבר ושחש נועט איהר
 פאר ארביין צו נאר דעם אונ זינגין פאלק : (סו) ויש
 זיי אונ דיא בני ראובן אונ דיא בני גר האבין
 קינדעקט צו משה ימידי אונ קריבו סענאנטס גדות
 ציו שטאלין פון דיא שאף ווענין נגה וועלין מיר

נָשׁוּב אֶרְצֵנוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ: יִם כִּי לֹא נִנְחַל
 אַתֶּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְהִלָּאָה כִּי בָּאָה
 נַחֲלָתֵנוּ אֲלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה:
 פ שְׂבִיעִי רַבִּיעִי כִשְׁחָן מַחֲבֹרִין כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
 מִשֶּׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה
 אִם־תִּחְלְצוּ לְפָנַי יְהוָה לְמַלְחָמָה:
 ט א וְעֵבֶר לָכֶם פֶּלֶא־חֲלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן
 לְפָנַי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת־אִיבֵינוּ
 מִפָּנָיו: כב וְנִכְבְּשֶׁה הָאָרֶץ לְפָנַי יְהוָה
 וְאַחַר תֵּשְׁבוּ וְהֵייתֶם נָקִים מִיְהוָה
 וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהֵייתֶה הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם

לְבִיתָנָא עַד דִּיחֲסִנּוּן בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל גְּבַר אַחֲסַנְתִּיהּ:
 יִם אַרִי לֹא נַחֲסִין עֲמִהוֹן
 מֵעֵבְרָא לַיַּרְדֵּנָא וְהִלָּא
 אַרִי קְבִילָנָא אַחֲסַנְתָּנָא
 לָנָא מֵעֵבְרָא דִּי־יַרְדֵּנָא
 מִזְרָחָא: כ וַאֲמַר לְהוֹן
 מִשֶּׁה אִם תַּעֲבֻדוּן יַת
 פִּתְגָמָא הַדִּין אִם תִּזְוֹרוּן
 קֳדָם עֲמָא דִּי לְקַרְבָּא:
 ט א וְעֵבֶר לְכוּן פֶּלֶא דְמִזְוֹר
 יַת יַרְדֵּנָא קֳדָם עֲמָא דִּי
 עַד דִּי־תִבְדַּךְ יַת בְּעֻלִי
 דְבִבּוּתִי מִן קֳדָמוּתִי:
 כב וְנִתְכַבְּשׁ אֶרְעָא קֳדָם
 עֲמָא דִּי וְבִתְרָא פֶּן
 תִּתּוּבוּן וְתִזְוֹן זְכָאִין מִן
 קֳדָם יי וּמִיִּשְׂרָאֵל וְתִהִי
 אֶרְעָא הַזֹּאת לְכוּן
 תִּיא וְתִשְׁבַּר לְכֶם. מוֹשֶׁה ג: וְנִכְבְּשֶׁה.
 טס: וְסִיפֹתֶם נָקִים. טסח: מִיִּשְׂרָאֵל.
 טז: שְׂבִיעִי דִּי יוֹמֵל לָהּ:

בעל המורים

ויטינו דלוחט בע' מי עמם ודלמס לחושט של קנס ס' פרכס
 קנס יוללס מעורס אחר ובעלס נסדרס זס מוס וכך ס' נחנן
 מו' ימו חמיס של קנס שלחמיס זס כוס כך נחנן בעלמסס כי כן
 שפתי חכמיס
 אמרו זס נלמס מוס טיסיס: זכ סניניס ככ נסרמו בעלמסס:
 ו כ"ל סל נחמקן טיסיס גס כככר טינדן וילמס אמרו כי לא נחמל
 וגו' ג'יס כככר טינדן של מעטרי' כ"ל לא נלטו כככר ללך פטרס

תנאי משה עם ב"ר וב"ב

סוכס סלרן מלך מלך וזס סריס אסס כי עז ססס וגו' כ"ל
 דכסכס סלרן סענמס מלך וקסס ללרס לטפול לרן סענמס כזו

פירוש לתורת אלהים

נואם מיר וועלן היינט דא באהען פארום פאר
 דיא זיצערס פון דעם לאנד פלוקר דרום וועלן
 מיר זיי באהען פעקפע שפעט ווארום מיר וועלן
 גיין אין ארץ ישראל מיט אינועקע פרידער דארט
 מלחמה האלמין האבין מיר סורא דער ווייל
 וועלן קופען דיא אמורים אונ וועלן הרגנן
 אינועקע קינדער דרום וועלן מיר זייא באהען
 פעקפע שפעט זייא זאלן זיצען אין דיא פעקפע
 שפעט וועלן זייא שוין קיין מורא האבין פאר די
 אמורים: (יה) לא נשוב מיר וועלן זיה גיט אום
 קערן צו אינועקע היינער אהיים עד התנחל כיו
 וואגען דיא קינדער ישראל וועלן ארביין אימלי'
 בער פעקפע זיין נחלה: (יט) זי ווארום מיר וועלן
 מיט זייא גיט ארבען פון גענער זייט ירדן אונ
 ווייער פלוקר אין מערך זייט זי קאה ווארום עם

איו געקוען אינגער ארבע צו אונז פער פון דער
 זייט ירדן אין סורא זייט: (ט) ויאמר האם משה
 צו זייא געואנט אס פעשן אויב איהר נועט סאהן
 דיא דאווע וואך אס תחלצי או איהר נועט זיה
 וואפענען פאר נאקס פאלק למלחמה צוא דער
 מלחמה: (כא) ועבר אונ עם נועט איבער פארין
 צו אייה אישליכער גיטואפענטער דעם ירדן לשי
 פאר דעם פאלק פון נאם מלחמה צו האלמין
 מיט דיא פגעניס עד הוישו כיו ער נועט פאר
 מרייבין זיינע פיינט פאר איהם פלוקר כיו דיא
 ישראל וועלן אויס הרגנן זייערע פיינד:
 (כב) ונכבשה אונ עם נועט ווערין בעוונגען דאס
 לאנד גענען פאר נאקס פאלק יתיר משיט אונ דער
 נאך נועט איהר זיה אום קערן אהיים יתייקס נועט

לְאַחֲמָא קָדָם יי : **לְאַחֲזָה לְפָנַי יְהוָה :** **כִּי וְאִם--לֹא**
תַּעֲשׂוּן כִּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ
חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם :
כִּי בְנוֹי־לְכֶם עָרִים לְטַפְכֶם וּגְדֵרֹת
לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ :
כִּי וַיֹּאמֶר בְּנֵי־נָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶרֶם--
מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבַדְיָה יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר
אָדָנִי מִצִּוָּה : כִּי טַפְנוּ נַשִּׁינוּ מִקְנֵנוּ
וּכְלִי־בַהֲמֹתֵנוּ יְהוּי־שֵׁם בְּעָרֵי
הַגְּלָעָד : כִּי וְעֲבַדְיָה יַעֲבֵרוּ כְּלִי־חַלּוּץ
צָבֵא לְפָנַי יְהוָה לְמַדְחָמָה כַּאֲשֶׁר

לאחמא קדם יי :
 כי ואם לא תעבדון כן
 הא חבתון קדם יי
 ותדעון חובתכון
 ותשקה יתכון : כי בנו
 לכו קרוין למפלכון
 וחסרון לעבכון ודיפוק
 מפומכון תעבדון :
 כי ואמר בני גד ובני
 ראובן למשה למימר
 עבדך יעבדון כמא
 דרבוני מפקיד :
 כי מפלנא נשנא ניתנא
 וכר בעירנא יהון תמן
 פקרוי גלעד : כי ועבדך
 יעבדון כל מזריו חילא
 קדם עמא דיי לקרבא

בעל המורים

ייכס ולא חלמך לחנון מן הייס ובעינין טולן שנס עשה טסה
 כי ופענו למד דוד וכו' ועבר לכם כל חלון חלון הנעל: (כב) לפני
 רש"י

שפתי חכמים

אלא בעבר על גר מוכח דכתיב בתיים כי באה נחלתנו אלנו
 וכו' : דק"ל למס נקוד סג"ו נפתח" וזה ככל הנקרא הוא
 נקוד כש"ל : ח"ל"כ למס לחיב וביולא מסיכ הטעם שהוא
 ל"ס"ל נבדק דכתיב ככל היולא מסוי יעשה וכו' : ס כלומר אל
 טקסה מנלס שקבלו עליהם כן שהיו כס' יסעש כתיב שכן עמי
 שעלכו עד שהנלס חלון ש"מ שכן קטנו עליהם : י"ל"ל נשה

עשו : (כה) ויאמר בני גד . כולם כלישי אחד :

לתורה אלהים

איבערע קליינע קינדער וועגן גדרות אונ שטאלין
 לצונאכס פון איבערע שאף וועגן ותיצא אונ דאס
 וואס איז ארויס גיגאנגען פון אייער מויל פיש
 זאלט איהר קאהן, רש"י שרייבט ווארום משה האט
 זייא גאר גיזאגט דאס ווארט ונכבשה איז שייקש
 אפ געקען אונ זאלין באלד פארין צוריק אונ זייא
 האבין אויף זיך גקבל גינען זיי זאלין גיט אוועק
 פארין צוריק ביי דא שבתים וועלן צו טיילן
 דאס לאנד און דא האבין דאס קעניס גינען:
 (כה) ויאמר בני גד ויא קינדער פון גר אונ דא
 קינדער פון ראובן האבין גיזאגט אל בשה צו משה
 לאמר אויז צו זאגן גדרה דייע קעעכט גיש וועלן
 קאהן באיש אווי וויא מיין הער טוהט שאפען:
 (כז) פשוט אונזערע קליינע קינדער נשני אונזערע
 ווייבער קענן אונזערע פיה וכל החפשי אונ אלע
 אונזערע בהמות זיי וויא וועלן זיין דארט אויף
 דעם פלאץ פון גלעד : (כז) גינדען אונ דייע קעעכט
 וועלן

(כד) לצנאכס . תיבה זו מנורת (תהליסה) לנה ואלפים
 כלס . שאין זו אל"ף מסטיק בין ו"ן לל"י ואל"ף שבה כחו
 אחר הטו"ן במקום ה"ל של לנה הוא . מיסודו של ר' משה
 הדרשן למדתי כן : והיוצא מפיכם העשו . לנבזה
 ח טקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כבוש והלוק משה
 לא בקש מהם אלא וכבשה ואחר חטובו והם קבלו עליהם
 עד התנחל הרי הוסיפו להתעבב שבע שחלוק וכן מ

פירוש
 איהר זיין ריין פאר גאט אונ פאר דיא ישראל
 בלומר וועט איהר גיט זיגרינען אקענין גאט אונ
 איהר וועט אויך יוצא זיין אקענין דיא ישראל
 יהקה וועט זיין דאס לאנד וואס איהר ווילט פון
 קורח ויט ירדן צו אייך פאר איין ארב לפני יי פאר
 גאט : (כג) ויא אונ אויב איהר וועט גיט אויף שאהן
 וויא איהר זאגט איהר וועט גיט אויבער פארין
 פאר די ישראל הנה חטאכם גיין גאט איר געויענדיגט
 צו גאט ויע אונ ווייטט הפאקטס איבערע עבירות
 אשר וואס וועט אייך גרייבן בלוקר אז איהר וועט
 גיט פקנים זיין איבערע בייד זאלט איהר . וויסען
 אז עס וועט אייך געוויס גיט גוט זיין מחמת
 דער עבירה וואס איהר וועט דער גיט שאהן
 ווארום איהר וועט דער שרעקין אלע ישראל זיי
 וועלן זאגן מן חסדס ווען איר האט מוזא איבער
 צו פארין דעם ירדן זענען דיא פנענים בודאי
 גרויסע גבורים : (כד) גיט פאהט אייך שפעט פאר

אונקלוס

אֲדַנִּי דְבַר : כח וַיֵּצֵא לָהֶם מֹשֶׁה אֶת
 אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון
 וְאֶת־רֵאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּשֹּׁת לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל : כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם
 אִם־יַעֲבְרוּ בְנֵי־נֹון וּבְנֵי־רֵאוּבֵן ו
 אֲתֹכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כְּרִחְלֹץ
 לְמַלְחָמָה לְפָנַי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה
 הָאָרֶץ לְפָנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־
 אֶרֶץ הַנַּלְעָד לְאֶחָזָה : ל וְאִם־לֹא
 יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אֲתֹכֶם וְנִאֲחָזוּ
 בְּתַכְכֶם בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן : לא וַיַּעֲנוּ
 בְנֵי־נֹון וּבְנֵי רֵאוּבֵן לֵאמֹר אֶת
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶרְיֶעְבְּדֶיךָ כִּן
 נַעֲשֶׂה : לב נָחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לְפָנַי

כמא דרבויי ממליי :
 כח ופקיד להון משה ית
 אלעזר פהנא וית יהושע
 בר נון וית רישי אבות
 שבמטיא לבני ישראל :
 כט נאמר משה להון אם
 יעברון בני נד ובני
 ראובן עמכון ית ירדנא
 קל דמנריו לקרבא קדם
 עמא דיי ותחכביש
 ארעא קדמיכון ותחננו
 להון ית ארעא הנלעד
 לאחזנא : ל ואם לא
 יעברון מנריו עמכון
 ניקסנו פיניכון בארעא
 דכנען : לא ואתיבו בני
 נד ובני ראובן למימר
 ית דמליי יי לעבדך כן
 נעביד : לב נחנא נעבר
 מנריו קדם עמא דיי

ת"א ויאמר משה : קידושין סא :
 ואם לא יעברו חלוצי : טז :
 ונלחמו : טז :

בעל הטורים

כח. נחמו נעבר, בני אים אחד נחמו, נחמו נעברו ומרית.
 נחמו נעברו נחמו כי כלנו בני אים אחד נחמו ואם לא נחמו נעברו
 חסדו רחב ל' אטם. ויש בו י"ב היות מלך י"ב שבטים יעברו :
 שפתי חכמים

דתיב ויאמר ל' יסוד ובני ל' רבים סוף : כ מפני שטווי זה סוף
 ל' נתיב כמ"ט סוף ויאמר נוסף זכר מלך נחמו אלא מליטה אמר

(כח) ויצאו להם. כמו עליהם ועל תנאם כ מינה את
 חלעור ויהושע.

תנאי משה עם בר וב"ב

ישאל לא יוכלו לשבטם סס, סיד ס' סקל, ה' יפולו ס"פ ס' כמ
 ויכול לסבול ארץ שמנס כוז, וסמנליט סמרו סין אלו כדאים
 למים פמיד ע"פ ס, ומרו מלחמי ס' וקטנו ככיס לרזות,
 וס סממר משה לבני נד ולבני ראובן אחס אוצרים סמין לרונכס

פירוש לתורת אלהים

וועלין איבער פארין כל חילץ אלע וואס זענען
 געוואפניגט אין חיל לפני יי פאר נאם למלחמה אין
 דער מלחמה אריין באשר אזוי וויא מיון האר שומ
 ברירין : (כח) ויצו האמ משה גיבאטען צו ויזיא את
 אלעזר הכהן ואת אונ יהושע דער וזהו פון נון ואת
 ראשי אונ די עלצטע אבות המשות פון די שבטים :
 (כט) ויאמר האמ גינאמט משה צו זיי אם יעברו אז זיי
 וועלין איבער פארין בני נד די קינדער פון נד אונ
 פון ראובן אהבם מיט אייה את הירדן דעם ירדן כל
 חילץ אלע גינאפניקטע צו דער מלחמה לפני יי פאר

וועלין איבער פארין כל חילץ אלע וואס זענען
 גינאפניקטע ווענען דאס נאם למלחמה אין
 איהר געבען צו זיי את אונ דאס לאנד גלעד פאר
 איין ארץ : (ל) ואם אונ אויב לא יעברו זיי וועלין גיט
 איבער פארין גינאפניגט אהבם מיט אייה ונאחז
 זאלין זיי געפן אהלק גליהר מיט אייה : (לא) ויצו
 האמין גיענטפערט דיא קינדער פון נד אונ ראובן
 את אשר דבר וואס נאם הם גירעם צו דייעע קנעקמ
 כן נעשה אזוי וועלין סיד סאהן : (לב) נחמו נעברו סיד
 וועלין איבער פארין חלוצים גינאפניגט לפני יי פאר

יִהְיֶה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתָּנוּ אֲחֻזַּת
נְחַלְתָּנוּ מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן׃ לֵי וַיִּתֵּן לָהֶם
מֹשֶׁה בְּבִנְיָגָד וּלְבִנְיָ רְאוּבֵן וַדְּחַצִּי
שֵׁבְטָא מִנְּשֵׂה בִן־יוֹסֵף אֶת־מְמַלְכַת
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־מְמַלְכַת עֹזַג
מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאֶרֶץ לְעַרְיָה בְּגִבְלַת
עָרֵי הָאֶרֶץ סָבִיב׃ לֵי וַיָּבִנוּ בְּבִנְיָגָד
אֶת־דֵּיבֹן וְאֶת־עַטְרַת וְאֶת־עַרְעֵר׃
לֵי וְאֶת־עַטְרַת שׁוּפָן וְאֶת־יַעֲזֹר
וַיְנַבְּהָה׃ לֵי וְאֶת־בֵּית נָמְרָה וְאֶת־
בֵּית הָהָן עָרֵי מִבְּצָר וּגְדֹרֹת צֹאן׃
לֵי וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֻשְׁבֹּן וְאֶת־
אֶרְעֵלָא וְאֶת קְרִיתָיִם׃ לֵי וְאֶת־נָבֹ

לְאָרְעָא דְבָנָע וְעֵמְנָא
אָחוּזָת אַחְסָנִיקָא
מְעַקְרָא לִירְדֵנָא׃
לֵי וַיִּתֵּב לְחֹן מִשָּׁה לְבָנֵי
גַד וּלְבָנֵי רְאוּבֵן וּלְפִלְגֻת
שִׁבְטָא דְקִנְזָה בִן־יוֹסֵף
יָת מְלַכֻּת סִיחֹן מְלַכָּא
דְּאִיסוּרָהָה וַיִּתְּ מְלַכֻּת
עֹזַג מְלַכָּא דְמִתְּנִן אֶרְעָא
לְקִרְוּהָא בְּתוּחֹמֵין קְרִוּי
אֶרְעָא שְׁחוּר שְׁחוּר׃
לֵי וּבְנוּ בְנֵי גַד יָת דֵּיבּוֹן
יָת עַטְרֹת וַיִּתְּ עַרְעֵר׃
לֵי וַיִּתְּ עַטְרֹת שׁוּפָן יָת
יַעֲזֹר וַיְנַבְּהָה׃ לֵי וַיִּתְּ
בֵּית נָמְרָה וַיִּתְּ בֵּית הָהָן
קְרִוּי קְרִוּי וְחֻשְׁבֹּן דְעָן׃
לֵי וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ יָת
חֻשְׁבֹּן יָת אֶרְעֵלָא יָת
קְרִיתָיִם׃ לֵי וַיִּתְּ נָבֹ וַיִּתְּ
תִּיא וַיְבִי לָכֵן׃ סוֹסֵס יג׃ וּסַח
נַט׃

שפתי חכמים

רש"י

כמו טליס ומטי שלל נחמנו רק טל סחתיס אמר ועל סחסיס וסמך שחילטו מלס לסס כמו טליס וסוס על ס ילחס לכס שפירוש סוליכס לנחמך כשחי לכס׃ ל ר ל מ"ש וססן סחוס נחלמנו סמכר לירדן מוכחא סשעמ סשטלו סקרקע חלס וסילךן סלסער סס ומ"ק נסס סכיכ סעכר לירדן וסלס סלס ססלו נחלמן לוס סכח כש"י סעכר סוס וסוס"ף מלח ססי עפסי ססמאפרי סירימי וסכרסחמינו סחוס נחלמנו סכיכל ססוסס כרסחמינו סחוס נחלמנו לסיכך סיסוף סלס סחסיס וס"י כי סלס נחלמנו סחילמי סמרי קיוס ססחסיס סלסו סמך סחרי קיוס ססחסיס לל סקקע עול לסחול סעכר ליכך וסלס כי ככך סקללו נחלמנו סעכר סירדן מוכחא נעמכע קיוס סעכרנו סל סירדן סיון סככר קיימעו סחילמי סכחכוס סמך סססוקנו ככחלמנו וסילמי גרסוס סלן נעקנו וסמריס לטסילמי וסישכנו סכוסכס׃ ס ל סכ"י נעכר סמוכס סכל סלס סעמריס ססוכריס ס"י ער"י נעכר ונסדוים סלן סל"כ ער"י ויכני דקלסער סל ככר כנמיס וסופודיס׃

כמו (שמות יד) ה' ילחס לכס׃ (גב) ואתנו אחוזת נחלתנו . כלומר בדינו וכרשותנו ל' חתי החוזות נחלתנו מעבר הים׃ (ל) ערי מבצר וגדרות צאן . זה סוף הפסוק מוסב על תחלת הענין ויבט בני גד את הערים הללו להיות ערי מצורם ונגדוים לאן׃ (לח) ואת נבו ואת

תנאי משה עם ב"ד וב"ג

לעכור סירדן סחמסם סמ"ן סלס כדלסיס לנסי לרדן , סז מעש סיס חטט ספגנטיס , סס ג"כ סעברו כדכריס סלסס סחילמיס כדל"ס פירוש לתורת אליהם

נאמ ארץ כנען צוא דעם לאגד כנען וחסית אונ מיט אויבן נועם בלייבען דאם ארוב מעבר לירדן פון דער צייט ירדן׃ (ג) ויפן האם משה גיגעקען לבני גד צו דיא קינדער פון גד ולבני ראובן אונ צו דיא קינדער פון ראובן וליצי שבט אונ צום האלבען שבט מנשה דער ויהן פון יוסף את סיחון דאם קויגירייה פון סיחון מלך האמורי דער קויניג פון אמורי ואת ממלכת אונ דאם קויגירייה פון עוב דער קויניג פון כשן הארץ דאם לאגד מיט אירע שפעם בטולח מיט אלע גרענצען פון די שפעם ארום גלעד׃ (לד) ויבט סקאינ דיא קינדער פון גד גיבעט אן יתנו דיא

שקאמ וואס הייסט דיבון ואת עשרות אונ די שקאמ עשרות מיט דער שקאמ ערער׃ (לה) ואת עשרות שאן אונ עשרות שופן ואת יער אונ יער מיט ינבהה׃ (לו) ואת בית נמרה אונ די שקאמ בית נמרה ואת בית חרו אונ דיא שקאמ בית חרו ערי סכר פסמסע שקעמ אונ שמאלען צו שאף . רש"י שייבט דער סוף פסוק ואנכי ויי האבין גיבויעט די שקעם ויי ואלין ויין מיט שמאלען פון שאף נוענין׃ (לז) ויבני ראובן אונ די קינדער פון ראובן בני האבין גיבויעט די שקאמ חשבון ואת אלעלא אונ די שקאמ אלעלא מיט דער שקאמ קריתיים׃ (לח) ואת נבו אונ דיא

וְאֶת־בְּעַל מְעֹז מוֹסַבְתָּ שָׁם וְאֶת־
 שְׁבָמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת
 הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: ^{מפסיד למ} וַיִּלְכוּ בְּנֵי
 מְכִיר בֶן־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ
 וַיִּזְרְשׁוּ אֶת־הָאָמְרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: ^מ וַיִּתֵּן
 מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמְכִיר בֶן־מְנַשֶּׁה
 וַיֵּשֶׁב בָּהּ: ^{מא} וַיֵּאֵר בֶּן־מְנַשֶּׁה הַקֵּץ
 וַיִּלְכֹּד אֶת־חֹתֵיתֶיהֶם וַיִּקְרָא אֶתֶּהֶן
 חֹתֵי יֵאֵיר: ^{מב} וַנִּבְחַ הַקֵּץ וַיִּלְכֹּד
 אֶת־קִנְיָת וְאֶת־בְּנֵיתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ

בעל מעוז מקפו שקמה
 ית שבמה וקרו בשמות
 ית שקמת קרניא די בנו:
 למ ואילו בני מכיר בר
 מנשה לגלעד וכבשוה
 ותרוך ית אמרואה די
 בה: ^מ ויהב משה ית
 גלעד למכיר בר מנשה
 ויתיב בה: ^{מא} ויאיר
 בר מנשה אול וכבש ית
 כפרנידון וקרא יתמין
 כפרני יאיר: ^{מב} ונבח
 אול וכבש ית קנת ית
 כפרנהא וקרא לה נבח

בעל המורים

כנס. ויטכר לה כנו. על דכר פתס סוף בעלמא טלמ מ"י שלים.
 למ כנו לה: ^{מא}

דכמיב ודמו חסאחכס אשכ סמלא חסכס: (מב) ויקרא לה נבח.
 למ ג' לה פתיק ס"א. ויקרא לה נבח בשמו טלמ מתקיים לה זס
 ססס. ויאמר לוי לנחום לה כים כלכן סמנר שקמט לבטמ ולא
 שפתי חכמים

רשיי
 בעל מעוז מוסבת שם. נכו ובעל מעוז שמות פ"א הם
 והיו האמוריים קורים עריהם ג' ע"ש"א שלהם וכני ראובן
 הסכו את שמם לשמו' אחרים וזה מוסבות שם נכו ובעל מעוז
 מוסבות לשם אחר: ואת שבמה. נכו שבמהם והיא שם
 האמורה למעלה: (לס) ויורש. כתרנומו ותרוך. שתיבת
 ריש משמשת שתי חלוקות ל' ירושה ולשון הורשה שהוא
 טירוד ומירוד: (מא) חותיהם. כפרניהן: ויקרא ארתן
 חות יאיר. לפי שלא היו לו בניס קראם בשמו לזכרון:
 (מב) ויקרא לה נבח. לה אינו מתיק ה"א וראיתי ביסודו
 רפה. שמשמע מדרשו כמו לה. ותמהני מה ידרוש כשמי

נ לומר סססו שם קודם בנייס מחדש כדי שלא יוכר שם
 פ"א כפיסס די נכו וכפל מעין סיו שמוס פ"א והיו נקלטים
 טערים מל שמה וכני ראובן סססו אס שם כמו שאל"ל כיה גילח
 כיה כיה אלל שטר סעייות שם ס' אחר כנייס סהדש
 סמסג כל כוי ס' ס' ר"ל למט לה כללן ס' ס' כלל אחר וס'
 נכו וסח כמל מעון וסח שמש מוסבות שם, ומכרן דדוקא נכו
 וכפל מעון מוסבות לשם אחר ס' קודם כנייס סהדש סססו שם
 כדי שלא יוכר שם פ"א כפיסס אלל שטר סעייות סססו שם
 אחר כנייס סהדש ויפיה שבעט דבוק למלח כני דלמי ולא סס
 מוסבות שם ושטר אל מחשבו טרבוט עם מוסבות שם סערי שם

דעת זקנים מבעלי התוספות
 (לס) זוכסת סס. שכתמלס קלאו פ"ג סמין ועוסכ וסמך כן סל
 סס סימין ולכסף על סס ישלכל:

תנאי משה עם בר וב"ג
 לכסיס ולא לכו ליכנס ללכן ישלכל, וישמעו ישלכל דכריכס
 כשטר שמו לנכרי סמנלניס, וישעו כל ישלכל פסס סמכס
 לססטר כמדכר כשטר סיס עם סלכוסיס:

מירוש לתורת אלהים

שקמא נכו ואת אונ בעל מעוז. רש"י שרייבס די שקעמ
 האבין גיהאמ געמען פון די ע"ג האבין די קינדער
 פון ראובן ויאי גיגעען אנדערע געמען ויאת אונ
 שקמה וקרא אונ ויי האבין גירושען די געמען פון
 די שקעמ וואס ויאי האבין גיבועט מיט אנדערע
 געמען: (לס) הלכו ועען גינאנגען די קינדער פון
 מכיר בן מנשה דער זון פון מנשה גלעד אין גלעד
 וילקה אונ ויי האבין כצוונגען ויא ויירש אונ האמ
 פאר טריפען דעם קלף אמורי אשר בה וואס דער
 אמורי איז גיווען אין דער שקמא גלעד: (מ) ויח
 האמ משה גיגעען די שקמא גלעד למכיר בן מנשה

צו מכיר דער זון פון מנשה וישב איז מכיר גיגעען
 אין גלעד: (מא) ויאיר אונ יאיר דער זון פון מנשה
 הלך איז גינאנגען אונ האמ אפ גינאמען את חתיהם
 די דערפער פון די שקעמ הקרא האמ, ער גירושען
 די געמען פון די דערפער פון יאיר. רש"י שייב
 וייר, ער האמ ניט גיהאמ קיין קינדער דרום האמ
 ער גירושען די דערפער מיט ויין נאמען פון איין
 זקרון נוענין ויין נאמען זאל גיט פארגעסין ווערין:
 (מב) ונבח אונ נבח הלך איז גינאנגען אונ האמ אפ
 גינאמען את קנת די שקמא קנת מיט אירע דערפער
 ויקרא לה נבח אונ האמ איין נאמען גיגעען דיא

נבח בשמו: פ פ פ

ק"ב. בק"י יק"ב טי"ל סימן: ומסאירין דברי ירמיהו: כתיבסי סימן 6:

שפתי חכמים

ושכמה סס אלה כ"ס: ע סקסס סרעבין וכן שאלר עטרסיס לך
 לם אלס כמדדש כום ואלכי לל אלסיס כלסס ססמסויך ס"ל ס"ו ס"ו
 אסס מן ססססות אלל מן ססססות ודכוםס וכלת סלך ס"ו וכו'
 ודכוםס וילמר ס"ל לבנות לה בית בלכין עמר מלגה סלון לסקר
 סססום כ"ו מ"ס ולי"ג דנס כש"י ירמ סמדרס לך מ"ס ותמסי כ"ו סוף
 ככך לכן כחיכ לה כספ כללכו כחיכ לה כנח סלל סתקייס זס ססס אלל סס אחר וכן לריך לנדוס נמי כהלי דיוקס וילמר לה כסו
 לא כו: אלל סליח חס לינו וכן לבנות לה בית לא בית אלל סלל חס לינו ולכן דקס רש"י כדכריי וילמר מכ ידכוס כלומר לפי
 עדרס עדרס סס ים לנדוס נ"ב ססס זס לינו וכלמס לל סססס סס ססיר עקרס דקס נכח ס"ס דכתיב לה כסס י"ל ונכח ואלחיס
 קולו לס ססיר כסס נכח סלל כניו לל קולו וסוס נכח כפ"ס סרעב"ס וסליחו סוכ וי"ד (ס"ס) סיס סס סלכו כסס סלסריס
 יכסס לס עסס כלומר עסס על סלסריס, כן נכלס לי יכסס דכני כש"י ז"ל:

פירוש לתורת אלהים

שקסמ נוכח אזויא וויא ער האמ קעבייסקען. רש"י אלף צום סוף איז מייטש גיט ווארום דער נאמען
 שרייבס גיט הא פון דעם ווארט לה בארף קען פון דער שקסמ איז גיט געבליבען נבח:
 ביידין גלייך וויא עס וואקט שקיין לא מיט איין

הפמרת ממות ירמיהו נבואת ירמיהו

ואס ממות ומעסי מהוכרין אז קורין דברי ירמיהו כפרסת פתחם וקורין שמעו בנ' ממות ומעסי ואלפילו הוא ר"ח.

א דברי ירמיהו בן-הלקיהו מן-הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן: ב אשר היה דבר יהוה אליי בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה בשלש-עשרה שנה למלכו: ג יהי בימי יהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה עשרת-עשרה שנה לצדקיהו בן-יאשיהו מלך יהודה עד-גלות ירושלם בחדש החמישי: ד יהי דברי-יהוה אליי לאמר: ה במסרם אצורה בפטן ידעתיה ובמסרם תצא מרתם הקדשתיה נביא לגוים נתתיה: ו ואמר אלהי אדני יהוה הנה לא ידעתיה דבר פינגער אנכי: ז ואמר

(זס סמלמר טייך לקען לססוקי):
 כקל שקד גני רואה. הקב"ה האם
 גיפרענט ביי דם נביא ירמיהו
 וואס ענהסמו. האם דר נביא ירמיהו
 פערס כקל שקד גני רואה איך געה
 אשפעקן פון שקד וסאנדעל בוים)
 דער ווארט שקד איז דער מייטש
 אטילן אויף. דריבער האט אים הקב"ה
 געשפענט הייבט לראות דו האטס
 גום גינענען ביי שקד גני על דברי.
 איך איל אויף מיינע בייך איך זאל
 זיי געשוינען סקנים זיין. איך זאל
 געשוינען בריינגען דעם שפראך
 אויף די יידין. איך דאך אקשני אז
 גאט וויל געשוינען בריינגען דעם
 שפראך אויף דיא יידין. וואס איז

פירוש עברי מייטש

א) דברי ירמיהו דאס זענען ריא שפראך בייך פון
 ירמיהו הנביא דער וזהו פון הלקיהו ער
 איז גינען איינער פון די פהנים וואס זענען גינען
 אין דער שקסמ ענתות אין לאנד פון בנימין. רש"י
 שרייבס פאר וואס האט גאט גראדע געשיקט דעם
 נביא ירמיהו ווייל ירמיהו הנביא איז גינען פון רחב
 הנוקה אונ אלצין איז ער פארט גינען אצדיק האט
 גאט אים געשיקט שפראפין די יידין וואס זיי זענען
 גינען פון נופע אבות אונ אלצין זענען זיי גיט גוט
 גינען: (ב) אשר היה וואס עס האט אן גיהויבן דיא
 שכניה צוא רודען אויף ירמיהו אין דיא מעג פון
 יאשיהו דער וזהו פון אמון דער קניג פון יהודה
 אין ברייציין יאהר נאך דעם אז יאשיהו איז גינארין
 אסקלף: (ג) יהי בימי אונ ער איז גינען איין נביא
 אלע איבערגע זאריין פון יאשיהו אונ אינדי יאריין
 פון ירושלים ויין וזהו ביי עס הט ויראום גילאזם עלף
 יאהר צו צדקיהו זיין וזהו דאס איז דאס יאהר וואס
 ירושלים איז פאר שריבען גינארין אין פינגסטען
 חדש: (ד) יהי דבר יי איז גינען צו סיר נאטש בייך
 אזוי צו נאגין: (ה) במסרם אצורה אייבער איך האב ריה
 באשאפין אין בויה האב איך דיה דער קענט נאך
 פון אדם הראשון האט איהם הקדוש ברוך הוא
 געווינען דור ודור ונביאיו ויפסרם מצא אונ איינדר דו
 בינמ ארויס גינאנגען פון דיין מוסערס סראקם
 האב איך דיה אנגעגרייט גייט דוא זאלקס זיין
 איין נביא צו די פערלקער האב איך דיר גינעבין.
 רש"י שרייבס בפסם תצא אויף דיר האב איך גינאנט צו
 משה זיין נביא וועל איך אויף שקסעלין צו זיא
 גלייך ווי דו האסט גינאנט גינאנט אונ ער וועט זיי
 אויך שפראפין דו האסט נביאות גינאנט פערציג
 יאהר אונ ער וועט אויך נביאות נאגין פערציג
 יאר: (ו) ואמר אונ איך ירמיהו האב גינאנט ראקאלס
 צו גאט נבא לא ידעתיה דבר איך ווייס גיט צו בייך דען

יְהוָה אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי-תַאֲמַר גַּעַר אֲנֹכִי כִּי עַל-כִּלְ-אֲשׁוּר
 אֲשַׁלְחָה תִלְקָה וְאֵת כָּל-אֲשׁוּר אֲצַוֶּה תִּדְבֹר : ה' אֱלֹהֵי-
 תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי-אֵתָהּ אֲנִי לְהַצִּילָה נְאֻם-יְהוָה :
 • וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-יְרֵמְיָהוּ וַיַּגֵּעַ עַל-פִּי נְאֻם יְהוָה
 אֵלַי הִנֵּה נִתְּמִי דְבָרִי בְּפִיךָ : רְאֵה הַפְּקוּדוֹתֶיךָ ו
 הַיּוֹם הַזֶּה עַל-הַגּוֹיִם וְעַל-הַמַּמְלָכוֹת לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוּץ
 וְלְהֶאֱבִיד וּלְהָרוֹס לְבָנוֹת וּלְנִשְׁמֹעַ : י' וַיְהִי דְבַר-
 יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מִה-אֵתָהּ רְאֵה יְרֵמְיָהוּ וְאָמַר מִקַּל
 שֶׁקָּד אֲנִי רְאֵה : י' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֵאוֹת
 כִּי-שֶׁקָּד אֲנִי עַל-דְּבָרִי לַעֲשׂוֹתוֹ : י' וַיְהִי דְבַר-יְהוָה
 אֵלַי שְׁנִיתָ לֵאמֹר מִה אֵתָהּ רְאֵה וְאָמַר סִיר נְפוֹת
 אֲנִי רְאֵה וּפְנֵיו מִפְּנֵי צְפוֹנָה : י' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
 מִצְפוֹן תִּפְתָּה הֲרַעַתָּ עַל כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ : י' כִּי ו
 הֲנִי קָרָא לְכָל-מְשַׁפְּחוֹת מַמְלָכוֹת צְפוֹנָה נְאֻם-
 יְהוָה וּבָאוּ וְנִתְּנוּ אִישׁ כַּסְאוֹ פֶתַח ו שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם
 וְעַל כָּל-תְּחֻמֹּתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּרְ-עָרֵי יְהוּדָה :
 י' וְדַבַּרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל-רַעְתֶּם אֲשׁוּר

די נבאקייס וואס גאט גאט גיזאגט
 צוא ירמיה דו האסט גוט גיזען ,
 דוא ואך וועלן מיר פארשפייטן מיט
 אקשיל ביזא אקביר איז אסאחל גיי
 אקשילן זיין נייב , און אין גאט
 האט געווארנט אפלקנה וואס איז
 גיזען אגרויסע תקפת און האט
 געזאגט אגרויסע האנדל , ווא איז
 אפילו גיט גיזען , פון דעסס
 וועגן האט זיך געהאנדעלט מיט
 תקפת בעקער וויא איז אונדערער
 מיט געלט , ווא האט געקופטן חזרות
 און בארג און גאט געהאנדעלט ,
 דיא אפלקנה איז געשעלן געווארן
 דעס גביר , דער גביר האט גיזאגט
 צו איר איך ווייס אז דו האסט קיין
 געלט און וויל קיין געלד פון דיר ,
 איך וויל נאר פאר די חתונה וואסער
 געזאלן בייגע אלע חזרות דו וואלט
 זיין גראשן גיט שולדיג זיין , איך
 זאל גיט בארשן נאך דיא חתונה
 פאר דיר חזרות צו צאהלן , ווא
 גאט אים דאס צו גיזאגט קען האט
 געשריבען תקנים , און ווען ירעם
 האבן געזאחלט אלע חזרות האלט
 וועס זיין די חתונה , די אפלקנה האט
 געבער גיט געקענט און געשריבן
 פארשן וועגן מיט אירע געלי
 חזרות , ווייל ווא האט גיט גיזאגט

געזאלן געבערן ווי פיל אים קוסט , איז גיזען דין חזרות , דער גביר האט גיזען אז ביי צו דיא חתונה וועס נאך לאנג
 דאערן , איז ער געגאנגען צו דיא בעלי חזרות אין דערשפיל און האט זיין גיבענין מצות ווי אזוי זיך וואלן געשווינגען
 אפגיגען פון דיא אפלקנה זיעקע חזרות , ווי די אפלקנה האט גיזען אז די בעלי חזרות האבן גיזע געזאגט גענואוי איז איר
 געוואסט גיזאגט אז דיא מצות האט איר חסן זיין גיבענין , איז דיא אפלקנה געקופטן מיט בעס צו אירר חסן און האט

פירוש ע"מ

ווארום איך בין יונג משה רבינו האט צוא דיא
 ישראל פריער פיל נסים גיטאן איינער ער האט
 זיין גיטאקראפט איז ער חשוב גיזען אין זייערע
 אויגן אבער איך זאל זיין אין ערשטן מורה באלד
 שפראפון וועלן זיין מיד גיט צו הערן : (א) ויאמר
 יי אלהי האט גאט צוא מיר גיזאגט אל האמר ואלקט
 גיט זאגן איך בין יונג נאר צוא אלעם ווא
 איך וועל דיר שיקן ואלקטו גיין און וואס איך
 וועל דיר געביטען ואלקטו ריידען : (ב) אל תירא
 דו ואלקט דיר גיט פארקטן פאר זיין ווארום איך
 בין מיט דיר צו באשערקען דיר אזוי רעט גאט :
 (ג) וישלח אונג גאט שיקן זיין גביאות אונג ער
 איז מסדר דיא רייד און מויל אונג גאט זאגט
 צוא מיר איך האב גיטאחן מיין גביאות אין ביין
 מויל : (ד) רעה געה איך האב דיר גיזעצט מיין
 רעם טאג אבער אלע היידן אונג ווער קניגרייה
 אויס צורייכין אונג צוא שפויסין אונג צוא מאכין
 פאר לירען אונג צו ווארפן לבית ולמשע צו בויען אונג
 צו פלאנצען דיא ישראל : (א) ויהי דבר יי אל לאמר
 אונג אקטס רייד וואר צוא מיר זאגן וואס געהקטו

דו ירמיהו ויאמר דא נאג איך איין מאנדיל ששקען
 געה איך דאס מייןט קען איין סלך דער דא ווערט
 איילין צו שלעכט מאן די ישראל : (ב) ויאמר יי דא
 שפראך גאט צוא מיר דוא האסט לעבט גיזען יי
 שוקד איך נוא איילין אויך מינע רייד צוא סאחן
 זיין אזוי וויא דער מאנדיל בוים הייבט צוא צוא
 גלענען פריער פון אלע בויער אזוי וועל איך איילין
 צו שיקען איין סלך דער ווערט איילין צו שלעכט
 סאחן די ישראל : (ג) ויהי אונג נאקטס רייד וואר דאס
 אנדערע מאהל צו מיר צו זאגן מה וואס געהקטו
 האמר דא זאג איך ירמיהו איך געה איין וירגין טאפ
 יפני מפני צמנה אונג זיין וירדוג איז פון צפון זייט :
 (ד) ויאמר יי אל שפראך גאט צו מיר מצפון פון ככל
 וואס איז אין צפון פון ארץ ישראל וועט קופען
 דאס ביין אויף ארץ ישראל : (ס) כי הני דען איך
 גאט רוף צו אלע משפחות די אין צפון זייט געזען
 נאס : אזוי רעט גאט ווא זיין וועלן קופען אונג
 שפעלן איסליקער זיין שמואל בייא די מערען פון
 ירושלים אונג ארום אויף אלע מוערין אונג אויף אלע
 שטעט פון לאנד יהודה : (ס) ודברתי אונג איך גאט

עזבוני ויקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: " ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם את כל אשר אנכי אצנך אר-תחת מפניהם פן אתתך לפניהם: " ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ועמוד ברזל ולחמות נחשת על-כל-הארץ למלכי יהודה לשויה לכהניה ולעם הארץ: יש ונלחמו אליה ולא יוכלו לה פניאתה אני נאם יתה להצילך: " ויהי דברי-יהוה אלי לאמר: כה הלה וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר יתה זכרתי לה תחד געוירך אהבת כלולתך לכתך אחרי במדבר בארץ לא ורועה: " כד קדש ישראל ליתה ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם-יהוה:

ניתנים צו אים אז דו פוהמס מיר אוי שלעכם היינט פאר די חתונה וואס וועט שוין זיין נאך די חתונה וואס דער גביר גיזאמט צו איר דו דארטנס וויסן אז איך וויל גיט דיר שלעכטס פארן, נאר גופעס צוא פארן, דאס האב איך אלץ גיזאמט וועגן מיין ליבשאפט צו דיר ווייל איך וויל דיר צונשפריי אונזער חתונה דו זאלסט גיט זיין אוי בשעפטיגט און זאלסט גיט פראגן אויף ווי דו פלא שוין דעם האנדל מיט דיא בעלי חסות זאלסט דאס איין פארהל ארבעט ווארשין פון ווי, דס זעלבנע איז ביי הקב"ה מיט די יודין, ווען שלמה המלך געזעעט דם בית המקדש המ הקב"ה גיזאמלט דר בית המקדש ואל שפייט אייביג און די יודין זאלן אייביג ווערן און ארץ ישראל מיט אלעם גופען, וויא די יודין האבן געזינדט און האבן קספא גיזען דם מקדש און די לאנד מיט ווערע

צבירות, האם הקב"ה גיזען און עס וועט לאנג ווערן ביז דיא יודין וועלן פארן תשובה עס זאל נאך פאמל קענען צו צויען ווערן אבות המקדש, דריבער האם הקב"ה געזאמלט צו ברענגען אויף דיא יודין די שפראך, וועלן זיין געשווינט אפגעקען ווערע צרות פאר דיא צבירות וועט זיין געשווינדיר ווער תשובה וואס זיי וועלן פארן אויף ווערע צבירות וועט הקב"ה געשווינדער צוריק ברענגען די יודין און ארץ ישראל און אויפליען דם אנדערין בית המקדש, וקמיה תבואת האם גיט פארשטאנען דעם סינגען פון הקב"ה פאר וואס ער איילט אוי געשווינט די צרות צו ברענגען אויף די יודין דריבער האם אים הקב"ה גיזאמט סיכסוף לראות, דו האסט גוט גיזען, צוא גופען האסט גיזען וואס איך אייל געשווינט צו ברענגען הקב"ה די יודין די צרות, גישמט דיא צרות אייל איך, איך אייל דס גופע וואס וועט קומען נאך דיא צרות:

פירוש עברי טייטש

און זיי וועלן שפרייטען און קריגען וויך מיט דיר צו ברעכין דיין גביאות און זיי וועלן גיט קאנן ביי קומען דיר ווארום איך בין מיט דיר אוי רעט גאט צו בשערקען דיר: (א) ויהי איז גיזען צו מיר נאכטס בייד אזויא צו זאגן נביאות זיין און דוא זאלסט אויס רופען אין די אויערען פון דעם פאלק וואס זיין זענען אין ירושלם אזוי צו זאגן: (בא) כה אמר יי אזוי פארט גאט גיזאמט זכרתי לה ווען איר ישראל זאלסט פרום זיין דא וואלט איך מיך געקען דער בארמען איבער אייר דען איך גידענק דעם חסד פון דייער וועגנד און דיא ליב שאפט וואס איך האב דיר אונטער דער חופה גפירט און זיין נאנג נאך מיר אין דער קדבר גאנץ דוא גיזען אונטען גיזאנגען אין אזוי אלאנד וואס מען וועט זייעט נאר גיט און האסט מיט דיר גיט גיזאנגען קיין עסין שפייז דען דו האסט אין מיר גיזאנגען: (בב) קדש ישראל לוי די ישראל זענען הייליג פאר גאט אזוי ווי תרוסה:

וועל זיין מיין פאנערונג מיט יהודה און מיט ירושלם אויף ווער גיין וואס זיי האבן מיר פאר גאט פון צו דיגען מיר און זיי דעקמן צו פריעקדע אפ געקער און בוקין זיך צו די ווערק פון אירע קענט: (ג) ואתה און דו וקמיה זאלסט אן גורמען דייער לענגען פלוסר דו זאלסט דיר שפעלען וויא איין גבוי און דוא זאלסט אויף שפייט און זאלסט זייען צו זיין אלע זאכן וואס איך וועל דיר גע- בוימען דוא זאלסט גיט מירא האבן פאר זיין פילייקט וועל איך דיר און ברעכין פאר זיין: (ד) ויהי און איך האב דיר געגעפען היינגעגען סאג לער סבד צוא זיין וויא אשקאט מיט אפעס- סונג און צו א איינערנע זייל און צו א קופערנע מויער על כל גאנץ איין פלוך פערקער אן צו מרינקען דער מיט דאס נאנצע לאנד למלכי יהודה צו דיא קיניגין פון יהודה און צוא איהרע שרים און פהנים און צום פאלק פון לאנד: (ה) ואלהם אלך

ליום השבת וה' מלך יל"ם דכח משנה והלכה מסדר פהרות שהוא נגד היסוד נמינת סיום:

כל המטמלין מביאין את הטומאה. משום חלל שחם
החילול ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים
נמצא להם טומאה. בעובי המרדע. חטילו אין בו
דוחק טפה חלה שיש בהקטפו טפה דחוס של טפה מקיפו
דגורו ולא הקיפו משום
עוביו: אקפח את בני
אקברס קפוח לשון כריחה
וחמוץ וכסופה היא חקפה
את בני אם אין דבר זה
אמת: שהלכה זו מקופחת
קפוחה ומחוחת דהא פוחה
טפה כענין ששמוע
השומע. כחשאלה שאלה
ע"י מעשה נבית המרדע

[6] מטמלין. נקט מטמלין משום שלא נזכר חלל על סודם
הנשוא חלל כל"ט אפי"ו מוכיח נמי כמו חילול ספיסן וס'
דומים בו' לון ענינאן משום דלון כס משום דסי' כמו כסס
סכר' בו' מוס': (6) לכבוד טומאה על הארץ. רש"י:
(כ) ומרדע דר קבלי טומאס ולא מוי כפוסתו כלו ען דיש בו
דרכן מלך אחד ונכסלו סבי' יש
לוי חמורו. כר"ש. וזה לשונ'
ל"ט חרבי ס"ס חלל דוקא
מנמיס פכל שרר כל"ס דוקא
כמנינן שטתפס שנטפו מנה
ונסו כסן סלרס. וכס' כר"ש
גופו חו' לוי חמרינן חרבי כו'
לפמא ככסל ס"ס סליכר לרואי
לימחא משום ופדדע מליל
עילוי רק לזישא לא משפט
כפי ופוד ר"ע משום חלל ע"י
קלמ' ר"ע על סלרס ככוי
סמרדע סל' אפי"ו טמא ען
ספוסו דחכ"ס ס"ס כחל' ען סממכוס ככ"ס סממכוס
ופסר דלכ"ס לא ס"ס בו דלן ודק' סל' סמכור ומרדע מקבל כלו ען
ס"ס סרדכ' מטמלין ודק' לסכורו. וטוה"ט: (ג) וס' לשונ'
סר"י (וכן ססס סר"י כפ"ק ע"ב ככר"ש) חרבי כו'
ל"ד כל' מנכוס ור"כ ל"ל חטילין סך קופיס סכ"ס כקופיס
טומד' דס"ל לפמלו מטמס חלל נסמ לר"ע ל"ל ככוי סמרדע
ופסוס נוסס כו' כר"ש סל' ככ"ס טני ור"ע: (ד) דדוראויסס
יקרב דיקרב טמא' כדכתיב וכל אשר יגע בו סמסס' יטמא

ושמע שטמארו ולא יקט משום מה שטמארו הם עמאן
את המרדע משום לידת המהוללת על המת שחללי
עלמו המחיל על המת עמא ככ"ס דלא כענין פוחה טפה
אלא להביא את הטומאה תחת ראשו הכ' (ח) וממלו את
היכר או מטעס חטוריס (כ) או משום דהוא ל"ד כל"ס
שכעו כענין וחדס ככל"ס ומלח טומאח טבעה (א) והטומע
טעה לומר דטמארו מטעס שהמרדע מביא עליו טומאה
מזיו חלל: שיהו דברי חכמים בקיויים. סלומריס
האשקאן חו' עליו כי אם טומאח ערב שכדו מפסיק בין
שטמאחיס אותו טומאח ערב טעם לומר מזהו חלל טמארו
כי אם טומאח ערב הלכך גורו. עליו בעובי המרדע לפמא
שהן. דכלי המחיל על המת עמא חטילו ככל שהוא: ועל
דלחן טומאה כלא חו' שדך לגזור על הקיפו משום עוביו: ב' כוש.

דמרדע מביא טומאה: על הארם הנושאן. (ז) וזו לדלס
האשקאן חו' עליו כי אם טומאח ערב טעם לומר מזהו חלל טמארו
כי אם טומאח ערב הלכך גורו. עליו בעובי המרדע לפמא
שהן. דכלי המחיל על המת עמא חטילו ככל שהוא: ועל
דלחן טומאה כלא חו' שדך לגזור על הקיפו משום עוביו: ב' כוש.

פרק טז א' ב' המטמלין מביאין את הטומאה אלע ואבין
וואם קען סקראגם פון איין ארם צום
אנדערין והייקט סמלילין אויב איין עק פון זיי
איז נייווען איבער אקמת אונ איין עק איבער כלים
אדער איבער אקענטש קענין ספרדע אויב די נאך
איז גראב וויא דער אקער. אז קען וועט סעקסין
דיא גרעב מיט אשגירול ארום אונ ארום. וועט
זיין דער שגירול לאנג אקספא. ווערין דיא כלים
אדער דער קענטש סקא אפר רבי ספרין האט רבי
סרפון גיזאגט אקפח את בני איה נאל פאנגראבין
טיינע קינדער אויב דיא נאך איז גיט אקמת שיי
הלכה סקופחת אז דאס איז אפאלשניקענער דין
שש"י השומע וספד דער וואס האט גיהערט דעם
דין אין בית הדיקדוש האט גיזאגט אקענות. גיט
אזוי האט קען גיזאגט. די שאלה אין בית הדיקדוש
איז אזוי נייווען שהאבר עבר אאקער מאן איז
גיזאנגען וספרדע על כפשו אונ דעם אקער האט ער
גיזאראגן אויף זיין אקסיל המחיל זיך אחר על הקבר
אונ איין זייט פון דעם אקער האט באדעקט אויף
אקער סקפוחי האט קען גיזאגט אז דער אקער
איז סקא סמאס כל"ס המהיליס על המת ווייל דער דין
איז אפילו וואס בדעקט אקמת אדער אקבר איז די
פלי סקא אפילו זיא איז גיט ברייט אקספא. אונ
דער אקערטאן איז סקא ווייל ער רירט אן דעם
אקער. אקער אז דער אקער וואלט גיט גילענין
איהם אויף דעם אקסיל. ער וואלט איהם גיט

אנגערין, נאר דער אקער וואלט באדעקט איין
זייט אויף אקער אונ איין זייט אויף אקענטש.
וואלט דער קענטש גיט סקא נייען. ווייל דער
אקער איז גיט ברייט אקספא. אונ דער וואס האט
געהערט האט געמיינט אז דער אקערטאן איז
סקא ווייל דער אקער האט באדעקט אויף דעם
קבר אונ אויף דעם אקערטאן. דריבער האט ער
געפסקת אז אבדעקט וואס איז גיט ברייט אקספא
נאר ארום איז זיא גראב אקספא ווייא דער אקער
איז אונ דיא ברעט באדעקט אויף אקמת אונ
אויף אקענטש. איז דער קענטש סקא אפילו ער
רירט זיט אן דיא ברעט. אונ עס איז גיט אזויא
דער דין. נאר דיא ברעט מוז זיין ברייט אקספא
אפר רבי עמיקא האט רבי עקיבא גיזאגט אזי אחר
שיהי דברי חכמים גיטסיס איה וועל סאכין אז דיא
בייד פון די חכמים ואלין גלייבין שיהי כל המטמלין
מביאין את הטומאה על ארם הנשואן בעובי המרדע אלע
מטמלין ואלין בריינגען אטומאח אויף דעם
קענטש וואס סקראגם זיא. אפילו זיי ווען נאר
גראב וויא דער אקער. וואס הייבט דיא גרעב
ארום איז אקספא אפילו דיא ברייט איז גיט אקספא
איז ער אויף סקא זיבין סאג ומדברין מל ניפון
בכל שהו אונ דיא פלי אדער דיא ברעט וואס איז
איבער דעם מת איז אלזיין סקא זיבין סאג אפילו
זיא איז גיט ברייט אקספא אונ אויף גיט גראב
אקספא ועל שאר ארם ובל"ס אונ אויף אנדעקע

ע"ן הוא מקבל טומאה משום לזרות של מחנה הקטום
 זו: אף על פי שאינן מכוונין. שאין שם מלאי זיתים
 מכוונים זה כנגד זה: טמא. הכוון למניח הטומאה על
 עלמו ככל שהוא: הקדר. מוכר הקדרות: והסל. המוט
 שגשג בו חת הקדרות

וכמסתכל כלים קורבו חיל
 דתן תם החיל טיב בו
 בית קבל טעות. ולא יש
 בליסל פתח עפת. מילא
 על הקדרות
 שתחתיו לזך השני שחילוס
 זו: התלויות. לטון חל:
 הקרובות בין לעיר.
 הסמוכה לבית הקברות:
 בין לדרך. המון לבית
 הקדרות (א): אחד חדשות ואחד ישנות טמאות.

מפני שהניסיון קוברת שם נפליקן דעך המסיוס חמא אזנה
 אולה להודה לקבור בתל והואיל ורכינה לאיש שילך עמה
 הולכז לבית הקברות ואינה קוברת בתל והא דמעמליקו בישנות וחפי' רחוקות דמיישקן שמה קרובות היו מתחלת
 ומרבית העיר וגממכת הדבר: רבי יהודה אומר בר'. והלכה כרבי יהודה:

זאמנו ז' ופיינו בחיבורין ויקרב דיקרב ליקרב טיבא ג' טיה
 סמל סוממט טרב כדמיוס והנספ הנטפת טממא עד הכרב
 וכרוכה בו' לפי שהטוב כ"כ טומאה בחיבורין וחילוס סביב
 טמא סבל כיון טיב טיבס טמא אכל כדמות טבין לא יאמרו
 טיב טמא סבל וישלטו טממט חזו נ' כ' טיבס ר"ת אכל גיטמט
 ט"ט (ובזה) טיבט ס"ג

טמפטיקוס) סוף טמט טמט
 נמט ס"ג לפי בחטוקין וט"ט
 דמט ס"ג ר"ת כ"פ: [ג] תלמט.
 ולל טמט בו כדמין סוף מ"ב
 פ"א: [ג] טמאס. דמט סמקל
 טממט לינו מוין. טכר"ט
 (ס) דל"ה טמפיקל לל
 מתוקין טוממט. נמט:
 [ד] חמטוס. טלון מן רחוק
 טלל טיב כלן חל וליכל למימל
 ול טממט טמ טמ מדרכ לט.
 דט"ו וטמפ"ט: (ו) וכדרי:
 טממט דמא' דמט' דומי'
 דממטי כמ"ט טל וטמקי
 טמט לל טמקן לטמט: (ס) טלון טי. סבל ס"ט יט

אשה להודה (ו) וקברה שם הכפל שלה אבל רחוקות לא
 והא דמעמליקו בישנות וחפי' רחוקות דמיישקן שמה קרובות היו מתחלת ומרבית העיר וגממכת הדבר:

קענטוןשין אונ פלים וואס שפיינען אונקער ריא
 ברעט אונ רירען נים אן ריא ברעט. נאר ריא
 ברעט דעקט איבער ויירא אונ איבער אמתג
 ווערין ויירא אנדערש נים קמא נאר בשעת פמ
 אויב ריא ברעט איז ברייט אספח: בו ביצד ויירא
 זיינען מען ועל זעקסן בקל שהן טיש שהיא הרוב
 בגמל אשפינדול וואס ווייבער שפיינען, דאס איז
 אשטיקול האלץ אונ פון אויבין איז שפיוול,
 אונ דער שפינדול שפעקט אין וואנט בפיז ויה
 מתחתיו אונ אונקער דעם שפינדול לינט אשטיקול
 פלייש פון אמת גרויס ויירא אהאלקער איילבירט
 יקבזי ויה פעל בניי אונ איבער דעם שפינדול לינט
 אויך פלייש פון אמת גרויס ווי אהאלקער אייל-
 בירט אף על פי שאין מכוונין אפילו די צוויי האלבע
 זיהים ריגען גיט גלייך איינער איבער דעם אנר
 דערין שפי איז אויך ריא שפינדול טמא נפאט סביא
 אה הספיקא לעצמו בכל שהיא ווערט געפונען אז אפלי
 בריינגט אמוקאח אויך זיך אקלין ויירא גרויס ריא
 איז אפילו ויה איז נים ברייט אספח תבד דער
 וואס פראנט טעפ צו פאר קויפין שהיא עיבר וואס
 ער איז געגאנגען ויסל על כחשו אונ דער שפעקין
 וואס ריא מעפ איינגען אויך איהם, האט ער
 גיפראגין אויך ויין אקסיל והאיל צד אחת על תבד
 אונ ריא זייט שפעקין וואס דארט איינגען נים
 די מעפ הט אויבר גידעקט אויך אקבר פלים שפצד
 השני ריא פלים וואס איינגען אויך ריא אנדערער
 זייט שפעקין פתחים ונגען פתח קור אש על כפל פותח
 פמ אונ אויב דער שפעקין אונ ברייט אספח
 סביאם וענען ריא פלים קמא התלויות ריא קליינע
 בערגלאה הקרובות בון לעיר ויין לכה וואס וענען
 גארנט סייא צו אשקאט וואס יא איז נאהנט צו

אכית הקברות. אונ סייא ריא בערגלאה וענען
 נאהנט צו אונען וואס ריא וועג איז נאנט צוא
 אכית הקברות אחת חדשות סיי די בערגלאה וענען
 ניינע ואחת ישנות אונ סייא ויירא וענען אלסע פסאח
 וענען ריא בערגלאה קמא. ויייל ווייבער האבין
 טמא צו גיין צום בית הקברות כאגראפין ויירא
 ריא קינדער וואס ויירא וענען מפיל ריא
 בערגלאה הדיקות ריא בערגלאה וואס וענען ויירא
 פון ריא שקאט אדער פון וועג חדשות שהדות ניינע
 בערגלאה וענען סחור. ויייל דאס בערגיל איז
 נוייט פון שקאט אדער פון וועג וועט אאשה נים
 גיין אקלין אפילו צום בערגיל סיידין זיא ואל טיט
 נעקען נאך אקענקש. אונ אז זיא גייט שוין טיט
 נאך אייגעס גייט זיא שוין צום בית הקברות
 ישנות פסאח אונ ריא אלפע בערגלאה וענען סביא
 אפילו ויירא וענען נוייט פון שקאט אדער פון
 וועג. קאמער דען וענען ויירא אקאהל גאנט געווען
 צום וועג. נאר ריא וועג איז איבער געמאכט
 געווארין אויך איז אנדער ארט. אדער זיא איז
 אקאהל גאנט געווען צום שקאט נאר אפוסיל
 היינער פון שקאט וענען איין געפאלין אונ מען
 האט ויירא נים צוריק געקאהט איז דער בערגי
 דער נוייטערט גיווארין פון שקאט. אונ מען
 געדיינקט נים ויייל דאס איז שוין אלאנגע צייט
 איז ויה קרובה וועללעס הייסט נאנט חסמים אה
 בו פפציג איילין וישנה אונ וועללעס הייסט אלמ
 ששים שהן ועקצין אהר דבזי רבי מאיר אזויא נאנט
 רבי מאיר. רבי יהודה נאנט קרובה גאנט הייסט
 שאין קרובה קמנה ויה ויהודה נאנט קרובה הייסט
 בערגיל פאר איהר וישנה אונ אלמ הייסט שאין אום
 וכרה

וכרה

ג המוצא מה בתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר והכי אמרינן כנמרח כנמיר המוצא ולא שהיה מלוי מה פרס להרוע להרבו אין לו תנופה ואין לו טענה קברות והכי נמירי לה: מושכב. ולא שהיה יושב: כדרכו. ולא שהיה רחש מונה בין ירכותיו לכל הני חיישיני להו שמה עכו"ם הן שאין דרכן של ישראל לקבור מתים כך: נופלו וזאת תבוסתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר ולרדף שאלו של העפר של הקבר עשו

קריבוס הימנס ספי' סיל' בחון
 ל' סוי' כרחוקס ומדמס דסוכוס
 דמס אימס דהלכס כ' ל' ל' ל'
 ספקס קריבוס ספינס ופולס לפר'
 רס"ו: [ו] סמס: [ו] סר"פ
 סמסוס מס כ'סוס כ' קבל לקבר
 סמס סמס כ' וסין סר"פ

וישנה שאין אדם וזכרה: ג המוצא מה (בתחלה) מושכב כדרכו ונפלו ואת תבוסתו. מצא שנים נופלן ואת תבוסתן. מצא ג' אם יש בין זה לזה מר"א ועד שמנה כמלא סמה וקובריה ה"ז שכונת קברות ובודק מסנו ולהלן כ' [ו] אמה. מצא אחד בסוף כ' אמה בודק מסנו ולהלן כ' אמה שגלים לדבר שאלו מתחלה מצאו נופלו ואת תבוסתו:

מדס ולמה של המת לטון מתבוססת כדמייך: מצא ג' אם יש בין וז"ל מארבע אמות ועד שמונה. כלומר מקבר ראשון עד שלשים אין פחות מארבע אמות ולא יותר של שמונה: ה"ז שכונת קברות. ויכר שאלש קבורה נהיגוס: וז' חסור לפחות דקני מקומס ואפי' מת אחד אס ניכר שלש קבורה תמונה מס חסור לפנותו אלף סאורכ' אז כניסס אלו חוליס שלא נקברו מס אלף לפי שעה והיה דמס לפחות אכל כשלהס מוכח שזה מקום מיוחד לקברות ולזכר המערה דרכה להיות ששה ורחבה ארבעה וחלכסונה עורף שני אמות דהיינו שמה ומס"ה תנן מארבע' ועד שמה: כמלוא משה וקובריה. לא גרסי' לה הכל: בודק הימנה ולהלן כ' אמה. שהמערה ארבע אמות ורוכב על שש אורך וההר שהמערות כחומיס לו מכאן ומכאן ששה על ששה דהכי כ"ל לרבען כנ"כ כס' המוכר פירות כמלא אורך כ' מערות והר שצביהה י"ה אמות ולפי שפעמיס חופריס מערה א' כאלכסונה וחלכסון של מערה עורף על רבע כ' אמות נמלאו כ' אמה שמה למערה ראשונה כאלכסונה וש דמיר שבין כ' המערות וש למערה שניה דמד חלכסון אמרינן תרי אלכסוני לא אמרינן והיינו דקתי כ' ועוד רריך לכדוק תמלעלה ומלמס כ' אמה דהיינו מ' אמה דשמה זו היא מערה כמזרח והער ויש עדין אחרת כנגדה כמערב והער אי נמי זו היא שנמערב החלז ויש עדין אחרת כמזרח והער: מצא. מת אחד כסוף כ' אמה: בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דמי יומר דמכית הקברות זה הויה הויה מערה שמה קבר אחר הויה וזמר אחרת של אדם אחר ולרדף לפנותו נס לשם כל בדיקות דלעיל דכמו שיש שם קבר כמו כן יש אחרים: שגלים לדבר. אחרי שנמלא כבר כשדה זו שכונת קברות: שאלו מתחלה מצאו. לקבר זה קודם שנמלא כשלהס

אברה או איין מענקש גידייקקט גים: ג הניגא סח
 בתחלה ווען איינער האט געפונען אמת בנראבין
 אין דער ערד ופען האט גיט געוואקס פריער אז
 דא איז אקקר. אונ דער מת איז אנשישארקענער
 גיט גיהרנהט אונ דאס איז דער ערשטער מת
 וואס פען האט דא גיפונען מיטכ דער מת איז
 גילענין. גיט געקען דרדט וויא דער שטיינער
 איז אמת גיט לרגען. אונ גיט דעם קאפ איינד
 געבויען צווישן דיא פיס טעלי מען. דר דעם מת
 צו געקען פון דעם ארט אונ בנראבין איהם אין
 איין אנדער ארט. גאר וזת תבוסת דיא ערד וואס
 איז צו מיטש מיט דיא גלום אונ פויקקקייט פון
 מת סוז ער אויך ארום גראבין אונ מיט געקען
 מיט דעם מת נאדער אין דער משנה שטייט
 והביתו מיט אפ' דאס מיינט פען ער זאל מיט
 געקען דיא נאנצע ווייקע ערד פון קבר וואס
 ארום דעם מת. אונ זאל גראבין דרייא פינגער
 סוף אין דיא אמת' ערד אונ אויך מיט געקען
 מיט דעם מתו קצ' שנים אז ער האט גיפונען צוויי
 מתים נופלן וזת תבוסתן געקס. ער דיא צוויי מתים
 ארום פון קבר מיט דיא ערד וואס ארום ויי אונ
 באנראבט וייא אויף איין אנדער ארט מסא שישא
 אז ער האט גיפונען דרייא מתים אס יס בין זה לזה
 אויב עס איז דא פון ערשטין קבר ביו צום דריטין
 קבר מארבע אמות גיט ווייניגער וויא פיר איילין
 קד שמונה ביו אבת איילין. גיט ווייטער ווי אקט

האט גיפונען די דרייא. וואקלט פען גינאמט אויף

הראשונים היה נטולו וחת תפוסתו כדתן נרישא המולא מונ בתחלה כו' טעלו וחת תפוסתו: ד' הבורק. הא דמגן ויבדק היטו ולכלן כ' אמה א"ל לחפור לח כלן אלא חופר אמה על אמה: ומוניח אמה. שאינו חופר ועושה כן עד שנגיע לפוך כ' וזאת אמה שהוא חופר הרך לחפור: עד שמגיע לסלע או לבתולה. שהיא קרקע שלא נחפרק משולס: המוציא את העפר ממקום המוציא. מוחסם האמות שהוא חופר: אוכל ברמעו. חס כהן הוא אוכל

(1) כ"ט וכו', אבל כ"ט פ' תפוסה נחמס'ס כחמילן ולא כדכורסו ודל': (2) או כמ' נכמד או גלסס כהן וכוהו כהן ולכליל ופין מוחס'ס כל סטומלס, מס'ס': (3) וכו' שאין גלסס סטומל סככות ומעשה סולל ולא נחמס'ס לקכ, כ"ט: [4] וכמנס' כו', תפוסתס סטומל סככות להכ"ד ויכלן גלסס ארס מנסס טלס כו':

ד' הבורק בורק אמה על אמה. ומניח אמה עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה. המוציא את העפר ממקום מוצאה אוכל ברמעו. המפקח בגל אינו אוכל ברמעו: ה' היה בורק הגיע לנחל או לשלולית או לדרך הרבים מפסיק. שרה שגהרגו בה הרוגי' מלקט עצם והכל סתור [1] והמפנה קברו מורה שדרו מלקט עצם והכל סתור. בור שמטילים לתוכו גפלים או הרוגים מלקט עצם והכל סתור. ר' שמעון אומר אם התקינו לקבר מתחלה יש לו הבוסה:

לדוחקה חס טומאה חיישין דלמא האהיל ופלי' ספק מי ספק מת חיישין: ה' היה בורק. להשליס עשירי' אמה: לנחל. נהר: לשלולית. אמת המים שמחלקת שלל להגפיה שמתות אחרות של מים שותות ממנה: או לדרך הרבים. שאין קוצרין בה את המה: מפסיק. אינו בורק עוד להשליס עשירי' אמה: והכל סתור. ואין להס' טומס (5) אלא מלקט העמות כלכל ואינו לריך לטול חוחר: רבי שמעון אומר כו'. ואין הלכה כרבי שמעון:

דעם ארס איז גימ קער דא נאר דער איינער גמלי ואת תפוסתו וואלט מען גיפקעמ אויס גראבין דעם קת מיט די ערד וואס ארום אים, אונ באגראבין אים אויף איין אנדער ארץ, נאר אימז אן קען האט גיפונען נאך דריי מהים, ואנין קער אז דאס איז אפית הקברות, שאר קען גימ אויס גראבין דעם סת: ד' מטוב אז ער ווקט אין די ערד צוואנציג איילין די ליינג סאמער נועט ער געפינען מהים, דארף ער גימ צו גראבין די נאנצע צוואנציג איילין מיט אפ על אפ נאר ער גראבט א אייל אויף א אייל ופינח אפ אונ לאמט א אייל וואס ער גראבט גימ, דער נאך גראבט ער נוייטער א אייל אויף א אייל, אונ לאמט נוייטער א אייל וואס ער גראבט גימ, אונ ער מהמט אזוי גימ סוף צוואנציג איילין, אונ דעם אייל וואס ער גראבט, זאל ער גראבין אין די מוף ער שטייט מיט גלע ביי ער קוקט צו הארשע ערד או לבתולה אנדער, ער קוקט צו ערד וואס איז נאך קיין מאהר גיגראבין גינארין המוציא את העפר מסקום סתפא דער וואס גראבט דיא ערד פון דיא צוואנציג איילין, אויב דער גרעקער איז אפנה אוכל בדקט מען ער עסין הריוכה אונ ער איז גימ סמא הקפמט בגל אויב עס איז ארויף גיפאלין אבארנ שטיינער אויף אפענקש, אונ אפנה האט אפ געד ראקט די שטיינער, אונ מען האט גיפונען דעם סענקש מוים אינגער די שטיינער איז אוכל בדקט

במנרא נדה רה כג ע"ב

ת"ר המפלת גוף אטום אין אמו סמאה לידה. ואיזהו גוף אטום רבי אומר כרי שינמל סו כגו רבנן חספלת טף אטום אין אמו סמאה לידה די רבנן האבין גילערנימט אז אאשה איז מופת אקערקער פון אקנד אונ פון דעם קערקער פלמט אשטיקיל איז דיא מופער גימ סמא פון דעם געברום ויאיה

טף אטום וואס זאל פלעין פון דעם קנד אז דיא מופער זאל זיין סהור רבי אימר גי' שניפל סוממי היסת רבי זאנמט אז קען זאל אראפ געמען אזוי אשטיקיל

עד הארכובה שמתכו רגליה עד למעלה מן הארכובה שהיא ערפה וקטניו ערפה אינו חוס; עד לנקביו ונקביו ככלל קטני ערפה היה הלכך עד לארכובה היו ולד אכל עד למטה ערפה היה הלכך עד כלה ואפי' בחייה עממה הלכך לא היה וכשימעת מולין מפרט ה"ד חלל שלה כל ערכוה ושרית קטרה: עד בין רבי ינאי לר' יוחנן איכא בנייהו דר"א. ומוגלגלו: אמומה. המרה: במין אפקתא דרקלא. על כתפו ומלמטה הוא כלל טרה:

החי יומות. וכמה יומל מן החי יומות רבי וכאי אומר עד הארכובה רבי ינאי אומר עד לנקביו ור' יוחנן אומר משום רבי יוסי בן יהושע עד מקום שבורו. בין רבי וכאי לרבי ינאי איכא בנייהו מרפיה חיה. מר סבר מרפיה יהי ומר סבר מרפיה אינה חיה. בין רבי ינאי לר' יוחנן איכא בנייהו דר"א דאמר ר"א יומל ירך וחלה שלה נבלה. אמר רב פפא מחלוקת מלמטה למעלה, אמר רב גידל רב פפא מחלוקת מלמטה למעלה, וכן אמר רב גידל אמר רבי יוחנן המפלת את שגולגלתו אמומה מהורה. ואמר רב גידל אמר ר' יוחנן המפלת כמין אפקתא דרקלא אמו מהורה:

עד הארכובה והארכובים ככלל רגליה מן הארכובים ומעלה ואין שייך להם זכר נבי כל שטורי חמכיס לספסר לעיניו עד ומר ככלל כחלי שריות (דף סג) ואפי' דרוביה יד פמלין עסקין דפסח ליהם היינו כשמיכר שפוחים נכהה כספי א"כ כלן יומי דייכר סופס של כלה אפי' ענין עמיס הספסוים טור נקסר:

לית ליה דר"א ולי משום ערפה קטרי ערפה חיה: ותרייהו לית להו ערפה חיה: מלמעלה, שמתוך שהקל למטה חיה ומתפלל מלמעלה כך היו ידיו ורגליו על כתפו ומלמטה הוא כלל טרה:

ווארום רבי אלעזר האם גי'אנמ נפל עד וחלה שלה נבלה אויב עם איז צו גענוקען גיווארין ביי אברהם די יום ודי פאלקע זיי צום בוך'ן אונ אשטיקיל פון בוך'ן אויך הייטס זיי שוין אנבלה. עם איז גלייך רבי ינאי איז שוין געפייגערט. רבי ינאי וואס ער נאנט אז ביי דעם קינד פֿעלט ביי צו דעם ארם פון שטוהל גאנג איז דיא מוסער קהור פון ניין געבורט. האלט וויא רבי אלעזר אונס פֿעלט נאר פון אינווייניג איז שוין אנבלה. ווארום עם וועט גיוועס באלד גיט לעבין, אונ רבי יוחנן האלט גיט וויא רבי אלעזר. דריבער נאנט רבי יוחנן דיא מוסער פון דעם קינד איז אנדערש גיט מהור פון ניין געבורט סיידן עם פֿעלט פון דעם קינד ביי צום נאפיל. ווארום אז עם פֿעלט ווייניגער קען ער נאך לעבין אמר רב פפא פהליקת למטה למעלה רב פפא נאנט ווען קריגען רבי זכאי אונ רבי ינאי אונ רבי יוחנן אז עם פֿעלט ביי דעם קינד פון אונגען אונ העקער אכל מלמעלה למטה אפילו כל דהוא מהורה אבער אז עם פֿעלט פון אויבין אראפ, פון קאפ, אפירוי עם פֿעלט נאר עפעס איז שוין די מוסער קהור פון ניין געבורט טייל ער וועט געוויס האט געבין וכן אמר רב גידל אמר רבי יוחנן אונ אזוי האט גיואנט רבי גידל פון רבי יוחנן וועגין המפלת אח שגולגלתו אמו מהורה אז אאשה איז כפיל אוי אקניד וואס איהם פֿעלט אפטייל פון ניין קאפ איז די מוסער קהור פון ניין געבורט, טייל דאס קינד וועט געוויס גיט לעבין ואמר רב גידל אמר רבי יוחנן נאך ארון האט גיואנט רב גידל פון רבי יוחנן וועגין המפלת כמין אפקתא דרקלא אמו מהורה אאשה וואס האט מבייל גיווען אקניד וואס עם געהט אויס אזוי וויא אנווארציל פון אפויס אונגען איז ער איין שטיק אונ אויבין פון ניין אפטייל גיען ארויס דיא הענט אונ די פיס זיינע איז די מוסער קהור פון ניין געבורט ווייל עם וועט געוויס באלד שטארבין:

וויא עם פֿעלט בייא דעם קינד'ן פון אלעבעדיגען קענטש וועט ער שטארבין. איז דיא מוסער גיט טמא ופסה יפסי מן החי ויפיל זאל אראפגעדי נומען ווערין פון אלעבעדיגען אונ ער זאל מווען שטארבין רבי זכאי אומר עד הארכובה רבי זכאי וואס אויב עם איז אפגענומען גיווארין דיא פיס ביי צו דיא קינד איז גיבארין גיווארין אן פיס ביי צו די קניה איז ויין מוסער גיט טמא פון דעם געבורט רבי ינאי אומר עד לנקביו רבי ינאי וואס אז דיא פיס פֿעלין ביי צו די קניה קען מען לעבין סיידן עם פֿעלט נאך העקער ביי איבער דעם ארם פון שטוהל גאנג קען מען גיט לעבין, אונ אז אקניד ווערמ גיבארין אונ פון איהם פֿעלט ביי איבער דעם ארם פון שטוהל גאנג איז דיא מוסער גיט טמא פון ניין געבורט ורבי יוחנן אומר משום רבי יוסי בן יהושע עד מקום שבורו רבי יוחנן וואס פון רבי יוסי בן יהושע וועגין אויב עם פֿעלט ביי צום נאפיל קען מען גיט לעבין, אונ אז אקניד ווערמ גיבארין אונ איהם פֿעלט ביי צום נאפיל איז דיא מוסער גיט טמא פון ניין געבורט רבי זכאי ורבי ינאי איז ביי צוויי פוסה חיה צווישען רבי זכאי אונ רבי ינאי איז דיא אונגעטשייד אויב אפכה קען לעבין אדער גיט ווא קען שטינדט אפ פון אפכה די פיס ביי צו די קניה איז די קהורה מרפיה צום עסין פו סבר פוסה חיה רבי ינאי האלט אפכה קען לעבין, דריבער איז די מוסער אנדערש גיט מהור סיידן עם פֿעלט פון דעם קינד ביי איבער דעם ארם פון שטוהל גאנג ופר סבר פוסה חיה אונ רבי זכאי האלט אפכה קען גיט לעבין, דריבער אפילו עם פֿעלט נאר פון דעם קינד ביי די קניה איז אויך די מוסער קהור פון ניין געבורט, ווארום ער וועט גיט לעבין ביז רבי ינאי ליתי יוחנן איכא בנייהו דרבי אלעזר צווישען רבי ינאי אונ רבי יוחנן איז דיא אונגעטער שייך וואס רבי אלעזר האט גיואנט דאס רבי אלעזר

זוהר ויקהל דף רד ע"א

דהוא רוחא דנחית ואחוסף בכני עלמא כד נחית אסתחי בזוטמין דגנתא דעדן ונחית ושרא על עמא קדישא וזכאין ארעון כד האי רוחא אחער. כהואל שחחא כהוא רוחא נחית נחיתין עמה לבו גנתא דעדן שחין ריחין מתעטרין לשית סטרין. וכד מסי לגנתא דעדן כדון כל דינא רוחין וכמתחין דגנתא דעדן כלהו מתערי להבוא (מתעטרי כהוא) רוחא. כרווי קרי וזמר וזכאין אחון ישראל עמא קדישא דרעוהא דמתריכון אחער לגביכו רוא דרוין לידעי הכמתא וזכאין ארעון כד האי רוחא אחער. האי רוחא איבו אחפסותא דהאי נקודה. ופקא מינה ואחפסותא בעלתא והואוהו היו רוא דשבת דשרי לתחא ועל דא כתיב ביה שמירה ושמרו דכ"י את השבת והא אוקמוה. שבת לא כתיב אלא את השבת לאסגאה הוא הרוח דשרי על כלא ואקסרין לעטרא ליה והאיל וקיימא עמיה דכ"י ועל דא כתיב כל שמר שבת מחללו :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מסר חמירים מימן קסה. פרנס אל יטיל אימס על הכוסך מלא נסס שמים ולא ירדס וינטס ויחף אימס בחוסך נכסד עמלו כדו שסיבו ירליס ופתפסודים עמנו שלט עמך כן כמס מונסס גדול כי הס נמסס פס אויבי ס' והמסרות מוסל עמון מכריסס בירי אחרים וכו' גוסס וסספיקוסים וסמכוסים חכמים ושכסכו נכסמייס סמסס ססוקס עמרכי ככור חמ"ס שלט חס"א נכדל עמדת יכסכל ולינו מוסס עמס ככלנן ולינו נכסס כיניסס ככרסס ואל אותן זה בצד זה ער שתעשה כולה שתי בלא ערב וזה המתוח נקרא מיסך וכשקופלין אותם

פרגם אל יטיל אימס על תבגור שלא לשם שמים דער מעקמש נואם איז אפאלקשער איבער ריא קענמשלין פון שטאמס זאל ער גיט ווארפין אויף ויזא אמטרא, אויב ריא מורא איז גיט פון זאמס נעניגן ויא וידה וינטש ויבוא אותם בתוקף לכבוד עצמו כדי שיהי בראים ויפתחודים ספני אונ דער פרגם זאל גיט גינוועלטיגען אונ גיט צווייגען אונ גייסין דאס פאלק מיט שטאמאקייט פון וועגן זיין פכוד ויזא זאלין פאר איהם מורא האבין אונ שרעקין שאם עשה בן כסח ענישו גדול אונ דער פרגם וואס מודה אזוי וועט ויין שפראפ ויין וייער גרויס כי הם נמסס עס אויבי'ה ריא קענמשלין ווערין געצייילט צו זאקען מיט ריא קענמשלין וואס האבין פייגט גאט והמסירות מסר מסון תהיהם כדי אהיהם וכל שכן טסס אונ ריא קענמשלין וואס מסרין אונ גיגען דאס געלט פון וייער חקר אין פערקער הענט, אונ ריא עבירה אליין אף גרעקער אויב ויזא גיגען דאס קענמשל צליין אין פערקער הענט והאפיקסיון והמכוס והמסיון תמסס ושפטר בתחיה מוסס אונ ריא אפיקורסים אונ ריא קענמשלין וואס פארשעקען פלמדי חכמים אונ וואס לייקעגען אין תחיה חכמים הפורש סודכי כבוד אונ דער קענמשל וואס שידרם זיך אפ פון דעם יודישען פירונג אף על פי שלא חסא אלא בגדל עמדת ישראל אפילו ער האט גיט געווינדנט נאר ער האט זיך אפגעשלידט פון ריא יודישע פארזאמלונג אינו עשה מצוה בגלגל ער מודה גיט מצוה מיט זיי צו זאקען ווינו נכנס ביניהם בצדקת אונ ווען עס איז בייא די וידן אצרה מישען ויזא

מוקען דאס איז ריא ארבעט פון וועבין ויה המתח וזכאין ארעון ויה מתחיל להכניס השתי בערב נקרא אורג אונ צו קען מאפילט ריא פערדים אונ קען הייבט אן צריין גריינגען ריא לאנגע פערדים אין ריך וקארף פערדים דאס רוגם קען ארג. וועבין :

רמב"ם הלכות שבת פרק יט (א) העושה שני בתי גירין חייב העושה נפה או כברה או סל או סככה או שסרג מטה כחבלים ה"ץ תולדות עושה גירין ומשיעשה כ' בתים באחד סכל אלו חייב וכן כל העושה שני בתי גירין בדבר שישוין אותו בתים בחים כגון אלו חייב(ב)דרך האורגין שמתחין החושים תחלה באורך היריעה וברכבה ושנים אחוין זה סכאן זה סכאן ואחר שובט בשבט על החושים ומתקן ומסיכה החושים כדרך האורגין היא הנסכת המסכה ומתחיל להכניס השתי בערב נקרא אורג :

(א) העושה שני בתי גירין חייב אזי איינער ציהם אריין צוויי פערדים אין דעם וועב האלץ אום שבת איז ער חייב העושה נפה או כברה או סל או סככה או שסרג מסה בחבלים אויב איינער האט געמאכט אום שבת אריבער זיפ אדער אנראבע זיפ אדער אקארב אדער אשאמקע אדער ער הט גיפלאקטין אקעט מיט שטריק חיי'ה תולדות עושה גירין איז דאס גרייך אזוי וויא ער וואלט געמאכט די גירין וקער דעם צריין געצויגען אין וועב האלץ ומשיעשה ב' בתים באחד סכל אל חייב אויב ער מאכט אום שבת צוויי פלעקטונגען ביי איינע פון די זאכין איז ער חייב וכן כל העושה שני בתי גירין בדבר שישוין אותו בתים כגון אלו חייב אונ דער קענמשל ווס סכאם צוויי פלעקטונגען אום שבת ביי אזוי אונד וואס ווערם גיפלאקטין אזוי וויא די זאכין וואס קען האט דא געצייילט איז ער חייב : (ב) דרך האורגין שמתחין החושים תחלה באורך היריעה וברכבה דער שטריינער איז בייא די וועבערס פרי פלעקטונגען ויזא איין די פערדים אין די ליינג פון די פלאקעט אונ אין די כריים ויגיס איהוין יה סכאן יה סכאן אונ צוויי קענמשלין האלפין די פלאקעט איינער פון דער וייט אונ איינער פון דער וייט וחד שבט בשבט על החושים וסתקן אותן אונ איינער קלאפט מיט ארום אויף ריא פערדים אונ סאכט זיי גליון יה בדי יה עם זאל ויין איין פאדים געבין דעם אנקערין עד שתעשה נפה שתי בלא ערב ביו עם ווערט אין נאנצין לאנגע פערדים אין ריא פערדים וואס קען האט דורך געצויגען אין ריא בריים ומסיכה החושים כדרך האורגין היא הנסכת המסכה אונ דאס אנציוהנג פון די פערדים וויא די וועבער

מפניו בחמישה עשר מהמת לזכור ולזכור כלל הולך ברכו כל מעמי הארץ וכלל לא סיס מעם ושנתנו חמיתם כלכן סחיס
 לזכור שמעיתים לזכור על כלל שמיס יודים לזכור שחת ולזכור יולאים מעם לעולם גיהנם כלם וסס לזכור כלים
 שזממז וזכורם לזכור שחול כלל שם יולל מעלמותיס וזשפרים :

וואס ווארפין אמורא אויף די יודין גיט פון נאמס
 נוענין יודין לזכור שחת דיא אלע מענטשין וועלין
 אראפגידערין אין טיפען גרוב אין גיהנם ואינם
 יוצאים משם לעולם אונז וויא וועלין קיין מאהל פון
 גיהנם גיט ארויס קוקען גיהנם פלח הם אינם גליס
 דער גיהנם נועם זיך ענדיגען אונז ווייערע וסגרים
 וועלין זיך גיט ענדיגען שגאמר וצורם לבלות שאול וויא
 עם שמיים אין פסוק נאט האט וויא געשטארקט
 וויא נאלין איבערלעבין דעם גיהנם אלא אש יוצא
 פענזותהיס ונשפים נאר עם גיט ארויס אפייער פון
 ווייערע בייגער אונז עם פארברענט וויא :

זיך גיט אריין צו העלפין ווי ולא מתענה בפתנתם אונז
 ער פאקט גיט ווען וויא פאקטין שלא סחית אינם
 וזולי אפילו ווען ער איז גיט קראנק אונז קיין
 אנדערע שטערונג פון דעקמוועגין פאקט ער גיט
 אלא הילף ברכו כאחר כשפי הארץ נאר ער גייט ויין
 געוונדיערין וועג וויא אייגער פון אלע פעלקער
 פון לאנד וזאיל לא היה מהם גלייך וויא ער וואלט
 נאר גיט גיווען פון יודין ונשתנו חמיתם בארץ החיים
 אונז דיא מענטשין וואס גיגען זייער מורא אויף
 מענטשין וואס זעגען אונטער וויא אלי שפסילים
 אפית על הצבור שלא לשם שמים דאס זעגען די מענטשין

אור צדיקים

- (לב) יזרה האדם שלא יראה בפני הכועס בעת דברו עמו. ומי שקולו נמוך ומרבה בשתיקה נעשה מרכבה לשכינה :
- (לד) מי שצריך להטיל כעס יראה כמו כועס ובאמת אינו כועס כי הכעס גורם שאינו מודה על האמת ולא יכנע לבנו הערל :
- (לה) יזרה מאוד מכל דבר הנוגע לחילול השם, דעל תלת מילי ישראל בגלותא בעוה"ר וכו' :
- (לו) יזרה מקלות ראש ח"ו כי מקלות יבוא לחמורות :
- (לז) יזרה שלא לכבד שום רשע ושלא יתן שלום לרשע, שלא לכבד שנאמר כי כנעך ה' מכבוד, ושלא יתן שלום לרשע דכתיב אין שלום אמר ה' לרשעים :
- (לח) קודם שיעשה שום מצוה ידקדק שלא יהיה מצוה הכאה בעבירה כי אז טוב לו שלא לעשותה :
- (לט) השירות של חשק וניבול פה מפריד הנשמה מצרור החיים ח"ו ועובר על עשה ודברת במ ולא בדברים בטלים :
- (מ) לא ימלא פיו שחוק ומכש"כ שלא לשמוע זמר מיום שחרב ב"ה :
- (מא) אסור לשמוח בחקלת חבירו או במיעוט ידיעתו בעבודת השי"ת כי כל ישראל ערבים זה לזה מכח נשמתם :
- (מב) איסור גדול לצחק בקארטיין וכדומה, כי בשעת הצחוק אינו מכיין ביראת ה', וכש"כ אם ישחק בטיולים והולך בטל, אוי להם

אור צדיקים

למי שצוחקין במי שזהיר בעבודת הש"י, וגורמים ד' רעות, א' שמתלוצץ וכותב כי דבר ה' בזה הכרת תכרת, ב' אולי ימנע הצדיק מצדקתו, ג' אנשים רבים שלא ניסו עדיין לילך בדרכי ה' ימנעו מתוך השחוק, ד' דומה ללסטים העומדים בפרשת דרכים ומקצצים רגלי המביאים דורות למלך:

(מג) **לֹא** להביא את עצמו לידי חשד והרחק מן הכיעור והדומה:

(מד) **לֹא** יסתכל בצלם אדם רשע:

(מה) **הַשְּׂנֵאָה** הוא עון גדול לא תשנא את אחיך כלבבך, גם יזהר אדם מאוד מלדבר רכילות וגם שלא לקבל:

(מו) **אֶחָד** לגלות סוד שאמר לו חבריו **אֵיךְ** אמר לו בפירוש אמור או מותר לגלות:

(מז) **אֶסֹר** לספר בגנות של חבריו אפילו אמת כי כשאומר דבר שקר על רעהו נקרא מוציא שם רע:

(מח) **אֶסֹר** לומר שתקו מפלוני איני רוצה לדבר בגנותו כי גם זה הוא אֶךְ לשון הרע, קשה מכולם מדת הנרגן הוא מי שדרכו להתלונן ולומר פלוני זה הלשין כך וכיון לביישני וכדומה ח"ו ועל זה נאמר נרגן מפריד אלוף כי אוהבו נהפך לשונא, הפוגם סיו בדברי נבלה מטמאין וחתו ויבא לידי ש"ץ לבטלה ואחילו גו"ד של ע' שנה לטובה נהפכין עליו ירעה ח"ו:

(מט) **אֶסֹר** לדבר עם אשתו על עסקי השגיש כי יבא לידי הרהור ויחטיא ברית קודש להוציא שו"ל ר"ל וגדול עונו מנשוא ונידון במיתה עולמית ואין תפילתו נשמעת מ' יום ואין נשמתו עולה למעלה ובהיכל נוגה ז' מלכים עם רמ"ח כחות מנדים אותו:

(נ) **לֹא** יוציא דבר מגונה מפיו ואפילו שם הצואה בלשון אשכנז בכלל זה:

(נא) **לֹא** יכנע שם רע לחכירו שיתכייש ממנו, שיורד לגינהם ואינו עולה:

(נב) **יִרְחִיק** מאונאה ח"ו ומאונאת דברים ביותר כי ממון איתא בחזרה אבל דברים אינן בחזרה וכש"כ שיוהר באונאת אשתו, ולא יקלל לאשתו כי היא פלגא דגופא וה"ה לכל אדם שהוא חלק אלוה, ונמצא שמקלל אלהים ח"ו:

(נג) **יִזְהַר** ליתן שלום לעני ולהשיב כי כל מי שלא נתן שלום ואינו משיב נקרא גולן שנאמר גולת העני בבתיכם:

(נד) **לֹא** יסתכל בבהמות ובעופות בשעה שנוקקים זה לזה:

(נה) **אֶסֹר** להסתכל בציור ע"ז ח"ו:

(נו) **אֶסֹר** להסתכל בכל דבר המביא לידי שמחה מיום שחרב בית המקדש:

- (נז) אסור לגדל זכר ונקבה בביתו שלא יבא לידי הרהור על ידיהם :
- (נח) אסור לשתוק בשמעו זילותא דתיח ומי לנו גדול מריא בריש כדאיתא בגמרא :
- (נט) לא יהנת מריח ע"ז ומריח מאכלות אסורות ובגדי עמי הארץ כי מעורר לעצמו תאוה רעה :
- (ס) לא ידבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין :
- (סא) לא יהיה נבהל להשיב משיב דבר בטרם ישמע וגו' :
- (סב) לא יבוש מלומר על מה שלא שמע לא שמעתי :
- (סג) יתרחק מליצנות אפילו על דבר קל שבקלים כי אינו זוכה לראות פני השכינה ח"ו כי אין לו הנאה במה שמתלוצץ לכן עונשו גדול :
- (סד) יתרחק מלעמוד במקום הטינופת ובמקום המזיקים :
- (סה) ירחיק מבתי ע"ז והבמות שלהם וכו' :
- (סו) ירחיק מהזונה ומארבע אמותיה שלא יסתכל בה ויבא במחשבו שום הרהור ח"ו :
- (סז) יתרחק מכשפים וקוסמים :
- (סח) לא יהיה בעל קטטה ומריבה עם בני ביתו כי זה מביא להיות קטטה בין איש לאשתו. והמריבה בבית היולדת גורם סכנה לולד. וכן בבית החחן והכלה גורם רעה ח"ו :
- (סט) לא יהיה מלובד בידיו ובבגדיו כי היא הקליסה הנקרא טינוף וטינופת ובשכיל כן אמרו שאסור לקרא לחינוק טינוף ולתינוקת טינופת :
- (ע) יגביר חמיד יד ימין על שמאל וע"ל בכוונת התפלה מה ענינו :
 יזהר שלא

ומי שהולך מעת לעת בלי תורה רע מאד והשם י"ת יצילנו מזאת שכל אדם חייב לעסוק בתורה בכל עת ורנע שאפילו מי שעוסק במדע ואין לו זמן עכ"פ יקבע עתים לתורה ובפרט שעכשיו בנמצא הספר **חק לישראל** שבו כלול תנ"ך גמרא ואגדה משניות וזוהר ואין צריך שהות רק חצי שעה ומה תירץ יש על זה ומה ענה האדם כשידונו אותו ע"ד פוסט מ"ם ראשית מדון ומה תירוצו יהיה לו על זה למה לא קבעת עיתים לתורה היה לך לקבוע עכ"פ איזה עת לתורה

לחם הפנים

הגהות מבעמ"ח מסגרת השלחן

(א) יעסוק בתורה. אחת בספרים דלימוד משניות מסוגל לנשמה כדלעיל סי' א' סי"ה ועי' לעיל בסי' כ"ז סי"ג דטוב ללמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו. והנה עמדנו למנין בשיטת סדרי משנה וראינו כי מצניות אלו הסדרים בהספר חק. (סדר ורצים) מעשרות, מעשר כהן, חלה, ערלה, בכורים: (סדר מועד) שקלים, יומא, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, הגיגה: (סדר קשים) נדרים מן פרק ד' ולהלן, גזירות מן פרק ד' ולהלן, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה, תמיד עד פרק ד': (סדר שהרות) כלים, נגעים מן פרק י"א ולהלן, שהרות, נדה, מכשירין, זבים, טבול יום, עוקצים: והם עולים בס"ה שני מאות פרקים. והנה עצה היעוצה לסיים בכל שנה לימוד שיחא סדרי משנה כשלימוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו, ואם לא יהיה לו פנאי באיזה יום ישלים בלילה או ביום תאח"כ (גם ישלים בשנה שאינה מעוברת המשניות של הסדרות החתוברין הכתובים בחק). והשני מאות פרקים הנוספים הנ"ל ילמוד בכל שבעה פרקים הנ"ל משניות, וממילא יושלמו הדין פרקים חצי פרק משניות קודם השינה, היינו בכל לילה ילמוד וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער ר' וזה לשונו ולמען יהיה שלחנך מובח כפרה לכפר עונותיך בהמעיס מאכלך החלליש הקליפה השורה במזון שנפ"ך ניוונת בו תעסוק בתורה איזה משנה כו' וכיריוו עליך זה השלחן גם היא עכ"ל. וכן כתבו בהרבה ספרים. ולכן טוב להשלים הדין פרקים הנ"ל בכל שבעה פרקים הנ"ל משניות, ובליילה קודם השינה ג"כ עכ"פ ב' משניות, וממילא יושלמו הדין פרקים במשך השבוע, וזה יוכל להחזיל לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה, כי א"צ ללמוד המשניות כסדר דוקא. וכל אימת שיתחיל לנהוג יעשה בשנה הבאה בעת זה הסיוע על המשניות כנ"ל, רק שצריך ליותר להתנות בתחילה שאינו מקבל עליו כן בנדון, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן ללמד באופן זה אלא בפעם ההיא, או בפעמים שירצה, ולא לעולם, וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ו סיף ד' בכל מנהג של מצוה:

קיצור שלחן ערוך קנא

ף הרוצה לשמור, א"ע מחטא זה, ישמור את פיו מניבול פה, משקרים, מרכילות ומלהיר ומליצנות. וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאלו. גם יהא זהיר לקיים נדריו, ולא ירבה בדאגה, וגם יהא זהיר מהרהורים רעים. וקודם שהולך לישן (א) יעסוק בתורה. או יאמר ארבעה מזמורי תהלים הראשונים (עיין לעיל סימן קל"ב סעיף ה'). ויזהר שלא לישן בחדר יחידי:

ה ה ח י י ס ד ר ה י ו ם א ו צ ר

קכט. אחר תפלת מנחה למד רבינו בחדרו חק לישראל ושו"ע א"ח.

(ד"ח) ו י ל ק ט ק כ ט י ו ם ף

בתורה מפרי' השבוע ההוא ביום א' יקרא ששה פסוקים ראשונים ובאותה פרשה וביום ב' יקרא ד' פסוקים שלאחריהם, וביום ג' ה' פסוקים שלאחריהם וביום ד' ו' פסוקים שלאחריהם וביום ה' ה' פסוקים שלאחריהם כללות כולם הם כ"ו פסוקים וכך עיי"ש.

בשער המצוות פרי' ואתחנן דף מ"ו ועתה נבאר סדר עסק התורה שיעסוק האדם בכל יום וכו', תחלה יקרא מקרא ואח"כ גביאים ואח"כ כתובים ואח"כ קבלה ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד, וטוב שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם ברייתא ותוספתא ומימרא וכו' תחלה יקרא